

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา

จังหวัดสมุทรสงคราม

โดย

นางสาวกุลธิดา สุริยะวรรณากุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม

โดย

นางสาวกุลธิดา สุริยะวรรณากุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

THE MANAGEMENT GUIDELINE FOR THE PUBLIC SPACE OF THE
AMPHAWA FLOATING MARKET AT SAMUT SONGKHRAM
PROVINCE

BY

MISS KULTIDA SURIYAWANNAKUL

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARCHITECTURE
ARCHITECTURE
FACULTY OF ARCHITECTURE AND PLANNING
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2014
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาวกุลธิดา สุริยะวรรณากุล

เรื่อง

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

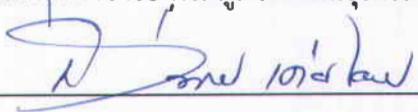
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2558

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูมิชาย พันธุ์ไพโรจน์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ฉวีวรรณ เด่นไพบูลย์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ เฉลิมวัฒน์ ตันตสวัสดี)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
ชื่อผู้เขียน	นางสาวกุลธิดา สุริยะวรรณากุล
ชื่อปริญญา	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์ ดร. ฉวีวรรณ เด่นไพบูลย์
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

ตลาดน้ำอัมพวา เป็นตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่ได้รับคามนิยมจากนักท่องเที่ยว ด้วยความมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตตามแบบชุมชนริมน้ำ และกิจกรรมการค้าขายรูปแบบตลาดน้ำในพื้นที่ จากข้อมูลพบว่ามีย่านนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 3,000 คนต่อวัน ในวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ หรือเฉลี่ยปีละประมาณ 468,000 คนต่อปี ทำให้พื้นที่สาธารณะและกิจกรรมในพื้นที่มีความคับคั่งและแออัดในขณะสัญจร งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา 1) ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะ และจำแนกประเภทของพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบันของตลาดน้ำอัมพวา 2) ศึกษาพฤติกรรมการใช้งาน และความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะจากกลุ่มนักท่องเที่ยว และ 3) เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ลดความแออัดในพื้นที่ และเชื่อมโยงพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

วิธีการศึกษา คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา ทั้งลักษณะกายภาพของพื้นที่ พื้นที่สาธารณะภายในบริเวณ พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่สาธารณะของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา ในด้านพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่สาธารณะ ความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะในชุมชน และความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความคิดเห็นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านการจัดเส้นทางการสัญจร ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการจัดการกิจกรรมภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา นำข้อมูลที่ได้มาทำ

การวิเคราะห์ ดังนี้ 1) วิเคราะห์พื้นที่สาธารณะภายในบริเวณตลาดน้ำอัมพวา และทำการจำแนกพื้นที่สาธารณะเพื่อจัดหาพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว 2) วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่ของนักท่องเที่ยว จุดขึ้นลงรถ เส้นทางเดินท่องเที่ยว และกิจกรรมในพื้นที่ และ 3) วิเคราะห์ผลข้อมูลจากแบบสอบถาม ทำการเปรียบเทียบพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างกับความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทางกายภาพของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา มีลักษณะเป็นพื้นที่ประชิดน้ำประชิดบก พื้นที่บริเวณริมสองฝั่งคลองจึงถูกใช้รองรับกิจกรรมการค้าและจำนวนนักท่องเที่ยวมีเข้ามาจากทุกทิศทาง และพบว่ามีพื้นที่อื่น ๆ อีกที่มีศักยภาพและความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการให้เป็นพื้นที่สาธารณะเพิ่มเติมในการรองรับการท่องเที่ยวและสามารถกระจายคนที่คับคั่งในบริเวณพื้นที่ริมน้ำออกมาอยู่ 4 แห่ง ได้แก่ (1) พื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม (2) ลานจอดรถวัดพระยาญาติ (3) พื้นที่ว่างเชิงสะพานริมคลอง และ (4) ลานโรงเจอัมพวา รวมถึงพื้นที่แนวริมเขื่อนและพื้นที่โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ที่มีกิจกรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

ผู้วิจัยจึงได้ขอเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการทางสัญจรเพื่อลดความแออัดระหว่างเดินท่องเที่ยวภายในตลาดน้ำอัมพวาเป็น 3 แนวทาง ดังนี้ 1) การจัดระเบียบทางเดินริมน้ำ แบ่งพื้นที่ทางเดินสำหรับนักท่องเที่ยวและพื้นที่ขายสินค้าหน้าบ้าน 2) การจัดทำเส้นทางเดินท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อบริหารจัดการเส้นทางเดินและเวลาของนักท่องเที่ยว โดยแบ่งเป็น 2 เส้นทาง คือ (1) เส้นทางท่องเที่ยวย่านการค้าเก่าแก่ และ (2) เส้นทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน และ 3) จัดหาพื้นที่และออกแบบพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว สร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวและจุดพักผ่อนเพิ่มเติม ได้แก่ พื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม ลานจอดรถวัดพระยาญาติ พื้นที่ว่างเชิงสะพานริมคลอง และลานโรงเจอัมพวา โดยจัดให้มีกิจกรรมภายในพื้นที่ ได้แก่ ตลาดสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ จุดนัดพบ และเป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์เพื่อเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่กิจกรรมอื่นภายในบริเวณตลาดน้ำอัมพวาได้

คำสำคัญ: พื้นที่สาธารณะ, พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่, พื้นที่ปฏิสัมพันธ์

Thesis Title	THE MANAGEMENT GUIDELINE FOR THE PUBLIC SPACE OF THE AMPHAWA FLOATING MARKET AT SAMUT SONGKHRAM PROVINCE
Author	Miss Kultida Suriyawannakul
Degree	Master of Architecture
Department/Faculty/University	Architecture Architecture and Planning Thammasat University
Thesis Advisor	Assoc.Prof. Chaweewan Denpaiboon, Ph.D.
Academic Years	2014

ABSTRACT

Amphawa floating market, a tourism attraction located in Samut Songkhram province, Thailand gets well-known with its uniqueness of the water-based commercial community. It was reported that this day-trip destination can draw attention of both Thai and international visitors of no less than 3,000 persons a day during weekend and holidays or 468,000 persons a year on average. The influx of the tourists has led to traffic congestion and inefficient use of the community's public spaces. This research aims at, firstly, studying of physical condition of the community's public space, to categorize types of existing public spaces in the Amphawa floating market. Secondly, it aims at studying of tourist behaviors and needs in using the community's public space. Thirdly, this study aims at providing suggestions on guidelines for management of the Amphawa floating market's public spaces, in order to increase the physical carrying capacity to service visitors, reduce congestion in the area, and maximize the use of public spaces.

This research was conducted using a technique of data collection through a literature review of the Amphawa floating market related researches and studies, to investigate a physical condition of the study area, including its public area and the community dwellers and tourist behavior of public area usage. A survey utilizing

questionnaire was conducted to gather data from a sample group of Thai tourist, to identify opinions and satisfaction of tourists on existing physical environment of community's public space and management of community in aspects of tourism resource management, commuting route management, public facility services, and activity arrangement in the study area. All collected data were analyzed, in order to 1) categorize public areas having potential for tourism service provision, 2) identify tourist behavior of making use of the tourism service area, including park and ride area, travel routes, and tourism activity, and 3) identify the sample group's opinion and satisfaction of management of public areas in the community.

The research result indicates that the Amphawa floating market has great potential location because it faces both the river and the land. The land areas on both sides along the river have capacity to service tourists entering to the area from all directions. In addition, it still belongs to some potential spaces that are feasible for future development and management of tourism service areas. These would also enhance the spatial distribution of tourists to another four 4 public space locations i.e. (1) a parking area of Wat (Temple) Amphawan Chetiyaram (2) a parking area of Wat (Temple) Praya-yart, (3) a vacant plot near a cross bridge, and (4) a cement court of Rong Jay Amphawa (a Chinese almonry or vegetarian cafeteria), including areas along the dam and those in the Amphawa Chai-pattana-nurak Project that can attract more visitors with the project's activities.

The researcher recommended guidelines for management of tourism routes in the Amphawa floating market. Firstly, there should be reorganization of route structure in the area, to clearly divide the walkways from vending street. Secondly, redesign of travel routes in the community to enhance time and route management of the tourist is recommended. Accordingly, there should be 2 major tourism routes provided, that are (1) a route of historical tourism (Conservation tourism) and (2) a route of indigenous community visiting (Education-based tourism). Lastly, it is required to provide additional public spaces for creating additional attractions and arranging recreational activities for the visitors. The additional spaces may be acquired from a parking area of Wat (Temple) Amphawan Chetiyaram,

a parking area of Wat (Temple) Praya-yart, a vacant space near the bridge, and a court of Rong Jay Amphawa. It is also recommended to arrange community activities to help promoting sale of local and agricultural products and create interaction space through recreational activities which encourage people interaction and provide linkages to other visiting destinations in the floating market.

Keywords: public space, spatial behavior, interaction space

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องด้วยคำแนะนำและความช่วยเหลือจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ฉวีวรรณ เต๋นไพบูลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยแนะนำข้อคิดเห็น และช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งมาโดยตลอด ระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่สละเวลาในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ และข้อมูลในมุมมองที่ต่างออกไป ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูมิชาย พันธุ์ไพโรจน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่คอยสละเวลามาให้คำแนะนำและช่วยเหลือทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ และขอขอบพระคุณเหล่าคณาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้มอบความรู้ให้ตลอดระยะเวลาการศึกษาที่ผ่านมา

ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้สนับสนุนทุนบัณฑิตศึกษา ประจำปีการศึกษา 2556 ที่ให้การสนับสนุนทุนในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ ขอขอบพระคุณชาวชุมชนตลาดน้ำอัมพวา เทศบาลตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง รุ่นที่ 8 ที่คอยเป็นกำลังใจและช่วยเหลือกันในยามที่เจอปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ขอขอบคุณสำหรับมิตรภาพที่ดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณกำลังใจและแรงบันดาลใจที่สำคัญที่สุดคุณพ่อและคุณแม่ สำหรับความรัก คำแนะนำดี ๆ และการสนับสนุนที่มีให้กันมาโดยตลอด ขอขอบคุณน้อง ๆ ทุกคนที่คอยช่วยเหลือและคอยอยู่เคียงข้างกัน ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจที่ดีตลอดระยะเวลาในการทำงาน จนสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ขอขอบคุณค่ะ

นางสาวกุลธิดา สุริยะวรรณากุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
สารบัญตาราง	(15)
สารบัญภาพ	(18)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่	4
1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา	4
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย	5
1.4.1 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล	5
1.4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล	6
1.4.3 การสรุปผลข้อมูล	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย	7
1.6 นิยามศัพท์	7
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวความคิดการเกิดขึ้นของชุมชนริมน้ำ	9

2.1.1 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ	9
2.1.2 พื้นที่สาธารณะของชุมชนริมน้ำ	13
2.1.3 ความหมายของตลาดน้ำ	16
2.1.4 ประวัติศาสตร์ของตลาดน้ำ	16
2.1.5 ตลาดน้ำที่ปรากฏในประเทศเพื่อนบ้าน	21
2.1.5.1 ประเทศพม่า	21
2.1.5.2 ประเทศเวียดนาม	22
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ (Public Space)	24
2.2.1 ความหมายของพื้นที่สาธารณะ	24
2.2.2 ลักษณะของพื้นที่สาธารณะ	25
2.2.2.1 รูปร่างของพื้นที่สาธารณะ	25
2.2.2.2 ขอบเขตของพื้นที่สาธารณะ	25
2.2.2.3 ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะ	25
2.2.3 ปัจจัยในการเกิดพื้นที่สาธารณะ	26
2.2.3.1 ปัจจัยทางกายภาพ	26
2.2.3.2 ปัจจัยทางวัฒนธรรมและพฤติกรรม	27
2.2.4 ความสำคัญของพื้นที่สาธารณะ	27
2.2.4.1 เพื่อการค้า	27
2.2.4.2 เพื่อการสื่อสาร	27
2.2.4.3 เพื่อนันทนาการ	27
2.2.4.4 เพื่อความศรัทธา	27
2.2.5 ลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่มีคุณภาพ	27
2.3 แนวความคิดการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะในชุมชน	28
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงกายภาพชุมชน	29
2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงพื้นที่ใช้ชีวิตให้ชุมชน	29
2.4.1.1 ด้านความสำคัญในการฟื้นฟูชีวิตให้ชุมชน	29
2.4.1.2 ขอบเขตของการปรับปรุงพื้นที่ใช้ชีวิตให้ชุมชน	30
2.4.1.3 ประโยชน์ของการปรับปรุงพื้นที่ใช้ชีวิตให้ชุมชน	30

2.4.2 แนวคิดเพื่อจัดประโยชน์พื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมในชุมชน	30
2.4.2.1 สถานที่เกิดขึ้นของกิจกรรม	30
2.4.2.2 พื้นที่สาธารณะ	31
2.5 แนวความคิดการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำ	31
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	41
3.1 ประเภทของงานวิจัย	41
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	41
3.2.1 ประชากร	41
3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง	42
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	42
3.3.1 แบบสอบถาม	42
3.3.2 แผนที่	43
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	43
3.4.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1	43
3.4.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2	43
3.4.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3	43
3.5 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย	44
3.5.1 การเก็บข้อมูล	44
3.5.1.1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปของพื้นที่	44
3.5.1.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
3.5.1.3 การเก็บข้อมูลสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของชุมชน	45
3.5.1.4 การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม	45
3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	55
3.5.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ	55
3.5.2.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม	55

3.5.3 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ	56
3.5.3.1 การสรุปผลข้อมูลจากการศึกษาและสำรวจ	56
3.5.3.2 การสรุปผลข้อมูลจากแบบสอบถาม	56
บทที่ 4 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงบริบทของตลาดน้ำในปัจจุบัน และสภาพทั่วไปของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา	58
4.1 ตลาดน้ำในบริบทการเปลี่ยนรูปแบบเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	59
4.1.1 บริบทของตลาดน้ำกับวิถีชีวิตชุมชน	59
4.1.2 บริบทของตลาดน้ำกับการท่องเที่ยว	60
4.1.3 ตลาดน้ำดำเนินสะดวกกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	62
4.1.4 องค์ประกอบในการเกิดขึ้นของตลาดน้ำ	66
4.1.5 รูปแบบของตลาดน้ำที่เปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	69
4.1.5.1 จำแนกประเภทตามช่วงเวลาการเกิดของตลาดน้ำ	70
4.1.5.2 จำแนกประเภทตามลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและ บทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ	74
4.2 ประวัติศาสตร์ของพื้นที่และพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวา	80
4.2.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่ชุมชนอัมพวา	80
4.2.2 พัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวา	83
4.3 สภาพทั่วไปของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา	89
4.3.1 สถานที่ตั้ง สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ และการเข้าถึง	89
4.3.2 ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน	94
4.3.2.1 การคมนาคมขนส่ง	94
4.3.2.2 ระบบสาธารณูปโภค	96
4.3.2.3 การสาธารณสุข	96
4.3.2.4 การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	96
4.3.2.5 การจัดการขยะ	97
4.3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการใช้ประโยชน์อาคาร	97
4.3.3.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน	97
4.3.3.2 การใช้ประโยชน์อาคาร	101

4.3.4	สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน	103
4.3.4.1	จำนวนประชากร	103
4.3.4.2	ลักษณะของชุมชน	104
4.3.4.3	การศึกษาและศาสนา	105
4.3.4.4	การประกอบอาชีพ	106
4.3.4.5	ลักษณะวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม	106
4.3.5	สภาพเศรษฐกิจชุมชน	109
4.3.5.1	ภาคเกษตรกรรม	109
4.3.5.2	ภาคการค้าและบริการ	110
4.3.5.3	ภาคอุตสาหกรรม	112
4.3.6	ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ	112
4.4	ลักษณะการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา	113
4.4.1	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	113
4.4.1.1	ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมรดกทางธรรมชาติ	114
4.4.1.2	ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมรดกทางวัฒนธรรม	115
4.4.2	สถานที่สำคัญและสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง	121
4.4.3	สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว	128
4.4.3.1	สาธารณูปการสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว	129
4.5	สรุปคุณค่าและความสำคัญของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา	132
4.5.1	คุณค่าและความสำคัญของชุมชนด้านประวัติศาสตร์	132
4.5.2	คุณค่าด้านสภาพภูมิทัศน์ของชุมชน	133
4.5.3	คุณค่าด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน	133
4.5.4	คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมในพื้นที่ชุมชน	134
4.5.4.1	เรือนแถวไม้ริมน้ำ	135
4.5.4.2	เรือนไทยร่วมสมัย	138
4.6	สรุปการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของพื้นที่ศึกษา	138
4.6.1	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ	139
4.6.1.1	การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคาร	139
4.6.1.2	การเปลี่ยนแปลงด้านการจราจรและการสัญจรในพื้นที่	143

4.6.2 การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	144
4.6.2.1 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน	144
4.6.2.2 การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	144
4.6.3 การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม	145
4.6.4 การเปลี่ยนแปลงด้านสถาปัตยกรรม	145
บทที่ 5 ผลการวิจัยและอภิปรายผล	147
5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยจากการเก็บแบบสอบถาม	147
5.1.1 ข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม	147
5.1.2 พฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็น ต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน	152
5.1.3 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา	160
5.1.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา	168
5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยจากการสำรวจพื้นที่ศึกษา	178
5.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพของพื้นที่	178
5.2.1.1 สถานที่จอดรถ	178
5.2.1.2 สะพานข้ามคลอง	180
5.2.1.3 แก้ว/ที่นั่งสาธารณะ	181
5.2.1.4 ท่าเรือสาธารณะ	181
5.2.1.5 พื้นที่ทางเดินริมคลอง	182
5.2.2 การวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	188
5.2.2.1 พื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม	191
5.2.2.2 พื้นที่ลานจอดรถวัดพระยาญาติ	191
5.2.2.3 พื้นที่ลานโรงเจอัมพวาเง็กเซ็งซ่าเป่าแก๊งเต็ง	191
5.2.2.4 พื้นที่มูลนิธิอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์	191
5.2.2.5 พื้นที่สาธารณะริมคลองอัมพวา	193
5.2.2.6 พื้นที่ลานจอดรถหน้าว่าการอำเภออัมพวาและพื้นที่แนวริมเขื่อน	193

5.2.3 การวิเคราะห์จุดขึ้นลงรถและเส้นทางการเดินเข้าภายในพื้นที่ตลาดน้ำ อัมพวาของนักท่องเที่ยว	194
5.2.3.1 จุดขึ้นลงรถของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มากับบริษัทนำเที่ยว	196
5.2.3.2 จุดขึ้นลงรถของนักท่องเที่ยวที่มาโดยรถยนต์ส่วนตัว	196
5.2.3.3 จุดขึ้นลงรถของนักท่องเที่ยวที่มาโดยรถโดยสารสาธารณะ	197
5.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านผู้ใช้งานและกิจกรรมในพื้นที่	202
5.2.4.1 สถานที่ตั้งของกลุ่มเรือขายสินค้า	202
5.2.4.2 จุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ	205
5.2.4.3 กลุ่มผู้ใช้งานในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา	208
5.2.4.4 กิจกรรมภายในพื้นที่	211
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	230
6.1 อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์	230
6.1.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และจำแนก ประเภทของพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบันของตลาดน้ำอัมพวา	230
6.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่	230
6.1.1.2 การจำแนกพื้นที่สาธารณะ	233
6.1.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมการใช้งานและความต้องการทาง กายภาพของพื้นที่สาธารณะจากกลุ่มนักท่องเที่ยว	238
6.1.2.1 พฤติกรรมการใช้งานและความต้องการทางกายภาพของพื้นที่ สาธารณะของกลุ่มนักท่องเที่ยว	238
6.1.2.2 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะภายในพื้นที่ ตลาดน้ำอัมพวาของกลุ่มนักท่องเที่ยว	239
6.1.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ของตลาดน้ำอัมพวา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ลดความแออัดในพื้นที่และเชื่อมโยงพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น	245
6.1.3.1 การจัดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำ	245
6.1.3.2 ข้อเสนอแนะในการออกแบบพื้นที่สาธารณะเพื่อรองรับ การท่องเที่ยว	268

6.1.3.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการบริหารจัดการพื้นที่	278
6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต	279
6.2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพื้นที่และองค์ประกอบของชุมชน	279
6.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ	280
รายการอ้างอิง	281
ภาคผนวก	
แบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในท่องเที่ยวในตลาดน้ำอัมพวา	285
ประวัติผู้เขียน	293

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	องค์ประกอบหลักและความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบระหว่างองค์ประกอบ ของชุมชนริมน้ำอัมพวา	11
2.2	รูปแบบพื้นที่สาธารณะของชุมชนริมน้ำ	15
3.1	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์	44
3.2	ตารางแสดงตัวแปรจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม	47
4.1	ตลาดน้ำและตลาดเก่าริมน้ำที่ถูกฟื้นฟูหรือพัฒนาขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	65
4.2	องค์ประกอบพื้นฐานในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ	66
4.3	ลักษณะรูปแบบการเลือกสถานที่ตั้งของตลาดน้ำ	69
4.4	รูปแบบทางกายภาพของตลาดน้ำดั้งเดิมและบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ	74
4.5	รูปแบบทางกายภาพของตลาดน้ำประยุกต์และบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ	76
4.6	รูปแบบทางกายภาพของตลาดน้ำจำลองและบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ	79
4.7	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา	100
4.8	ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา	100
4.9	การใช้ประโยชน์อาคารของพื้นที่ริมคลองอัมพวา พ.ศ. 2553	101
4.10	จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน ประชากรเฉลี่ยในพื้นที่ และความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่	104
4.11	ลักษณะรูปแบบของหลังคาเรือนแถวไม้ริมคลองอัมพวา	118
4.12	ตารางแสดงสถานที่สำคัญภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา	123
4.13	ตารางแสดงสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงตลาดน้ำอัมพวา	124
4.14	ปฏิทินการท่องเที่ยวในรอบปีภายในพื้นที่ชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง	127
4.15	ที่จอดรถ ความสามารถในการรองรับรถ และจำนวนรถเข้า - ออก ที่จอดรถของชุมชนอัมพวา	129
4.16	การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารในพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2544 เปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2553	140
5.1	จำนวน และร้อยละของข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม	148
5.2	จำนวน และร้อยละของพฤติกรรมการเดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวา	152
5.3	จำนวนผู้เดินทางในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมเดินทางมากกว่า 1 คน	153

5.4	จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน	155
5.5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ พื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	161
5.6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ พื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ด้านทรัพยากรกายภาพของพื้นที่	162
5.7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ พื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ด้านเส้นทางการสัญจร	163
5.8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ พื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก	165
5.9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ พื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ด้านกิจกรรม	166
5.10	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี One-Way ANOVA	168
5.11	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ด้วยวิธี One-Way ANOVA	170
5.12	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามจำนวนครั้งที่เดินทางมา ด้วยวิธี One-Way ANOVA	172
5.13	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามผู้ร่วมเดินทาง ด้วยวิธี One-Way ANOVA	173
5.14	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามผู้ร่วมเดินทาง ด้วยวิธี One-Way ANOVA	174
5.15	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามความพึงพอใจ ด้วยวิธี Independent t-test	176
5.16	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามความคิดเห็นต่อความเพียงพอของ พื้นที่สาธารณะ ด้วยวิธี Independent t-test	177
5.17	ความสามารถในการรองรับจำนวนรถของที่จอดรถภายใน ตลาดน้ำอัมพวาและพื้นที่โดยรอบ	179
5.18	การจำแนกพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาและบริเวณพื้นที่โดยรอบ	189

5.19	ร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา	214
5.20	ตารางแสดงสถานที่และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน	223
6.1	ตารางแสดงการจำแนกพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวา และบริเวณพื้นที่โดยรอบ	234
6.2	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี One-Way ANOVA	240
6.3	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามผู้ร่วมเดินทาง ด้วยวิธี One-Way ANOVA	242
6.4	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามวิธีการเดินทาง ด้วยวิธี One-Way ANOVA	243
6.5	ตารางแสดงร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา	245
6.6	ตารางแสดงสถานที่และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในพื้นที่ชุมชน	253
6.7	ตารางแสดงตำแหน่งพื้นที่ที่ทำการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เป็นพื้นที่ สาธารณะรองรับนักท่องเที่ยว	277

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 ความแออัดและคับคั่งของนักท่องเที่ยวบริเวณทางเดินริมคลองอัมพวา	3
1.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา	5
2.1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นฐานในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ	10
2.2 ภาพเขียนสีน้ำมันกรุงศรีอยุธยาฝีมือของช่างชาวฮอลันดา ช่วง พ.ศ. 2193	17
2.3 แผนที่ตลาดน้ำ 4 แห่ง ช่วงอยุธยาสมัยใหม่ พ.ศ. 2478	19
2.4 ตลาดน้ำคลองมหานาคช่วงก่อน พ.ศ. 2500	21
2.5 ตลาดน้ำ Ywama ชุมชนรอบทะเลสาบอินเล ประเทศพม่า	22
2.6 ตลาดน้ำในประเทศเวียดนาม Cai Rang floating market, Phung Hiep floating market, Cai Be floating market	23
3.1 ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย	57
4.1 ลักษณะวิถีชีวิตของตลาดน้ำชุมชนในอดีต	60
4.2 ลักษณะวิถีชีวิตของตลาดน้ำในปัจจุบันใช้เพื่อรองรับการท่องเที่ยว	61
4.3 ตลาดน้ำดำเนินสะดวก	63
4.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นฐานในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ	67
4.5 เวลาการเกิดของตลาดน้ำ ช่วงปี พ.ศ. 2500 – ปัจจุบัน	71
4.6 ตลาดน้ำที่เกิดในช่วง พ.ศ. 2500	72
4.7 ตลาดน้ำที่เกิดในช่วง พ.ศ. 2525	73
4.8 ตลาดน้ำที่เกิดในช่วง พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป	73
4.9 สถานที่สำคัญและภาพการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวบริเวณลำน้ำแม่กลอง	83
4.10 ชุมชนอัมพวา สมัยกรุงศรีอยุธยา - สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	85
4.11 ชุมชนอัมพวา ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 - พ.ศ. 2515	86
4.12 ชุมชนอัมพวาช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2543	87
4.13 ชุมชนอัมพวาในปัจจุบันวันที่ไม่เปิดตลาด และช่วงวันหยุดที่มีการเปิดตลาดน้ำ	88
4.14 ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวา พ.ศ. 2518 พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2557	88
4.15 พื้นที่ชุมชนอัมพวาบริเวณที่ประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา	92

4.16	เส้นทางการเข้าถึงตลาดน้ำอัมพวา	93
4.17	ตำแหน่งที่ตั้งของตลาดน้ำอัมพวา	94
4.18	รูปแบบอาคารเรือนแถวไม้ดั้งเดิมในพื้นที่ และอาคารเรือนแถวไม้ ที่ถูกปรับเปลี่ยนเพื่อการใช้งาน	102
4.19	การใช้ประโยชน์อาคารบริเวณพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2553	102
4.20	ที่ตั้งของชุมชนในเขตพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2553	105
4.21	บริเวณที่กระจุกตัวหนาแน่นของร้านค้า – แผงลอยขายสินค้าและบริการ	111
4.22	ลักษณะร้านค้าและร้านแผงลอยบริเวณเรือนแถวไม้ริมคลองอัมพวา	111
4.23	ลักษณะการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ชุมชนอัมพวา	112
4.24	สภาพภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา	114
4.25	ลักษณะการวางตัวของเรือนแถวไม้เก่าแกริมคลองอัมพวา	119
4.26	ตัวอย่างมรดกทางวัฒนธรรมประเภทศาสนสถาน โบราณสถาน และสถานที่สำคัญที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม	119
4.27	สภาพบ้านเรือนริมคลองที่สะท้อนวิถีชีวิตริมน้ำและความเจริญในอดีต	122
4.28	แผนที่แสดงที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในชุมชนอัมพวา และพื้นที่บริเวณใกล้เคียง	126
4.29	ที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนอัมพวาและพื้นที่โดยรอบ	130
4.30	สาธารณูปการสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ที่นั่งพักผ่อนริมคลอง และถังขยะบริเวณทางเดินริมคลอง	132
4.31	ลักษณะของเรือนแถวไม้ริมน้ำในพื้นที่คลองอัมพวา	136
4.32	เอกลักษณ์ของป้ายชื่อร้านค้าแบบโบราณบริเวณร้านค้าริมคลองอัมพวา	137
4.33	ลักษณะและที่ตั้งของเรือนแถวไม้บริเวณริมคลองอัมพวา	137
4.34	ลักษณะของเรือนไทยร่วมสมัยในพื้นที่คลองอัมพวา	138
4.35	แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์อาคารในพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2553	142
4.36	ตัวอย่างอาคารริมน้ำที่ทำการต่อเติมหรือดัดแปลง และอาคารริมน้ำที่สร้างขึ้นใหม่	146
5.1	แผนภูมิแสดงสัดส่วนของข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม	151
5.2	แผนภูมิแสดงสัดส่วนของพฤติกรรมการเดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวา ของผู้ตอบแบบสอบถาม	154
5.3	แผนภูมิแสดงสัดส่วนของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาและ ความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน	159

5.4	สัดส่วนความคิดเห็นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง	162
5.5	สัดส่วนความคิดเห็นด้านทรัพยากรกายภาพในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง	163
5.6	สัดส่วนความคิดเห็นด้านเส้นทางการสัญจรของกลุ่มตัวอย่าง	164
5.7	สัดส่วนความคิดเห็นด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของกลุ่มตัวอย่าง	164
5.8	สัดส่วนความคิดเห็นด้านกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง	166
5.9	แผนที่แสดงจุดจอดรถสาธารณะและจุดจอดรถของเอกชนภายในตลาดน้ำอัมพวา	183
5.10	แผนที่แสดงจุดสะพานรถข้ามและสะพานคนข้ามภายในตลาดน้ำอัมพวา	184
5.11	แผนที่แสดงจุดวางที่นั่งพักบริเวณทางเดินริมคลองภายในตลาดน้ำอัมพวา	185
5.12	แผนที่แสดงที่ตั้งท่าเทียบเรือสาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวา	186
5.13	แผนที่แสดงระยะความกว้างของทางเดินริมคลองภายในตลาดน้ำอัมพวา	187
5.14	แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวา และบริเวณโดยรอบใกล้เคียง	190
5.15	ลานนาคะวรงค์, พื้นที่กิจกรรมอนุสาวรีย์, อาคารเรือนแก้วไม้, สวนสาธารณะทำเกษตรกรรม และโรงเรียนน้ำตลิ่ง	192
5.16	แผนที่แสดงตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะที่ 1 – 3 และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่	193
5.17	แผนที่แสดงตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะที่ 4 – 6 และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่	194
5.18	แผนที่แสดงตำแหน่งจุดขึ้นลงรถของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา	195
5.19	แผนที่แสดงเส้นทางการเดินเท้าของนักท่องเที่ยวเข้าสู่ตลาดน้ำอัมพวา บริเวณที่มีกิจกรรมริมคลองอัมพวา	199
5.20	แผนที่แสดงพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาบริเวณที่มีที่พักรูปแบบโฮมสเตย์กระจุกตัวอยู่	200
5.21	แผนที่แสดงเส้นทางการเดินเท้าของนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา จากบริเวณที่มีโฮมสเตย์กระจุกตัวอยู่	201
5.22	เรือพายขายสินค้าที่จอดเทียบบริเวณบันไดเทียบเรือตลาดน้ำอัมพวา	203
5.23	แผนที่แสดงตำแหน่งเทียบท่าและจำนวนของกลุ่มเรือขายสินค้าภายใน ตลาดน้ำอัมพวา	204
5.24	แผนที่แสดงกลุ่มร้านค้าภายในตลาดน้ำอัมพวา	205
5.25	แผนที่แสดงจุดที่นักท่องเที่ยวมีการกระจุกตัวหนาแน่นภายในตลาดน้ำอัมพวา	206
5.26	แผนที่แสดงตำแหน่งการใช้งานเก้าอี้และที่นั่งสาธารณะภายในพื้นที่ทางเดินริมคลอง	207
5.27	ร้านค้าที่เปิดทำการค้าขายภายในบ้าน และแผงขายสินค้าที่ตั้งบริเวณทางเดินริมน้ำ	209
5.28	ร้านค้าภายในอาคารที่ถูกปรับปรุงเป็นพื้นที่แบ่งให้เช่า	209

5.29	การเดินทางเข้าถึงตลาดน้ำอัมพวาและบริเวณจุดลงรถของนักท่องเที่ยว	210
5.30	กิจกรรมการค้าที่เกิดขึ้นบริเวณตลาดน้ำอัมพวา	212
5.31	สินค้าประเภทอาหาร ขนม และของฝากที่ขายภายในตลาดน้ำอัมพวา	213
5.32	แผนที่แสดงตำแหน่งร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา	217
5.33	พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาของนักท่องเที่ยว	218
5.34	ช่วงเวลาการเกิดกิจกรรมในวันศุกร์ของตลาดน้ำอัมพวา	220
5.35	ช่วงเวลาการเกิดกิจกรรมในวันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ของตลาดน้ำอัมพวา	222
5.36	แผนที่แสดงตำแหน่งสถานที่และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน	225
5.37	สวนสาธิตการทำเกษตรกรรมตามแบบชาวชุมชนอัมพวา	226
5.38	การสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าวผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชนอัมพวา	226
5.39	การสาธิตการจักสานใบมะพร้าวตามแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น	227
5.40	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในลานนาคะวะรังค์และลานสวนชัยพัฒนานุรักษ์	228
5.41	ลานกิจกรรมกลางแจ้งภายในพื้นที่มูลนิธิอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์	228
6.1	ลักษณะพื้นที่ประชิดน้ำประชิดบกของตลาดน้ำอัมพวา	230
6.2	เอกลักษณ์เฉพาะชุมชนอัมพวา	231
6.3	ลักษณะกายภาพของพื้นที่ทางเดินริมคลองอัมพวา	232
6.4	การใช้งานพื้นที่ทางเดินริมคลอง	232
6.5	แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาที่ผ่านเกณฑ์ การคัดเลือก	236
6.6	โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ และพื้นที่แนวริมเขื่อนแม่น้ำแม่กลอง	237
6.7	แผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 เส้นทางเดินริมคลองอัมพาย่านร้านค้าเก่าแก่ (1)	251
6.8	แผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 เส้นทางเดินริมคลองอัมพาย่านร้านค้าเก่าแก่ (2)	252
6.9	กิจกรรมในพื้นที่อุทยาน ร.2	255
6.10	กิจกรรมในพื้นที่โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์	257
6.11	แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา (1)	261
6.12	แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา (2)	262
6.13	แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา (3)	263
6.14	แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา (4)	264

6.15 รูปแบบแผ่นประชาสัมพันธ์แผนที่ท่องเที่ยวที่ 1	266
6.16 รูปแบบแผ่นประชาสัมพันธ์แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2	267
6.17 พื้นที่ลานวัดอัมพวันก่อนทำการปรับปรุง	268
6.18 รั้วกั้นแบ่งอาณาเขตพื้นที่ขายสินค้าและพื้นที่ถนน	269
6.19 รูปแบบร้านค้าที่มั่นคงและมีความเป็นระเบียบมากขึ้น	269
6.20 พื้นที่ทางเชื่อมระหว่างลานวัดอัมพวันเข้ากับอุทยาน ร.2	270
6.21 พื้นที่ลานวัดพระยาญาติก่อนทำการปรับปรุง	271
6.22 พื้นที่บริเวณริมคลองหน้าวัดพระยาญาติ	272
6.23 ร้านค้าจำหน่ายสินค้าเกษตรและสินค้าท้องถิ่นชุมชน	272
6.24 บรรยากาศจุดนั่งพักและกระดานประชาสัมพันธ์ข้อมูล	273
6.25 บรรยากาศก่อนการปรับปรุงพื้นที่โรงเจอัมพวาฯ	274
6.26 บรรยากาศหลังการปรับปรุงพื้นที่โรงเจอัมพวาฯ	274
6.27 บรรยากาศก่อนการปรับปรุงพื้นที่เชิงสะพานริมคลองอัมพวา	275
6.28 บรรยากาศหลังการปรับปรุงพื้นที่เชิงสะพานริมคลองอัมพวา	276
6.29 ส่วนที่นั่งพักผ่อนและกระดานประชาสัมพันธ์ข้อมูล	276
6.30 การตีเส้นบนพื้นทางเดินแสดงขอบเขตที่สามารถวางแผงสินค้านำบ้านได้	278

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตั้งอยู่ภาคกลางตอนล่างบริเวณพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง มีการตั้งถิ่นฐานตามลักษณะของชุมชนริมน้ำ มีความสวยงามของภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน ทั้งสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ริมคลอง วิถีชีวิตชาวชุมชนริมน้ำ บริบทสวนผลไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือเป็นสถานที่ประสูติของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) และสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ พระมเหสีในรัชกาลที่ 2 โดยแต่เดิมการคมนาคมของชุมชนจะใช้เส้นทางน้ำเป็นหลัก เนื่องจากมีโครงข่ายลำคลองที่เชื่อมต่อกับพื้นที่บริเวณโดยรอบ ทำให้เกิดการค้าขายเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา ตลาดที่สำคัญคือตลาดบางช้างหรือตลาดน้ำคลองอัมพวา ที่มีความรุ่งเรืองทางการค้าเปรียบได้กับเมืองท่าของจังหวัดสมุทรสงคราม แต่หลังจากมีการพัฒนาการคมนาคมขนส่งทางบกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2520 มีถนนตัดเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น การสัญจรทางน้ำของคนในชุมชนจึงลดลง เกิดการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนริมน้ำสู่ชุมชนบก ตลาดน้ำอัมพวาที่เคยเป็นศูนย์กลางทางการค้าได้ถูกลดบทบาทลง การทำการค้าขายได้ย้ายไปเกิดตามแนวของถนนที่ตัดสู่เมืองแม่กลอง วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำและตลาดน้ำแต่เดิมค่อย ๆ ลบเลือนหายไป จนกระทั่งมีการดำเนินโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา (พ.ศ. 2543 – พ.ศ. 2544) ทำให้เกิดแนวคิดในการจัดตลาดน้ำอัมพวาขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยได้มีการจัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2547 เป็นตลาดน้ำยามเย็นวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ให้ตลาดน้ำอัมพวาเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม สัมผัสวิถีชีวิตดั้งเดิมตามแบบชุมชนริมคลองอัมพวา ช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น และเกิดการสร้างอาชีพและกระจายรายได้สู่คนในชุมชน

โดยสถานการณ์ของตลาดน้ำอัมพวาในปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งความน่าสนใจของตลาดน้ำอัมพวานั้นคือรูปแบบสถาปัตยกรรมริมน้ำที่สวยงาม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ริมน้ำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน รวมถึงสินค้าท้องถิ่นที่หลากหลาย ภายหลังจากที่มีการเปิดตลาดได้ไม่นาน ตลาดน้ำอัมพวากลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากมาย ทำให้ตลาดน้ำอัมพวามีกำลังการเติบโตด้านการท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้น ดูได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 3,000 คนต่อวัน (ในวันหยุดสุดสัปดาห์หรือวันหยุดเทศกาลต่าง ๆ) หรือปีละประมาณ 468,000 คนต่อปี (ศูนย์ข้อมูลชุมชนอัมพวา, 2557) ผลจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันทำให้พื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาที่มีอยู่อย่าง

จำกัดเกิดความแออัดในการรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการรองรับการค้าและบริการท่องเที่ยวที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นภายในตลาดน้ำอัมพวา ซึ่งภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวานั้น ยังมีพื้นที่อื่น ๆ ที่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวอีกหลายแห่ง ทั้งความสวยงามของภูมิทัศน์ชุมชนริมน้ำ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และกิจกรรมการค้าขายของตลาดน้ำที่มีเอกลักษณ์

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวานั้นมีทั้งพื้นที่สาธารณะ พื้นที่กึ่งสาธารณะ และพื้นที่ส่วนบุคคลกึ่งสาธารณะ เช่น ทางเดินเลียบบคลอง สะพานข้ามคลอง ศาลาท่าน้ำ พื้นที่โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ลานวัดอัมพวันเจติยาราม ลานวัดพระยาญาติ และพื้นที่แนวริมเขื่อนหน้าท่าว่าการอัมพวา เป็นต้น โดยเบื้องต้นพบปัญหาการกระจุกตัวของกลุ่มนักท่องเที่ยวบริเวณทางเดินเลียบบคลอง ที่มีความกว้างเพียงแค่ 1.50 – 2.00 เมตร แต่มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ทั้งการเดินสัญจร การตั้งแผงขายสินค้า และการตั้งโต๊ะรับประทานอาหารบนทางเดิน ทำให้เกิดความแออัดในพื้นที่และความคับคั่งทางการสัญจรเป็นอย่างมาก (ภาพที่ 1.1) รวมทั้งปัญหาของพื้นที่กิจกรรมอื่น ๆ ที่ขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่บริเวณศูนย์กลางของตลาดน้ำ ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไม่ถึงพื้นที่นั้น ๆ และรองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เต็มศักยภาพ เช่น พื้นที่ที่มีกิจกรรมของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ เช่น พื้นที่ลานนาคะวะรังค์ สวนสาธิตการเกษตรเพื่อการเรียนรู้ และโรงเคี้ยวน้ำตาล เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับพื้นที่สาธารณะในบริเวณของตลาดน้ำอัมพวา สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) ความแออัดคับคั่งบริเวณพื้นที่ทางเดินสาธารณะริมคลอง และ 2) พื้นที่สาธารณะอื่น ๆ ขาดการเชื่อมโยงและการใช้งานไม่เต็มศักยภาพ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาลักษณะของพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาและจำแนกรูปแบบการใช้งานของพื้นที่สาธารณะ รวมถึงศึกษาพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่สาธารณะและความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะจากกลุ่มผู้ค้าในชุมชนและนักท่องเที่ยว เสนอแนะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว ลดปัญหาความแออัด การเชื่อมโยงพื้นที่สาธารณะในบริเวณให้มีการใช้งานที่เป็นประโยชน์มากขึ้น และจัดหาพื้นที่สาธารณะเพิ่มเติมที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยแนวทางในการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม และยังคงเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำอัมพวาไว้ให้คงอยู่กับสังคมต่อไปได้ โดยไม่สูญเสียคุณค่า หรือถูกเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้น

ภาพที่ 1.1 ความแออัดและคับคั่งของนักท่องเที่ยวบริเวณทางเดินริมคลองอัมพวา. รวบรวมโดยผู้วิจัย, 9 พฤษภาคม 2557.

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะ และจำแนกประเภทของพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบันของตลาดน้ำอัมพวา

1.2.2 ศึกษาพฤติกรรมการใช้งาน และความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะจากกลุ่มนักท่องเที่ยว

1.2.3 เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ลดความแออัดในพื้นที่ และเชื่อมโยงพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาได้ทำการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศึกษาในพื้นที่ชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม บริเวณริมสองฝั่งคลองอัมพวาที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา โดยความยาวของคลองอัมพวาที่มีการจัดกิจกรรมตลาดน้ำ วัดระยะทางจากปากคลองอัมพวาฝั่งติดแม่น้ำแม่กลองจนถึงวัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม) มีระยะทางประมาณ 0.83 กิโลเมตร (ข้อมูลจากเทศบาลตำบลอัมพวา, 2557) และพื้นที่รองรับการท่องเที่ยวบริเวณโดยรอบตลาดน้ำอัมพวา (ภาพที่ 1.2)

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบันของตลาดน้ำอัมพวา รวมถึงศึกษาลักษณะพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่และความต้องการทางกายภาพพื้นที่สาธารณะของกลุ่มผู้ใช้งาน โดยมีขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา ดังนี้

1.3.2.1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำอัมพวา วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์ชุมชน วิถีชีวิตและการประกอบกิจกรรมของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.3.2.2 ศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวา ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ การเข้าถึง การใช้ประโยชน์พื้นที่ ความเชื่อมโยงของพื้นที่ พร้อมทั้งจำแนกประเภทและการใช้งานของพื้นที่สาธารณะในบริเวณ

1.3.2.3 สสำรวจพฤติกรรมการใช้งาน และความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะ จากกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา

1.3.2.4 ศึกษาและสำรวจปัญหาของพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้งานพื้นที่สาธารณะของกลุ่มตัวอย่าง สรุปและจำแนกประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาในประเด็นทั้งหมด เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะทางด้านกายภาพของพื้นที่ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้กับพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว แก้ไขปัญหาความแออัด และความเชื่อมโยงของพื้นที่สาธารณะให้สามารถใช้ประโยชน์มากขึ้น มีความเหมาะสมกับชุมชน และยังสามารถคงเอกลักษณ์ที่สำคัญของตลาดน้ำอัมพวาไว้ต่อไปได้

ภาพที่ 1.2 แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา. โดย ผู้วิจัย, ดัดแปลงจาก google earth, 2558.

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีขั้นตอนในการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผลข้อมูล ดังนี้

1.4.1 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

1.4.1.1 ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำอัมพวา วิวัฒนาการและลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ลักษณะสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชุมชน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสำรวจพื้นที่ชุมชน เพื่อสรุปการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนในช่วงเวลาต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงสถานการณ์ของตลาดน้ำอัมพวาในปัจจุบัน

1.4.1.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของพื้นที่สาธารณะ ปัจจัยในการเกิดพื้นที่สาธารณะ ความสำคัญและลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่มีคุณภาพ การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะและกายภาพของชุมชน แนวคิดการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำ รวมถึงศึกษาถึงบทบาทของตลาดน้ำในอดีตจนเกิดการเปลี่ยนแปลงบริบทรูปแบบของตลาดน้ำในปัจจุบัน

1.4.1.3 การเก็บข้อมูลสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของชุมชนอัมพวาในปัจจุบัน โดยการสำรวจ สังเกต การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในชุมชน และการบันทึกภาพถ่าย เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน กายภาพของพื้นที่ชุมชน ข้อมูลกิจกรรม วิถีชีวิตของชาวชุมชน และปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากการมีตลาดน้ำอัมพวา โดยระยะเวลาในการเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558

1.4.1.4 การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ข้อมูลด้านพฤติกรรมการใช้พื้นที่ ทัศนคติ และความพึงพอใจต่อพื้นที่สาธารณะในชุมชน รวมถึงความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะเพิ่มเติม เก็บข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มเป้าหมายที่ใช้พื้นที่จริง คือกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา โดยมีการแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลเมื่อวันที่ 20 - 22 กันยายน พ.ศ. 2556

1.4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

1.4.2.1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย และแผนพัฒนาชุมชนอัมพวา โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถกำหนดกรอบแนวทางในการเสนอแนะการจัดการพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมได้

1.4.2.2 นำข้อมูลจากการศึกษาและการสำรวจ ทั้งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลกิจกรรมและการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชน ข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ชุมชนและพื้นที่สาธารณะในชุมชน มาสรุปความสัมพันธ์ในประเด็นต่าง ๆ และนำมาวิเคราะห์เพื่อสรุปกรอบแนวทางในการศึกษาขั้นต่อไป

1.4.2.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตและการเก็บแบบสอบถาม ในประเด็นพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่ ช่วงเวลาของการใช้งาน ลักษณะการใช้งานพื้นที่สาธารณะ ความถี่ในการใช้งาน ความพึงพอใจและปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้งานพื้นที่สาธารณะ เพื่อสรุปประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับพื้นที่สาธารณะแต่ละพื้นที่ในชุมชน ใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะการจัดการพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันตามความต้องการ และความเหมาะสมกับชุมชน คนในชุมชน และนักท่องเที่ยว

1.4.3 การสรุปผลข้อมูล

นำผลจากการวิเคราะห์ข้างต้น สรุปศักยภาพของพื้นที่สาธารณะ ข้อดีและข้อเสียของพื้นที่ ข้อจำกัดของชุมชนในการพัฒนาหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยเสนอแนะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวา ในการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งจำเป็นสำหรับพื้นที่สาธารณะ การเชื่อมโยงพื้นที่เข้าหากันเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์พื้นที่และกิจกรรม

ภายในพื้นที่ได้มากขึ้น การเสนอแนะเส้นทางการเดินเที่ยวชมภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา เพื่อกระจายนักท่องเที่ยวและแก้ปัญหาความแออัดคับคั่งในพื้นที่บริเวณริมคลองจากกิจกรรมต่าง ๆ และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเป็นแนวทางที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน เหมาะสมกับชุมชนและวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อรักษาเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนอัมพวาให้คงอยู่ต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1.5.1 เพิ่มขีดความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวของพื้นที่สาธารณะ ทำให้สามารถลดความแออัดที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาได้

1.5.2 เกิดการเชื่อมโยงกันระหว่างพื้นที่สาธารณะที่มีการใช้งานและพื้นที่ที่ไม่มีการใช้งาน ทำให้สามารถใช้งานพื้นที่อย่างเป็นประโยชน์มากขึ้น

1.5.3 เป็นข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในตลาดน้ำอัมพวา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับลักษณะของชุมชนได้มากที่สุด

1.6 นิยามศัพท์

1.6.1 ตลาดน้ำ หมายถึง ที่ชุมนุมเพื่อซื้อขายของต่างๆทางน้ำ มีเรือเป็นพาหนะบรรทุกสิ่งของ ในบางแห่งอาจเรียก ตลาดท้องถิ่น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525)

1.6.2 พื้นที่สาธารณะ หมายถึง พื้นที่ส่วนกลางที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ มีสิทธิใช้งานและเป็นผู้ร่วมดูแลพื้นที่ ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน พื้นที่สาธารณะในระดับชุมชนอาจเป็นแค่จุดตัดของถนน แหล่งรวมกิจกรรมบางชนิด โดยเฉพาะกิจกรรมการค้า สถานที่พบปะพูดคุย หรือสถานที่พักผ่อนในช่วงเวลาหนึ่งในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน (กิริติ สัทธานนท์, 2547; ผุสดี ทิพทัส, 2540; อภิศักดิ์ ไผทาคำ, 2543)

1.6.3 การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ หมายถึง วิธีการในการปรับปรุงหรือพัฒนาพื้นที่สาธารณะและสภาพแวดล้อมของชุมชนอัมพวา โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง และข้อจำกัดต่าง ๆ ทางสังคมและสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดการใช้งานพื้นที่ที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมแก่ชุมชนมากที่สุด

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในการทบทวนวรรณกรรมจึงให้ความสำคัญกับเนื้อหาของแนวคิดการเกิดขึ้นของชุมชนริมน้ำ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ แนวคิดการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะและกายภาพชุมชน รวมถึงแนวความคิดพัฒนาพื้นที่ริมน้ำ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางการบริหารจัดการและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาอย่างเหมาะสมกับชุมชนและเหมาะสมต่อการท่องเที่ยว จึงสามารถสรุปเนื้อหาของแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

- 2.1 แนวความคิดการเกิดขึ้นของชุมชนริมน้ำ
 - 2.1.1 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ
 - 2.1.2 พื้นที่สาธารณะของชุมชนริมน้ำ
 - 2.1.3 ความหมายของตลาดน้ำ
 - 2.1.4 ประวัติศาสตร์ของตลาดน้ำ
 - 2.1.5 ตลาดน้ำที่ปรากฏในประเทศเพื่อนบ้าน
- 2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ (Public Space)
 - 2.2.1 ความหมายของพื้นที่สาธารณะ
 - 2.2.2 ลักษณะของพื้นที่สาธารณะ
 - 2.2.3 ปัจจัยในการเกิดพื้นที่สาธารณะ
 - 2.2.4 ความสำคัญของพื้นที่สาธารณะ
 - 2.2.5 ลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่มีคุณภาพ
- 2.3 แนวความคิดการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะในชุมชน
- 2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงกายภาพชุมชน
 - 2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงพื้นที่พหุชีวิตให้ชุมชน
 - 2.4.2 แนวคิดเพื่อจัดประโยชน์พื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมในชุมชน
- 2.5 แนวความคิดการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดการเกิดขึ้นของชุมชนริมน้ำ

ชุมชนริมน้ำ (waterfront settlement) เกิดขึ้นจากการดำรงชีวิตของคนไทยในอดีตที่มีการดำเนินวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำ โดยเริ่มต้นจากการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ที่จะเกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มใกล้แหล่งน้ำ โดยเฉพาะพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง ที่มีลักษณะภูมิประเทศคล้ายแอ่งน้ำขนาดใหญ่ มีแม่น้ำลำคลองหลายสายไหลผ่าน ทำให้ทรัพยากรของพื้นที่บริเวณนั้น ๆ มีความอุดมสมบูรณ์ การดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่จึงมีความเกี่ยวข้องกับสายน้ำ ทั้งด้านที่อยู่อาศัย การหาเลี้ยงชีพ และการเดินทางติดต่อสัญจร (ราตรี โตพงษ์พัฒน์ และคณะ, 2543; สกฤณี ญัฐพูลวัฒน์, 2541; Chaweewan Denpaiboon, 2001)

2.1.1 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ

องค์ประกอบพื้นฐานในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่จะก่อให้เกิดเป็นชุมชนริมน้ำขึ้นนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 5 องค์ประกอบ (Chaweewan Denpaiboon, 2001, น. 29) ดังนี้

2.1.1.1 การตั้งที่อยู่อาศัย จะมีการสร้างบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ ทั้งแม่น้ำและลำคลอง เมื่ออยู่รวมกันจะกลายเป็นชุมชนริมน้ำที่มีความหนาแน่นของบ้านเรือน มีการดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับน้ำ ทั้งการดำรงชีวิต การหาเลี้ยงชีพ และการสัญจร

2.1.1.2 โครงข่ายแม่น้ำลำคลอง เป็นเส้นทางที่ชาวบ้านในชุมชนใช้ติดต่อสัญจรกัน รวมถึงใช้ในการขนส่งสินค้าการเกษตรกันภายในชุมชนและออกสู่พื้นที่ต่าง ๆ ภายนอกชุมชน รวมถึงโครงข่ายของลำคลองที่มีหน้าที่ช่วยระบายน้ำไม่ให้ท่วมภายในชุมชน ลักษณะของโครงข่ายลำคลองนั้นจะประกอบด้วย คลองหลัก คลองรอง และคลองสวน (ร่องสวน)

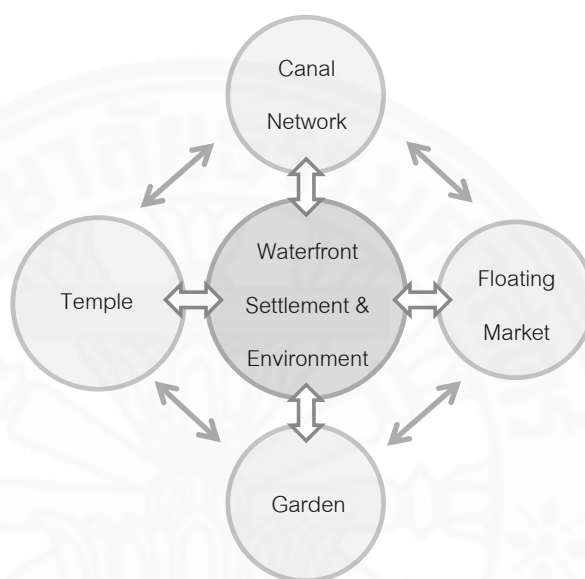
2.1.1.3 การประกอบอาชีพ อาชีพหลักของคนไทยสมัยก่อนคือการหาเลี้ยงชีพด้วยการทำเกษตรกรรม โดยใช้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในการทำเกษตร เกิดเป็นผลผลิตที่สามารถเลี้ยงชีพ และสามารถนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างกันได้ทั้งในชุมชนและพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง

2.1.1.4 ตลาดน้ำ เป็นสถานที่ที่คนในชุมชนและชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง ทำการนัดพบกันเพื่อนำผลผลิตทางการเกษตรของตนมาซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างกัน กิจกรรมของตลาดน้ำจะนัดพบกันตามพื้นที่ที่เป็นส่วนต่อกันของลำคลอง หรือพื้นที่สะดวกบริเวณอื่น เช่น พื้นที่ท้องน้ำหน้าวัด ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของคนในชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางมาจากที่ต่าง ๆ

2.1.1.5 วัดหรือศาสนสถาน ถือเป็นสถานที่สำคัญของชุมชน เนื่องจากเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนไม่ว่าจะศาสนาใดก็ตาม ใช้เป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง

กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมของชุมชน เช่น งานบุญประเพณีต่าง ๆ หรือใช้เป็นพื้นที่นัดพบกันของตลาดน้ำในช่วงเช้า เป็นต้น

จากองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญทั้ง 5 องค์ประกอบนั้น จะเห็นถึงความสัมพันธ์ของในแต่ละองค์ประกอบ ที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยสามารถสรุปได้เป็นแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นฐานของชุมชนริมน้ำ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นฐานในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ. จาก *Transformation by Modernization of the Traditional Waterfront Settlements in the Context of their Coexistence with the Aquatic Environment : A Case study of Raft Houses and Pillar Houses in Thailand* (น. 31), โดย Chaweewan Denpaiboon, 2001.

นอกจากนี้องค์ประกอบพื้นฐานในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำนั้น ยังมี ความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกัน (Coexistence) อย่างเป็นระบบขององค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ อยู่ด้วย กล่าวคือเมื่อปรากฏอยู่ในชุมชนองค์ประกอบทั้งหมดนั้นสามารถทำหน้าที่ได้หลากหลายใน ช่วงเวลาเดียวกัน โดยสามารถเป็นทั้งที่อยู่อาศัย แหล่งประกอบอาชีพ แหล่งพาณิชยกรรม ศูนย์กลาง ของชุมชน และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมอยู่ภายในบริเวณเดียวกันหรือใกล้เคียง ทำให้ชุมชนเกิด ความสมบูรณ์สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องมีการจัดหาหรือสร้างสภาพแวดล้อมใด ๆ ขึ้นมาทดแทน ตัวอย่างเช่น ชุมชนริมน้ำอัมพวา ที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนที่ทำให้แตกต่างจาก ชุมชนริมน้ำอื่น ๆ ทั้งยังส่งผ่านลักษณะเฉพาะนั้นให้เป็นมรดกตกทอดต่อไปยังลูกหลาน ถึงแม้

ช่วงเวลาที่ผ่านมา นั้น องค์ประกอบต่าง ๆ จะมีการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ไปบ้าง แต่ภาพรวมของชุมชนริมน้ำดั้งเดิมก็สามารถดำรงอยู่มาได้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเพราะความเป็นชุมชนริมน้ำของพื้นที่ชุมชนอัมพวาไม่ได้เกิดขึ้นจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น แต่หากเกิดจากความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบขององค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ ที่อยู่อาศัย/บ้านเรือนริมน้ำ ระบบโครงข่ายแม่น้ำลำคลอง พื้นที่เกษตรกรรม ตลาดน้ำ และวัด ที่ยังคงปรากฏอยู่ภายในชุมชนอัมพวา (วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2553, น. 24; Chaweewan Denpaiboon, 2001, น. 29)

ตารางที่ 2.1

องค์ประกอบหลักและความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบระหว่างองค์ประกอบของชุมชนริมน้ำอัมพวา

องค์ประกอบชุมชนริมน้ำ	ที่อยู่อาศัย/บ้านเรือนริมน้ำ	โครงข่ายแม่น้ำลำคลอง	พื้นที่เกษตร/ระบบสวน	ตลาดน้ำ	วัด	องค์ประกอบชุมชนริมน้ำ
ที่อยู่อาศัย/บ้านเรือนริมน้ำ		อุปโภค-บริโภค การสัญจร ทหาระบายน้ำ	แหล่งอาชีพ แหล่งทำมาหากิน	สถานที่จับจ่ายซื้อสินค้า/พบปะพูดคุย	ศูนย์กลางชุมชน/พื้นที่ทำกิจกรรม	แหล่งที่อยู่อาศัย
โครงข่ายแม่น้ำลำคลอง	มีแม่น้ำลำคลองอยู่หน้าบ้าน		ระบบนิเวศ/การเพาะปลูก/การขนส่งสินค้า	จุดตัดของแม่น้ำลำคลองมักเป็นที่ตั้งตลาดน้ำ	มีแม่น้ำลำคลองอยู่หน้าวัด	ระบบนิเวศ/แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ
พื้นที่เกษตร/ระบบสวน	สวนมักตั้งอยู่ด้านหลังบ้าน	ระบบนิเวศ/การเพาะปลูก/การขนส่งสินค้า		แหล่งกระจาย/จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร	มีสวนอยู่บริเวณรอบวัด	แหล่งประกอบอาชีพ
ตลาดน้ำ	สถานที่จับจ่ายซื้อสินค้า/พบปะพูดคุย	จุดตัดของแม่น้ำลำคลองมักเป็นที่ตั้งตลาดน้ำ	สถานที่ค้าขาย/จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร		ศูนย์กลางชุมชน/ที่พบปะพูดคุย	แหล่งพาณิชยกรรม
วัด	ศูนย์กลางชุมชน/ประกอบพิธีทางศาสนา	วัดมักตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง	มีสวนอยู่บริเวณรอบวัด	ศูนย์กลางชุมชน/ที่พบปะพูดคุย		ศูนย์กลางชุมชน
องค์ประกอบชุมชนริมน้ำ	แหล่งที่อยู่อาศัย	ระบบนิเวศ/แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ	แหล่งประกอบอาชีพ	แหล่งพาณิชยกรรม	ศูนย์กลางชุมชน	องค์ประกอบชุมชนริมน้ำ

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2553, น. 24; Chaweewan Denpaiboon, 2001, น. 30.

พัฒนาการของชุมชนริมน้ำเริ่มปรากฏชัดเจนในสมัยรัตนโกสินทร์ พื้นที่ราบบริเวณภาคกลาง ประกอบด้วยลุ่มน้ำสายหลัก 4 สาย ที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกันและมีอายุการเกิดในช่วงเดียวกัน ได้แก่ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา บางปะกง ท่าจีน และแม่กลอง ชุมชนที่เกิดขึ้นในช่วงสมัยนี้จะตั้งอยู่ริมน้ำและลำคลอง ทั้งคลองธรรมชาติและคลองขุด โดยสมัยรัตนโกสินทร์นั้นจะเป็นช่วงที่ชุมชนต่าง ๆ มีพัฒนาการของการเป็นเมืองที่ชัดเจน โดยภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาถูกตีแตก พ.ศ. 2310 เกิดการอพยพหนีสงคราม การแสวงหาที่ทำกินใหม่ที่ห่างไกลจากการรุกรานของพม่า จึงทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานในลุ่มน้ำแม่กลองและบางปะกง ประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มคนไทย ลาว มอญ จีน เขมร ญวน ที่ต่างมีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ชุมชนริมน้ำที่เกิดขึ้นมีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่แตกต่างกัน โดยปัจจัยที่ทำให้เกิดชุมชนริมน้ำขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์, 2556, น.1-10) มีดังนี้

(1) การอพยพของคนจีนจำนวนมากเข้ามาในราชอาณาจักรสยามในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รวมถึงการอพยพของคนลาว มอญ เขมร และญวน

(2) ระบบเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบยังชีพ คือ มีการเปลี่ยนจากการเพาะปลูกเพื่อบริโภคเป็นการเพาะปลูกเพื่อส่งออก ซึ่งเป็นผลจากการลงนามในสนธิสัญญาการค้าในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 รวมถึงในช่วงเวลาต่อ ๆ มา เพื่อสร้างรายได้ให้กับราชอาณาจักรและราษฎร

(3) การยกเลิกระบบทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 ราษฎรจึงมีเวลาในการประกอบอาชีพอย่างจริงจัง

(4) การอนุญาตให้ราษฎรมีสិทธิในการถือครองที่ดินในสมัยรัชกาลที่ 5 มีเอกสาร เช่น โฉนดจอง โฉนดตราจอง โฉนดสวน และใบเหยียบ ที่สามารถนำไปจำนองหรือซื้อขายได้

(5) การขุดคลองสายต่าง ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่ออำนวยความสะดวกในการคมนาคมและเพื่อป้องกันประเทศจากการถูกรุกราน ทำให้เกิดพื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานขยายออกไปอย่างกว้างขวางในพื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่าหญ้า ป่า และหนองน้ำ

จากปัจจัยข้างต้นที่ทำให้เกิดชุมชนริมน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลองและบางปะกงในช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ทำให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาชุมชนหรือพัฒนาเมือง หรือ “การสร้างบ้านแปงเมือง” ซึ่งหมายถึง การเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนจากท้องถิ่นหนึ่งไปสร้างชุมชนในอีกท้องถิ่นหนึ่ง และมีพัฒนาการของการรวมศูนย์ชุมชนในระยะเวลาต่อมา (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2543, น.64 อ้างถึงใน ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์, 2556, น.11) กล่าวคือ ทำให้เกิด “บ้าน” หรือหมู่บ้าน (village) หรือ “ชุมชน” (community) ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มทางสังคมของคนที่อยู่อาศัยในเรือน หรือ

ครัวเรือนจำนวนมาก ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยมีศาสนสถาน (วัด ศาลเจ้า มัสยิด) เป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่ม และยังมีตลาดร้านค้า โรงเรียน หรือพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2543, น.71 อ้างถึงใน ศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์, 2556, น.11)

2.1.2 พื้นที่สาธารณะของชุมชนริมน้ำ

เมื่อเกิดการตั้งถิ่นฐานและมีพัฒนาการของการรวมศูนย์ชุมชนขึ้นนั้น สิ่งก็ตามมา คือการที่ต้องมีการดำรงชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน โดยการที่จะอยู่ร่วมกันภายในชุมชนนั้น ความสัมพันธ์ของคนกับพื้นที่ก็เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาของเมือง ซึ่งพื้นที่ที่สามารถเป็นศูนย์รวมของคนภายในชุมชนได้คือ “พื้นที่สาธารณะ” มีความหมายเชิงกายภาพว่า เป็นพื้นที่ที่คนใช้ร่วมกัน เป็นสมบัติร่วมของคนในสังคมนั้น และมีความหมายเชิงนามธรรมว่า เป็นพื้นที่ที่คนแสดงออกทางความคิดได้อย่างเสรีภายใต้ขอบเขตที่สังคมกำหนด ดังนั้น พื้นที่สาธารณะจึงเป็นเครื่องแสดง สิทธิ เสรีภาพ โอกาส ตลอดจนตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตของคนในเมืองที่สำคัญยิ่ง (Habermas, 1989 อ้างถึงใน ธีรวิมล โอฬารรัตน์มณี และ วีระ สัจกุล, 2555, น.123) ดังนั้นพื้นที่สาธารณะในความหมายของพื้นที่ชุมชนจึงหมายถึง พื้นที่ส่วนกลางที่ทุกคนสามารถเข้าถึง มีสิทธิใช้งาน และเป็นผู้ร่วมดูแลพื้นที่ ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

จากความหมายของพื้นที่สาธารณะข้างต้นนั้น การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนริมน้ำจึงจำเป็นต้องมีพื้นที่สาธารณะเกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อเป็นพื้นที่ส่วนกลางในการรวมตัวกันของคน เป็นพื้นที่พบปะและก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันของผู้คนในชุมชน ใช้ประโยชน์ในการเชื่อมคนและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเข้าด้วยกัน ซึ่งจากการศึกษาลักษณะทางกายภาพและลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ สามารถสรุปลักษณะพื้นที่สาธารณะของชุมชนริมน้ำได้ว่าพื้นที่สาธารณะของชุมชนริมน้ำในปัจจุบัน มีทั้งรูปแบบที่เป็นสาธารณะและกึ่งสาธารณะ โดยไม่สามารถแยกประเภทได้ชัดเจน แต่ทุกคนมีความเข้าใจตรงกันว่าพื้นที่นั้น ๆ คือพื้นที่สาธารณะที่ชาวชุมชนสามารถเข้าไปใช้งานร่วมกันได้ รูปแบบของพื้นที่สาธารณะของชุมชนริมน้ำจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ โดยสามารถสรุปรูปแบบพื้นที่สาธารณะของชุมชนริมน้ำได้ ดังนี้

2.1.2.1 วัด หรือ ศาสนสถาน เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน พื้นที่บางส่วนของวัดจึงบ่งบอกได้ชัดเจนว่าเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนริมน้ำ สังเกตได้จากวัดส่วนใหญ่ที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณจะตั้งอยู่ริมน้ำ สะดวกต่อการเข้าถึง เนื่องจากการสัญจรในอดีตจะใช้ทางน้ำเป็นหลัก พื้นที่บริเวณวัดจึงใช้เป็นสถานที่รวมตัวกันของชาวบ้านในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม และกิจกรรมทางสังคม เช่น การทำบุญตามวันสำคัญทางศาสนา งานวันสงกรานต์ บางครั้งยังถูกใช้เป็นที่นัดพบกันของตลาดน้ำ เป็นต้น

2.1.2.2 ศาลา ทำน้ำ ทำเทียบเรือ บ้านโตทำน้ำ จากการสัญจรทางน้ำของชาวชุมชนริมน้ำที่ใช้เรือเป็นหลัก ศาลา ทำน้ำ หรือทำเทียบเรือ จึงเป็นพื้นที่สาธารณะที่ใช้ร่วมกันของผู้คนในชุมชนริมน้ำ

2.1.2.3 คลอง หรือ แม่น้ำ พื้นที่ท้องน้ำ ถือได้เป็นพื้นที่สาธารณะของชาวชุมชนริมน้ำที่มีวิถีในการพึ่งพาสายน้ำเพื่อดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การประกอบกิจวัตรประจำวัน การสัญจร การหาเลี้ยงชีพ เป็นต้น ซึ่งทุกคนในชุมชนต้องช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของท้องน้ำด้วย

2.1.2.4 ทางเดินริมน้ำ ในชุมชนริมน้ำบางแห่งที่มีสถาปัตยกรรมบ้านเรือนลักษณะเป็นเรือนแถวริมน้ำ จะมีพื้นที่ทางเดินริมน้ำหน้าบ้านที่ใช้ร่วมกันของชุมชน เพื่อใช้เป็นทางเดินสัญจรไปมา พื้นที่สาธารณะนี้จะมี ความกว้างประมาณ 1.5 – 2 เมตร ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าของเรือนแถวจะมีการใช้งานเพื่อตั้งวางสิ่งของหน้าบ้าน เช่น การวางขายสินค้า หรือการทำเป็นที่นั่ง โดยใช้พื้นที่ประมาณ 60 เซนติเมตร - 1 เมตร ที่เหลือคือพื้นที่สำหรับการเดินสัญจร

2.1.2.5 สะพานคนข้าม เป็นพื้นที่สาธารณะที่ใช้ในการเดินข้ามคลองเพื่อการสัญจรติดต่อกันภายในชุมชนริมน้ำ

2.1.2.6 ลานอเนกประสงค์ของโรงเรียน เป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะที่ชาวชุมชนสามารถเข้าไปใช้งานได้ เมื่อพื้นที่แห่งนั้น ๆ ถูกกำหนดให้ใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การทำประชาคมในชุมชน งานประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น

2.1.2.7 พื้นที่สาธารณะอื่น ๆ พื้นที่สาธารณะรูปแบบอื่นที่ถูกกำหนดขึ้นมาในแต่ละชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่ของชุมชนนั้น ๆ ใช้ทำกิจกรรม อย่างลานอเนกประสงค์กลางแจ้งหรือลานในร่ม เช่น ลานนาคะวรงค์ของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ถือเป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะที่เปิดให้มีการจัดกิจกรรมดนตรี หรือกิจกรรมงานประเพณีของชุมชนอัมพวา เป็นต้น

ตารางที่ 2.2

รูปแบบพื้นที่สาธารณะของชุมชนริมน้ำ

พื้นที่สาธารณะ	การใช้งาน	รูปภาพ
1. วัด หรือ ศาสนสถาน	ใช้เป็นสถานที่ทำกิจกรรมของชุมชน ทั้งกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และกิจกรรมทางสังคม หรือใช้เป็นที่พักผ่อนของตลาดน้ำ	
2. ศาลา ทำน้ำ ทำเทียบเรือ หรือ บ้านไต้ทำน้ำ	เป็นพื้นที่สาธารณะที่รองรับการสัญจรทางน้ำของชาวชุมชน	
3. คลอง หรือ แม่น้ำ	เป็นวิถีชีวิตของชาวชุมชนริมน้ำ เช่น ทำกิจวัตรประจำวัน อาบน้ำ ล้างจาน การสัญจร และการประกอบอาชีพ	
4. ทางเดินริมน้ำ	ใช้เป็นทางในการเดินสัญจร หรือ เป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะในการวางเก้าอี้ นั่ง และการวางแผงขายสินค้าของเจ้าของบ้าน	
5. สะพานคนข้าม	ใช้ในการเดินทางสัญจรข้ามคลอง หรือแม่น้ำภายในชุมชน	
6) ลานอเนกประสงค์ของโรงเรียน	เป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะ ในการรวมตัวกันของชาวบ้านเวลามีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน	
7) พื้นที่สาธารณะอื่น ๆ	เป็นพื้นที่ที่เข้าใจตรงกันในการรวมตัวกันของชาวชุมชน เพื่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน	

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

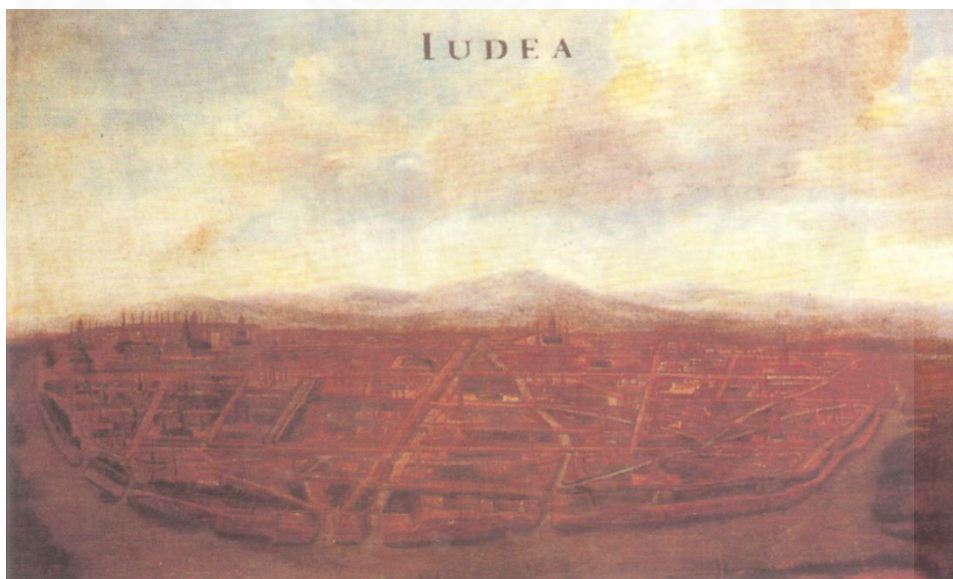
2.1.3 ความหมายของตลาดน้ำ

ตลาดน้ำ มีความสำคัญและอยู่ร่วมกับชุมชนริมน้ำมาตั้งแต่อดีต การเกิดขึ้นของตลาดน้ำคือมีหน้าที่ในการเป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน โดยความหมายของตลาดน้ำตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ระบุว่า ตลาดน้ำ หมายถึง “ที่ชุมนุมเพื่อซื้อขายของต่าง ๆ ทางน้ำ มีเรือเป็นพาหนะบรรทุกสิ่งของ ในบางแห่งอาจเรียกตลาดท้องถิ่น” ซึ่งจากลักษณะทางกายภาพของตลาดน้ำด้วยแล้ว จะสามารถสรุปได้ว่า ตลาดน้ำเป็นชื่อเรียกแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ที่มีการทำกิจกรรมในท้องน้ำโดยอาศัยเรือเป็นพาหนะ สถานที่เหมาะสมในการตั้งตลาดน้ำ มักจะอยู่ในชุมชนริมน้ำลำคลอง มีความสะดวกในการสัญจรไปมาทางเรือของคนในชุมชน ในประเทศไทยพื้นที่บริเวณที่เหมาะสมในการตั้งตลาดน้ำ จะเป็นพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางบริเวณลำน้ำ เช่น ลำน้ำเจ้าพระยา ลำน้ำแม่กลอง ลำน้ำบางพระกง ลำน้ำนครชัยศรี และลำน้ำท่าจีน โดยในอดีตกิจกรรมของตลาดน้ำจะมีการนัดพบกันจากการกำหนดวันทางจันทรคติ คือ วันข้างขึ้นและวันข้างแรม จะมีชาวบ้านนำผลผลิตทางการเกษตรของตนใส่เรือพายมาตามลำคลองมายังสถานที่นัดพบ ซึ่งส่วนใหญ่จะนัดพบกันตามพื้นที่ส่วนตัดกันของลำคลอง หรือบริเวณปากคลองติดกับแม่น้ำ เพื่อความสะดวกในการพายเรือมาจากคลองที่อยู่ไกลกันออกไป หรือการนัดพบกันบริเวณริมน้ำหน้าวัดของชุมชนนั้น ๆ และเมื่อมีความหนาแน่นของเรือพายสินค้ามากขึ้น และมีการพายเรือมาซื้อขายกันประจำในวันทีนัดพบกันไว้ พื้นที่แห่งนั้น ๆ จะกลายเป็นศูนย์กลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ทั้งสินค้าทางการเกษตร และสินค้าอื่น ๆ รวมถึงสินค้าอุปโภคและสินค้าบริโภคของคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ตลาดน้ำจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ชีวิตของคนไทยที่มีความผูกพันอยู่กับสายน้ำ และการดำเนินชีวิตหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นเกษตรกรของคนไทยมาตั้งแต่อดีต (ราตรี โด่งพัฒน์ และคณะ, 2543; ศูนย์ข้อมูลเมืองโบราณ, 2537; สุกุณี ญัฐพุลวัฒน์, 2541)

2.1.4 ประวัติศาสตร์ของตลาดน้ำ

จากที่มีการบันทึกเรื่องราวของตลาดน้ำ พบว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดที่มีการบันทึกเรื่องราวของตลาดน้ำไว้ในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยมีการศึกษาจากภาพวาดกรุงศรีอยุธยาของชาวฮอลันดา (ภาพที่ 2.2) จะเห็นถึงสภาพของกรุงศรีอยุธยาในสมัยที่เป็นราชธานี การตั้งพระนครจะมีลักษณะเป็นเกาะที่ล้อมรอบด้วยแม่น้ำทั้งสายเล็กสายใหญ่ คูคลองตามธรรมชาติ และคลองขุดมากมายทั้งในและนอกตัวเมือง เกาะเมืองต่าง ๆ สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ตลอด เกิดประโยชน์ทางด้านเกษตร การค้า และการคมนาคมสัญจร ซึ่งจากประวัติศาสตร์ในช่วงสมัยของกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้นถือว่าเป็นเมืองที่มีความรุ่งเรืองทางการค้าเป็นอย่างมาก ทั้งการค้าระหว่างพื้นที่ภายในภายนอกเมือง และการค้าระหว่างประเทศ

และด้วยความที่กรุงศรีอยุธยาที่มีความสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากร และความสะดวกด้านการคมนาคมสัญจร เนื่องจากการมีคูคลองที่เชื่อมต่อถึงกันอย่างเป็นโครงข่าย ทำให้กรุงศรีอยุธยานั้นมีความได้เปรียบทางการค้าและเศรษฐกิจ เกิดการค้าทั้งตลาดน้ำและตลาดบกมากมาย จากหลักฐานบันทึกของ นิโกลาส์ แซร์แวงส์ (Nicolas Gervais) ได้กล่าวถึงตลาดน้ำในสมัยกรุงศรีอยุธยาไว้ว่า “ราษฎรส่วนใหญ่ทำการค้าขาย ลางครอบครัวค้าขายทางน้ำพร้อมด้วยภรรยาและบุตร ลงในเรือลำใหญ่ และแทบไม่มีวันได้ขึ้นบกเลย ลางครอบครัวอยู่ในเมืองทำการค้าปลีกจากสินค้าที่ไปรับซื้อมา เมื่อเรือสินค้าเข้าเทียบท่าในร้านของตน” (นิโกลาส์ แซร์แวงส์ แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร, 2506, น. 40) โดยในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นตลาดน้ำขายสินค้าในบางแห่งจะเรียก “ตลาดเรือ” ซึ่งหมายถึงตลาดที่ใช้เรือเป็นที่ขายสินค้าต่าง ๆ มาจากการที่ภูมิสถานบ้านเรือนตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลองมีเรือนแพจอดอยู่เป็นประจำ คนที่อยู่ตามแม่น้ำลำคลองรอบกรุงจึงต้องอาศัยตลาดเรือเป็นที่ซื้อขายสินค้า (ส. พลายน้อย, 2544, น. 49)

ภาพที่ 2.2 ภาพเขียนสีน้ำมันกรุงศรีอยุธยาฝีมือของช่างชาวฮอลันดา ช่วง พ.ศ. 2193. จาก ตลาดน้ำ: วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง (น. 18), โดย ราตรี โตเพ่งพัฒนา และคณะ, 2543, กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ตลาดน้ำหรือตลาดเรือในสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่นับว่าเป็นตลาดใหญ่หรือที่เรียกกันในสมัยนั้นว่าตลาดเอก โดยจากเอกสารคำให้การของขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ได้ระบุถึงตลาดเอก 4 แห่งที่ตั้งเรียงรายอยู่ในท้องน้ำรอบพระนคร (ราตรี โตเพ่งพัฒนา และคณะ, 2543; ส. พลายน้อย, 2544; สกุณี ญัฐพลวัฒน์, 2541) ดังนี้

2.1.4.1 ตลาดคูไม้ร้อง ตั้งอยู่ริมคลองเมืองทางทิศเหนือของพระนคร ระหว่างลำน้ำลพบุรีช่วงวัดเชิงท่ากับวัดพนมยงค์ เดิมเป็นสถานที่เก็บเรือพระที่นั่ง มีความสำคัญเพราะทำให้การติดต่อค้าขายของเมืองที่อยู่ไกลมีความสะดวกขึ้น เนื่องจากมีแม่น้ำลพบุรีเปิดทางไปสู่เมืองต่าง ๆ ของภาคกลาง หัวเมืองภาคเหนือ และหัวเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1.4.2 ตลาดปากคลองคูจาม (ท้ายสู่เหราแขก) ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระนคร ชุมชนบริเวณนี้มีทั้งชาวไทยและชาวแขกจามอาศัยอยู่ สินค้าจึงมาจากเรือทางใต้ของพ่อค้าแม่ค้าชาวชวาและชวามลายู

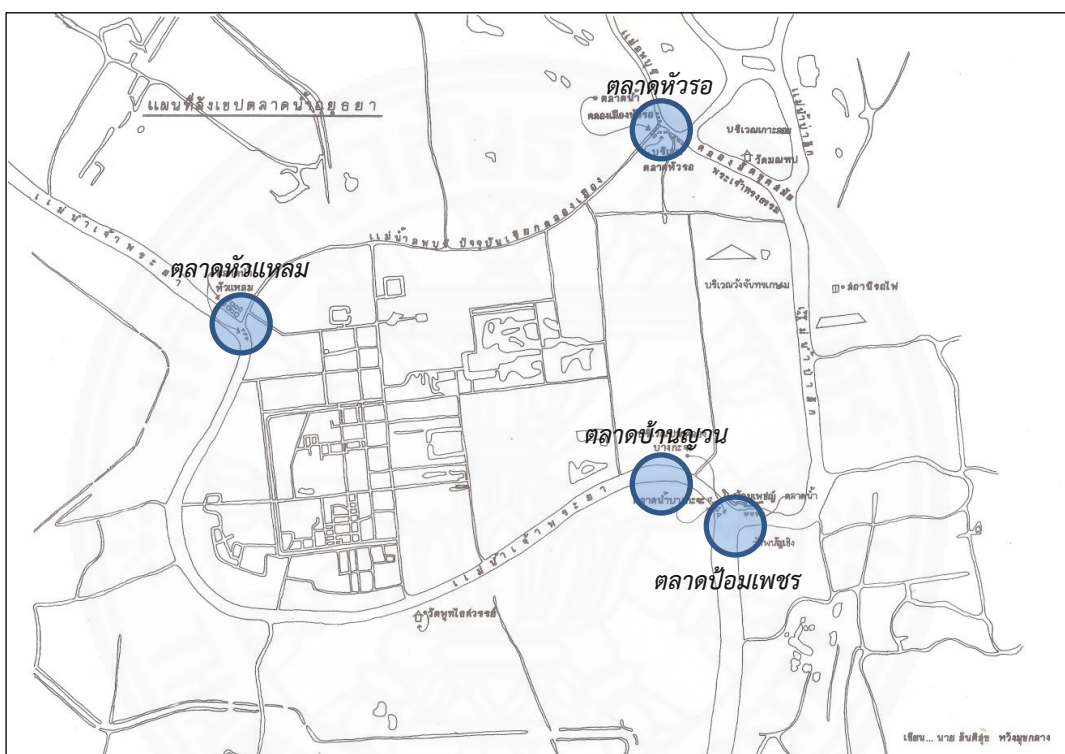
2.1.4.3 ตลาดปากคลองวัดเดิม (ใต้ศาลเจ้าปูนเท่าก่ง) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระนคร ระยะทางไกลออกไปจากกำแพงเมือง วัดเดิมหรือวัดศรีอโยธยาตั้งอยู่บริเวณลำน้ำแม่เปี้ย (แม่น้ำป่าสักสายเก่า) เป็นคลองแยกจากคลองบ้านม้าหันตรา พ่อค้าแม่ค้าชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวจีน

2.1.4.4 ตลาดน้ำบางกะจะ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระนคร บริเวณสามแยกหน้าป้อมเพชร เป็นจุดที่บรรจบกันของแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักก่อนที่จะไหลลงสู่อ่าวไทย ทำให้ตลาดแห่งนี้ค่อนข้างเป็นตลาดใหญ่ เพราะมีเรือเดินทะเลจากปากใต้บรรทุกสินค้ามาขาย มีเรือสำเภารจีน เรือแขก เรือกำปั่นแขกจากอังกฤษ มาทอดสมอขายสินค้ามากมาย เช่น น้ำตาลกรวด น้ำตาลทราย สาคุ กำมะถัน จันทร์แดง หวายตะคร้ำ จึงเป็นสถานที่นัดพบกันของพ่อค้าแม่ค้าทั้งจากทางเหนือ ทางใต้ และเรือสินค้าจากต่างประเทศ

ตลาดน้ำเอก 4 แห่งข้างต้นนั้น เป็นตลาดน้ำขนาดใหญ่ที่ตั้งกระจายตัวอยู่ตามทิศต่าง ๆ รอบกรุงศรีอยุธยา ทั้งทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันออกเฉียงใต้ และนอกจากนี้ ยังมีพื้นที่อีกหลาย ๆ แห่งที่มีการค้าขายเกิดขึ้นตามริมแม่น้ำลำคลองรอบกรุง ทำให้เกิดตลาดน้ำหรือตลาดเรือขนาดเล็กขึ้นกระจายอยู่ตามพื้นที่ทั่วไป เช่น ตลาดน้ำปากคลองสวนพลู ตลาดน้ำหน้าวัดสมอ วัดขุน วัดชาน ที่จะมียพ่อค้าแม่ค้านำเรือสินค้ามาจอดบริเวณริมน้ำหน้าวัด ขายสินค้าต่าง ๆ และสินค้าตามฤดูกาลจากพื้นที่เมืองอื่น ซึ่งตลาดน้ำเอกและตลาดน้ำย่อยในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนี้ จากประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกหลักฐานไว้นั้นถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดตลาดน้ำในประเทศไทย

ด้วยความที่กรุงศรีอยุธยาในสมัยเป็นราชธานีนั้น มีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมให้เกิดการค้าขายในรูปแบบของตลาดน้ำหรือตลาดเรือ และมีความรุ่งเรืองทางการค้าขายอย่างมากทั้งการค้าภายในเมือง นอกเมือง และกับต่างประเทศ ภายหลังในช่วงอยุธยาสมัยใหม่ พ.ศ. 2478 จึงทำให้มีความต่อเนื่องทางการค้าขาย และกลายเป็นศูนย์กลางทางการค้า เกิดตลาดน้ำขึ้นในหลาย ๆ พื้นที่ ซึ่งมีตลาดน้ำขนาดใหญ่ตั้งกระจายอยู่ตามมุมเมืองเหมือนเช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีอยู่ 4 แห่ง ได้แก่ ตลาดบ้านญวน ตลาดป้อมเพชร ตลาดหัวแหลม และตลาดหัวรอ (ภาพที่ 2.3) และ

นอกจากตลาดน้ำในพื้นที่มูมเมืองอยุธยาแล้ว ยังปรากฏตลาดน้ำอีกหลายแห่งในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มอื่น ๆ อีก เช่น ตลาดน้ำคลองมหานาค ตลาดน้ำน้ดปากคลอง ที่จะกระจายตัวอยู่ตามชุมชนริมน้ำต่าง ๆ ภายในเมือง ทำให้บทบาทของตลาดน้ำที่ใช้เป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียงมีความรุ่งเรืองอย่างมาก และมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องควบคู่ไปกับพัฒนาการของชุมชนริมน้ำ (ราตรี โตเฟ่งพัฒน์ และคณะ, 2543; สกณี ญัฐพูลวัฒน์, 2541; สันติสุข หวังมุขกลาง, 2543)

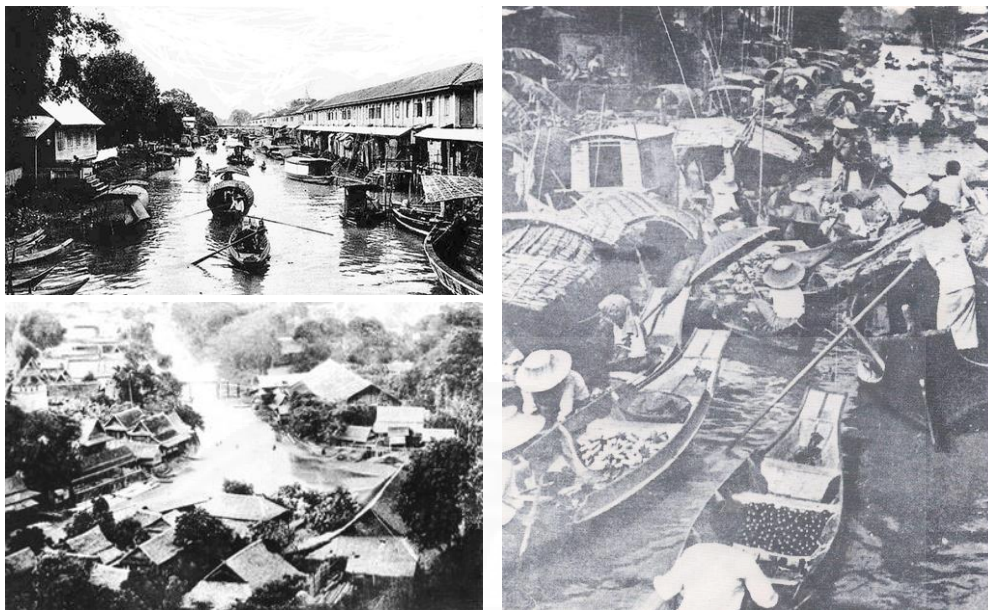

ภาพที่ 2.3 แผนที่ตลาดน้ำ 4 แห่ง ช่วงอยุธยาสมัยใหม่ พ.ศ. 2478. จาก ตลาดน้ำ : วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง (น. 39), โดย ราตรี โตเฟ่งพัฒน์ และคณะ, 2543, กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

พัฒนาการของตลาดน้ำกับชุมชนริมน้ำได้มีมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงการเปลี่ยนแปลงในช่วง พ.ศ. 2500 ที่มีการพัฒนาด้านการคมนาคม มีการตัดถนนเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น เส้นทางสัญจรทางน้ำที่เป็นคูคลองเชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายมีปริมาณลดลง ทำให้การสัญจรของผู้คนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการพายเรือสัญจรทางน้ำเป็นการสัญจรทางบกมากขึ้น บทบาทของตลาดน้ำที่เคยรุ่งเรืองมีความสำคัญลดลง ตลาดน้ำบางส่วนได้สูญหายไป และบางแห่งต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ยังคงอยู่ได้โดยการย้ายตัวขึ้นไปรวมกับตลาดบกที่มีมากขึ้น และเติบโตอย่างรวดเร็วกระจายตัวอยู่ตามเส้นทางหรือจุดตัดของถนน ตัวอย่างตลาดน้ำที่สูญหายไปจากการพัฒนาการคมนาคม เช่น ตลาดน้ำคลองมหานาค ตั้งอยู่บริเวณคลองมหานาค วางตัวตรงส่วนที่ตัดกันของคลอง

รอบกรุงและคลองแสนแสบ สามารถเชื่อมออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำบางปะกงได้ สินค้าส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน (ภาพที่ 2.4) ตลาดน้ำปากคลองบางคอแหลม วางตัวอยู่บริเวณปากคลองบางคอแหลม ด้านที่บรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา สินค้าส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน เครื่องจักรสานจากอยุธยา เครื่องปั้นดินเผาจากปทุมธานี และตลาดน้ำคลองบางกอกน้อย วางตัวอยู่บริเวณปากคลองบางกอกน้อย และขยายตัวไปตามคลองที่เชื่อมออกไปอย่างคลองบางขุนนนท์ สินค้าส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน และสินค้าจากต่างประเทศ

ภายหลังจากที่ความรู้เรื่องทางการค้าขายของตลาดน้ำต่าง ๆ ในประเทศไทย เริ่มเสื่อมถอยลง จากการพัฒนาการคมนาคมทางบก การตัดถนนและการใช้รถยนต์ในการเดินทางเริ่มมีความแพร่หลายขึ้น ตลาดน้ำจึงถูกลดบทบาทความสำคัญลง จนทำให้ตลาดน้ำในหลาย ๆ แห่งได้สิ้นสุดและสูญหายไป แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2540 ได้เกิดกระแสการฟื้นฟูตลาดน้ำในชุมชนริมน้ำขึ้น ซึ่งได้มีการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวที่กำลังจะเกิดขึ้น และมีการฟื้นฟูตลาดน้ำเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งการฟื้นฟูตลาดน้ำในอดีตที่เคยสูญหายไป การพัฒนาชุมชนริมน้ำให้เกิดตลาดน้ำใหม่ ๆ และการสร้างตลาดน้ำจำลองของภาคเอกชนขึ้น ทั้งหมดนี้ก็เพื่อทำให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนขึ้น เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน จากการขายสินค้าและบริการ ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ชุมชน รวมถึงการรักษาและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่ชุมชนริมน้ำให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น และไม่สูญหายไปตามกาลเวลา ตัวอย่างของตลาดน้ำที่ถูกฟื้นฟูเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น ตลาดน้ำวัดไทร ตั้งอยู่ในคลองด้านบริเวณหน้าวัดไทร กรุงเทพมหานคร ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตั้งอยู่ในคลองต้นเข้มีเยื้องกับคลองลัดพลีที่ตั้งดั้งเดิมของตลาดน้ำ จ.ราชบุรี ตลาดโคยก็ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง จ.ราชบุรี และตลาดน้ำอัมพวา ตั้งอยู่ในคลองอัมพวา จ.สมุทรสงคราม เป็นต้น และตัวอย่างของตลาดน้ำจำลอง ที่สร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ตลาดน้ำสี่ภาค ตลาดน้ำหัวหิน และตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม เป็นต้น

ภาพที่ 2.4 ตลาดน้ำคลองมหานาคช่วงก่อน พ.ศ. 2500. จาก ตลาดน้ำ : ย่านชุมชนริมน้ำในสังคมเมืองสยาม (น. 16), โดย ศูนย์ข้อมูลเมืองโบราณ, 2537, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

2.1.5 ตลาดน้ำที่ปรากฏในประเทศเพื่อนบ้าน

พื้นที่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งได้รับอิทธิพลของมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ในหน้าฝนจึงมักเกิดภาวะน้ำหลาก และยังทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองยกระดับสูงขึ้น บ้านเรือนและองค์ประกอบของชุมชน จึงต้องปรับให้เข้ากับสภาวะของธรรมชาติ โดยการอยู่อาศัยในเรือนแพหรือบ้านยกใต้ถุนสูง การใช้เรือเป็นพาหนะหลัก รวมถึงการที่ชุมชนที่อยู่ในบริเวณปากคลองหรือจุดตัดของคลอง เป็นจุดที่มี “นัด” หรือ “ตลาดเรือ” หรือ “ตลาดน้ำ” ในบางแห่งอาจเรียกว่า “ตลาดท้องถิ่น” ซึ่งนอกจากตลาดน้ำในประเทศไทยแล้ว ยังปรากฏมีตลาดน้ำในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงด้วย ได้แก่ ประเทศพม่า และประเทศเวียดนาม (ศิริวรรณ ศิลาพัชรินทร์, 2553, น. 4-5) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.5.1 ประเทศพม่า

ตลาดน้ำ Ywama ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน Ywama จังหวัด Nyaung Shine รัฐ Shan ในพื้นที่รอบ ๆ ทะเลสาบอินเล (Inle Lake) ซึ่งมีชุมชนน้อยใหญ่ตั้งอยู่โดยรอบ มีประชากรไม่ต่ำกว่า 70,000 คน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาว Intha, Shan และ Taung Hu เป็นต้น ชวน้ำเหล่านี้นับถือพุทธศาสนา อยู่อาศัยในบ้านยกใต้ถุนสูง หากินแบบยังชีพโดยการทำเกษตรกรรม เช่น ปลูกผัก มะเขือ จับปลา ฯลฯ การซื้อขายสินค้าจะเกิดขึ้นในตลาดน้ำของชุมชนรอบ ๆ ทะเลสาบ ซึ่งมีอยู่ 5 ตลาด โดยมีการนัดหมุนเวียนกันทุกรอบ 5 วัน โดยตลาดน้ำ Ywama นั้นเป็นตลาดที่มีชื่อเสียงมาก

ที่สุด มีเรือบรรทุกสินค้าในท้องถิ่นมาขายมากมาย การขายสินค้าพ่อค้าจะยืนพายเรือขาย เนื่องจากจะสามารถมองเห็นกอสหาร่ายในน้ำได้ดี ส่วนแม่ค้าผู้หญิงจะนั่งพายขายของ สินค้าส่วนใหญ่เป็นพวกพืชผัก ดอกไม้ ผลไม้ ปลา ฯลฯ นอกเหนือจากนี้ยังมีสินค้าหัตถกรรม เช่น ผ้าทอ ผ้าใยบัว และผ้าไหม เป็นต้น

ภาพที่ 2.5 ตลาดน้ำ Ywama ชุมชนรอบทะเลสาบอินเล ประเทศพม่า. จาก *Ywama Village*, <http://myanmartravelinformation.com/where-to-visit-inle/ywama-village.html> สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2557.

2.1.5.2 ประเทศเวียดนาม

ตลาดน้ำในประเทศเวียดนาม ตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำโขง ค้าขายสินค้าจำพวกสินค้าเกษตรซึ่งเป็นผลผลิตในพื้นที่โดยรอบ ทั้งนี้การขนส่งสินค้าเกษตรมักใช้เรือขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นเรือติดเครื่องยนต์ใช้บรรทุกสินค้าและอยู่อาศัย ส่วนเรือของผู้ซื้อรายย่อยมักเป็นเรือขนาดเล็ก มีทั้งเรือแจว และเรือพาย (เรือสำปั้น) ทำให้ตลาดเหล่านี้กลายเป็นตลาดค้าส่งที่มีทุกวัน ตลาดจะคึกคักในเวลาเช้าตรู่จนถึงช่วงสายของวัน โดยตลาดน้ำที่ปรากฏในประเทศเวียดนามนั้น ประกอบไปด้วยตลาดน้ำ 3 แห่ง ดังนี้

(1) ตลาดน้ำ Cai Rang เป็นตลาดน้ำขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในจังหวัด Can Tho ตลาดน้ำแห่งนี้จะมีเรือขนาดใหญ่ที่บรรทุกผลผลิตทางการเกษตรเข้ามาขายส่งให้แก่พ่อค้าแม่ขายที่มารอซื้อทั้งทางเรือและทางรถยนต์ สินค้าที่ขายส่วนใหญ่ ได้แก่ ผัก ผลไม้ ดอกไม้ สัตว์น้ำ ฯลฯ รวมถึงการขายอาหาร ขนม และเครื่องดื่ม ให้แก่ชาวเรือด้วยกันเองเนื่องจากเป็นสถานที่ซื้อขายขนาดใหญ่ที่มีเรือขายสินค้านับร้อยลำ

(2) ตลาดน้ำ Phung Hiep ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นจุดเชื่อมต่อของคลองต่าง ๆ ถึง 7 สาย จึงทำให้เป็นตลาดน้ำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัด Can Tho สินค้าที่ขายส่วนใหญ่ ได้แก่ พืชผัก ผลไม้ จำพวก ส้ม มะละกอ สับปะรด มะม่วง และเนื้อสัตว์

(3) ตลาดน้ำ Cai Be ตั้งอยู่ที่เมือง Vinh Long เป็นตลาดน้ำขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บริเวณตอนเหนือของลำน้ำ Tien มีเรือมาซื้อขายสินค้าไม่ต่ำกว่า 500 ลำในแต่ละวัน โดยผู้ขายจะปักเสาไม้ไผ่ไว้ที่หัวเรือเพื่อแขวนตัวอย่างสินค้าที่ขาย ซึ่งตลาดแห่งนี้ก็เป็นตลาดขายส่งสินค้าการเกษตรที่เป็นผลผลิตจากพื้นที่โดยรอบเช่นกัน

ภาพที่ 2.6 ตลาดน้ำในประเทศเวียดนาม Cai Rang floating market (1) Phung Hiep floating market (2) Cai Be floating market (3). จาก *Can Tho city*, http://wiki travel.org/Can_Tho (1), *Asia Aventura Vietnam*, <http://www.asia-aventura.com/en/activitiedetail/phung-hiep-floating-market-59.html> (2), *Cai Be market* , <http://www.mekongtraveltours.com/mekong-queen-information-2.html/cai-be-floating-market> (3) สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2557.

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ (Public Space)

2.2.1 ความหมายของพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะเป็นองค์ประกอบของเมือง มีความสำคัญมากในการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดกิจกรรมและความสัมพันธ์ขึ้นระหว่างคนภายในเมือง ซึ่งคำว่าสาธารณะ (Public) นั้นมีความหมายถึงพื้นที่ที่นอกเหนือ หรืออยู่ระหว่างพื้นที่ส่วนตัว พื้นที่เหล่านี้ได้แก่ ถนน สวนสาธารณะ ลาน ตลาด ร้านค้า วัด ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หรือพื้นที่ที่มีการทำกิจกรรมทางสังคม (กิริติ สัทธานนท์, 2547, น.14) “พื้นที่สาธารณะ” มีความหมายเชิงกายภาพว่าพื้นที่ที่คนใช้ร่วมกัน เป็นสมบัติร่วมของคนในสังคม และมีความหมายเชิงนามธรรมว่า เป็นพื้นที่ที่คนแสดงออกทางความคิดได้อย่างเสรีภายใต้ขอบเขตที่สังคมกำหนด ดังนั้น พื้นที่สาธารณะจึงเป็นเครื่องแสดง สิทธิ เสรีภาพ โอกาส ตลอดจนตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตของคนในเมืองที่สำคัญยิ่ง (Habermas, 1989 อ้างถึงใน รวิวรรณ โอฬารรัตน์มณี และ วีระ สัจกุล, 2555, น.123) และนอกจากพื้นที่สาธารณะจะเป็นพื้นที่ส่วนรวมที่สามารถเข้าถึงได้ทุกคน ยังมีหน้าที่เป็นตัวเชื่อมให้คนและกิจกรรมในพื้นที่ส่วนตัวได้พบปะกันเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกัน จนเกิดเป็นย่านชุมชนและเมืองขึ้น พื้นที่สาธารณะจึงมีลักษณะเป็นทั้งพื้นที่ที่เคลื่อนไหวแลกเปลี่ยนและรวบรวมความเป็นเมือง (Crawford, 1999; Gehl, 2001; Whyte, 1976 อ้างถึงใน รวิวรรณ โอฬารรัตน์มณี และ วีระ สัจกุล, 2555, น.123)

ดังนั้นความหมายของพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ในความหมายของพื้นที่ชุมชนจึงหมายถึง พื้นที่ส่วนกลางที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ มีสิทธิใช้งาน และเป็นผู้ร่วมดูแลพื้นที่ ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน กล่าวคือเป็นพื้นที่ภายนอกและส่วนที่สอดประสานระหว่างพื้นที่ภายในที่เป็นพื้นที่สาธารณะโดยมีคนในเมืองมารวมตัวกันเพื่อใช้พื้นที่ทำกิจกรรมหรือเพื่อมาพบปะทางสังคม พื้นที่สาธารณะในระดับชุมชนหรือย่าน อาจเป็นแค่พื้นที่จุดตัดของถนน ที่เป็นแหล่งรวมกิจกรรมบางประเภท เช่น กิจกรรมการค้า หรือเป็นสถานที่นัดพบพูดคุย และพักผ่อนในช่วงเวลาหนึ่งของการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน

โดยปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะของเมือง ได้ถูกกล่าวไว้โดย Fraser (1990) ที่ชี้ให้เห็นถึงการลดลง หายไป เปลี่ยนไปสู่เอกชนที่จำกัดการเข้าถึง ตลอดจนการกลายเป็นสินค้า แต่ก็ยังมีมุมมองแย้งของ Crawford (1995) ที่เห็นว่า พื้นที่สาธารณะไม่ได้หายไป อาจเพียงแต่กลายรูปไปหรือขาดการยอมรับว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ ดังนั้นการรื้อฟื้นหรือการสร้างพื้นที่สาธารณะขึ้นใหม่ ควรถูกกำหนดโดยคนที่ใช้งานพื้นที่นั้น ๆ โดยไม่จำกัดสถานที่ รูปแบบ และการใช้งาน เพื่อให้พื้นที่สาธารณะที่มีอยู่แต่ไม่ถูกใช้เกิดคุณค่าและความหมายขึ้น นอกจากนี้ Turner (2002)

นักวิชาการในมุมมองเชิงเศรษฐกิจ ยังได้กล่าวเสริมในเรื่องของสมดุลของการใช้พื้นที่สาธารณะ ว่าการที่พื้นที่สาธารณะดึงดูดคนมาใช้ได้มาก จึงมีทั้งโอกาสและความเสี่ยงที่กลายเป็นสถานที่รองรับการบริโภค ดังนั้นการรักษาสมดุลระหว่างเชิงกายภาพของพื้นที่ แรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ กับความต้องการของชุมชนเชิงสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการจัดการพื้นที่สาธารณะ (รวิวรรณ โอฬารรัตน์มณี และ วีระ สัจกุล, 2555, น.123)

2.2.2 ลักษณะของพื้นที่สาธารณะ

ในการศึกษาลักษณะของพื้นที่สาธารณะ ในเชิงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะนั้นจะประกอบไปด้วย

2.2.2.1 รูปร่างของพื้นที่สาธารณะ

มีหลายรูปแบบ อาจจะเป็นรูปแบบของสี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมผืนผ้า วงกลม วงรี รูปแปดเหลี่ยม รูปร่างตามธรรมชาติ หรือรูปร่างที่ไม่แน่นอน หรืออาจเกิดจากการรวมตัวกันของพื้นที่สาธารณะหลาย ๆ พื้นที่เชื่อมต่อกัน ดังนั้นสรุปได้ว่ารูปร่างของพื้นที่สาธารณะนั้น อาจเกิดจากหน้าที่การใช้งานของพื้นที่ หรือผลจากระบบเส้นทาง ทั้งเส้นทางถนนและเส้นทางเท้า

2.2.2.2 ขอบเขตของพื้นที่สาธารณะ

ขอบเขตของพื้นที่สาธารณะมักจะถูกกำหนดด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบด้วยกัน (กิริติ สัทธานนท์, 2547; อภิศักดิ์ ไผทาคำ, 2543) ได้แก่

(1) ระนาบผนัง หรือระนาบทางตั้ง (Panel, Wall or Frame) ได้แก่ โครงสร้างที่เรียงรายอยู่โดยรอบอาคาร กำแพง รั้ว แนวเสา และหลังคาที่ยื่นออกจากตัวอาคารแต่ไม่มากนัก หรือแนวต้นไม้

(2) ระนาบพื้น หรือระนาบทางนอน (Floor) จะถูกกำหนดโดยแนวของอาคาร แนวของถนน ทางเท้า หรือโดยลวดลายวัสดุที่ใช้

(3) ระนาบเพดาน หรือระนาบเหนือศีรษะ (Ceiling) ซึ่งมักจะมีขอบเขตไม่แน่นอน อาจจะเป็นเปิดโล่ง หรือมีหลังคาคลุม ได้แก่ ทางเดินที่มีหลังคาคลุม กิ่งพุ่มของต้นไม้

2.2.2.3 ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะ

ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่นั้น จะชี้ให้เห็นถึงประโยชน์การใช้สอย หรือการใช้งานของพื้นที่นั้น ๆ อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นผลมาจากความต้องการของประชาชน และแนวความคิดในการวางแผน โดยสามารถสรุปตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะได้ ดังนี้

(1) บริเวณจุดศูนย์กลางของเมือง อาจจะเป็นจุดศูนย์กลางการขยายตัวของเมือง จุดศูนย์กลางของถนน หรืออาคาร

(2) บริเวณจุดตัดของถนน จะเป็นถนนสายหลัก ทางร่วมทางแยก สี่แยก สามแยก หรือวงเวียน บางครั้งอาจเป็นจุดเดียวกับจุดศูนย์กลางของเมือง

(3) บริเวณโดยรอบอาคารสาธารณะที่มีความสำคัญ เช่น ศาลากลาง โบสถ์ ศาลเจ้า ตลาด หรือบริเวณที่เป็นย่านธุรกิจ

(4) บริเวณที่เป็นประตูทางเข้าเมือง ในอดีตมักจะมีพื้นที่ตรงจุดประตูทางเข้าเมือง ที่มักจะใช้งานเป็นตลาดเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน หรือเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้าจากในเมืองและนอกเมือง ซึ่งพื้นที่สาธารณะเหล่านี้จะมีถนนหลายสายที่แยกออกไปสู่จุดต่าง ๆ

2.2.3 ปัจจัยในการเกิดพื้นที่สาธารณะ

ปัจจัยในการเกิดพื้นที่สาธารณะนั้น นอกจากจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของเมืองแล้ว พื้นที่สาธารณะยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นเมื่อกิจกรรมมีการเปลี่ยนแปลง สภาพของพื้นที่สาธารณะนั้นก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะจะสามารถพิจารณาได้ 2 ประเด็น คือ

2.2.3.1 ปัจจัยทางกายภาพ (Physical Determination)

(1) สภาพอากาศและอุณหภูมิ ที่มีผลต่อการเกิดพื้นที่สาธารณะ เช่น ในเมืองที่มีอากาศอบอุ่น จะทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะภายนอกอาคาร เนื่องจากสภาพอากาศที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมกลางแจ้ง ส่วนในเมืองที่มีอากาศหนาวเย็น พื้นที่สาธารณะจะอยู่ภายในอาคาร หรือในเมืองที่มีแดดและฝนมาก พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจะมีหลังคาที่กันแดดและฝนได้ดี

(2) ระดับความสูงต่ำ และความลาดชันของพื้นที่ พื้นที่สาธารณะจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามลักษณะระดับนั้น ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่มีรูปร่างไม่แน่นอน หรือบางพื้นที่มีการปรับพื้นที่เพื่อให้ตอบสนองการใช้งานให้ได้มากที่สุด

(3) สภาพพื้นดิน ชนิดของดิน โครงสร้างของดิน จะมีอิทธิพลต่อวัสดุก่อสร้าง วัสดุปูพื้น การระบายน้ำ และความมั่นคงแข็งแรง

2.2.3.2 ปัจจัยทางวัฒนธรรมและพฤติกรรม (Civilization and Behavior Determination)

(1) สภาพเศรษฐกิจ เกิดการรวมกลุ่มค้าขาย ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะ ซึ่งมีผลต่อขนาด รูปร่าง และตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะ

(2) สภาพการเมือง พื้นที่ที่ถูกใช้ในการรวมกลุ่มทางการเมือง ก็ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ด้วยเช่นกัน

2.2.4 ความสำคัญของพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะนั้น นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อชุมชน โดยสามารถแบ่งประเภทของพื้นที่สาธารณะตามหน้าที่การใช้งาน ดังนี้

2.2.4.1. เพื่อการค้า

เป็นกิจกรรมที่ต้องมีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน บางครั้งอาจจะต้องมีการติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา พื้นที่ตลาดที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอในการรองรับ หรือด้วยเหตุผลบางอย่างทำให้พื้นที่สาธารณะทำหน้าที่เป็นตลาดแทนได้ เช่น บริเวณทางเท้า ลานวัด เป็นต้น

2.2.4.2 เพื่อการสื่อสาร

พื้นที่สาธารณะเป็นสถานที่เกิดกิจกรรมทางสังคม เป็นจุดแลกเปลี่ยนหรือจุดถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน เช่น ศาลากลาง อนุสาวรีย์

2.2.4.3 เพื่อนันทนาการ

พื้นที่สาธารณะสามารถใช้เป็นสถานที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ หรือการเล่นกีฬา ซึ่งมีการผสมผสานกิจกรรมอื่น ๆ ตามช่วงเวลาต่าง ๆ จึงถือได้ว่าพื้นที่สาธารณะมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นที่พักผ่อน และทำกิจกรรมทางสังคม

2.2.4.4 เพื่อความศรัทธา

พื้นที่สาธารณะอาจเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากเป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการรวมตัวกันของคนในชุมชน เช่น โบสถ์ ศาลเจ้า

2.2.5 ลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่มีคุณภาพ

จากการศึกษาถึงความหมายของพื้นที่สาธารณะ ลักษณะของพื้นที่สาธารณะ และการเกิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะแล้วนั้น ทำให้สามารถสรุปปัจจัยที่สามารถบอกถึงคุณภาพของพื้นที่สาธารณะ (กรีติ สัทธานนท์, 2547; ผุสดี ทิพทัส, 2540; อภิศักดิ์ ไผ่ทองคำ, 2543) ได้ดังนี้

(1) พื้นที่สาธารณะที่มีคุณภาพ จะต้องสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพื้นที่ในหลายระดับได้ คือ พื้นที่พักอาศัยแต่ละครอบครัว พื้นที่ระดับชุมชน จนถึงพื้นที่ระดับเมือง

- (2) พื้นที่สาธารณะจะต้องเชื่อมต่อถึงกันได้ง่าย สามารถเข้าถึงง่ายเมื่อต้องการที่จะใช้งาน และต้องมีระบบในการป้องกันตัวเองที่ดี ที่ตรงตามความต้องการของชุมชน
- (3) พื้นที่สาธารณะต้องมีชีวิตชีวา ไม่แออัด
- (4) พื้นที่สาธารณะต้องมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนการใช้งานได้หลากหลาย
- (5) พื้นที่สาธารณะต้องมีสาธารณูปโภคที่ดี
- (6) พื้นที่สาธารณะต้องมีความงาม น่าใช้งาน
- (7) ช่องทางหรือเส้นทางที่เชื่อมโยงกับพื้นที่สาธารณะ จะต้องมีความเชื่อมโยงกับกิจกรรมในพื้นที่ และไม่ใช่อุปสรรคในการทำกิจกรรมในพื้นที่ทางวัฒนธรรม

2.3 แนวความคิดการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะในชุมชน

ชุมชน ย่าน และทางเชื่อม ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบหลักที่ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะในชุมชนเมือง ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป (Katz, 1994) พื้นที่สาธารณะที่ชุมชนใช้ร่วมกัน ก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชน อย่างเช่นในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ก็ปรากฏพื้นที่สาธารณะที่คนในชุมชนใช้ร่วมกัน เช่น พื้นที่ลานวัดอัมพวันเจติยาราม พื้นที่ศาลาท่าน้ำ พื้นที่ทางเดินเลียบบคลองอัมพวา เป็นต้น ที่ใช้ในการทำกิจกรรม ทำการค้า หรือการพบปะพูดคุยกัน โดยพื้นที่ที่กล่าวถึงนี้อาจจะเป็นพื้นที่เล็ก ๆ แต่ก็ยังเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนอัมพวา Manler และ Guix, 1998 ได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชน จากการศึกษาองค์ประกอบของชุมชน ที่สามารถช่วยบ่งบอกลักษณะเฉพาะพื้นที่ได้ ดังนี้

- (1) ลักษณะภูมิประเทศ (Topography) ลักษณะของสภาพแวดล้อมในพื้นที่หรือจุดเด่นต่าง ๆ ทางธรรมชาติ
- (2) ระดับของกิจกรรม (Level of Activity) ช่วยในการจำแนกกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นประจำ หรือกิจกรรมที่เกิดตามประเพณีของชุมชนในช่วงเวลาต่าง ๆ
- (3) การรับรู้ถึงเสียงและกลิ่น (Sound and Smells) กิจกรรมหรืออาชีพเฉพาะของคนในพื้นที่ ที่ทำให้เกิดกลิ่นหรือเสียงเฉพาะขึ้น
- (4) เงื่อนไขและข้อกำหนดของอาคาร (Building Condition) อายุของอาคาร ลักษณะทางกายภาพของอาคาร หรือความสำคัญทางประวัติศาสตร์
- (5) อัตราส่วนการใช้งานพื้นที่ (Range of Uses and Scale of Uses) การใช้งานพื้นที่ที่มากน้อย บ่งบอกถึงกิจกรรมของผู้ใช้งาน

(6) ระดับของการปิดล้อม (Level of Encloses) การปิดล้อมของอาคารที่แออัดหรือเบาบาง จะมีระดับของการเข้าถึง การใช้งานและการป้องกันคนภายนอกกับชุมชน

(7) โครงข่ายของที่ว่าง (Network of Spaces) การเชื่อมต่อกันของพื้นที่สาธารณะระหว่างชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงกิจกรรมการใช้งาน และลักษณะความหนาแน่นของพื้นที่สาธารณะ

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงกายภาพชุมชน

การปรับปรุงกายภาพของชุมชนนั้น เป็นแนวคิดที่เข้ามามีส่วนในการปรับปรุงรูปแบบและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของตลาดน้ำ ทางด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในส่วนของพื้นที่สาธารณะ โดยแบ่งได้เป็นแนวคิดในการฟื้นฟูชีวิตให้ชุมชน และการจัดประโยชน์พื้นที่ใช้สอยในชุมชน ดังนี้

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงฟื้นฟูชีวิตให้ชุมชน

การปรับปรุงฟื้นฟูชีวิตให้กับชุมชน (community revitalization) คือการปรับปรุงประสิทธิภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมถึงการรักษาสิ่งที่เป็นมรดกของชุมชน ให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเกิดความน่าอยู่ภายในชุมชน โดยจะประกอบด้วยองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และกายภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเพื่อให้ชุมชนเกิดการเติบโตอย่างมีแบบแผน จะต้องมีการติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายถึงความสำคัญ ขอบเขต และผลประโยชน์ที่เกิดจากการฟื้นฟูชีวิตให้ชุมชน (Ministry of Community, Aboriginal and Woman's Services, 2006 อ้างถึงในปรมิณทร์ วัชรินทร์รัตน์, 2549) ได้ดังนี้

2.4.1.1 ด้านความสำคัญในการฟื้นฟูชีวิตให้ชุมชน

การฟื้นฟูชีวิตให้แก่ชุมชน มีความสำคัญหลายประการ ดังนี้

(1) ชุมชนที่เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สามารถสร้างโอกาสเพื่อเปลี่ยนแปลงชุมชนให้เกิดความหลากหลายทางด้านเศรษฐกิจ และความสามารถในการแข่งขันของชุมชนได้

(2) ชุมชนที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วเกินไป จนเกิดการสูญเสียในด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรทางวัฒนธรรม เมื่อได้ทำการฟื้นฟูจะช่วยในการป้องกันสิ่งที่มีอยู่เดิมไม่ให้สูญหายไป และวางแผนในการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน การจัดพื้นที่ย่านการค้าและที่พักอาศัยในอนาคต

(3) ชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวทางกิจกรรมอยู่แล้ว สามารถเพิ่มจุดแข็ง ความหลากหลายทางเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตในชุมชนที่คงจุดยืนของชุมชนไว้ได้มากขึ้น การฟื้นฟูที่เพิ่มเข้ามาจะช่วยให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากขึ้น

2.4.1.2 ขอบเขตของการปรับปรุงฟื้นฟูชีวิตให้ชุมชน

จะให้ความสำคัญในทุกด้านทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบทางกายภาพ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชน สร้างความรู้สึกถึงความ เป็นชุมชน (sense of community) และควรมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น

- (1) การออกแบบพื้นที่สาธารณะ
- (2) การปรับปรุงหน้าตาของอาคาร
- (3) การอนุรักษ์สิ่งที่เป็นมรดก
- (4) การสร้างด่านหน้าของเมือง
- (5) การสร้างทางเดินเท้าและทางจักรยาน
- (6) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในการเข้าถึงที่ต่าง ๆ
- (7) การเพิ่มประสิทธิภาพเส้นทางการขนส่งรอบนอก เป็นต้น

2.4.1.3 ประโยชน์ของการปรับปรุงฟื้นฟูชีวิตชีวาให้ชุมชน

การปรับปรุงฟื้นฟูให้ชุมชนมีชีวิตชีวา มีประโยชน์ในหลากหลายด้าน เช่น

- (1) เกิดความภาคภูมิใจในชุมชน
- (2) เพิ่มความสามารถในการเข้าถึงชุมชน
- (3) เกิดปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนมากขึ้น
- (4) เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มากขึ้น
- (5) เกิดสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อม เป็นต้น

2.4.2 แนวคิดเพื่อจัดประโยชน์พื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมในชุมชน

เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้หรือทัศนคติกันภายในชุมชน ได้แก่

2.4.2.1 สถานที่เกิดขึ้นของกิจกรรม

สถานที่เกิดขึ้นของกิจกรรม จะเป็นสถานที่ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนของเส้นทางที่มีความหนาแน่นของผู้คน จึงเป็นสถานที่ที่เป็นจุดเด่นที่คนสามารถจำได้ แนวคิดนี้สามารถสรุปเป็นแนวทางในการออกแบบพื้นที่กิจกรรมได้ (Alexander, Ishikawa and Silverstein, 1997 อ้างถึงในปรมิณทร์ วัชรินทร์รัตน์, 2549) ดังนี้

- (1) การกำหนดตำแหน่ง หรือพื้นที่ที่คนมาทำกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำ
- (2) เชื่อมโยงทางสัญจรรูปแบบต่าง ๆ เข้าสู่พื้นที่กิจกรรม เป็นลักษณะจุดเชื่อมต่อระบบเครือข่ายทางสัญจร
- (3) ปรับปรุงพื้นที่กิจกรรมดังกล่าวให้เป็นพื้นที่สาธารณะขนาดเล็กสำหรับคนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกล้อมรอบ เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับพื้นที่

2.4.2.2 พื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะ เป็นพื้นที่สำหรับใช้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำกิจกรรมและการแสดง รวมถึงเป็นสถานที่พักผ่อนและเกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในชุมชน เช่น ลานกิจกรรม ถนนสายหลักของชุมชน จัตุรัสเมือง วัดศาลาประชาคม สวนสาธารณะ ตลาด พื้นที่สาธารณะริมน้ำ และสนามกีฬา โดยมีความสำคัญและจำเป็นกับชุมชนในการเป็น ศูนย์รวมกิจกรรมของคนในชุมชน สถานที่พักผ่อนและประกอบกิจกรรมทางสังคมในชุมชนและระหว่างชุมชน และแสดงถึงเอกลักษณ์และประวัติศาสตร์ของชุมชนนั้น ๆ

2.5 แนวความคิดการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำ

การพัฒนาพื้นที่ริมน้ำเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญในเรื่องของสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นในการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากปัญหาการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมในพื้นที่ริมน้ำ รวมถึงแนวทางในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี อันได้แก่ ทักษะคุณภาพ ความร่มรื่น พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม พื้นที่สันทนาการ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ยังเป็นการช่วยปลูกจิตสำนึกให้คนหันมาดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นอีกด้วย ในปัจจุบันนี้หลายหน่วยงานได้ให้ความสำคัญกับพื้นที่ริมน้ำมากขึ้น โดยเฉพาะในตัวเมืองที่มีพื้นที่สาธารณะตามกฎหมายเหลือเพียงไม่กี่เมตรจากขอบน้ำ การออกแบบทางภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อกำหนดการใช้พื้นที่ริมน้ำนั้นมีความสำคัญมากขึ้น โดย Ann Breen และ Dick Rigby ได้กล่าวถึง “ปรากฏการณ์ริมน้ำ” (waterfront phenomenon) ซึ่งเกิดในช่วงท้ายศตวรรษที่ 20 ว่าเป็นปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวในทางที่ดีของคนเมืองเป็นผลดีในด้านสังคม อันเนื่องจากการมีสวนสาธารณะและเมืองที่สวยงาม การพัฒนาพื้นที่ริมน้ำสามารถกำหนดได้จากวัตถุประสงค์การพัฒนาพื้นที่ หรือพัฒนาตามกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น การพัฒนาพื้นที่ริมน้ำเพื่อการขนส่ง เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ เพื่อการพักผ่อนสันทนาการ (recreation) เพื่อจุดประสงค์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการท่องเที่ยว หรือด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น (อริยา อรุณินท์, 2538)

ในปัจจุบันพื้นที่ที่ริมน้ำถือได้ว่าเป็นพื้นที่สำคัญพื้นที่หนึ่ง ที่สามารถสะท้อนเอกลักษณ์ และประวัติศาสตร์ของเมืองในอดีตได้ แต่เมื่อมีการพัฒนาเมืองเกิดขึ้น พื้นที่ริมน้ำบางแห่งอาจไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมและความไร้ระเบียบแก่พื้นที่ริมน้ำหลาย ๆ แห่ง การฟื้นฟูพื้นที่ที่ริมน้ำนั้นจะทำให้คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และทำให้พื้นที่ริมน้ำกลับมาแสดงเอกลักษณ์ของชุมชนได้อีกครั้งหนึ่ง แรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการฟื้นฟูพื้นที่ริมน้ำคือคนในชุมชน ในการช่วยกำหนดทิศทางทางการฟื้นฟู โดยจากการศึกษาและการทำงานของ Project for Public Space (PPS) องค์กรเอกชนในนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ทำงานด้านการออกแบบและบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ และมีส่วนร่วมกับโครงการต่าง ๆ ในการช่วยเหลือให้ความรู้แก่ชุมชนด้านกระบวนการออกแบบบริหารจัดการพื้นที่ ทั้งพื้นที่สวนสาธารณะ ตลาด ถนน สถานีขนส่ง ในหลาย ๆ พื้นที่ชุมชนทั่วโลก ได้สรุปหลักการที่สำคัญในการฟื้นฟูพื้นที่ริมน้ำไว้ดังนี้ (ปกรณ จารุจิตติพันธ์, 2551)

2.5.1 มุ่งประโยชน์สาธารณะเป็นจุดประสงค์หลัก

จุดประสงค์หลักของการปรับปรุงฟื้นฟูต้องมุ่งไปที่ชุมชนและประโยชน์ส่วนรวม และตั้งอยู่บนฐานความคิดที่ว่าพื้นที่ริมน้ำเป็นสินทรัพย์สาธารณะอันมีค่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้น จะก่อให้เกิดความรู้สึกรักผูกพันและภาคภูมิใจ เอื้อให้กระบวนการและขั้นตอนต่อไปของการทำงานมีโอกาสสำเร็จมากขึ้น

2.5.2 ชุมชนสร้างจินตภาพของพื้นที่ที่ต้องการร่วมกัน

จินตภาพร่วมของพื้นที่ (shared community vision) หมายถึง การที่ชุมชนร่วมกันกำหนดเป้าหมายหรือภาพฝันว่าจะให้พื้นที่เป็นอย่างไร จะมีกิจกรรมใดเกิดขึ้นบ้าง ซึ่งจากภาพที่มีร่วมกันจะทำให้กระบวนการต่อมาชัดเจนขึ้นว่าต้องทำอะไรเพื่อให้ภาพที่คิดไว้เป็นจริง ทำให้เกิดกระบวนการคิดและค้นพบโอกาสใหม่ ๆ ในการพัฒนาพื้นที่ จินตภาพร่วมนั้นไม่ใช่แผนแม่บทสามารถยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยน และทดลองทำจากจุดเล็ก ๆ ได้ ซึ่งจะได้ภาพที่ชัดเจนขึ้นเมื่อทุกฝ่ายเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ

2.5.3 สร้างพื้นที่กิจกรรมย่อย ๆ ให้เกิดในพื้นที่ริมน้ำทั้งหมด

เพื่อให้กระบวนการกำหนดจินตภาพร่วมของพื้นที่ชัดเจนขึ้น องค์กร PPS ได้ใช้วิธีให้ผู้เข้าร่วมโครงการกำหนดจุดหมายหรือพื้นที่ที่ต้องการให้เกิดกิจกรรมขึ้น 10 จุด จากพื้นที่ริมน้ำทั้งหมด เมื่อกำหนดได้แล้ว ชุมชน รวมถึงผู้อยู่อาศัย เอกชน ธุรกิจ และองค์กรต่าง ๆ ร่วมกันกำหนดว่าในจุดต่าง ๆ ทั้ง 10 จุด มีกิจกรรมหรือการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างไรบ้าง โดยแนะนำว่าในแต่ละพื้นที่ควรมีกิจกรรม 10 อย่างเกิดขึ้น ไม่ควรกำหนดให้พื้นที่หนึ่งรองรับกิจกรรมใดโดยเฉพาะ ซึ่งจะนำความต้องการเหล่านี้ไปเป็นเงื่อนไขในการออกแบบพื้นที่ต่อไป

2.5.4 เชื่อมพื้นที่กิจกรรมย่อยเหล่านั้นให้เข้าถึงกันได้

เมื่อมีการกำหนดพื้นที่ย่อย 10 จุดแล้ว สิ่งที่สำคัญควรนึกเสมอว่าจุดหมายที่กำหนดทั้งหมดนั้นเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ริมน้ำ เราจะต้องสร้างความต่อเนื่อง (continuity) ให้กับพื้นที่เหล่านั้น โดยเฉพาะการคิดจากมุมมองของคนเดินเท้า พื้นที่ริมน้ำจะต้องสามารถเดินได้ตลอดแนว มีความหลากหลายของกิจกรรมตลอดเส้นทาง เป็นสิ่งที่ทำให้พื้นที่ย่อย ๆ แต่ละจุดนั้นส่งเสริมซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดเป็นความต่อเนื่องกันของพื้นที่ริมน้ำ นอกจากนี้การเชื่อมโยงพื้นที่ยังต้องเป็นการชักนำให้ผู้คนเข้าสู่พื้นที่ริมน้ำโดยการเดินเท้า ขี่จักรยาน หรือวิธีอื่น ๆ แทนการใช้รถเพียงอย่างเดียว

2.5.5 การเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำ

การที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำได้สะดวก และมีความต่อเนื่องในการเข้าถึงนั้น ถือได้ว่าเป็นอีกประเด็นที่มีความสำคัญ ถ้าช่องทางการเข้าถึงมีความต่อเนื่องมากยิ่งเป็นผลดีต่อพื้นที่ริมน้ำนั้น ความไม่ต่อเนื่องเพียงเล็กน้อยก็อาจลดคุณค่าของพื้นที่นั้น ๆ ลงไป การเข้าถึงพื้นที่นี้ยังต้องรวมถึงการที่ผู้ใช้สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับน้ำได้โดยตรง เช่น ว่ายน้ำ ตกปลา หรือพายเรือ หากไม่สามารถให้ผู้ใช้สัมผัสน้ำได้โดยตรงก็ควรมีวิธีการอื่น เช่น สระน้ำ หรือลานน้ำพุ ภายในพื้นที่บริเวณโดยรอบ เพื่อให้ผู้ใช้รู้สึกถึงความเป็นพื้นที่ริมน้ำ

2.5.6 การพัฒนาใหม่ ๆ ต้องอยู่ในกรอบของภาพที่ชุมชนคิดร่วมกัน

การพัฒนาใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งโดยรัฐและเอกชน จะต้องสอดคล้องกับภาพที่ได้คิดร่วมกัน พื้นที่ริมน้ำถือเป็นสมบัติสาธารณะไม่ควรปล่อยให้นักลงทุนพัฒนาโครงการได้โดยอิสระ และการพัฒนานั้นจะต้องไม่ทำลายความต่อเนื่องของพื้นที่ริมน้ำ เช่น ไม่ควรทำลานจอดรถหรือโครงการที่ให้ความสำคัญกับรถยนต์ ที่ทั้งเป็นการทำลายความต่อเนื่อง และไม่เอื้อต่อผู้ใช้งาน โดยเฉพาะสำหรับคนเดินเท้าที่ใช้งานในพื้นที่

2.5.7 เอื้อให้เกิดกิจกรรมในพื้นที่ได้ตลอด 24 ชั่วโมง

พื้นที่ริมน้ำที่ประสบความสำเร็จ ส่วนใหญ่จะไม่ได้ตั้งอยู่ในย่านที่อยู่อาศัย เนื่องจากพื้นที่ริมน้ำควรเป็นที่ที่มีผู้คนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้ตลอด 24 ชั่วโมง เป็นพื้นที่สำหรับจัดงานเทศกาล คอนเสิร์ต ตลาดนัด รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชนและเมือง การพัฒนาย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นริมน้ำ ไม่เป็นการส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างเต็มที่

2.5.8 ใช้สวนสาธารณะเป็นทางเชื่อม ไม่ใช่จุดหมาย

พื้นที่ริมน้ำที่ประสบความสำเร็จ บทบาทของสวนสาธารณะในพื้นที่ริมน้ำควรเป็นทาง หรือพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงพื้นที่ย่อย ๆ เข้าด้วยกัน มากกว่าการเป็นจุดเด่นหลักของพื้นที่ริมน้ำทั้งหมด การที่พื้นที่สีเขียวเน้นการใช้ประโยชน์เชิงรับ ไม่ตอบรับกับกิจกรรมและกลุ่มผู้ใช้ที่หลากหลาย จะลดความมีชีวิตชีวาของพื้นที่ริมน้ำ

2.5.9 อาคารและการใช้ประโยชน์ ต้องสอดคล้องกับพื้นที่สาธารณะ

อาคารและการใช้ประโยชน์ของอาคารในพื้นที่บริเวณริมน้ำ ต้องมีความสอดคล้องและเอื้อประโยชน์ต่อพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน รวมถึงกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นภายในพื้นที่บริเวณนั้น โดยสามารถใช้งานและเข้าถึงทั้งสองพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ไม่เป็นการตัดขาดพื้นที่ริมน้ำออกจากพื้นที่บริเวณรอบ ๆ

2.5.10 ส่งเสริมให้มีการเดินทางหลายรูปแบบ และจำกัดการใช้พาหนะส่วนตัว

นอกจากรถยนต์ส่วนตัวแล้ว ผู้ใช้จะต้องสามารถเข้าถึงพื้นที่นั้น ๆ ได้ด้วยวิธีการเดินทางหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง จักรยาน เรือ ฯลฯ รวมถึงการที่ไม่ถูกรถหรือที่จอดรถขัดขวางการเข้าถึงหรือขัดขวางการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว การมีทางจักรยานหรือทางเดินที่กว้างขวาง สะดวกสบาย ไม่ถูกรบกวนจากพาหนะอื่น ๆ ก็เป็นหนึ่งในปัจจัยที่จะทำให้พื้นที่ริมน้ำประสบความสำเร็จ

2.5.11 ผู้ใช้สามารถทำกิจกรรมได้ทุกฤดู ตลอดปี

พื้นที่ริมน้ำจะประสบความสำเร็จได้นั้น ควรมีการออกแบบให้ผู้ใช้สามารถใช้ประโยชน์ได้ทุกเวลา ไม่ว่าสภาพอากาศในแต่ละฤดูจะเป็นเช่นไร เช่น มีฝนตก ลมแรง หรือแดดจ้า โดยมีการคำนึงถึงกิจกรรมที่เหมาะสมกับฤดูนั้น ๆ และมีการออกแบบให้ผู้ใช้สามารถมีกิจกรรมในพื้นที่ริมน้ำได้ทุกช่วงเวลา ซึ่งจะทำให้พื้นที่ริมน้ำในโครงการนั้นมีความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ และมีความดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาใช้บริการมากขึ้น

2.5.12 สร้างอาคารเดี่ยวเป็นจุดเด่น และตอบสนองการใช้ประโยชน์ที่หลากหลาย

อาคารริมน้ำจะส่งผลดีต่อพื้นที่บริเวณริมน้ำ ถ้าอาคารนั้นตอบสนองการใช้ประโยชน์ที่หลากหลาย และสนับสนุนกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในบริเวณดังกล่าว เช่น ศาลาว่าการเมือง ในกรุงสต็อกโฮล์ม ที่เปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้ มีร้านค้า สวนสาธารณะ หรือสนามหญ้า รวมถึงมีท่าเรือหลักจอดรับนักท่องเที่ยวอยู่ภายในบริเวณเดียวกัน

2.5.13 การบริหารจัดการ

การร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่คอยดูแลทางด้านกายภาพและด้านการบำรุงรักษา รวมถึงวางแผนจัดกิจกรรมหรืองานเทศกาลต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ตลอดทั้งปี เป็นหนึ่งในหลักสำคัญในการสร้างพื้นที่ริมน้ำให้ได้รับการยอมรับ และสร้างเอกลักษณ์ให้แก่อพื้นที่นั้น ๆ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มินตรา ติรณปริณูญ์ (2548) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริเวณเทศบาลตำบลอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง” มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ริมคลองอัมพวา มีประเด็นที่ศึกษา คือ

(1) สถานการณ์และการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนริมคลองอัมพวา แบ่งเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศักยภาพและขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยว และการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว

(2) แนวโน้มการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ชุมชนริมคลองอัมพวา

(3) ปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(4) ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนอัมพวา

(5) กลุ่มองค์กรเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลการศึกษาจากประเด็นดังกล่าว พบว่า ชุมชนอัมพวาได้เปลี่ยนแปลงเป็นธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้ผลประโยชน์ที่ได้รับไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนที่มีมาแต่เดิม เกิดการหาผลประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะเพื่อการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้เกิดความขัดแย้งด้านการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวภายในชุมชน และเกิดมลภาวะด้านต่าง ๆ เช่น มลภาวะทางเสียง ทางน้ำ ทางอากาศ ขยะจากการท่องเที่ยว ความแออัดในพื้นที่ และภูมิทัศน์ที่ถูกทำลาย เป็นต้น การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของแผนการอนุรักษ์พื้นที่ริมคลองอัมพวา โดยใช้เอกลักษณ์ในพื้นที่มาเป็นปัจจัยหลักในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยสามารถสรุปข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับชุมชนริมคลองอัมพวาได้ดังนี้

(1) การจัดโครงสร้างการท่องเที่ยวและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ต้องมีการเตรียมพื้นที่เส้นทางการท่องเที่ยว เนื่องจากเส้นทางโดยรถยนต์และทางเรือเป็นเส้นทางสำคัญที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนอัมพวา ดังนี้ เพิ่มพื้นที่จอดรถและพื้นที่จอดเรือให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และจุดที่มีศักยภาพเหมาะสมเพิ่มเติม เช่น พื้นที่วัดพระยาญาติ โรงเจเจ็กฆ่าเป่าแก๊งเต็ง เป็นต้น การจัดตั้งศูนย์จักรยานท่องเที่ยวหลังศูนย์ข้อมูลชุมชน เพราะเส้นทางจักรยานเหมาะสมกับการท่องเที่ยวในพื้นที่อัมพวา การเพิ่มสะพานเดินเท้าข้ามคลองอัมพวา ลดความแออัดของนักท่องเที่ยวช่วงที่มีตลาดน้ำ และการขยายพื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวออกไปตามแนวของคลองอัมพวา เพื่อลดความแออัดบริเวณทางเดินริมคลองและการจราจรทางน้ำ รวมถึงเป็นการกระจายการพัฒนาและผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวแก่ชุมชนโดยรอบ

(2) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริเวณพื้นที่ศึกษา พื้นที่ชุมชนอัมพวามีศักยภาพในการพัฒนาสูง หากมีการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับทรัพยากรและข้อจำกัดภายในพื้นที่ภายใต้แนวทางการอนุรักษ์ โดยจะทำให้สามารถพัฒนาชุมชนได้ในระยะยาว ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการอนุรักษ์ฟื้นฟู และกำหนดมาตรฐานการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ด้านโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ ควรมีการรวมกลุ่มเพื่อควบคุมมาตรฐานและกำหนดกิจกรรมภายในพื้นที่ให้เหมาะสม และควรมีการให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก ความมีส่วนร่วมภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดการรักถิ่นฐาน มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว และเพื่อกระจายรายได้และผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

วรพงศ์ เป็นมูล (2552) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพพื้นที่บริเวณคลองคูเมืองเดิมเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอแนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ ด้วยแนวทางการออกแบบทางกายภาพและการบริหารจัดการเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยใช้วิธีประเมินปัจจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ กิจกรรมที่เกิดขึ้น รวมถึงทัศนคติและพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้อาศัยในพื้นที่ และผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ด้วยกระบวนการตัดสินใจ AHP (Analytic Hierarchy Process) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัจจัย

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่คลองคูเมืองเดิม ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านเส้นทางสัญจร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหารทรัพยากรกายภาพ ด้านการบริการ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการออกแบบและพัฒนาพื้นที่ให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน และตรงตามแนวทางพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งในด้านของพื้นที่ศึกษาพบว่าพื้นที่บริเวณคลองคูเมืองเดิมนั้นมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ จากภาพรวมรูปแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์สะท้อนประวัติศาสตร์ของกรุงเทพมหานคร แต่เนื่องจากลักษณะของการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันที่เกิดกิจกรรมเป็นบางช่วงเวลา และส่งผลให้ภูมิทัศน์โดยรอบเสียไป เกิดเป็นความขัดแย้งของความกลมกลืนทางสถาปัตยกรรม ดังนั้นได้มีการเสนอแนะแนวทางการออกแบบและพัฒนาพื้นที่ไว้ดังนี้

(1) การปรับปรุงเปลือกอาคารในพื้นที่บริเวณคลองคูเมืองเดิม ให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรวม เพื่อส่งเสริมภูมิทัศน์ในพื้นที่ให้ดูสะอาดตา และเกิดความกลมกลืนทางสถาปัตยกรรมกับอาคารประวัติศาสตร์ต่าง ๆ โดยรอบ

(2) ลานกิจกรรม ควรเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น และสามารถทำกิจกรรมที่หลากหลายได้ในพื้นที่เดียวกัน

(3) ทางเดินเท้าและทางจักรยาน ควรมีทางต่อเนื่องตลอดพื้นที่ และแยกออกจากพื้นที่ถนนอย่างชัดเจน โดยใช้วัสดุที่มีสีและพื้นผิวแตกต่างจากพื้นที่ถนน

(4) ด้านการบริหารจัดการ เน้นในเรื่องของความสะดวกสบายของพื้นที่เป็นสำคัญ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลรักษาความสะดวก สบายจัดสำนึกให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ รวมถึงการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ที่เป็นธรรมร่วมกันอย่างทั่วถึงแก่คนในชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ชนินทร์พรรณ อะสีติรัตน์ (2553) ศึกษาเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับวิถีชีวิตชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา อำเภอมัตรา จังหวัดสมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา นับแต่ยังไม่มีการจัดการท่องเที่ยวถึงช่วงที่มีการท่องเที่ยวแพร่หลายในชุมชน และศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่สร้างผลกระทบให้เกิดขึ้นภายในชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ภายหลังจากที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้น โดยศึกษาจากการเก็บข้อมูลภายในชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ในอำเภอมัตรา กลุ่มชาวบ้านที่อาศัยใกล้เคียงตลาดน้ำอัมพวา และกลุ่มนักท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นภายในตลาดน้ำอัมพวา แบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ

(1) ช่วงก่อนการจัดตลาดน้ำยามเย็น (พ.ศ. 2347 - 2547) ชุมชนอัมพวาเป็นชุมชนเกษตรกรรม ศูนย์กลางการค้าขาย มีระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตชุมชนดำเนินอย่างเรียบง่าย

(2) ช่วงหลังการจัดตลาดน้ำยามเย็น (พ.ศ. 2547 - 2553) มีการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน ทั้งผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดการสร้างงานภายในชุมชน ชุมชนเกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากธุรกิจการท่องเที่ยว เกิดการเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมชุมชนสู่วัฒนธรรมเชิงพาณิชย์ แต่ก็ยังก่อให้เกิดปัญหาตามมาจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว คือ ปัญหาระบบสาธารณสุข ปัญหาความขัดแย้งผลประโยชน์ชุมชน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการอพยพย้ายถิ่น ปัญหาชุมชนถูกละเมิดความเป็นส่วนตัว รวมถึงปัญหาด้านมลภาวะและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศในชุมชน จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปข้อเสนอแนะในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่ชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ดังนี้ ชุมชนควรเร่งให้มีการสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ และ

ปลูกจิตสำนึกแก่ชาวบ้านในชุมชน ให้ร่วมมือช่วยกันฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนที่เป็นระบบมากขึ้น เพื่อลดความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา กำกับดูแลอำนวยความสะดวกแก่การท่องเที่ยว มาตรฐานคุณภาพและราคาของสินค้า จัดทำนโยบายในการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้น สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหา และปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการฟื้นฟูและอนุรักษ์ท้องถิ่นในระยะยาวแก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

วิลาวัลย์ ภมรสวรรณ (2550) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำดังเดิมในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา และบริเวณใกล้เคียง จังหวัดสมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพชุมชนและสถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ลักษณะของการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ และเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งมีรายละเอียดในการเก็บข้อมูลดังนี้

(1) การสัมภาษณ์เชิงลึก จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก จัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยสถานการณ์ชุมชน สถานการณ์การท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ปัญหา/ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว และข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อชุมชน

(2) การสัมภาษณ์ทั่วไป ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 2 ชุด คือแบบสอบถามสำหรับชาวบ้านในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัวของผู้อาศัยในชุมชน ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ปัญหา/ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน และแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว ความพึงพอใจ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

(3) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด เพื่อสังเกตวิถีชีวิต พฤติกรรม การดำเนินกิจกรรมของผู้อาศัยในพื้นที่และนักท่องเที่ยว โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เท่าที่จะเป็นไปได้

(4) การสำรวจภาคสนาม เพื่อสำรวจสภาพชุมชนพื้นที่ศึกษา ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพการท่องเที่ยวของชุมชนในปัจจุบัน

(5) การสนทนา/ประชุมกลุ่มย่อย เป็นการเก็บข้อมูลโดยการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ และการร่วมกันคิดวิเคราะห์วางแผนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

(6) การศึกษาจากข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น รูปถ่ายเก่า แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศในช่วงเวลาต่าง ๆ บันทึก สิ่งพิมพ์ รายงาน วิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา เป็นต้น

โดยจากผลการศึกษาพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทมรดกทางธรรมชาติและประเภทมรดกทางวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ 13 แห่ง จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ วัดบางกะพ้อม วัดอัมพวันเจติยารามวรวิหาร ตลาดน้ำอัมพวา และอุทยาน ร.2 ส่วนด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า ความสามารถในการรองรับทางกายภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถรองรับได้ ยกเว้น น้ำประปา ที่จอตลอด และห้องน้ำสาธารณะ ที่ยังไม่เพียงพอ ส่วนความสามารถในการรองรับทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ พบว่า กิจกรรมที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมมากที่สุดคือการ ล่องเรือเครื่องเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน โดยปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน มี 5 ประการ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชน พื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว การมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว กระแสนิยมจากภายนอกของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม และบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ควรพัฒนาอยู่บนหลักการพื้นฐานที่ร่วมกันของการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการนำหลักการและลักษณะเด่นบางประการของการท่องเที่ยวในแต่ละรูปแบบมาปรับหรือประยุกต์ใช้ และแก้ไขปรับปรุงส่วนที่เป็นจุดด้อยหรือเป็นปัญหาของการท่องเที่ยว รวมถึงยังคงรักษาจุดเด่นของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้

จากผลการศึกษาจึงสรุปแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษาตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยว 4 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านพื้นที่และทรัพยากรการท่องเที่ยว เน้นการปรับปรุง/พัฒนาแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว จัดระเบียบและกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่คลองอัมพวา จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์บริการจักรยานท่องเที่ยว และจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

(2) ด้านกิจกรรมและการเรียนรู้ จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยว การจัดทำหลักสูตรและการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงการสนับสนุนความร่วมมือการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มด้านการท่องเที่ยว การจัดตั้งคณะกรรมการและกองทุนเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(4) ด้านการบริหารจัดการ เน้นการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ การจัดระเบียบการใช้ประโยชน์พื้นที่ริมน้ำคลองอัมพวา การจัดระบบการจราจรทางบกและพื้นที่จอดรถ และการพัฒนาเพื่อยกระดับมาตรฐานบริการ สินค้า และผลิตภัณฑ์ชุมชน

ซึ่งการดำเนินการในองค์ประกอบหลักทั้ง 4 นั้นจะมีความสัมพันธ์กันอย่างบูรณาการ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลักในการขับเคลื่อน บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนและการท่องเที่ยวของชุมชน

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะบริเวณพื้นที่ชุมชนอัมพวาที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำ รวมถึงศึกษาพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่สาธารณะและความต้องการของกลุ่มผู้ใช้งานพื้นที่ เพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่เข้ามามีบทบาทกับชุมชนอัมพวา และเพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือปรับปรุงที่มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้งานพื้นที่สาธารณะ รวมถึงมีความเหมาะสมกับเอกลักษณ์ของชุมชน สามารถคงรูปแบบวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำอัมพวาไว้ต่อไปได้โดยไม่สูญเสียคุณค่าไปกับการท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้น

3.1 ประเภทของงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และเชิงสำรวจ (survey research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และการเก็บข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม ได้แก่ การสังเกตการณ์ การพูดคุยกับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ และการเก็บแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และพิจารณาหาความสอดคล้องระหว่างพื้นที่สาธารณะที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ตลาดน้ำกับลักษณะการใช้งานของผู้ใช้งานจริงภายในพื้นที่ นำเสนอเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร

ประชากรที่ทำการศึกษาคือกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวชมในพื้นที่ บริเวณที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา แต่เนื่องจากไม่มีการเก็บสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาโดยเฉพาะ จึงใช้การอ้างอิงจากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาจากจังหวัดสมุทรสงคราม ในปี พ.ศ. 2555 จำนวน 961,197 คนต่อปี (ฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงการตลาด กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มิถุนายน 2557) และการประมาณการตัวเลขจากการสอบถามผู้ค้าขายตามร้านค้าในตลาด ซึ่งมีประมาณ 250,000 คนต่อปี

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากข้อมูลจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวมีจำนวนมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องมีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรได้จริง โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีของ Taro Yamane (1967) จากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเยือนจังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. 2555 และตัวเลขประมาณการจำนวนนักท่องเที่ยวจากผู้ค้าในพื้นที่ โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.1 คำนวณตามสูตรดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ (ในที่นี้ให้ค่าเท่ากับ 0.1)

เมื่อแทนค่าตามสูตรการคำนวณ จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยของตลาดน้ำอัมพวาจำนวน 100 คน ในที่นี้ผู้วิจัยเห็นว่าตลาดน้ำอัมพวามีการเปิดตลาดเฉพาะวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ จึงได้ทำการเก็บข้อมูลแบบสอบถามทั้งหมด 2 ครั้ง คือ วันศุกร์ (วันธรรมดา) และ วันเสาร์ – อาทิตย์ (วันหยุดสุดสัปดาห์) จึงทำให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างมีทั้งสิ้น 200 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย จากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาในตลาดน้ำอัมพวา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีโอกาสเท่ากันในการถูกเลือก

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ส่วน คือ แบบสอบถาม และแผนที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 แบบสอบถาม

แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมตลาดน้ำอัมพวา เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย แบบสอบถามนี้ประกอบไปด้วยข้อมูล 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเดินเที่ยวชมตลาดน้ำอัมพวา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจต่อพื้นที่สาธารณะในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ดังนี้ ตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (content validity) กับผู้ทรงคุณวุฒิทางสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญทางสถิติ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมทางด้านเนื้อหาของข้อคำถามภาษาที่ใช้ และทดสอบแบบสอบถาม (try out) โดยทำการทดสอบแบบสอบถามเบื้องต้นกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในตลาดน้ำ จำนวน 20 ชุด เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในแบบสอบถาม จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามและนำไปใช้ต่อไป

3.3.2 แผนที่

แผนที่เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเก็บข้อมูลจากการลงสำรวจพื้นที่ เช่น ข้อมูลกายภาพของพื้นที่สาธารณะบริเวณตลาดน้ำ ข้อมูลความหนาแน่นของนักท่องเที่ยว ข้อมูลร้านค้า และข้อมูลความหนาแน่นของกลุ่มเรือ เป็นต้น เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์พื้นที่ต่อไป นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการถ่ายรูปสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ลักษณะสถาปัตยกรรม และบริบทโดยรอบของพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลใช้ในการวิเคราะห์

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

3.4.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะ และจำแนกประเภทของพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบันของตลาดน้ำอัมพวา

3.4.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ศึกษาพฤติกรรมการใช้งาน และความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะจากกลุ่มนักท่องเที่ยว

3.4.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3

เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ลดความแออัดในพื้นที่ และเชื่อมโยงพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

จากวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อของการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
<p>วัตถุประสงค์ข้อที่ 1</p> <p>ศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะ และจำแนกประเภทของพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบันของตลาดน้ำอัมพวา</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2. การสำรวจภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะบริเวณตลาดน้ำ ตำแหน่งของพื้นที่ รูปแบบและการเข้าถึงพื้นที่ ความสำคัญของพื้นที่สาธารณะต่อชุมชน
<p>วัตถุประสงค์ข้อที่ 2</p> <p>ศึกษาพฤติกรรมการใช้งาน และความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะจากกลุ่มนักท่องเที่ยว</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเก็บข้อมูลจากการทำแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว
<p>วัตถุประสงค์ข้อที่ 3</p> <p>เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ลดความแออัดในพื้นที่ และเชื่อมโยงพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อดีและข้อเสียของพื้นที่สาธารณะในบริเวณตลาดน้ำอัมพวา 2. สรุปแนวทางในการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งจำเป็นสำหรับพื้นที่สาธารณะ ที่เหมาะสมกับชุมชนและผู้ใช้งานในพื้นที่

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

3.5 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

3.5.1 การเก็บข้อมูล

3.5.1.1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปของพื้นที่

ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำอัมพวา วิวัฒนาการและลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ลักษณะสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชุมชน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสำรวจชุมชน เพื่อสรุปการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนในช่วงเวลาต่าง ๆ

3.5.1.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของพื้นที่สาธารณะ ปัจจัยในการเกิดพื้นที่สาธารณะ ความสำคัญและลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่มีคุณภาพ การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะและกายภาพของชุมชน แนวคิดการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำ รวมถึงศึกษาถึงบทบาทของตลาดน้ำในอดีตที่มีความสำคัญต่อการค้าขายในชุมชน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงบริบทรูปแบบของตลาดน้ำในปัจจุบัน จากข้อมูลทางด้านภาพถ่าย ข้อมูลเอกสารและหนังสือทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

3.5.1.3 การเก็บข้อมูลสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของชุมชน

การเก็บข้อมูลสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของชุมชนอัมพวาในปัจจุบัน โดยการสำรวจ สังเกต การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในชุมชน และการบันทึกภาพถ่าย เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน กายภาพของพื้นที่ชุมชน ความคิดเห็นในการจัดตลาดน้ำของชุมชน ข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ วิถีชีวิตของชาวชุมชน และปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากการมีตลาดน้ำอัมพวา นำข้อมูลที่ได้มาเป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถามและการตั้งคำถามในการเก็บข้อมูลขั้นต่อไป การเดินสำรวจสังเกตการณ์ในชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ไม่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำ (วันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี) และช่วงที่มีการดำเนินกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวายามเย็น (วันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์)

3.5.1.4 การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ข้อมูลด้านพฤติกรรมการใช้พื้นที่ ทัศนคติหรือความพึงพอใจต่อพื้นที่สาธารณะในชุมชน และความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะเพิ่มเติม เก็บข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มเป้าหมายที่ใช้พื้นที่จริง คือกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีโอกาสเท่ากันในการถูกเลือก โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเดินเที่ยวชมตลาดน้ำอัมพวา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจต่อพื้นที่สาธารณะในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา

รูปแบบของแบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถามแบบหลายตัวเลือก และข้อคำถามแบบเรียงลำดับความพึงพอใจ 5 ลำดับ สำหรับเกณฑ์การให้คะแนน และการแปลความหมายของคะแนน สำหรับข้อคำถามแบบเรียงลำดับ แบบให้ผู้ตอบเรียงลำดับความพึงพอใจ 5

ลำดับ ตั้งแต่ต่ำสุด (ลำดับที่ 1) ถึงมากที่สุด (ลำดับที่ 5) ซึ่งผู้วิจัยให้คะแนนและแปลความหมาย ดังนี้

- 1 คะแนน สำหรับความพึงพอใจน้อยที่สุด
- 2 คะแนน สำหรับความพึงพอใจค่อนข้างน้อย
- 3 คะแนน สำหรับความพึงพอใจปานกลาง
- 4 คะแนน สำหรับความพึงพอใจค่อนข้างมาก
- 5 คะแนน สำหรับความพึงพอใจมากที่สุด

ข้อคำถามที่ได้คะแนนสูง (สูงที่สุด 5 คะแนน) หมายความว่าข้อคำถามนั้นผู้ตอบ มีความพึงพอใจมาก ในทางตรงกันข้าม ถ้าข้อคำถามได้คะแนนน้อย (น้อยที่สุด 1 คะแนน) หมายความว่าข้อคำถามนั้น ผู้ตอบมีความพึงพอใจน้อย จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาคำนวณหา ค่าเฉลี่ยของลำดับความสำคัญ

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดจะมีทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิง ตัวเลข โดยข้อมูลเชิงตัวเลขจะถูกนำมาประมวลผลจากโปรแกรม SPSS เพื่อหาค่าทางสถิติต่าง ๆ ประกอบด้วย ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์การแจกแจงตัวแปร (Cross tabulation test) เพื่อนำมาใช้อธิบายเปรียบเทียบเชิงปริมาณ และหาความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพจะนำไปสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญและเป็นประโยชน์ เพื่อนำไปใช้เป็นกรอบในการ เสนอแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

ตารางที่ 3.2

ตารางแสดงตัวแปรจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ประเด็นที่ศึกษา	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย	มาตรา (scale)
1. ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของนักท่องเที่ยว	1.1 เพศ	ชาย	Nominal Scale
		หญิง	
	1.2 อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	Interval Scale
		20 – 25 ปี	
		26 – 30 ปี	
		31 – 35 ปี	
		36 – 40 ปี	
		41 ปีขึ้นไป	
	1.3 ภูมิลำเนา	รายชื่อจังหวัด	Nominal Scale
	1.4 ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	Nominal Scale
		ปริญญาตรี	
		สูงกว่าปริญญาตรี	
	1.5 อาชีพ	นักเรียน/นักศึกษา	Nominal Scale
		ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	
		พนักงานบริษัทเอกชน	
		ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	
รับจ้าง			
อื่น ๆ			
1.6 รายได้	ต่ำกว่า 5,000 บาท	Interval Scale	
	5,000 – 10,000 บาท		
	10,001 – 20,000 บาท		
	20,001 – 30,000 บาท		
	30,001 – 40,000 บาท		
	มากกว่า 40,000 บาท		

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตารางแสดงตัวแปรจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ประเด็นที่ศึกษา	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย	มาตรา (scale)
2. พฤติกรรมการใช้พื้นที่ ตลาดน้ำอัมพวา	2.1 จำนวนครั้งที่เดินทาง มายังพื้นที่	ครั้งแรก	Interval Scale
		ครั้งที่ 2	
		ครั้งที่ 3	
		มากกว่า 3 ครั้ง	
	2.2 ความถี่ของการมายัง พื้นที่	สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	Interval Scale
		เดือนละ 1 ครั้ง	
		2 เดือนครั้ง	
		3 เดือนครั้ง	
		6 เดือนครั้ง	
		ปีละ 1 ครั้ง	
	2.3 ผู้ร่วมเดินทาง	คนเดียว	Nominal Scale
		ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	
		บริษัทนำเที่ยว	
		อื่น ๆ	
	2.4 จำนวนผู้ร่วมเดินทาง	จำนวนตัวเลข	Interval Scale
	2.5 พาหนะที่ใช้เดินทาง	รถยนต์ส่วนตัว	Nominal Scale
		รถโดยสารประจำทางสาธารณะ	
		รถของบริษัทนำเที่ยว	
		รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	
		เดินเท้า	
อื่น ๆ			

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตารางแสดงตัวแปรจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ประเด็นที่ศึกษา	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย	มาตรา (scale)
2. พฤติกรรมการใช้พื้นที่ ตลาดน้ำอัมพวา (ต่อ)	2.6 เหตุผลที่เดินทางเข้า มายังพื้นที่	จับจ่ายเลือกซื้อสินค้า	Nominal Scale
		ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	
		รับประทานอาหาร	
ค้าขาย			
เยี่ยมญาติ/เพื่อน			
ทำงาน/ติดต่อธุระ			
ทางผ่านไปยังสถานที่อื่น			
อื่น ๆ			
2.7 กิจกรรมที่ทำในพื้นที่ ตลาดน้ำอัมพวา	2.7 กิจกรรมที่ทำในพื้นที่ ตลาดน้ำอัมพวา	จับจ่ายเลือกซื้อสินค้า	Nominal Scale
		รับประทานอาหาร	
		นั่งเรือไหว้พระ/ชมคลอง/ดูหิ่งห้อย	
		เดินเที่ยวชมบรรยากาศ/วิถีชีวิต	
		ตักบาตร/ทำบุญ ไหว้พระ	
		นั่งพักผ่อนหย่อนใจ	
		อื่น ๆ	
2.8 พื้นที่สาธารณะที่ใช้ ประโยชน์	2.8 พื้นที่สาธารณะที่ใช้ ประโยชน์	ทางเดินเท้าริมคลอง	Nominal Scale
		ศาลา/ทำนน้ำริมคลอง	
		โรงตลาดริมคลอง	
		โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์	
		ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม	
		ลานหน้าสถานีตำรวจภูธรอัมพวา	
		อื่น ๆ	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตารางแสดงตัวแปรจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ประเด็นที่ศึกษา	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย	มาตรา (scale)
3. ความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะ ตลาดน้ำอัมพวา	3.1 สิ่งที่ทำให้สนใจสินค้าในตลาดน้ำอัมพวา	เหตุผลที่สนใจสินค้า	Nominal Scale
	3.2 จำนวนร้านอาหารในตลาดน้ำอัมพวา	เพียงพอแล้ว	Nominal Scale
		ไม่เพียงพอ	
	3.3 ความพึงพอใจในร้านค้าในพื้นที่ตลาดน้ำ	พึงพอใจ	Nominal Scale
		ไม่พึงพอใจ	
	3.4 สิ่งที่ไม่พึงพอใจในร้านค้า	เหตุผลที่ไม่พึงพอใจ	Nominal Scale
3.5 จำนวนพื้นที่สาธารณะ	เพียงพอ	Nominal Scale	
	ไม่เพียงพอ		
3.6 พื้นที่และกิจกรรมที่อยากเพิ่มเติมในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา	พื้นที่ขายสินค้าท้องถิ่น/สินค้าภูมิปัญญาชาวบ้าน	Nominal Scale	
	พื้นที่อเนกประสงค์		
	พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ		
	พื้นที่ทำกิจกรรมของชุมชน		
	ลานแสดงศิลปวัฒนธรรม		
	สนามเด็กเล่น		
	พื้นที่ที่จอดรถ		
	พื้นที่ริมน้ำเพิ่มขึ้น		
	อื่น ๆ		
4. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน	4.1 วิถีชีวิตชุมชน/การค้าขายในคลองเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนพื้นที่	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มาก	
		มากที่สุด	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตารางแสดงตัวแปรจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ประเด็นที่ศึกษา	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย	มาตรา (scale)
4. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน (ต่อ)	4.2 สิ่งปลูกสร้าง/อาคารเก่าแก่ในพื้นที่มีความสวยงาม และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มาก	
		มากที่สุด	
	4.3 สิ่งปลูกสร้าง/อาคารมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมในพื้นที่	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มาก	
		มากที่สุด	
	4.4 ประวัติศาสตร์และการใช้ชีวิตแบบชุมชนท้องถิ่นช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มาก	
		มากที่สุด	
	4.5 มีพื้นที่โล่งและกิจกรรมเพียงพอ	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มาก	
		มากที่สุด	
5. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการทรัพยากรกายภาพของชุมชน	5.1 มีการดูแลรักษาอาคารและสถานที่ให้อยู่ในสภาพดี สะอาด	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มาก	
		มากที่สุด	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตารางแสดงตัวแปรจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ประเด็นที่ศึกษา	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย	มาตรา (scale)
5. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการทรัพยากรกายภาพของชุมชน (ต่อ)	5.2 มีการดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่ตลาดน้ำอยู่เสมอ	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มาก	
		มากที่สุด	
	5.3 มีการดูแลรักษาความสะอาด และคุณภาพของน้ำในคลองอัมพวา	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มากที่สุด	
	5.4 มีมาตรการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจากผลกระทบทางการท่องเที่ยว	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
มากที่สุด			
6. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการด้านเส้นทางการสัญจร	6.1 พื้นที่ตั้งเหมาะสมและในบริเวณโดยรอบมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่น่าสนใจ	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มากที่สุด	
	6.2 ถนนสามารถรองรับปริมาณรถยนต์ได้ ไม่เกิดความแออัด	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มากที่สุด	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตารางแสดงตัวแปรจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ประเด็นที่ศึกษา	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย	มาตรา (scale)
6. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการด้านเส้นทางการสัญจร (ต่อ)	6.3 ทางเดินเท้าสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอไม่แออัด และเดินต่อเนื่องได้ตลอดพื้นที่	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มาก	
		มากที่สุด	
	6.4 ปริมาณที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการ	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
มากที่สุด			
7. ความคิดเห็นด้านการบริการและอำนวยความสะดวก	7.1 มีการจัดการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสม	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มากที่สุด	
	7.2 จุดบริการนักท่องเที่ยว มีความพร้อมในการบริการ	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มากที่สุด	
	7.3 ระบบป้ายแสดงข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่/อาคาร/สิ่งปลูกสร้างมีปริมาณเพียงพอ	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มากที่สุด	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตารางแสดงตัวแปรจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ประเด็นที่ศึกษา	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย	มาตรา (scale)
7. ความคิดเห็นด้านการบริการและอำนวยความสะดวก (ต่อ)	7.4 รูปแบบป้ายสื่อความหมายมีความเหมาะสมกับเอกลักษณ์ของพื้นที่	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มาก	
		มากที่สุด	
	7.5 มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว กิจกรรม ประเพณี เทศกาลต่าง ๆ ที่ชัดเจนและเหมาะสม	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มากที่สุด	
	7.6 จำนวนร้านค้า (สินค้า อาหาร บริการ) เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มากที่สุด	
	7.7 ร้านอาหารมีบริการที่ดี และถูกสุขลักษณะ	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
มากที่สุด			
8. ความคิดเห็นด้านกิจกรรมภายในพื้นที่	8.1 การจัดกิจกรรมตามเทศกาลอย่างเหมาะสม	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มากที่สุด	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตารางแสดงตัวแปรจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ประเด็นที่ศึกษา	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย	มาตรา (scale)
8. ความคิดเห็นด้าน กิจกรรมภายในพื้นที่ (ต่อ)	8.2 การจัดกิจกรรมที่ ส่งเสริมการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ในท้องถิ่น	น้อยที่สุด	Ordinal Scale
		น้อย	
		ปานกลาง	
		มาก	
	8.3 การส่งเสริมสินค้า และผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของคนในชุมชน	มากที่สุด	Ordinal Scale
		น้อยที่สุด	
		น้อย	
		ปานกลาง	
	มาก		
	มากที่สุด		

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ กิจกรรม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่ นำมาวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ การสำรวจภาคสนามเพื่อศึกษาสภาพของชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ กิจกรรมและรูปแบบการใช้พื้นที่ สาธารณะ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว โดยจะนำมาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ข้อดี/ข้อเสียของพื้นที่สาธารณะ และข้อจำกัดในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน

3.5.2.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในประเด็นด้านพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่สาธารณะ (ช่วงเวลาการใช้งาน ลักษณะการใช้ประโยชน์ ความถี่ในการใช้งาน) ความพึงพอใจต่อพื้นที่สาธารณะในชุมชน ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ และการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติ SPSS โดยข้อมูลระดับการวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal) จะอธิบายด้วยค่าสถิติร้อยละ

(Percentage) และข้อมูลระดับการวัดแบบอัตราส่วน (Ratio) จะอธิบายด้วยค่าสถิติแบบค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบ (t – test Statistic) และการวิเคราะห์การแจกแจงตัวแปร (Cross tabulation test) เพื่อนำมาใช้อธิบายเปรียบเทียบเชิงปริมาณและหาความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพจะนำไปสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญและเป็นประโยชน์

3.5.3 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลจากการสำรวจ และข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามแล้ว จึงเข้าสู่กระบวนการสรุปผลและข้อเสนอแนะ โดยแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.5.3.1 การสรุปผลข้อมูลจากการศึกษาและสำรวจ

เป็นการสรุปผลข้อมูลด้านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะ จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และจากการสำรวจภาคสนามของพื้นที่ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชุมชน บทบาทของตลาดน้ำอัมพวาในปัจจุบัน รวมถึงข้อมูลจากการสำรวจลักษณะทางกายภาพของชุมชน และลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน จะพบประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการใช้งานพื้นที่สาธารณะในชุมชน

3.5.3.2 การสรุปผลข้อมูลจากแบบสอบถาม

เป็นการสรุปผลข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เข้ามาท่องเที่ยวและมีการใช้งานพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน ในประเด็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมที่ทำและพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์เมื่อเข้ามาท่องเที่ยว รวมถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ภายในชุมชน และความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ภายในตลาดน้ำอัมพวา

จากนั้นจึงทำการสรุปและเสนอแนะ เป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะภายในชุมชนอัมพวาให้เกิดประโยชน์ในการใช้งานพื้นที่ มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันตามความต้องการ และความเหมาะสมกับชุมชนและคนในชุมชนอัมพวา

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย. โดย ผู้วิจัย, 2556.

บทที่ 4

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงบริบทของตลาดน้ำในปัจจุบัน และสภาพทั่วไปของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา

เป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงบริบทของตลาดน้ำในปัจจุบันที่ปรากฏอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและการใช้งานไปจากตลาดน้ำในอดีต รวมถึงการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำอัมพวาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ พัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชน และสภาพทั่วไปในปัจจุบันของพื้นที่ ทั้งด้านกายภาพของชุมชน เศรษฐกิจของชุมชน สังคม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบริบทของตลาดน้ำ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับเหตุการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยมีรายละเอียดของการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 4.1 ตลาดน้ำในบริบทการเปลี่ยนรูปแบบเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
 - 4.1.1 บริบทของตลาดน้ำกับวิถีชีวิตชุมชน
 - 4.1.2 บริบทของตลาดน้ำกับการท่องเที่ยว
 - 4.1.3 ตลาดน้ำดำเนินสะดวกกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
 - 4.1.4 องค์ประกอบในการเกิดขึ้นของตลาดน้ำ
 - 4.1.5 รูปแบบของตลาดน้ำที่เปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
- 4.2 ประวัติศาสตร์ของพื้นที่และพัฒนนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวา
 - 4.2.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่ชุมชนอัมพวา
 - 4.2.2 พัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวา
- 4.3 สภาพทั่วไปของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา
 - 4.3.1 สถานที่ตั้ง สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ และการเข้าถึง
 - 4.3.2 ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน
 - 4.3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการใช้ประโยชน์อาคาร
 - 4.3.4 สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน
 - 4.3.5 สภาพเศรษฐกิจชุมชน
 - 4.3.6 ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

- 4.4 ลักษณะการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา
 - 4.4.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยว
 - 4.4.2 สถานที่สำคัญและสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง
 - 4.4.3 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
- 4.5 สรุปลักษณะและความสำคัญของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา
 - 4.5.1 คุณค่าและความสำคัญของชุมชนด้านประวัติศาสตร์
 - 4.5.2 คุณค่าด้านสภาพภูมิทัศน์ของชุมชน
 - 4.5.3 คุณค่าด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน
 - 4.5.4 คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมในพื้นที่ชุมชน
- 4.6 สรุปการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของพื้นที่ศึกษา
 - 4.6.1 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ
 - 4.6.2 การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
 - 4.6.3 การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม
 - 4.6.4 การเปลี่ยนแปลงด้านสถาปัตยกรรม

4.1 ตลาดน้ำในบริบทการเปลี่ยนรูปแบบเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

4.1.1 บริบทของตลาดน้ำกับวิถีชีวิตชุมชน

ตลาดน้ำเกิดขึ้นจากวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในสมัยอดีต ที่มีความผูกพันอยู่กับสายน้ำ โดยเฉพาะพื้นที่ราบลุ่มในแถบภาคกลาง ที่มีลักษณะภูมิประเทศคล้ายแอ่งน้ำขนาดใหญ่ มีแม่น้ำลำคลองหลายสายไหลผ่าน ทำให้พื้นที่บริเวณนั้น ๆ มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานของชุมชน โดยสรุปแล้วย่านชุมชนที่เกิดขึ้นมักเกิดในบริเวณที่มีแหล่งน้ำทั้งแม่น้ำและลำคลอง มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ ใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลักในการติดต่อสัญจร อาชีพส่วนใหญ่คือการทำเกษตรกรรม เมื่อผลผลิตที่ได้เหลือจากการกินใช้ในครอบครัวแล้ว ชาวบ้านจะนำใส่เรือพายไปตามเส้นทางของลำคลอง หยุดพบบ่กันตามพื้นที่จุดตัดของแม่น้ำลำคลอง หรือในบริเวณพื้นที่ที่ตอไม้ที่สะดวกต่อการสัญจรมาของคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เพื่อนำผลผลิตของตนมาซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างกัน พื้นที่เหล่านั้นจึงเกิดเป็นตลาดน้ำของชุมชนขึ้นมา และรูปแบบของตลาดน้ำได้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จากที่มีการค้าขายกันภายในชุมชน สินค้าส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตร ก็เริ่มมีสินค้าหลากหลายประเภทเพิ่มมากขึ้น มีเรือแพขายสินค้าหรือเรือขายสินค้าจากต่างถิ่นเข้ามาทำการค้าขาย (ภาพที่ 4.1) ทำให้ตลาดน้ำปรากฏรูปร่างที่ชัดเจนขึ้น เกิดเป็นตลาดน้ำที่มีวิถีชีวิต และ

มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น ตลาดน้ำจึงถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ตอบสนองต่อชุมชนเป็นหลัก โดยคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาคือการพึ่งพาอาศัยและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสายน้ำของคนไทย การเกิดปฏิสัมพันธ์กันในชุมชนและระหว่างชุมชน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของคนไทยในอดีต และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนอยู่เรื่อย ๆ จึงสามารถเรียกได้ว่าตลาดน้ำนั้นเป็นวิถีชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ

ภาพที่ 4.1 ลักษณะวิถีชีวิตของตลาดน้ำชุมชนในอดีต. จาก ตลาดน้ำ : วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง (น. 5), โดย ราตรี โตเฟ่งพัฒน์ และคณะ, 2543, กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

4.1.2 บริบทของตลาดน้ำกับการท่องเที่ยว

ในปัจจุบันบริบทของตลาดน้ำได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต ทั้งรูปแบบทางกายภาพของตลาดน้ำ บทบาทหน้าที่การใช้งาน และรวมถึงสถานที่ตั้งของตลาดน้ำ ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและการพัฒนารูปแบบของเมือง เริ่มตั้งแต่มีการพัฒนาด้านโครงข่ายการคมนาคมทางบก ในช่วงปี พ.ศ.2500 ที่มีการตัดเส้นทางของถนนเข้าสู่ชุมชน ทำให้การสัญจรเปลี่ยนจากทางน้ำเป็นทางบกเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จากชุมชนริมน้ำก็เริ่มเปลี่ยนมาเป็นชุมชนที่ขึ้นอยู่กับเส้นทางโครงข่ายถนน การซื้อขายสินค้าของคนในชุมชนเปลี่ยนมาซื้อขายกันที่ตลาดบกเป็นหลัก ความสำคัญของตลาดน้ำได้ถูกกลดทอนลงและเริ่มสูญหายไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จนกระทั่งรูปแบบของตลาดน้ำได้เกิดการเปลี่ยนแปลงบริบทไปอย่างมาก ความสำคัญและหน้าที่ของ

4.1.3 ตลาดน้ำดำเนินสะดวกกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี แต่เดิมตั้งอยู่ในคลองดำเนินสะดวก ซึ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้มีการขุดคลองเพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคมสัญจรทางน้ำ และเพื่อเอื้อประโยชน์ในการทำการเกษตรของราษฎร เป็นเส้นทางระหว่างแม่น้ำท่าจีนถึงแม่น้ำแม่กลอง โดยขุดผ่านในเขต 3 จังหวัด คือ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเมื่อการขุดคลองแล้วเสร็จ ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานบริเวณริมสองฝั่งคลองกันอย่างหนาแน่น เกิดการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าจำพวกผลผลิตทางการเกษตรจากสวน ระหว่างคนในชุมชนโดยใช้ลำคลองเป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยน เมื่อมีการรวมตัวกันของเรือขายสินค้ามากขึ้นภายในคลองนี้จึงเกิดเป็นตลาดน้ำดำเนินสะดวกขึ้น ที่สะท้อนรูปแบบวิถีชีวิตของคนไทย ที่มีการทำเกษตรกรรมและการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่แท้จริง จนเริ่มมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาเยี่ยมชมตลาดน้ำเพิ่มมากขึ้น เพราะอยากเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตแบบไทยในสมัยอดีตที่ยังคงหลงเหลืออยู่

หลังจากที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวกได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเยี่ยมชมภายในพื้นที่มากมาย ในปี พ.ศ. 2510 องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ปัจจุบันคือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) ได้เข้ามาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการประชาสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ให้ตลาดน้ำดำเนินสะดวกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดและประเทศไทย เป็นผลให้มียกนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมากยิ่งขึ้น สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพบริเวณตลาดน้ำอย่างมาก เช่น การขายผลผลิตทางการเกษตร การบริการเรือนำเที่ยว เป็นต้น แต่หลังจากที่มีการย้ายตลาดน้ำดำเนินสะดวกไปรวมกับตลาดน้ำคลองต้นเข้มนั้น (ตลาดน้ำดำเนินสะดวกในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นพื้นที่ของเอกชน การค้าขายจะเริ่มตั้งแต่เวลา 7.00 น. จนถึงเวลา 11.00 น. จะมีเรือค้าขายสินค้าเข้ามาในคลองอย่างเนืองแน่น เพื่อแข่งขันกันขายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งผลจากการที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ทำให้บรรยากาศวิถีชีวิตรูปแบบตลาดน้ำดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป มีการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น การค้าขายเกิดขึ้นทั้งบริเวณริมคลอง ภายในลำคลอง และบนตลาดบก เกิดสิ่งปลูกสร้างที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น สินค้าที่จากเดิมเป็นผลผลิตภายในชุมชนก็เปลี่ยนเป็นสินค้าที่ระลึกที่มาจากทั่วทุกภาคของประเทศไทย เพื่อเน้นขายให้แก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ เกิดการแข่งขันทางธุรกิจขึ้นระหว่างผู้ค้า เช่น ธุรกิจเรือนำเที่ยว ธุรกิจที่จอดรถ และธุรกิจขายสินค้า เป็นต้น

และจากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ทำให้วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำในอดีตของชาวดำเนินสะดวกเลือนหายไป ถูกแทนที่ด้วยการใช้ตลาดน้ำเป็นจุดขายเพื่อพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว รูปแบบของตลาดน้ำดำเนินสะดวกในอดีตได้ถูกเปลี่ยนแปลงบริบทและบทบาทเพื่อใช้เป็น

สถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น คุณค่าของวิถีชีวิตและคุณค่าของตลาดน้ำดั้งเดิมเสื่อมถอยลง ซึ่งจะเห็นได้จากผลการสำรวจของเว็บไซต์ซีเอ็นเอ็นเอน์ทราเวล (อ้างอิงจาก www.travel.cnn.com) ถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไปเยือนแล้วรู้สึกผิดหวัง (World's 12 worst tourist traps) โดยตลาดน้ำดำเนินสะดวกได้ติด 1 ใน 12 สถานที่ท่องเที่ยวจากทั่วโลกที่เมื่อไปเยือนแล้วไม่เป็นไปอย่างที่นักท่องเที่ยวได้คาดหวังไว้ ด้วยเหตุผลว่าเป็นตลาดน้ำที่ไม่แสดงถึงวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำที่แท้จริง เน้นในด้านของการขายสินค้าที่ระลึก และการบริการล่องเรือยนต์นำเที่ยวเป็นหลัก ภายในคลองก็แออัดไปด้วยขยะ เรือขายสินค้า เรือหางยาวนำเที่ยว และยังคงคอยระวังอันตรายจากใบพัดของเรือที่ยกขึ้นเพื่อหลบหลีกกันไปมาภายในลำคลองอีกด้วย (ภาพที่ 4.3)

ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จึงเป็นหนึ่งตัวอย่างของตลาดน้ำดั้งเดิมของชุมชน ที่มีการเปลี่ยนแปลงบริบทไปเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาขยายตัวมากขึ้น ซึ่งการที่เปลี่ยนตลาดน้ำแห่งนี้เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ได้สร้างผลดีและผลเสียให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนมากมาย โดยที่เมื่อผลเสียนั้นเกิดขึ้นแล้ว จึงเป็นการยากที่จะเรียกคุณค่าและวิถีชีวิตของตลาดน้ำที่ได้สูญหายไปนั้นกลับมาได้เหมือนดังเดิม

ภาพที่ 4.3 ตลาดน้ำดำเนินสะดวก. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 20 ตุลาคม 2556.

จากตัวอย่างของตลาดน้ำดำเนินสะดวก จะเห็นได้ว่าบริบทของตลาดน้ำในปัจจุบัน ได้มีทิศทางที่เปลี่ยนแปลงไปในแนวทางเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเป็นหลัก ให้การท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในชุมชน เน้นการพัฒนาในด้านของเศรษฐกิจภายในชุมชน ผลที่ตามมาคือเศรษฐกิจของชุมชนมีการพัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้น ธุรกิจการท่องเที่ยวได้สร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน แต่เมื่อชุมชนเติบโตขึ้นรูปแบบของตลาดน้ำที่ดั้งเดิมก็ถูกลดคุณค่าลง ผลประโยชน์มีค่ามากกว่าวัฒนธรรมที่สั่งสมมาแต่อดีต การพัฒนาที่เกิดขึ้นจึงละทิ้งคุณค่าในอดีตของชุมชนและหันมาสนใจเรื่องผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รูปแบบของตลาดน้ำเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต เกิดผลกระทบด้านลบมากกว่าด้านบวกจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ขยายตัวและเติบโตขึ้น แต่จะเห็นได้ว่าการใช้ตลาดน้ำเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนนั้นประสบความสำเร็จมากพอสมควร เกิดแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบของตลาดน้ำกระจายตัวอยู่ทั่วไปตามภูมิภาคต่าง ๆ และมีการพัฒนารูปแบบตลาดน้ำจากในอดีต ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ร่วมกับสังคมปัจจุบัน จากตารางที่ 4.1 จะเห็นถึงตลาดน้ำที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ในช่วงปีพ.ศ. 2547 - พ.ศ. 2556 จำนวนทั้งหมด 24 แห่ง โดยรูปแบบของตลาดน้ำจะถูกพัฒนาไปตามแต่ละลักษณะของพื้นที่ตั้งนั้น ๆ เกิดเป็นรูปแบบร่วมสมัยที่แตกต่างกันไปในแต่ละสถานที่ ทั้งรูปแบบตลาดน้ำโบราณ ตลาดริมน้ำ หรือตลาดกึ่งบกกึ่งน้ำ เป็นต้น

จึงสามารถสรุปได้ว่าตลาดน้ำในปัจจุบันนี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งรูปแบบของตลาดน้ำ บริบทหน้าที่การใช้งาน และสถานที่ตั้งของตลาดน้ำ ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและการพัฒนารูปแบบของเมือง รวมถึงการขยายตัวและการพัฒนาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย ที่ทำให้กระแสของการท่องเที่ยวรูปแบบตลาดน้ำเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แต่คุณค่าที่แท้จริงของตลาดน้ำกำลังจะสูญหายไปสวนทางกับการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้น

ตารางที่ 4.1

ตลาดน้ำและตลาดเก้าริมน้ำที่ถูกฟื้นฟูหรือพัฒนาขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ชื่อตลาดน้ำ	ที่ตั้ง	ปีที่เปิด/ฟื้นฟู
ตลาดน้ำอัมพวา	คลองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	พ.ศ. 2547
ตลาดบ้านใหม่	ริมแม่น้ำบางประกง จังหวัดฉะเชิงเทรา	พ.ศ. 2547
ตลาดน้ำคลองลัดมะยม	เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร	พ.ศ. 2547
ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง	จังหวัดสมุทรปราการ	พ.ศ. 2547
ตลาดน้ำคลองสาม	จังหวัดปทุมธานี	พ.ศ. 2548
ตลาดน้ำคลองลัดพลี	จังหวัดราชบุรี	พ.ศ. 2549
ตลาดน้ำบางคล้า	ริมแม่น้ำบางประกง จังหวัดฉะเชิงเทรา	พ.ศ. 2550
ตลาดน้ำคลองแห	จังหวัดสงขลา	พ.ศ. 2551
ตลาดน้ำสี่ภาค	จังหวัดชลบุรี	พ.ศ. 2551
ตลาดน้ำวัดตะเคียน	จังหวัดนนทบุรี	พ.ศ. 2552
ตลาดน้ำเมืองรังสิต	คลองรังสิต จังหวัดปทุมธานี	พ.ศ. 2552
ตลาดน้ำบางน้อย	จังหวัดสมุทรสงคราม	พ.ศ. 2552
ตลาดน้ำบางนกแขวก	จังหวัดสมุทรสงคราม	พ.ศ. 2552
ตลาดน้ำโคยگی	ริมแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี	พ.ศ. 2552
ตลาดโบราณนครเนื่องเขต	จังหวัดฉะเชิงเทรา	พ.ศ. 2552
ตลาดน้ำคลองแดน	จังหวัดนครศรีธรรมราช	พ.ศ. 2552
ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง	จังหวัดนครปฐม	พ.ศ. 2553
ตลาดน้ำลพบุรี	จังหวัดลพบุรี	พ.ศ. 2553
ตลาดศาลเจ้าโรงทอง	จังหวัดอ่างทอง	พ.ศ. 2553
ตลาดศรีประจันต์	จังหวัดสุพรรณบุรี	พ.ศ. 2553
ตลาดน้ำอโยธยา	ปางช้างอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	พ.ศ. 2553
ตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม	จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	พ.ศ. 2554
ตลาดน้ำหัวหิน	จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	พ.ศ. 2554
ตลาดน้ำอยุธยาคลองสระบัว	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	พ.ศ. 2556

หมายเหตุ. รวบรวมโดย ผู้วิจัย, เมื่อ กรกฎาคม 2556.

4.1.4 องค์ประกอบในการเกิดขึ้นของตลาดน้ำ

ตลาดน้ำ เป็นองค์ประกอบหนึ่งในองค์ประกอบพื้นฐานของการดำรงวิถีชีวิตตามรูปแบบชุมชนริมน้ำ โดยเริ่มต้นมาจากการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในเขตพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มคล้ายแอ่งน้ำขนาดใหญ่ มีแม่น้ำลำคลองหลายสายไหลผ่านพื้นที่ ทำให้พื้นที่บริเวณนั้นมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมในการใช้ดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสายน้ำทั้งทางด้านที่อยู่อาศัย ด้านการเดินทางสัญจร รวมถึงการหาเลี้ยงชีพ ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของชุมชนประกอบไปด้วยองค์ประกอบพื้นฐานของชุมชนที่สำคัญอยู่ 5 องค์ประกอบ (ฉวีวรรณ เเด่นไพบูลย์, 2544; ราตรี โตเฟ่งพัฒน์ และคณะ, 2543; สกุนี ญัฐพลวัฒน์, 2541) ดังตารางต่อไปนี้

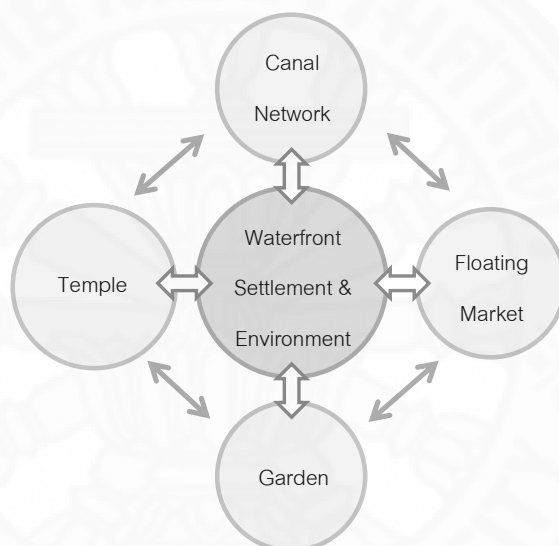
ตารางที่ 4.2

องค์ประกอบพื้นฐานในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ

รูปภาพ	องค์ประกอบพื้นฐาน
	1. การตั้งที่อยู่อาศัย ในพื้นที่ราบลุ่มเขตภาคกลางส่วนใหญ่จะมีการสร้างบ้านเรือนบริเวณริมน้ำ ทั้งแม่น้ำและลำคลอง อยู่รวมกันเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่น ทำให้มีการใช้วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับน้ำ ทั้งการสัญจรติดต่อและการหาเลี้ยงชีพ
	2. โครงข่ายของแม่น้ำลำคลอง ชาวบ้านในชุมชนใช้เป็นเส้นทางติดต่อสัญจร รวมถึงใช้ขนส่งสินค้าเกษตรทั้งภายในชุมชนและออกสู่ภายนอกชุมชน คลองยังมีหน้าที่ช่วยระบายน้ำไม่ให้ท่วมในชุมชน ซึ่งลักษณะของโครงข่ายลำคลองประกอบด้วย คลองหลัก คลองรอง และคลองสวน (ร่องสวน)
	3. การประกอบอาชีพ อาชีพหลักของคนไทยสมัยก่อนคือการทำเกษตรกรรม ใช้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในการทำเกษตร ได้ผลผลิตที่สามารถใช้เลี้ยงชีพได้ ทั้งกินใช้ในครัวเรือนและนำไปซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง
	4. ตลาดน้ำ สถานที่นัดพบกันของคนในชุมชนและชุมชนพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อนำผลผลิตมาซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างกัน โดยจะนัดพบกันตามพื้นที่ที่เป็นส่วนต่อกันของลำคลอง หรือบริเวณหน้าวัดที่ถือเป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อความสะดวกในการสัญจร

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, เมื่อ กรกฎาคม 2556.

จากองค์ประกอบพื้นฐานในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำทั้ง 5 องค์ประกอบนั้น แต่ละองค์ประกอบล้วนแต่มีความสัมพันธ์กัน มีการพึ่งพาอาศัยกันในแต่ละองค์ประกอบ (ภาพที่ 4.4) กล่าวคือการตั้งบ้านเรือนในพื้นที่ริมน้ำ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ภายในบริเวณ มีความเหมาะสมและง่ายต่อการทำการเกษตร ทั้งความสมบูรณ์ของผืนดิน โครงข่ายลำคลองและร่องสวนที่เอื้ออำนวย ทำให้เกิดผลผลิตทางการเกษตรที่อ่องงาม มีกินใช้ในครัวเรือนและพอที่จะนำไปขาย การซื้อขายจะเกิดขึ้นในโครงข่ายแม่น้ำลำคลอง บริเวณที่นัดพบกันเรียกว่าตลาดน้ำ ที่ส่วนใหญ่จะนัดพบกันตามจุดตัดของลำคลอง หรือบริเวณท่าน้ำหน้าวัด ที่ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้คือวิถีในการดำเนินชีวิตของชุมชนริมน้ำในอดีต ก่อร่างเป็นวัฒนธรรมที่สั่งสมจากในอดีต และส่งผลต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นฐานในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ. จาก *Transformation by Modernization of the Traditional Waterfront Settlements in the Context of their Coexistence with the Aquatic Environment : A Case study of Raft Houses and Pillar Houses in Thailand* (น. 31), โดย Chaweewan Denpaiboon, 2001.

ในส่วนของสถานที่ใช้นัดพบกันของตลาดน้ำนั้น ในอดีตการเดินทางไปที่ต่าง ๆ จะใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลัก เนื่องจากมีแม่น้ำลำคลองหลายสายไหลผ่านตัดกันไปมาเป็นโครงข่าย ทำให้มีความสะดวกสบายในการเดินทาง ด้วยเหตุนี้กิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนจึงเกิดขึ้นภายในท้องน้ำเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เรียกสถานที่นั้น ๆ ว่าตลาดน้ำ ซึ่งสถานที่นัดพบกันจะขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นที่และลำคลองของชุมชนที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้สะดวก แต่ละชุมชนก็จะมีลักษณะสถานที่ที่แตกต่างกันออกไป โดยสามารถจำแนกลักษณะรูปแบบการเลือกสถานที่ตั้งของตลาดน้ำ ดังนี้

(1) เกิดบริเวณจุดตัดของลำคลอง

เนื่องจากในสมัยอดีตแม่น้ำและลำคลองต่าง ๆ จะเชื่อมถึงกันเป็นโครงข่าย พื้นที่บริเวณจุดตัดของลำคลองจึงเป็นสถานที่ที่สามารถเดินทางสัญจรไปมาหาสู่กันได้สะดวก ซึ่งแต่ละบ้านเรือนจะพายเรือมาจากคลองบ้านตนเอง และมาพบกันที่จุดตัดกับอีกคลองหนึ่ง ทำให้บริเวณจุดตัดนั้น ๆ กลายเป็นตลาดน้ำของชุมชนในบริเวณพื้นที่โดยรอบ

(2) เกิดบริเวณปากคลองติดกับแม่น้ำ

เมื่อสังคมมีการพัฒนามากขึ้น การติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงหรือประเทศอื่น ๆ ได้มีการเปิดกว้างมากขึ้น ทำให้มีเรือสินค้าจากสถานที่อื่นเข้ามาทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ตลาดน้ำในบางพื้นที่จึงตั้งอยู่บริเวณปากคลองติดกับแม่น้ำ เพื่อความสะดวกของเรือสินค้าจากต่างถิ่นที่มีจำนวนหนาแน่น ทั้งเรือจากจังหวัดใกล้เคียงและเรือสินค้าจากต่างประเทศ ที่อาจมีขนาดใหญ่ พื้นที่บริเวณปากคลองติดแม่น้ำจึงมีความเหมาะสมมากกว่าในการจอดของเรือสินค้า

(3) เกิดบริเวณพื้นที่ริมหน้าวัด

ในสังคมไทยนั้น วัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญต่อชุมชน เป็นเหมือนสถานที่ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีส่วนใหญ่ หรือกิจกรรมทางศาสนานั้นจะจัดขึ้นที่นี้ วัดจึงเป็นสถานที่หนึ่งที่ทุกคนรู้จักและเดินทางมาได้สะดวก ซึ่งในส่วนใหญ่่วัดนั้นจะตั้งอยู่ริมน้ำ ทำให้บริเวณหน้าหน้าวัดกลายเป็นสถานที่นัดพบกันของตลาดน้ำชุมชน

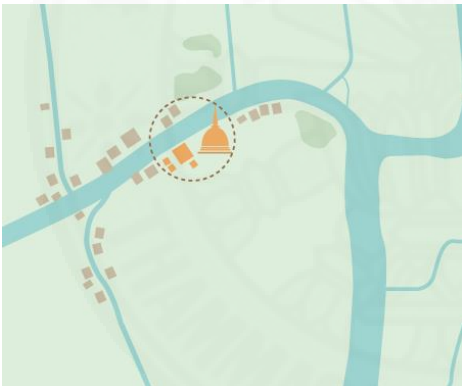
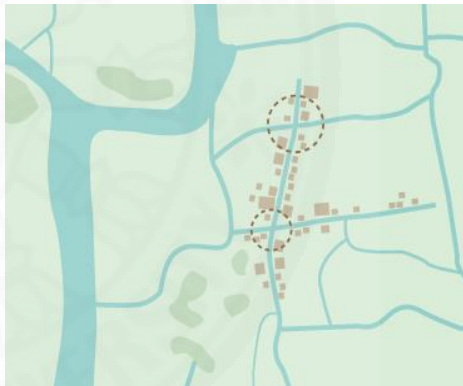
(4) เกิดตามเส้นทางสัญจรทางน้ำ หรือพื้นที่ที่มีความเหมาะสมของชุมชน

ในบางพื้นที่หรือบางชุมชน อาจเลือกสถานที่ตั้งของตลาดน้ำตามความเหมาะสมหรือความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง ซึ่งอาจจะเลือกพื้นที่บางช่วงของลำคลองในบริเวณที่คนในชุมชนหรือคนจากชุมชนใกล้เคียงสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และมีพื้นที่มากพอในการจอดเรือเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน

ตลาดน้ำที่เกิดขึ้นในรูปแบบสถานที่ต่าง ๆ กันนั้น สามารถเรียกทั้งหมดได้ว่าเป็นตลาดน้ำของชุมชน ที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันเป็นประจำ โดยหลักการในการเกิดขึ้นของตลาดน้ำจะต้องเป็นสถานที่ที่ทุกคนในชุมชนสะดวกในการเดินทางมาพบกัน เป็นสถานที่ศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งเวลาในการนัดตลาดน้ำนั้นจะขึ้นอยู่กับคนในชุมชน ในอดีตจะมีการนัดพบกันจากการกำหนดวันทางจันทรคติ เช่น พบกันในวันข้างขึ้นหรือวันข้างแรม ตลาดน้ำจึงเป็นสถานที่ที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต และเป็นสิ่งที่สะท้อนรูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชนริมน้ำที่มีความเกี่ยวข้องกับสายน้ำ

ตารางที่ 4.3

ลักษณะรูปแบบการเลือกสถานที่ตั้งของตลาดน้ำ

ลักษณะสถานที่ตั้ง	
1. บริเวณจุดตัดของลำคลอง	2. บริเวณปากคลองติดกับแม่น้ำ
	
3. บริเวณพื้นที่ริมหน้าวัด	4. ตามเส้นทางการสัญจรทางน้ำที่เหมาะสม
	

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, เมื่อ กรกฎาคม 2556.

4.1.5 รูปแบบของตลาดน้ำที่เปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

จากรูปแบบของตลาดน้ำที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ทำให้มีการฟื้นฟูและพัฒนาตลาดน้ำขึ้นมาใหม่จำนวนมาก และใช้ตลาดน้ำเป็นสถานที่ที่ช่วยในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น รูปแบบของตลาดน้ำโบราณจึงเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ถวิลหาอดีต (Nostalgia) ที่เป็นกระแสหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยช่วงหลายปีที่ผ่านมา เป็นการเปิดตลาดในแนวทางที่เรียกว่า Retro Marketing ซึ่งได้นำความต้องการบริโภคความหมายของสิ่งที่ผ่านมาแล้วใน

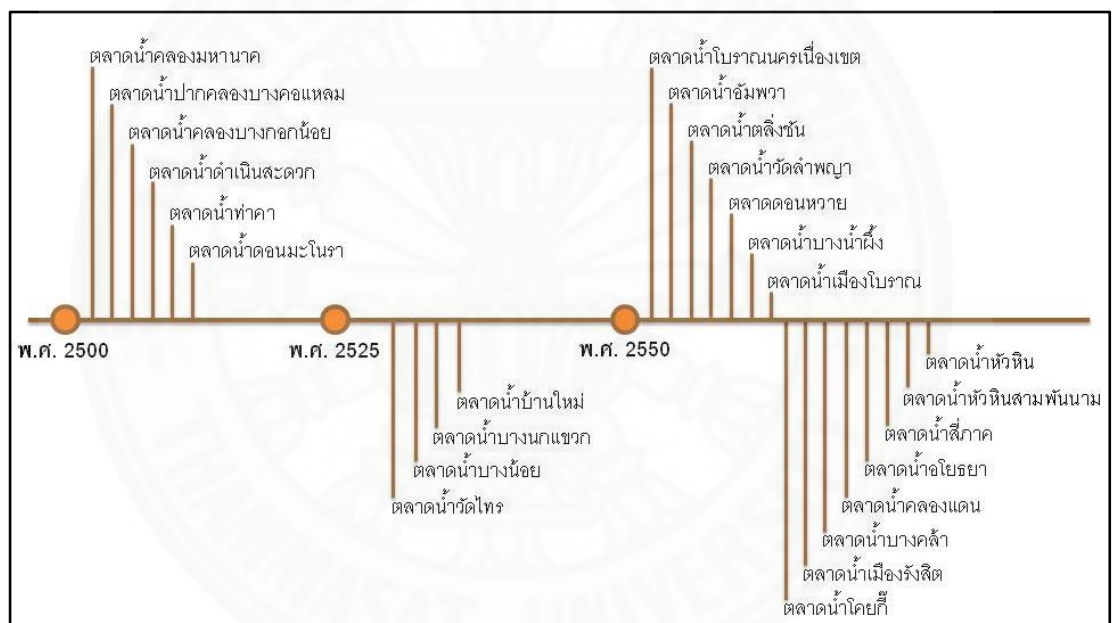
อดีต ประกอบด้วยคุณค่าทางความคิดที่ว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหวนกลับมาได้อีก ทำให้คุณค่าของสินค้าในการตลาดเพิ่มสูงขึ้น สำหรับการสร้างความหมายให้กับสินค้าต่าง ๆ นั้น “ความเป็นไทย” ถือเป็นคุณค่าความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ถูกนำมาใช้อย่างมาก (ศิริไลซ์ สกุลจัน, 2553)

จากที่กล่าวมาข้างต้น รูปแบบของตลาดน้ำโบราณทำให้การท่องเที่ยวในรูปแบบท้องถิ่น ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับความสนใจอย่างมากจากนักท่องเที่ยว ความรู้สึกที่อยากเข้ามาสัมผัสการดำเนินวิถีชีวิตในแบบของชุมชนริมน้ำท้องถิ่น เช่น การอยู่อาศัย การดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงเรื่องของอาหารหรือขนมโบราณที่หากินได้ยากในปัจจุบัน ทำให้ตลาดน้ำกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมที่ผู้คนเดินทางไปท่องเที่ยวจำนวนมาก ตลาดน้ำอัมพวาเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูตลาดน้ำขึ้นมา มีรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ รวมถึงความโดดเด่นของสถาปัตยกรรมห้องแถวไม้เก่าที่คงเอกลักษณ์และคุณค่าของที่อยู่อาศัยริมคลองแต่ในอดีตไว้ ทำให้ตลาดน้ำอัมพวามีกำลังการเติบโตด้านการท่องเที่ยวสูง มีนักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสชุมชนริมคลองอัมพวามากมาย ถือว่าชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดตั้งตลาดน้ำขึ้นมา จากความสำเร็จของตลาดน้ำอัมพวา ทำให้พื้นที่ในหลาย ๆ จังหวัดพยายามที่จะส่งเสริมให้มีการจัดตั้งตลาดน้ำขึ้น เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ ทั้งรูปแบบตลาดน้ำโบราณและตลาดเก่าริมน้ำ ซึ่งในหลาย ๆ ที่ที่เคยถูกลบเลือนไปในความทรงจำของคนในพื้นที่ ได้ถูกฟื้นฟูให้กลับมามีชีวิตและมีความคึกคักขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ในบางพื้นที่ได้สร้างตลาดน้ำขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวในจังหวัดนั้น เช่น ตลาดน้ำสี่ภาค ตลาดน้ำอโยธยา ตลาดน้ำอยุธยาคลองสระบัว ตลาดน้ำหัวหิน และตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่ารูปแบบของตลาดน้ำในปัจจุบัน จะเน้นความสำคัญไปในด้านการรองรับการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงได้ทำการจำแนกประเภทของตลาดน้ำที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนก 2 รูปแบบ คือ จำแนกตามช่วงเวลาการเกิดของตลาดน้ำ (ศึกษาตลาดน้ำที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2500 – พ.ศ. 2557) และการจำแนกตามลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.5.1 จำแนกประเภทตามช่วงเวลาการเกิดของตลาดน้ำ

ตลาดน้ำแต่เดิมนั้นเกิดขึ้นมาพร้อมกับชุมชน โดยหลักฐานที่เก่าที่สุดที่มีการบันทึกเรื่องราวของตลาดน้ำไว้คือ ตลาดน้ำเกิดขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และตลาดน้ำก็มีบทบาทที่สำคัญต่อชุมชนในด้านการค้าขายเรื่อยมา จนถึงตลาดน้ำช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการคมนาคม พ.ศ. 2500 ที่มีการพัฒนาจากการคมนาคมทางน้ำเป็นทางบกมากขึ้น มีการตัดถนนเข้าสู่ชุมชน ทำให้เส้นทางสัญจรทางน้ำที่เป็นคูคลองเชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายลดลง การสัญจรของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงจากทางน้ำเป็นทางบก ทำให้ตลาดน้ำที่เคยรุ่งเรืองถูกลดบทบาทลง และเกิดการเปลี่ยนแปลง ตลาดน้ำบางแห่งได้ย้ายขึ้นไปรวมกับร้านค้าเป็นตลาดบก ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและเริ่ม

มีความสำคัญเข้ามาแทนที่ตลาดน้ำ กระจายตัวอยู่ตามริมถนน และจุดตัดต่าง ๆ ของถนน ทำให้ตลาดน้ำส่วนหนึ่งสูญหายไป หรือส่วนที่ยังคงอยู่ได้ต้องปรับเปลี่ยน และพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยตลาดน้ำในยุคฟื้นฟูเพื่อการท่องเที่ยว จะเกิดขึ้นในช่วงปีพ.ศ. 2540 – พ.ศ. 2554 มีการจัดตั้งหรือฟื้นฟูเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ช่วยกระตุ้นให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น เป็นผลดีของชาวบ้านที่จะได้มีรายได้จากการค้าขายและบริการ โดยได้รวมถึงตลาดน้ำประยุกต์ที่เป็นตลาดริมน้ำ และตลาดน้ำจำลองซึ่งเป็นตลาดน้ำของเอกชนไว้ด้วย เพื่อศึกษาภาพรวมของตลาดน้ำในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้สรุปช่วงเวลาของตลาดน้ำ โดยแบ่งยุคการเกิดตลาดน้ำเป็น 3 ช่วงเวลา คือ พ.ศ. 2500, พ.ศ. 2525 และพ.ศ. 2550 ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 มาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2557) สรุปได้ดังภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5 แสดงเวลาการเกิดของตลาดน้ำ ช่วงปี พ.ศ. 2500 – ปัจจุบัน (พ.ศ. 2557). โดย ผู้วิจัย, มีนาคม 2557.

สรุปในช่วงปี พ.ศ. 2500 (ภาพที่ 4.6) และปีพ.ศ. 2525 (ภาพที่ 4.7) ตลาดน้ำที่เกิดขึ้นจะเป็นตลาดน้ำของชุมชน ที่มีการค้าขายกันระหว่างชาวบ้านในชุมชน บางตลาดมีการปรับตัว โดยรวมตลาดน้ำไว้กับตลาดบก จากการเปลี่ยนแปลงการคมนาคมทำให้เกิดตลาดบกขึ้นมาแทนที่ตลาดน้ำมากขึ้น ทำให้ต้องพัฒนารูปแบบของตลาดให้ผสมผสานกัน เพื่อให้ตลาดนั้น ๆ สามารถคงอยู่ได้ตามสภาพแวดล้อม และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จนในช่วง พ.ศ. 2550 (ภาพที่ 4.8) ตลาดน้ำที่เกิดขึ้นในช่วงนี้เป็นต้นไป จะเกิดขึ้นมาจากนโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน มีการฟื้นฟูตลาดน้ำในอดีตให้คืนกลับมา เพื่อพัฒนาเป็นตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยว ช่วยฟื้นฟู

เศรษฐกิจชุมชน สร้างอาชีพและรายได้ให้ชาวบ้าน โดยจะเห็นได้ว่าในช่วงนี้ได้เกิดตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวขึ้นจำนวนมาก จากการฟื้นฟูตลาดน้ำในอดีต การประยุกต์รูปแบบของตลาดน้ำ จากการร่วมมือกันของชาวบ้านและองค์กรท้องถิ่น และตลาดน้ำจำลอง ที่เป็นตลาดน้ำของภาคเอกชน

พ.ศ. 2500

ตลาดน้ำคลองมหานาค

ตลาดน้ำคลองบางกอกน้อย

ตลาดน้ำดำเนินสะดวก

ตลาดน้ำท่าคา

ตลาดน้ำดอนมะโนรา

ภาพที่ 4.6 ตลาดน้ำที่เกิดในช่วง พ.ศ. 2500. โดย ผู้วิจัย, มีนาคม 2557.

พ.ศ. 2525

ภาพที่ 4.7 ตลาดน้ำที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2525. โดย ผู้วิจัย, มีนาคม 2557.

พ.ศ. 2550

ภาพที่ 4.8 ตลาดน้ำที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป. โดย ผู้วิจัย, มีนาคม 2557.

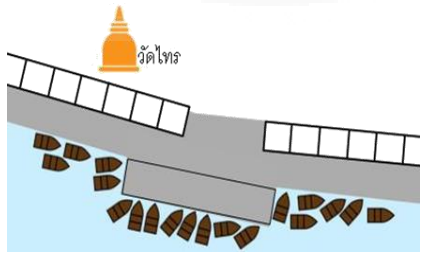
4.1.5.2 จำแนกประเภทตามลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ

การจำแนกประเภทตามลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ ผู้วิจัยได้ทำการจำแนกจากตลาดน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นตลาดน้ำที่ถูกฟื้นฟูหรือพัฒนาขึ้นมา โดยใช้เกณฑ์ในเรื่องลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของตลาดน้ำ ได้แก่ ตลาดน้ำรูปแบบดั้งเดิม ตลาดน้ำรูปแบบประยุกต์ และตลาดน้ำจำลอง ในการจำแนกประเภท รวมถึงเกณฑ์จากบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำคือเป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่มีมาแต่อดีตของชุมชน หรือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวรูปแบบตลาดน้ำ ที่ใช้เป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน และก่อให้เกิดการสร้างรายได้แก่คนในชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ตลาดน้ำรูปแบบดั้งเดิม เป็นตลาดน้ำที่ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพคงรูปแบบเดิมมาตั้งแต่ในอดีต โดยทั่วไปจะวางตัวอยู่บริเวณลำคลองที่ในอดีตใช้เป็นทางสัญจรหลักของคนในชุมชน หรือในบริเวณปากคลองติดกับแม่น้ำ บางพื้นที่มีเรือนแถวปลูกอยู่ริมสองฝั่งคลองที่มีวิวัฒนาการมาจากแพขายสินค้า ซึ่งเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานจึงได้มีการพัฒนารูปแบบของที่อยู่อาศัยมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นแหล่งชุมชนตลาดน้ำ ในปัจจุบันตลาดน้ำบางแห่งได้มีการสร้างทางเดินคอนกรีตริมสองฝั่งคลอง เพื่อไว้อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินท่องเที่ยวและเลือกซื้อสินค้าจากเรือของพ่อค้าแม่ค้าที่จอดเรียงรายอยู่ริมคลอง ตัวอย่างของตลาดน้ำรูปแบบดั้งเดิม เช่น ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำท่าคา และตลาดน้ำดำเนินสะดวก เป็นต้น (ตารางที่ 4.4)

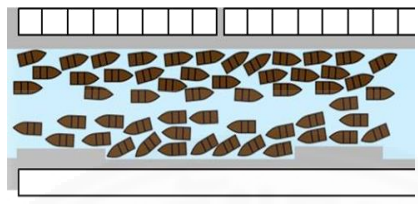

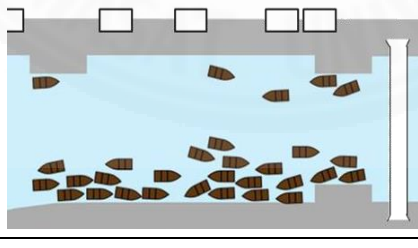
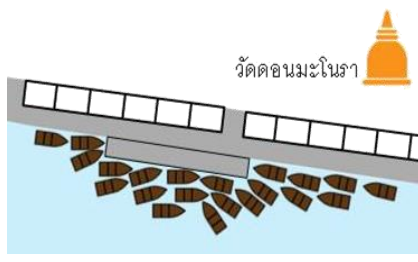
ตารางที่ 4.4

รูปแบบทางกายภาพของตลาดน้ำดั้งเดิม และบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ

ตลาดน้ำ	ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ	บทบาทหน้าที่	ประเภทสินค้า
ตลาดน้ำวัดไทร จ.กรุงเทพมหานคร วางตัวในคลองด่าน บริเวณหน้าวัดไทร		ตลาดน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในวันหยุด สร้างอาชีพและฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน	ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของชาวบ้าน สินค้าเกษตรชุมชน

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

รูปแบบทางกายภาพของตลาดน้ำดั้งเดิม และบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ

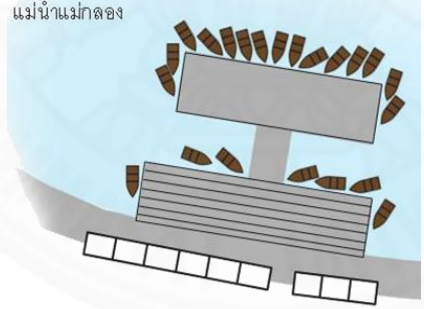
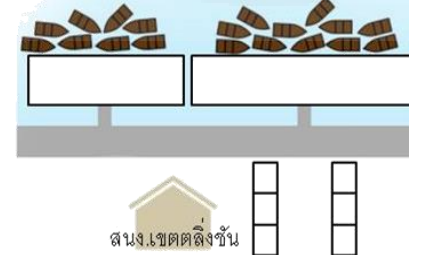
ตลาดน้ำ	ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ	บทบาทหน้าที่	ประเภทสินค้า
ตลาดน้ำ ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี วางตัวในคลอง ต้นเข็ม		สถานที่ท่องเที่ยวที่ได้ ได้รับความนิยม และ สร้างรายได้กับชุมชน เป็นอย่างมาก	สินค้าเกษตร ของที่ ระลึกทั่วประเทศ เช่น เครื่องประดับ พวงกุญแจ เสื้อ และงานไม้
ตลาดน้ำบางน้อย จ.สมุทรสงคราม อยู่ตรงปากคลอง บางน้อย ติดแม่น้ำ แม่กลอง หน้าวัด เกาะแก้ว		เป็นตลาดชุมชนริมน้ำ พื้นฟูเพื่อเป็นสถานที่ ท่องเที่ยว เพิ่มรายได้ แก่คนในชุมชน	อาหาร และขนม ท้องถิ่น สินค้าทาง การเกษตร
ตลาดน้ำอัมพวา จ.สมุทรสงคราม วางตัวในคลอง อัมพวา จนถึงปาก คลองติดแม่น้ำ แม่กลอง		พื้นฟูเป็นตลาดน้ำเพื่อ การท่องเที่ยว และ เป็นต้นแบบของตลาด น้ำหลายแห่ง สร้าง รายได้ให้กับชุมชน อย่างมาก	อาหาร และขนม ท้องถิ่น สินค้าทาง การเกษตร ของที่ ระลึก
ตลาดน้ำท่าคา จ.สมุทรสงคราม วางตัวในคลอง พันลา		เป็นตลาดน้ำชุมชน มีนัดกันทุกวันข้างขึ้น ข้างแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ	ผลผลิตจากสวน ของชาวบ้าน อาหาร และขนม ท้องถิ่น
ตลาดน้ำ ดอนมะโนรา จ.ราชบุรี วางตัวตรงปากคลอง มะโนรา ใกล้วัดดอน มะโนรา		เป็นตลาดน้ำชุมชน มีนัดกันในวันข้างแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ 12 ค่ำ ในช่วงเช้า	ผลผลิตจากสวน ของชาวบ้าน อาหาร และขนม ท้องถิ่น

หมายเหตุ. รวบรวมโดย ผู้วิจัย, เมื่อ มีนาคม 2557.

(2) ตลาดน้ำรูปแบบประยุกต์ เป็นตลาดน้ำที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบมาจากตลาดเก่าแก่ของชุมชน ส่วนใหญ่จะมีพื้นที่อยู่บริเวณริมคลองติดกับปากแม่น้ำหรือบริเวณริมแม่น้ำ สาเหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากกระแสการเติบโตที่มากขึ้นของการท่องเที่ยวรูปแบบตลาดน้ำ ลักษณะทางกายภาพจึงเป็นตลาดน้ำที่ผสมรวมกับตลาดบก มีการต่อเติมปลูกสร้างโป๊ะ แพริมน้ำ หรือตลิ่งยื่นลงไปในน้ำเพื่อใช้เป็นสถานที่นั่งพักผ่อน นั่งรับประทานอาหาร และที่เลือกซื้อสินค้าจากเรือที่จอดเรียงรายอยู่ ตลาดน้ำลักษณะนี้จึงเป็นตลาดน้ำรูปแบบที่ประยุกต์จากตลาดน้ำดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น ตลาดน้ำบางนกแขวก ตลาดน้ำโคยگی ตลาดน้ำตลิ่งชัน และตลาดน้ำวัดลำพญา เป็นต้น (ตารางที่ 4.5)

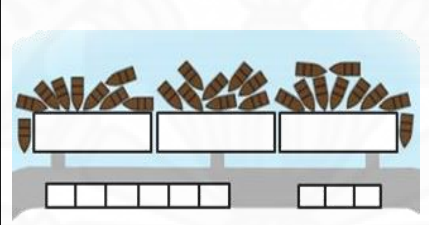

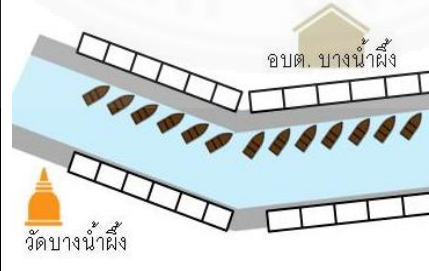
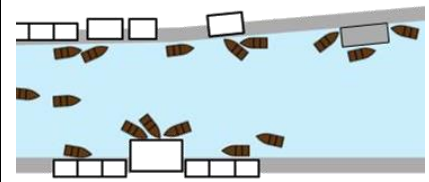
ตารางที่ 4.5

รูปแบบทางกายภาพของตลาดน้ำประยุกต์ และบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ

ตลาดน้ำ	ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ	บทบาทหน้าที่	ประเภทสินค้า
ตลาดน้ำ บางนกแขวก จ.สมุทรสงคราม ริมแม่น้ำแม่กลอง		เป็นตลาดของชุมชน และได้เพิ่มโป๊ะริมน้ำ เพื่อใช้เป็นที่ย้ายสินค้า	ผลผลิตจากสวน ของชาวบ้าน อาหาร และขนม ท้องถิ่น
ตลาดน้ำโคยگی จ.ราชบุรี อยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง สร้างเป็นโป๊ะที่นั่ง และตลิ่งยื่นลงไป ในแม่น้ำ		เป็นตลาดน้ำเพื่อการ ท่องเที่ยว นำแนวคิด แบบตลาดน้ำมาผสม รวมกับตลาดเก่า	อาหาร และขนม ท้องถิ่น สินค้า เกษตรชุมชน ของที่ระลึกเมือง ราชบุรี
ตลาดน้ำตลิ่งชัน จ.กรุงเทพมหานคร อยู่ในคลองชักพระ หน้าสำนักงานเขต ตลิ่งชัน		เป็นตลาดน้ำเพื่อการ ท่องเที่ยว ในวันหยุด สร้างอาชีพ และฟื้นฟู เศรษฐกิจชุมชน	อาหารต่าง ๆ สินค้าเกษตรของ ชุมชน และสินค้า จากภูมิปัญญา ชาวบ้าน

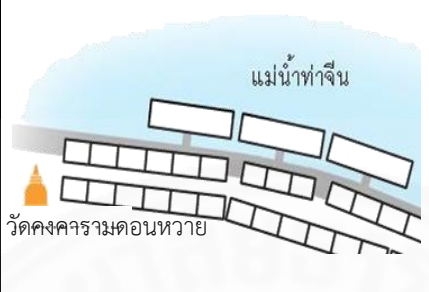

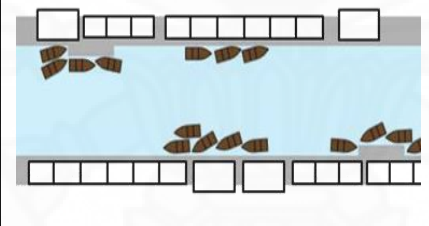
ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

รูปแบบทางกายภาพของตลาดน้ำประยุกต์ และบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ

ตลาดน้ำ	ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ	บทบาทหน้าที่	ประเภทสินค้า
ตลาดน้ำวัด ลำพญา จ.นครปฐม ริมแม่น้ำนครชัยศรี หน้าวัดลำพญา มี โป๊ะให้เรือแม่ค้าจอด เทียบขายของ		เป็นตลาดน้ำเพื่อการ ท่องเที่ยว ในวันหยุด สร้างอาชีพ และฟื้นฟู เศรษฐกิจชุมชน	อาหารต่าง ๆ สินค้าเกษตรของ ชุมชน และสินค้า จากภูมิปัญญา ชาวบ้าน
ตลาดน้ำเมืองรังสิต จ.ปทุมธานี อยู่ในคลองรังสิต มี แพให้เรือแม่ค้าจอด เทียบขายสินค้า		เป็นตลาดน้ำเพื่อการ ท่องเที่ยว สร้างอาชีพ และฟื้นฟูเศรษฐกิจ ชุมชน	อาหารต่าง ๆ และ สินค้าภูมิปัญญา ชาวบ้านในชุมชน
ตลาดน้ำบางคล้า จ.ฉะเชิงเทรา ริมแม่น้ำบางปะกง หน้าที่ว่าการอำเภอ บางคล้า มีโป๊ะให้ เรือแม่ค้าจอดเทียบ		เป็นตลาดริมน้ำที่จัด ตามนโยบายส่งเสริม การท่องเที่ยว เพื่อ กระตุ้นเศรษฐกิจของ ชุมชน	สินค้าจากการฝึก อาชีพในชุมชน เช่น อาหาร ของที่ ระลึก บริการนวด แผนโบราณ
ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จ.สมุทรปราการ อยู่ในคลองบาง น้ำผึ้ง หน้าทำการ อบต.บางน้ำผึ้ง		เป็นตลาดน้ำเพื่อการ ท่องเที่ยว สร้างอาชีพ รายได้ และฟื้นฟู เศรษฐกิจชุมชน	สินค้าเกษตร สินค้า ภูมิปัญญาชาวบ้าน อาหาร และของที่ ระลึก
ตลาดน้ำคลองแดน จ.สงขลา วางตัวในคลองแดน		เป็นตลาดน้ำเพื่อการ ท่องเที่ยว จัดเป็น ตลาดน้ำย้อนยุคขนาด เล็ก	สินค้าเกษตร สินค้า ภูมิปัญญาชาวบ้าน อาหาร และของที่ ระลึก

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

รูปแบบทางกายภาพของตลาดน้ำประยุกต์ และบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ

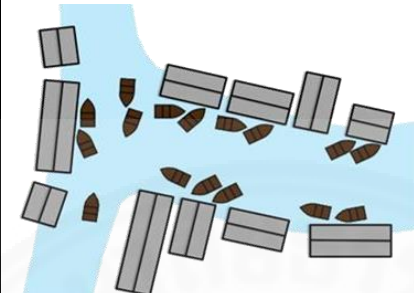

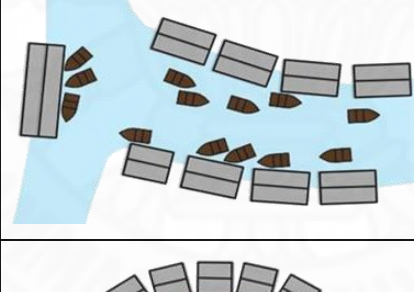
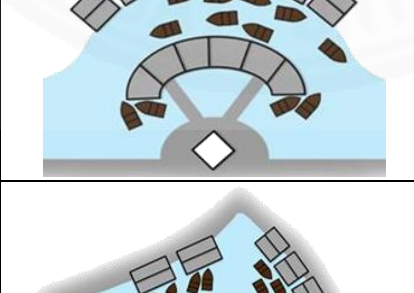
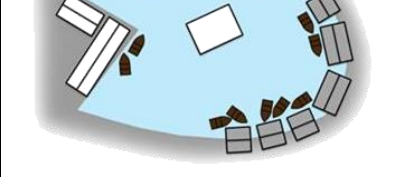
ตลาดน้ำ	ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ	บทบาทหน้าที่	ประเภทสินค้า
ตลาดดอนหวาย จ.นครปฐม อยู่ริมแม่น้ำท่าจีน หน้าวัดคงคาราม ดอนหวาย		เป็นตลาดของชุมชน และพัฒนาเป็นตลาด ริมน้ำเพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยว	สินค้าเด่น คือ อาหารขึ้นชื่อของ ชุมชนดอนหวาย หวายชนิดต่างๆ และสินค้าเกษตร
ตลาดบ้านใหม่ จ.ฉะเชิงเทรา อยู่ริมแม่น้ำบาง ปะกง เป็นตลาด ห้างแถวชาวจีน		พัฒนาเป็นตลาดริมน้ำ เพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยว สร้างอาชีพ และรายได้ให้คนใน ชุมชน	อาหาร และขนม ทั้งไทย และจีน ที่ เป็นของขึ้นชื่อใน ชุมชนบ้านใหม่
ตลาดน้ำโบราณ นครเนื่องเขต จ.ฉะเชิงเทรา วางตัวในคลอง เนื่องเขต		เป็นตลาดน้ำเพื่อการ ท่องเที่ยว สร้างอาชีพ และรายได้ให้คนใน ชุมชน	อาหาร และขนม พื้นบ้าน สินค้า เกษตรชุมชน

หมายเหตุ. รวบรวมโดย ผู้วิจัย, เมื่อ มีนาคม 2557.

(3) ตลาดน้ำจำลอง เป็นตลาดน้ำของเอกชน ที่มีการออกแบบจำลองบรรยากาศสภาพแวดล้อมและลักษณะวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำขึ้นมา ทั้งลักษณะสถาปัตยกรรม ลักษณะวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปการแสดงพื้นบ้านของชุมชน มีการเปิดพื้นที่ให้คนมาเช่าขายสินค้าต่าง ๆ มีเรือขายสินค้าแบบตลาดน้ำ เพื่อประชาสัมพันธ์เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เนื่องจากกระแสที่นักท่องเที่ยวหันมาให้ความสนใจท่องเที่ยวในเชิงตลาดน้ำมากขึ้น ตัวอย่างของตลาดน้ำจำลอง เช่น ตลาดน้ำเมืองโบราณ ตลาดน้ำอโยธยา ตลาดน้ำสีภาค ตลาดน้ำหัวหิน และตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม เป็นต้น (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6

รูปแบบทางกายภาพของตลาดน้ำจำลอง และบทบาทหน้าที่ของตลาดน้ำ

ตลาดน้ำ	ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ	บทบาทหน้าที่	ประเภทสินค้า
ตลาดน้ำเมืองโบราณ จ.สมุทรปราการ		เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชน จำลองรูปแบบของตลาดน้ำในอดีต เปิดให้คนมาเช่าเพื่อขายสินค้า	อาหารต่าง ๆ สินค้าเกษตรชุมชน และของที่ระลึก
ตลาดน้ำอโยธยา จ.อยุธยา		เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชน จำลองตลาดน้ำ ให้คนมาเช่าพื้นที่ขายสินค้า และมีลานแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทย	อาหารต่าง ๆ สินค้าของดีจากชุมชนในจ.อยุธยา และสินค้าที่ระลึก
ตลาดน้ำสี่ภาค จ.ชลบุรี		เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชน จำลองรูปแบบของตลาดน้ำ เปิดให้คนมาเช่าเพื่อขายสินค้า	อาหารต่าง ๆ และของที่ระลึก ของดีทั้ง 4 ภาค ของไทย
ตลาดน้ำหัวหิน จ.เพชรบุรี		เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่จำลองตลาดน้ำ และวัฒนธรรมสี่ภาคเพื่อเปิดให้คนมาเช่าพื้นที่ขายสินค้า	อาหารต่าง ๆ และของที่ระลึก
ตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม จ.เพชรบุรี		เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชน จำลองรูปแบบของตลาดน้ำ เปิดให้คนมาเช่าเพื่อขายสินค้า	อาหารต่าง ๆ และของที่ระลึก

หมายเหตุ. รวบรวมโดย ผู้วิจัย, เมื่อ มีนาคม 2557.

ในการศึกษาเรื่องของตลาดน้ำและทำการจำแนกรูปแบบของตลาดน้ำตามเกณฑ์ดังรายละเอียดข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของตลาดน้ำที่อยู่คู่กับชุมชนริมน้ำในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน จนมีรูปแบบและบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของยุคสมัย ซึ่งในปัจจุบันได้มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในการใช้เอกลักษณ์ของตลาดน้ำเป็นสิ่งที่ช่วยดึงดูดการท่องเที่ยวของชุมชน สร้างโอกาสและรายได้แก่คนในชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยว รวมถึงตลาดน้ำยังเป็นตัวช่วยในการอนุรักษ์วิถีการดำเนินชีวิตในแบบชุมชนริมน้ำ เอกลักษณ์ชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชุมชนที่ได้สั่งสมกันมาตั้งแต่ในอดีตให้ยังสามารถคงอยู่สืบต่อไป

4.2 ประวัติศาสตร์ของพื้นที่และพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวา

4.2.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่ชุมชนอัมพวา

อัมพวาเป็นชุมชนริมน้ำที่ยังคงเอกลักษณ์การตั้งถิ่นฐานริมน้ำแบบเช่นในอดีต ตั้งอยู่บริเวณสองฝั่งคลองอัมพวา ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา พื้นที่บางส่วนของตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา และพื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านปรก อำเภอเมืองสมุทรสงคราม พื้นที่บริเวณนี้รวมทั้งพื้นที่ตอนบนของจังหวัดในเขตอำเภออัมพวาและอำเภอบางคนที เดิมเรียกว่า “แขวงบางช้าง” ซึ่งรวมอยู่กับเมืองราชบุรี โดยสามารถสรุปประวัติศาสตร์ของ “แขวงบางช้าง” ได้ดังนี้ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548)

ในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2173 - 2198) แขวงบางช้างมีตลาดค้าขายแห่งหนึ่งเรียกว่า “ตลาดบางช้าง” มีนายตลาดซึ่งมีหน้าที่เก็บอากรขนอนตลาดเป็นผู้หญิงชื่อ “น้อย” มีบรรดาศักดิ์เป็น “ท้าวแก้วผลึก” มีพี่สาวชื่อ “ท่านซี” เป็นมารดา “ท่านทอง” พระชนกของสมเด็จพระอัมรินทรามาตย์ (นาก) พระบรมราชาธิบดีในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1

ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเอกทัศน์ แขวงบางช้างได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของแขวงเมืองสมุทรสงคราม พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ทองด้วง) ขณะยังดำรงพระยศเป็นหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี ได้ทรงสมรสกับ “ท่านนาก” (สมเด็จพระอัมรินทรามาตย์) ธิดาของท่านทองและท่านสิ้นมหาเศรษฐีแขวงบางช้าง เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 ทั้งสองพระองค์ได้ทรงหลบภัยจากพม่ามาอยู่ที่บ้านอัมพวา ระหว่างนั้นสมเด็จพระอัมรินทรามาตย์ได้ทรงประสูติพระราชโอรส ทรงพระนามว่า “ฉิม” ซึ่งต่อมา

คือพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เมื่อวันพุธ ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 4 ปีกุน ตรงกับวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2310 ดังปรากฏหลักฐานในประวัติพงศาวดารตอนหนึ่งว่า

“ เมื่อพระองค์มีพระชนมายุ 25 พรรษา ได้รับตำแหน่งเป็นหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี ได้เสด็จออกไปตั้งพระนิวาสสถานที่บ้านอัมพวา แขวงเมืองราชบุรีต่อกับแขวงเมืองสมุทรสงคราม และสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยอุปถัมภ์ในครรโถภทรพระราชชนนีพระพันปีหลวง ซึ่งปรากฏพระนามในกาลบัดนี้ว่า “สมเด็จพระอัมรินทรามาตย์” อันมีพระศิริลักษณ์วิลาศญาติสมบัติ สมบูรณ์ ตระกูลมหาเศรษฐีไม่มีตระกูลใดเสมอ ณ อัมพวานิรุตยานประเทศ ณ แขวงเมืองสมุทรสงคราม ”

ระหว่างที่หลบภัยพำนักเอง กรมสมเด็จพระศรีสุตดารักษ์ (แก้ว) พระพี่นางองค์ที่สองของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งเสด็จมาหลบภัยอยู่ที่บ้านอัมพวาด้วยได้ประสูติพระธิดา เมื่อวันอาทิตย์ แรม 12 ค่ำ เดือน 12 ปีกุน ตรงกับวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2310 พระนามว่า “บุญรอด” ซึ่งต่อมาก็คือสมเด็จพระศรีสุริเยนทราามาตย์ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 2 ดังนั้นเมืองอัมพวาจึงเป็นสถานที่พระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) สมเด็จพระอัมรินทรามาตย์ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 1 และสมเด็จพระศรีสุริเยนทราามาตย์ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 2 แห่งพระบรมจักรีวงศ์

และในปี พ.ศ. 2437 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พื้นที่ตอนล่างของแขวงบางช้างได้ยกฐานะเป็นอำเภออัมพวาขึ้นกับเมืองสมุทรสงคราม มณฑลราชบุรี ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 มีพระราชกฤษฎีกาประกาศรวมท้องที่ตำบลบางกะพ้อมให้เข้ากับตำบลอัมพวา และได้พิจารณาเห็นถึงจำนวนประชากร ความเจริญ และรายได้ท้องถิ่นของตำบลว่าถึงเกณฑ์ที่จะจัดตั้งเป็นเทศบาลได้ จึงได้ตราพระราชกฤษฎีกายกฐานะตำบลอัมพวาขึ้นเป็นเทศบาลตำบลอัมพวา เมื่อปี พ.ศ. 2483 ส่วนตำบลบางช้างและตำบลบ้านปรกที่อยู่ติดกัน ในปัจจุบันมีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล

และการที่ชุมชนอัมพวาเป็นสถานที่ประสูติของพระมหากษัตริย์และพระราชินีต้นราชวงศ์จักรีหลายพระองค์ จึงทำให้มีเจ้านายเสด็จประพาสเมืองนี้อยู่เสมอ เช่น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จมาทรงสร้างพระปราสาทที่วัดอัมพวันเจติยาราม และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งเสด็จประพาสต้นตามลำน้ำแม่กลอง ในปี พ.ศ. 2447 (รศ. 123) ได้ทรงเสด็จขึ้นประพาสตลาดอัมพวา และวัดอัมพวันเจติยาราม ซึ่งสมเด็จพระยามหาราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์ถึงเรื่องการเสด็จประพาสต้นไว้ว่า

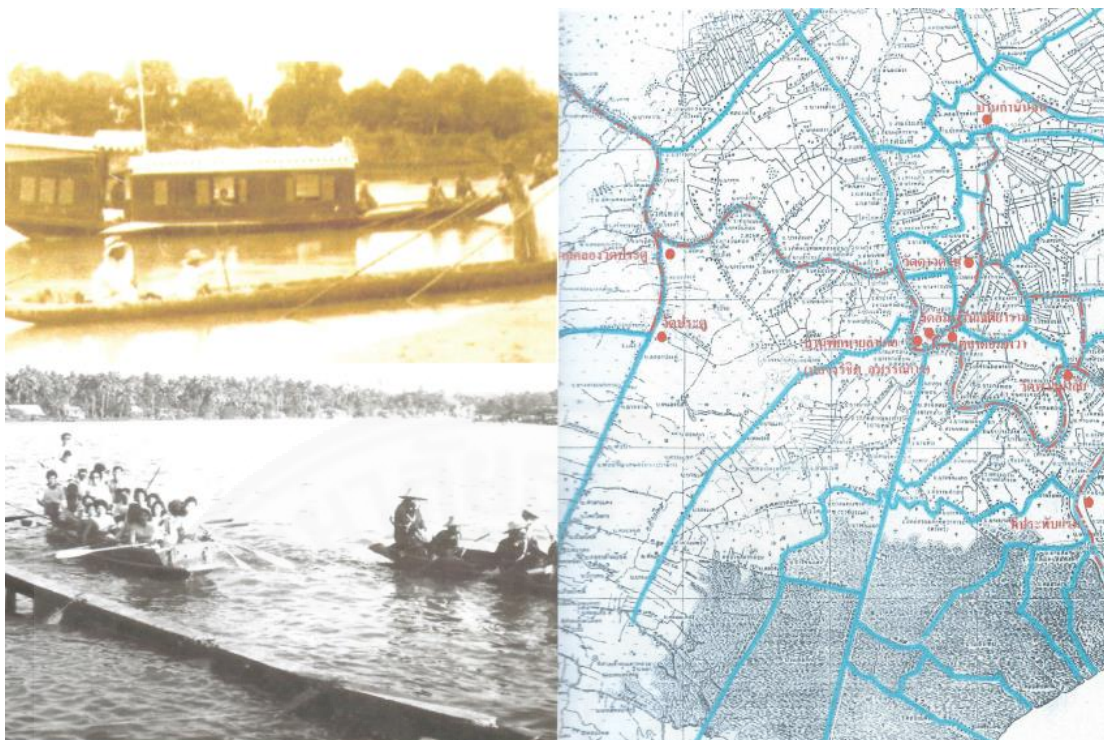
“ ...วันที่ 21 กรกฎาคม ออกเรือพระที่นั่งจากเมืองราชบุรี ...เสด็จเรือมาด 4 แฉว มีเรือต้นซื่อใหม่เป็นเรือพระที่นั่งรอง... เข้าทางแม่น้ำอ้อมไปแวะซื้อเสบียงอาหารที่ตลาดปากคลองวัดประดู่ ...ออกจากตลาดแฉวเข้าคลองเล็กไปจนถึงวัดประดู่ หยุดพักทำครัวเสวยเช้าที่วัดนั้น...

...ออกจากคลองวัดประดู่เย็นมากแล้วเรือไฟลากล่องมาถึงแม่น้ำใหญ่ ...ล่องเรือมาเห็นบ้านหลังหนึ่ง สะอาดสะอาดมีเรือนแพอยู่ริมน้ำ... ใต้ถุนได้ความว่าเป็นบ้านของนายอำเภอ ...จึงขออนุญาตทำครัวที่เรือนแพได้ดังปรารถนา... เวลาสักยามหนึ่ง จึงมาถึงที่ประทับเมืองสมุทรสงคราม

วันที่ 22 กรกฎาคม เวลาเช้าเสด็จไปทอดพระเนตรวัดพวงมาลัย แล้วเสด็จขึ้นประพาสตลาดคลองอัมพวา เสด็จเหมือนอย่างประพาสต้น... อยู่จนกระทั่งเสด็จกลับจากประพาสคลองอัมพวาแล้ว จึงได้ออกเรือไปพักเสวยเช้าที่วัดดาวดึงษ์ เสร็จแล้วแฉวต่อไปบางน้อยประพาสที่บ้านกำนันจัน แล้วกลับทางคลองแม่กลองมาถึงที่ประทับเวลา 20.00 น.

วันที่ 23 กรกฎาคม เวลาเช้าเสด็จทอดพระเนตรที่ว่าการอำเภอเมือง แล้วเสด็จวัดอัมพวัน กลับถึงที่ประทับเวลาค่ำ... ”

นอกจากประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ชาวบ้านในชุมชนอัมพวายังมีการดำเนินวิถีชีวิตที่เกี่ยวพันกับสายน้ำ ตลอดจนมีการสั่งสมของมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตมาอย่างยาวนาน ซึ่งได้ดำเนินเช่นนี้มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้วิถีชีวิตของชาวชุมชนอัมพวานั้นยังคงเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนไว้ ที่สะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยและความผูกพันกับแม่น้ำลำคลอง รวมถึงความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนอัมพวาในอดีต

ภาพที่ 4.9 สถานที่สำคัญและภาพการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวบริเวณลำน้ำแม่กลอง. จาก หนังสือแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548, กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

4.2.2 พัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวา

จากระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และมีแม่น้ำลำคลองไหลผ่าน ทำให้พื้นที่ชุมชนอัมพวามีความอุดมสมบูรณ์ การตั้งถิ่นฐานในอดีตจึงมักอิงอยู่กับแม่น้ำลำคลอง เพราะจำเป็นต้องอาศัยสายน้ำในการดำรงชีวิต ทั้งอุปโภค บริโภค และใช้ในการสัญจร ตลอดจนการประกอบอาชีพและกิจกรรมทางสังคมก็มีความสัมพันธ์กับสายน้ำด้วยเช่นกัน ดังนั้นความอุดมสมบูรณ์และความได้เปรียบในด้านที่ตั้ง ที่มีแม่น้ำแม่กลองและคลองอัมพวาไหลผ่าน ทำให้มีผู้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งเพิ่มมากขึ้น มีทั้งชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาทำการค้าขาย ซึ่งการตั้งถิ่นฐานจะมีความหนาแน่นมากบริเวณริมแม่น้ำแม่กลองและคลองอัมพวา โดยมีตลาดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนโดยเริ่มแรกจะมีการกระจายตัวอยู่บริเวณสองฝั่งของแม่น้ำแม่กลองและคลองที่เชื่อมโยงกับแม่น้ำแม่กลอง ได้แก่ คลองอัมพวา คลองบางจาก คลองดาวดึงษ์ คลองลัดดาโชติ คลองผีหลอก คลองบางช้าง เป็นต้น โดยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนั้นจะมีการดำรงชีพด้วยการเพาะปลูก คือแหล่งน้ำเป็นหลัก จะมีรูปแบบยาวตามแนวแม่น้ำลำคลองหรือตามเส้นทางคมนาคม (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548, น. 12-14) โดยพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวานั้น สามารถแบ่งออกเป็น 5 ช่วงสมัย ได้แก่ ช่วงก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา ช่วงกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 - พ.ศ. 2515 ช่วง พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2543 และช่วง พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบัน มีรายละเอียดดังนี้

4.2.2.1 ช่วงก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา: ชุมชนหมู่บ้านประมงและทำเกษตรยังชีพ

มีการสันนิษฐานจากหลักฐานทางธรณีวิทยาว่า บริเวณพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามน่าจะเคยเป็นทะเลตมมาก่อน ทำให้สันนิษฐานได้ว่าพื้นที่บริเวณชุมชนอัมพวาได้มีการพัฒนาขึ้นมาจากสภาพแวดล้อมดังกล่าว จนมีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าชายเลน อุดราและช่วงเวลาที่แม่น้ำกร่อยเข้าถึงคงมีมากกว่าในปัจจุบัน ซึ่งอาจไม่สามารถทำการเกษตรได้หากไม่มีระบบชลประทานที่สมบูรณ์พอ รูปแบบการอยู่อาศัยของคนในชุมชนจึงคาดว่าจะเป็นในลักษณะหมู่บ้านชาวประมง ที่เลี้ยงชีพโดยการจับปลา หาดอาหารทะเล และมีการทำการเกษตรเพียงเล็กน้อยพอเป็นอาหารยังชีพ

4.2.2.2 ช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา - รัตนโกสินทร์ตอนต้น: ชุมชนเกษตรกรรมและตลาดน้ำเพื่อการค้าขายยุคแรก

เป็นการสันนิษฐานหลักฐานทางเอกสารงานประพันธ์ของสามเณรกลั่น คือ “นิราศพระแท่นดงรัง” ได้มีการกล่าวถึงชุมชนคลองอัมพวา ไว้ว่า

“...ถึงคลองน้ำอัมพวาที่ค้าขาย	เห็นเรือรายเรียงเคียงขนาน
มีศาลาท่าน้ำน่าสำราญ	พวกชาวบ้านซื้อขายคอนท้ายเรือ
ริมชายสวนล้วนมะพร้าวหมูสีปลุก	ทะเลายลูกลากดินน้ำกินเหลือ
กล้วยหักมุกสุกท่ามอรั่มเครือ	พริกมะเขือหลายหลากหมากมะพร้าว
ริมวารมีแพขายแพรผ้า	ทั้งขวานพร้าวพร้อมเครื่องทองเหลืองขาว
เจ้าของแพแลดูทางหนุยาว	มีลูกสาวลิเป็นไทยถอนไรรปลิว
ดูชาวสวนล้วนซีไศลทั้งใหญ่เด็ก	ส่วนเมียเจ๊กหวีผมระบมผิว
เห็นเรือเคียงเคียงชะม้ายแต่ปลายคิ้ว	แกลั้งกรีดนี้วันนั่งอวดทำทรวดทรง...”

ทำให้สรุปข้อสันนิษฐานรูปแบบชุมชนอัมพวา ในช่วงสมัยอยุธยาถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ได้ว่า เป็นรูปแบบกลุ่มบ้านสวนริมน้ำ ดำรงชีพด้วยการทำสวนผลไม้ มีเรือนแพค้าขายของชาวจีนอยู่บริเวณปากคลอง ทำการค้าขายผลหมากรากไม้ เครื่องอุปโภคบริโภค ไปจนถึงเครื่องประดับของฟุ่มเฟือย ซึ่งในช่วงต้นของกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ชุมชนอัมพวาถือเป็นศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนสิ่งของทางน้ำที่ โดยมีตลาดน้ำอัมพวา ตลาดค้าขายทางน้ำเก่าแก่เป็นศูนย์กลางของพื้นที่ มีชุมชนริมน้ำตั้งอยู่ตลอดแนวสองฝั่งคลองอัมพวา

ภาพที่ 4.10 ชุมชนอัมพวา สมัยกรุงศรีอยุธยา - สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. จาก หนังสือแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548, กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

4.2.2.3 ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 - พ.ศ. 2515: ชุมชนเกษตรกรรมและตลาดน้ำเพื่อการค้าขายยุคหลัง

ในช่วงหลังจากตลาดน้ำยุคแรกมีการพัฒนาองค์ประกอบและมีความสำคัญมากขึ้น จึงเริ่มมีการพัฒนาพื้นที่บริเวณสองฝั่งคลอง มีการอนุญาตให้ชาวบ้านถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง เกิดการจับจองพื้นที่ริมน้ำแควปากคลองอัมพวา การตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านเป็นหลักเป็นแหล่งมากขึ้น ทำให้องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำมีความเด่นชัดขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนารูปแบบไปจากในอดีต เป็นชุมชนตลาดบกร่วมกับเรือขายสินค้าในคลอง โดย

กลุ่มชาวจีนที่ได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งหากินภายในพื้นที่ชุมชนอัมพวาในสมัยนั้นถือเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่มีความรุ่งเรืองมากในยุคนั้น โดยการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่ชัดเจนคือกลุ่มของเรือนแถวร้านค้าริมน้ำที่มีเพิ่มขึ้นตั้งเรียงรายตลอดสองฝั่งคลองอัมพวา โดยในปี พ.ศ. 2494 ได้เกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่บริเวณชุมชนตลาดอัมพวา บ้านเรือนเดิมที่เป็นเรือนแถวไม้เสียหายไปเกือบทั้งหมด ชาวอัมพวาต้องใช้เวลาถึง 10 ปี ที่จะฟื้นฟูตลาดขึ้นมาใหม่ ลักษณะบ้านเรือนที่เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์ไฟไหม้นี้ ส่วนหนึ่งได้เปลี่ยนเป็นอาคารตึกแถวคอนกรีตสมัยใหม่ดังที่เห็นในปัจจุบัน (วิลาวัลย์ ภมรสุวรรณ, 2553, น. 4-7)

ภาพที่ 4.11 ชุมชนอัมพวา ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 - พ.ศ. 2515. จาก หนังสือแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม ชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548, กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์สิ่งแวดลอมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

4.2.2.4 ช่วง พ.ศ. 2516 – พ.ศ. 2543: ชุมชนช่วงมีการเปลี่ยนแปลง

ในช่วง พ.ศ. 2520 ได้เริ่มมีการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมทางบกเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น รวมถึงการที่ระบบนิเวศของกลุ่มน้ำแม่กลองเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นผลจากการสร้างเขื่อนบริเวณต้นน้ำ เส้นทางสัญจรทางสายน้ำเริ่มลดลง จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอัมพวา จากชุมชนที่เคยเป็นศูนย์กลางความเจริญด้วยโครงข่ายลำน้ำที่สมบูรณ์ เมื่อมีการพัฒนาโครงข่ายถนนภายในชุมชนและจังหวัดสมุทรสงครามมากขึ้น ทำให้ศูนย์กลางความเจริญย้ายไปสู่พื้นที่ที่มีเครือข่ายเส้นทางสัญจรทางถนนที่สะดวกและสมบูรณ์กว่าคือ เมืองแม่กลอง กิจกรรมการค้าขายภายในตลาดน้ำอัมพวาและชุมชนอัมพวาที่เคยคึกคักกลับเงียบเหงา บทบาทของศูนย์กลางการค้าขายค่อย ๆ ลดลง ร้านค้าส่วนใหญ่ได้ปิดตัวลงเหลือเปิดทำการค้าเพียงไม่กี่แห่ง ผู้คนเริ่มย้ายออกจากพื้นที่เพื่อไปหางานทำที่เมืองแม่กลองศูนย์กลางแห่งใหม่ ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยน

รูปแบบเป็นการพึ่งพาตนเองภายในชุมชน โดยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในช่วงนี้ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบ คือจะตั้งถิ่นฐานเกาะตัวตามแนวของถนน ยานการค้าถูกลดบทบาทจากสองฝั่งคลองไปอยู่ตามเส้นทางสัญจรทางบกเพิ่มขึ้น เกิดชุมชนใหม่ที่ขยายตัวลึกเข้าไปจากฝั่งคลอง แต่โดยภาพรวมการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ถึงจะมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังสะท้อนภาพชุมชนริมสองฝั่งคลองอัมพวาที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำไว้ได้

4.2.2.5 ช่วง พ.ศ. 2544 – ปัจจุบัน: ชุมชนปัจจุบัน

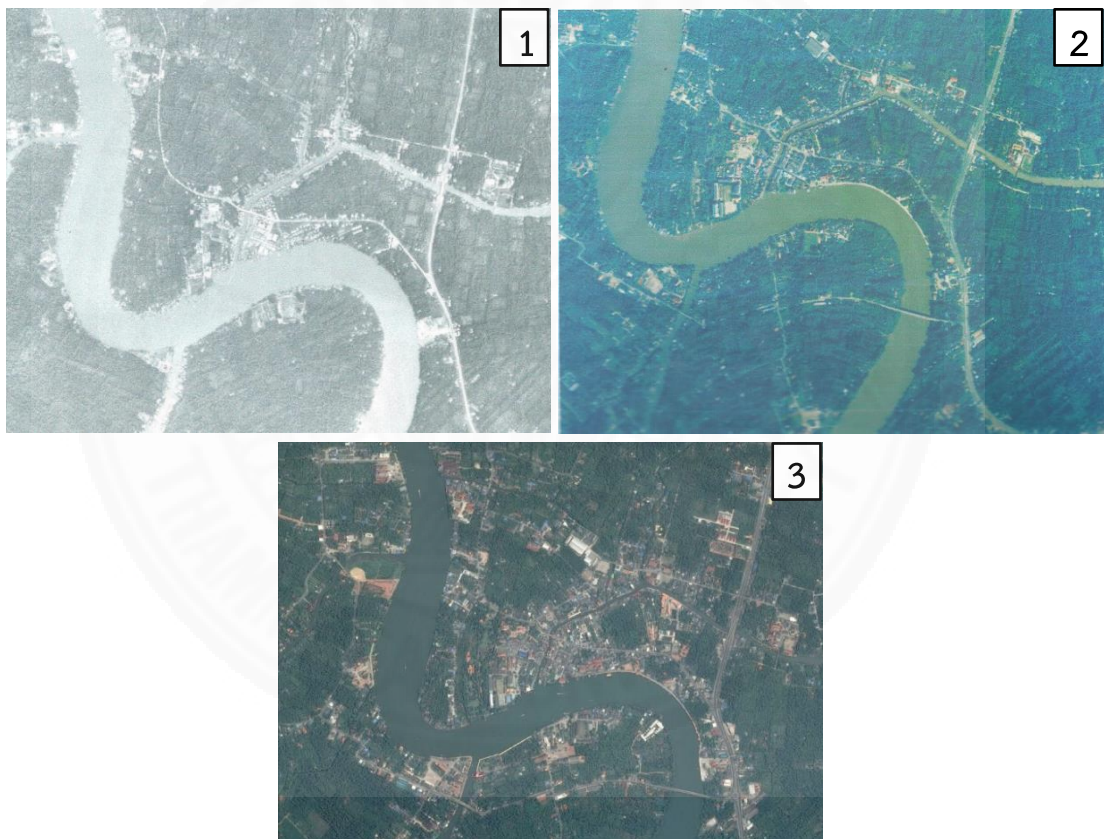
หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ชุมชนอัมพวาเจียบเหงาลง ไม่มีกิจกรรมการค้าขายที่คึกคักเหมือนเช่นในอดีต คนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ จึงได้มีการริเริ่มโครงการที่จะฟื้นฟูชุมชนอัมพวาให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยมีการดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา นโยบายและโครงการมากมายได้เข้ามามีส่วนช่วยในการพลิกฟื้นชุมชนอัมพวา ได้แก่ โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา (พ.ศ. 2543 - พ.ศ. 2544) โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมน้ำคูคลอง (พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2546) โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมพื้นที่ริมคลองอัมพวา (พ.ศ. 2546 - พ.ศ. 2548) รวมไปถึงนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลอัมพวา จนทำให้มีการเปิดตลาดน้ำอัมพวาที่เคยสูญหายไปขึ้นมาได้อีกครั้ง เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2547 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตแบบตลาดน้ำในอดีตได้ถูกนำกลับมาใช้เป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยวของชุมชน อีกทั้งโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ (พ.ศ. 2549 - พ.ศ. 2550) ยังมีส่วนช่วยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน กระจายรายได้ให้แก่ชาวบ้าน และพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้ตลาดน้ำอัมพวาในปัจจุบันได้ชื่อว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนริมน้ำไว้ได้อย่างสมบูรณ์ เช่น ด้านวิถีชีวิต ด้านประวัติศาสตร์ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสถาปัตยกรรม เป็นต้น

ภาพที่ 4.12 ชุมชนอัมพวาช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2543 จากตลาดน้ำสู่ตลาดบก. จาก คนแม่กลอง, โดย สุรจิต ชีรเวทย์, 2548, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ส.เอเชียเพรส (1989).

ภาพที่ 4.13 ชุมชนอัมพวาในปัจจุบันวันที่ไม่เปิดตลาด (1) และช่วงวันหยุดที่มีการเปิดตลาดน้ำ (2).
โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 15 กันยายน 2554 (1) และ 18 กันยายน 2554.

ภาพที่ 4.14 ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวา พ.ศ. 2518 (1) พ.ศ. 2543 (2) พ.ศ. 2557 (3). จาก หนังสือแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (1-2), Google Earth (3) โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548, กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (1-2).

จากพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวาข้างต้น จึงสรุปได้ว่าชุมชนอัมพวา เริ่มต้นจากการตั้งบ้านเรือนของชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่อุดมสมบูรณ์ริมฝั่งแม่น้ำและลำคลอง โดยหันอาคารเข้าหาเส้นทางน้ำส่วนพื้นที่ด้านหลังใช้ทำสวน บริเวณชุมชนที่หนาแน่นมักจะมีวัดเป็นศูนย์กลาง เมื่อชุมชนมีการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าทางน้ำจึงเกิดเรือนแถวค้าขายเรียงรายตลอดแนวริมคลองและตลาดน้ำขึ้น ซึ่งต่อมากลางคคนาคหลักเกิดการเปลี่ยนแปลงจากทางน้ำเป็นทางถนน จึงเกิดการตั้งถิ่นฐานของชุมชนไปตามแนวถนน เกิดชุมชน ย่าน อาคาร และร้านค้าที่ตั้งอยู่ริมถนนมากขึ้น ชุมชนใหม่ที่หนาแน่นจะขยายตัวลึกเข้าไปจากริมฝั่งคลองมากขึ้น ย่านการค้าริมน้ำของชุมชนก็ลดบทบาทลง (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548 : 14) แต่หลังจากที่ชุมชนอัมพวาถูกปล่อยให้เงียบเหงา ไม่มีกิจกรรมการค้าริมน้ำเหมือนเช่นในอดีต โครงการตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาก็ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้ชุมชนอัมพวากลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากชุมชนอัมพวายังสามารถคงเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของชุมชนริมน้ำดั้งเดิมไว้ได้ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีการสั่งสมและส่งต่อมายาวนานของชุมชน รวมถึงสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตริมน้ำที่ยังคงมีสภาพที่สมบูรณ์ แสดงถึงความผูกพันในการดำรงชีวิตของชาวบ้านและสายน้ำที่หล่อเลี้ยงชุมชนอัมพวามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4.3 สภาพทั่วไปของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา

4.3.1 สถานที่ตั้ง สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ และการเข้าถึง

ชุมชนตลาดน้ำอัมพวา เป็นชุมชนริมน้ำสองฝั่งคลองอัมพวา ในเขตปกครองของเทศบาลตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองสมุทรสงคราม ประมาณ 6 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร 71 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2.5 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,505 ไร่ 1 งาน 60 ตารางวา มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลบ้านปรก อำเภอเมืองสมุทรสงคราม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา และตำบลบ้านปรก อำเภอเมืองสมุทรสงคราม

จากลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ชุมชน ที่มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านทางทิศใต้และทิศตะวันตก ชุมชนอัมพวาจึงตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ มีความสมบูรณ์ในการทำเกษตรสวนผลไม้ มีการทำสวนเป็นชนิดมีลำประโดงล้อม (โครงข่ายลำน้ำขนาดเล็กที่แบ่งย่อยภายในสวน) ที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในการสร้างบ้านแปงเมือง ทำให้ในปัจจุบันชุมชนอัมพวาถูกขนานนามว่า “เมืองเวนิสตะวันออก” มีเครือข่ายของลำคลองหลายสายที่แยกมาจากแม่น้ำแม่กลอง โดยมีคลองอัมพวาไหลผ่านกลางชุมชนอัมพวา ที่ใช้เป็นโครงข่ายหลักในการสัญจรทางน้ำของคนในชุมชนอัมพวาและในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งสภาพภูมิประเทศลักษณะนี้จึงมีส่วนสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่ทางฝั่งตะวันตกและตะวันออกของแม่น้ำแม่กลอง โดยพื้นที่ทางฝั่งตะวันตกมีสภาพเป็นที่อกเขาและที่สูงลาดลงมา มีลำน้ำสายเล็ก ๆ ไหลจากทางตะวันตกไปทางตะวันออกลงสู่แม่น้ำแม่กลองเกือบทั้งสิ้น ส่วนพื้นที่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแม่กลองเป็นที่ลุ่มต่ำ และมีลำน้ำเล็ก ๆ แยกจากแม่น้ำแม่กลองไปออกยังที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีนและชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ด้วยเหตุนี้จึงมักมีการขุดคลองใหญ่น้อยจากแม่น้ำแม่กลองออกไปเลี้ยงเรือกสวนไร่นาที่มีอยู่มาก รวมทั้งการขุดคลองเพื่อการคมนาคมระหว่างแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำท่าจีน ขณะเดียวกันบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองก็มีความสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาแต่ครั้งอดีต เกิดจากอิทธิพลของสภาพที่ตั้งที่มีลำคลองจำนวนมากและอยู่ติดชายฝั่งทะเล ทำให้มีเส้นทางคมนาคมที่สามารถติดต่อกับชุมชนต่าง ๆ บนผืนแผ่นดินใหญ่ และกับภายนอกประเทศได้ทั้งทางบกและทางน้ำ เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดเป็นชุมชนเมืองท่า ชุมชนศูนย์กลางทางการค้า และชุมชนต่าง ๆ ที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2536 อ้างถึงใน วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2553, น.4-7) เป็นผลทำให้ชุมชนอัมพวาที่ตั้งบริเวณพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างนั้น กลายเป็นจุดศูนย์กลางที่สำคัญในการนัดพบเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า มีทั้งเรือและเรือนแพขายสินค้า ตลอดจนบ้านเรือนที่ปลูกขนานไปตามแนวคลองอัมพวา เกิดเป็นตลาดการค้าขายทางน้ำขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการค้าขายไปจากอดีต เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อชุมชนและความเหมาะสมต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวภายในชุมชนในปัจจุบัน

ซึ่งสภาพทางภูมิศาสตร์และลักษณะทางนิเวศวิทยาบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่างนั้นถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลในการดำเนินวิถีการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ และการใช้ที่ดินทำการเกษตร โดยส่งผลเกิดเป็นชุมชนการเกษตรที่มีลักษณะรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่ไม่เหมือนกันในแต่ละพื้นที่ชุมชน โดยพื้นที่ชุมชนในอำเภออัมพวาจะเป็นชุมชนชาวสวน มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานกระจายไปตามพื้นที่เกษตรกรรม และบ้านเรือนวางตัวตามแนวเส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก (Riverine settlement) สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของชุมชนเป็นพื้นที่ราบลุ่มที่เกิดจากดินตะกอนแม่น้ำทับถมกัน มี

แม่น้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำสายหลัก ประกอบกับคลองธรรมชาติและคลองขุดกว่า 144 สาย มีแพรง ลำราง ลำกระโดง ที่ขอยแยกออกจากคลองเข้าสู่สวนและป่าชายเลนอีกนับพันสายเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายทั่วพื้นที่ ซึ่งทำให้น้ำสามารถแผ่กระจายเข้าสู่พื้นที่ส่วนต่าง ๆ ได้ทั่วถึง มีผลทำให้ไม่ขาดแคลนน้ำ และระบบน้ำภายในพื้นที่ไหลถ่ายเทตลอดเวลา นอกจากนี้พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตระบบนิเวศน้ำกร่อย หรือ “สองน้ำ” (น้ำทะเลผสมกับน้ำจืด) ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติทั้งบนบกและในน้ำ ขณะเดียวกันการมีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากปากแม่น้ำหรือเป็นพื้นที่ท้ายน้ำ ทำให้พื้นที่โดยทั่วไปของอำเภอมักได้รับผลกระทบจากอิทธิพลของธรรมชาติจากการขึ้นลงของระดับน้ำทะเล และผลพวงจากการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในพื้นที่ทางตอนบนและตอนล่าง ผู้คนในพื้นที่ชุมชนจึงต้องมีการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศลุ่มน้ำที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ (วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2553, น.4-8)

โดยพื้นที่บริเวณที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำยามเย็นอำมพวา เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งในชุมชนอำมพวา ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนในบริเวณนี้จะวางตัวตามแนวเส้นทางของคลองอำมพวาตลอดสองฝั่งคลอง มีเนื้อที่ประมาณ 437 ไร่ 2 งาน ประกอบด้วยพื้นที่บางส่วนของชุมชนย่อยอีกจำนวน 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนตลาดอำมพวา ชุมชนคลองอำมพวา ชุมชนอำมพวัน ชุมชนประชาอุทิศ และชุมชนโรงเจ ระยะทางของคลองอำมพวาจะเริ่มต้นจากปากคลองอำมพวาติดกับแม่น้ำแม่กลองจนถึงวัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม) ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีชุมชนบ้านเรือน (เรือนแถวไม้) ค่อนข้างหนาแน่นตั้งเรียงรายอยู่ริมคลอง ใช้เป็นเส้นทางและพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอำมพวา โดยมีระยะทางประมาณ 0.83 กิโลเมตร

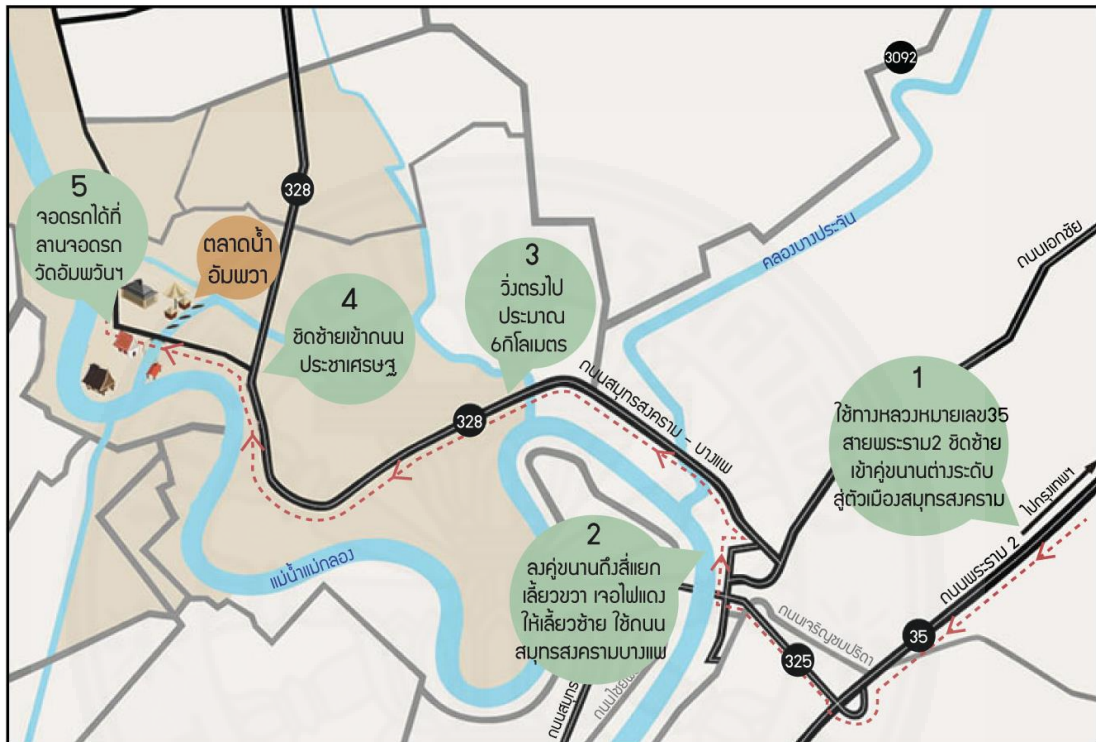
ภาพที่ 4.15 พื้นที่ชุมชนอัมพวาบริเวณที่ประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา. ดัดแปลงจาก Google Earth โดย ผู้วิจัย.

ในอดีตการคมนาคมขนส่งส่วนใหญ่ในพื้นที่ชุมชนอัมพวา จะอาศัยแม่น้ำลำคลอง และท้องร่องสวนที่มีอยู่จำนวนมากและเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่าย ในการสัญจรและการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร จนเมื่อมีการพัฒนาการคมนาคมขนส่งทางบก มีการตัดถนนเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 เรื่อยมา ทำให้มีถนนทางหลวงแผ่นดินตัดผ่านชุมชนอัมพวา ทั้งทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 (สมุทรสงคราม-ดำเนินสะดวก) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3093 (สมุทรสงคราม-ปากท่อ) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) ถนนสายสมุทรสงคราม-อัมพวา-บางนกแขวก และทางหลวงชนบทหลายสายที่เชื่อมโยงทุกตำบลให้ถึงกัน ทั้งยังมีทางรถไฟสายแม่กลอง-วงเวียนใหญ่ ทำให้การเดินทางสัญจรในชุมชน ในจังหวัดและพื้นที่ระหว่างจังหวัดมีความสะดวกสบายขึ้น ผู้คนเลยเปลี่ยนมาใช้บริการสัญจรทางบกเพิ่มมากขึ้น จนถึงปัจจุบันที่การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ชุมชนอัมพวาส่วนใหญ่จะเป็นการเข้าถึงพื้นที่ทางบก ที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้หลายรูปแบบ ดังนี้

(1) การเดินทางเข้าถึงโดยรถยนต์ส่วนบุคคล

การเดินทางจากกรุงเทพฯ ใช้เวลาประมาณ 1 - 1.30 ชั่วโมง เดินทางโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 35 ถนนพระราม2 (ธนบุรี - ปากท่อ) ถึงหลักกิโลเมตรที่ 63 ซิดซ้ายใช้ทางคู่ขนานต่างระดับเข้าตัวเมืองสมุทรสงคราม ถึงสี่แยกเลี้ยวขวา วิ่งตามเส้นทางถึงสี่แยกไฟแดงแล้วเลี้ยวซ้าย ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 325 (สมุทรสงคราม - บางแพ) วิ่งตรงไปประมาณ 6 กิโลเมตร พบทางแยก

ซิดซ้ายเข้าถนนประชาเสรษฐ์ เลี้ยวซ้ายเข้าถนนภายในชุมชนตลาดเพื่อเข้าถึงตลาดน้ำอัมพวา หรือวิ่งผ่านตลาดน้ำอัมพวาข้ามสะพานคลองอัมพวา (สะพานเดชาติศร์) เลี้ยวเข้าประตูวัดอัมพวันเจติยาราม ด้านซ้ายเพื่อเข้าลานจอดรถ

ภาพที่ 4.16 แสดงเส้นทางการเข้าถึงตลาดน้ำอัมพวา. ดัดแปลงจาก โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์, โดย ผู้วิจัย 7 กรกฎาคม 2556.

(2) การเดินทางเข้าถึงโดยรถโดยสารระหว่างจังหวัด

เส้นทางอีกเส้นทางหนึ่งในการเข้าถึงตลาดน้ำอัมพวา คือการใช้รถตู้โดยสารระหว่างจังหวัด ที่มีให้บริการอยู่หลายสาย ได้แก่

1. สายกรุงเทพฯ - อัมพวา - ดำเนินสะดวก ให้บริการอยู่บริเวณใต้ทางด่วนพหลโยธินฝั่งสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ค่าโดยสาร 100 บาท รถจอดทางเข้าตลาดน้ำอัมพวา
2. สายกรุงเทพฯ - แม่กลอง (สมุทรสงคราม) จอดให้บริการอยู่บริเวณใต้ทางด่วนพหลโยธินฝั่งสะพานควาย ค่าโดยสารคนละ 70 บาท รถจอดที่ตัวเมืองแม่กลอง แล้วสามารถต่อรถสองแถวสายแม่กลอง - โรงเจอัมพวา เพื่อไปลงตลาดน้ำอัมพวา

3. สายกรุงเทพ - ดำเนินสะดวก จอดให้บริการที่สถานีขนส่งสายใต้ คิดค่าโดยสารคนละ 50 บาท รถจอดให้หน้าทางเข้าตลาดน้ำอัมพวา

4. สายกรุงเทพ - สมุทรสงคราม (แม่กลอง) จอดให้บริการที่สถานีขนส่งหมอชิตใหม่ เปิดบริการระหว่างเวลา 04.00 - 19.00 น. มีรถออกทุก 20 นาที

(3) การเดินทางเข้าถึงโดยรถไฟ

แบ่งการเดินทางออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงแรกจากสถานีรถไฟวงเวียนใหญ่ เดินทางถึงตัวเมืองมหาชัย มีวันละ 17 เที่ยว ตั้งแต่เวลา 05.30 - 20.10 น. ช่วงที่สองเดินทางจากสถานีบ้านแหลมถึงสถานีแม่กลอง มีวันละ 4 เที่ยว ตั้งแต่เวลา 07.30 - 16.40 น. โดยรถจะวิ่งผ่านตลาดร่มหุบ ที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองสมุทรสงคราม

ภาพที่ 4.17 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของตลาดน้ำอัมพวา. ดัดแปลงจาก โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์, โดย ผู้วิจัย 7 กรกฎาคม 2556.

4.3.2 ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน

4.3.2.1 การคมนาคมขนส่ง

ลักษณะโครงสร้างการคมนาคมขนส่งภายในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ เส้นทางคมนาคมขนส่งทางบก การเดินทางโดยรถโดยสารภายในจังหวัด และการคมนาคมขนส่งทางน้ำ ดังนี้

(1) เส้นทางคมนาคมขนส่งทางบกของพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวาในบริเวณโดยรอบพื้นที่ศึกษาตลาดน้ำอัมพวา สามารถแบ่งลักษณะของเส้นทางได้เป็น 3 ลักษณะ คือ ถนนสายหลัก ถนนสายรอง และถนนสายย่อย โดยถนนสายหลักที่อยู่ในบริเวณพื้นที่นั้น ประกอบด้วย ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 (ถนนสายสมุทรสงคราม - บางแพ) และถนนประชาเสรษฐ์ ถนนสายรอง ประกอบด้วย ถนนประชาอุทิศ ถนนบางจาก - โรงเจ และถนนหมู่บ้านหัวแหลม ส่วนถนนสายย่อย หรือถนนท้องถิ่นที่เป็นเส้นทางใช้งานประจำของคนในท้องถิ่นบริเวณนั้น ประกอบด้วย ถนนคลองอัมพวา ถนนเลียบบนที่ ถนนศรีอัมพวา ถนนพวงสมบูรณ์ ถนนสมบูรณ์ ถนนหลังเทศบาล ถนนโชติธารัง และถนนริมเขื่อน

(2) การเดินทางโดยรถโดยสารภายในจังหวัด การเดินทางจากตัวเมืองสมุทรสงคราม เพื่อมายังพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา ในส่วนของพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียง สามารถเดินทางมาได้หลายเส้นทางโดยรถโดยสาร (รถสองแถว) ดังนี้

1. สาย 333 ปลายทางจังหวัดราชบุรี (บางนกแขวก) ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 - 17.50 น. มีรถออกทุก ๆ 30 นาที เส้นทางวัดบางกะพ้อม - ชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา - วัดอัมพวันเจติยาราม - อุทยาน ร.2 - บ้านพญาซอ - อาสนวิหารแม่พระบังเกิด - วัดเจริญสุขาราม
2. สาย 415 ปลายทางจังหวัดราชบุรี ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.30 - 18.00 น. มีรถออกทุก 15 นาที เส้นทางวัดบางกะพ้อม - บ้านทรงไทยปลายโพงพาง
3. สาย 467 ปลายทางดำเนินสะดวก ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 - 19.30 น. มีรถออกทุก 30 นาที เส้นทางวัดบางกะพ้อม - เตาดาล - ออร์คิดฟาร์ม - ดำเนินสะดวก
4. คิวรถหน้าตลาดธนวิทย์ ปลายทางวัดจุฬามณี ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 - 19.20 น. มีรถออกทุก 1 ชั่วโมง ผ่านพื้นที่ชุมชนริมน้ำอัมพวา
5. คิวรถหน้าธนาคารทหารไทย ปลายทางตลาดน้ำท่าคา ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.30 - 16.30 น. มีรถออกทุก 1 ชั่วโมง ผ่านพื้นที่ชุมชนริมน้ำอัมพวา
6. คิวรถหน้าธนาคารทหารไทย ปลายทางวัดดาวโด่ง ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.30 - 16.30 น. มีรถออกทุก 30 นาที ผ่านพื้นที่ชุมชนริมน้ำอัมพวา
7. คิวรถติดทางรถไฟ ปลายทางวัดปราโมทย์ ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.10 - 18.10 น. มีรถออกทุก 1 ชั่วโมง ผ่านวัดบางแคใหญ่ - บ้านแมวไทย และวัดบางแคน้อย

(3) การคมนาคมขนส่งทางน้ำ ในบริเวณโดยรอบของพื้นที่ศึกษามีลำคลองหลายสายแยกมาจากแม่น้ำแม่กลองเชื่อมถึงกันเป็นโครงข่าย เช่น คลองอัมพวา คลองบางแค คลองแควอ้อม คลองประชาคมขึ้น เป็นต้น การเดินทางติดต่อหรือขนส่งสินค้าในอดีตจึงใช้เรือในการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ทุกบ้านเรือนจะมีเรือของตนเองเพื่อใช้ในการเดินทาง เช่น เรือแจว เรือยนต์ หรือเรือหางยาว นอกจากนี้ยังมีบริการของเรือเมล์สาธารณะวิ่งรับส่งตามเส้นทางคลองสายสำคัญ จากตัวเมืองแม่กลอง - อำเภออัมพวา - จังหวัดราชบุรี ซึ่งในปัจจุบันการสัญจรทางน้ำได้ลดจำนวนลงเนื่องจากผู้คนเปลี่ยนมาใช้เส้นทางสัญจรทางบกที่มีความสะดวกสบายกว่าแทน การคมนาคมทางน้ำบริเวณพื้นที่ศึกษาและพื้นที่โดยรอบจึงลดลงเหลือเพียงแค่บริการเรือข้ามฝาก ระหว่างท่าเรือหน้าท่าว่าการอำเภออัมพวาไปยังท่าเรือวัดกุฎีทอง และบริการเรือเมล์หางยาวรับส่งตามท่าเรือโดยในพื้นที่ชุมชนอัมพวา จะมีท่าเทียบเรือของเทศบาลตำบลอัมพวา 2 แห่ง คือ ท่าเรือเทศบาล 1 และท่าเรือเทศบาล 2 มีท่าเทียบเรือขององค์กรในชุมชน คือ ท่าเรือของชมรมแพ่งลอยเทศบาลตำบลอัมพวา ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวทางน้ำ ชุมชนวัดอัมวัน และนอกจากท่าเทียบเรือของเทศบาลกับชุมชนแล้ว ในพื้นที่คลองอัมพวายังมีท่าเทียบเรือของเอกชนไว้บริการเรือท่องเที่ยวอีกหลายแห่ง เช่น ท่าเรือคุณย่า ท่าเรือโชคสมบัติ ท่าเรือศิริไพโรจน์ ท่าเรือพรประภา และท่าเรือเพิ่มพูนทรัพย์ เป็นต้น

4.3.2.2 ระบบสาธารณูปโภค

(1) การไฟฟ้าภายในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา อยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภออัมพวา

(2) การประปาภายในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา อยู่ในความรับผิดชอบของการประปาส่วนภูมิภาคจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ได้ดำเนินกิจการประปาเพื่อบริการประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาล ผลิตน้ำประปาได้ 840 ลูกบาศก์เมตร/วัน หรือ 306,600 ลูกบาศก์เมตร/ปี

(3) การสื่อสาร การสื่อสารและโทรคมนาคมในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลอัมพวา ประกอบด้วย ที่ทำการไปรษณีย์อำเภออัมพวา และที่ทำการชุมสายโทรศัพท์อำเภออัมพวา

4.3.2.3 การสาธารณสุข

การสาธารณสุข ภายในเขตเทศบาลไม่มีสถานบริการของรัฐ เช่น โรงพยาบาล หรือสถานอนามัย แต่มีคลินิกของเอกชน 3 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 3 ร้าน และศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล 1 แห่ง ที่มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข จำนวน 3 คน โดยมีเจ้าหน้าที่ให้บริการด้านการรักษาเบื้องต้นเพียง 1 คน

4.3.2.4 การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลตำบลอัมพวาฝ่ายงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการป้องกันและระงับ

อัครศิกข์ รวมถึงภัยธรรมชาติและสาธารณภัยอื่น ๆ โดยมีบุคคลากรปฏิบัติหน้าที่ 9 คน เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ เครื่องดับเพลิงชนิดหาคาบหาม 3 เครื่อง รถยนต์บรรทุกน้ำ 2 คัน รถยนต์ตรวจการ 1 คัน รถยนต์กู้ภัยเล็ก 1 คัน เรือยนต์ตรวจการณ์ 1 ลำ และเรือยนต์ดับเพลิง 1 ลำ

4.3.2.5 การจัดการขยะ

การจัดการขยะ เทศบาลตำบลอัมพวา มีรถบรรทุกขยะจำนวน 1 คัน ขนาดบรรจุ 15 ลูกบาศก์เมตร สามารถเก็บขนขยะเฉลี่ยวันละ 15 ตัน บริเวณพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาได้ ดำเนินการจัดการขยะโดยมีถังขยะกระจายตามเส้นทางเลียบบคลองอัมพวา ลักษณะเป็นโองราชบุรีเพื่อความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ ส่วนพื้นที่ภายนอกถัดจากบริเวณริมคลองจะเป็นถังขยะรูปแบบปกติ เมื่อรถมาเก็บแล้วขยะจะถูกนำไปกำจัดโดยวิธีฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ ซึ่งในวันธรรมดา (วันจันทร์ - วันพฤหัสบดี) จะมีปริมาณขยะมูลฝอยประมาณ 4 - 6 ตันต่อวัน และในวันที่มีการเปิดตลาดน้ำอัมพวา (วันศุกร์ - วันอาทิตย์) มีปริมาณขยะมูลฝอย 12 - 15 ตันต่อวัน

4.3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการใช้ประโยชน์อาคาร

4.3.3.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา สามารถแบ่งสัดส่วนการใช้ประโยชน์พื้นที่ได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.7) พื้นที่เกษตรกรรม มีพื้นที่ประมาณ 1,324 ไร่ เป็นการทำการเกษตรสวนผลไม้ เช่น สวนมะพร้าว สวนลิ้นจี่ สวนส้มโอ พื้นที่พักอาศัย มีพื้นที่ประมาณ 135 ไร่ โดยศูนย์กลางการตั้งถิ่นฐานเพื่ออยู่อาศัยและการค้าขายหลักของชุมชน จะเกาะกลุ่มอยู่บริเวณปากคลองอัมพวาและตลาดสดเทศบาล ซึ่งมีการการตั้งถิ่นฐานต่อเนื่องไปยังพื้นที่บริเวณที่ทำการเทศบาลตำบลอัมพวา บริเวณริมคลองอัมพวาทั้งสองฝั่ง และบริเวณริมคลองบางจาก พื้นที่ราชการ มีพื้นที่ประมาณ 5 ไร่ และพื้นที่ค้าขาย ที่ไม่มีผู้พักอาศัยและอุตสาหกรรมอื่น ๆ มีพื้นที่ประมาณ 40 ไร่ (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลตำบลอัมพวา, 2554)

ซึ่งภายในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวานั้น สามารถจำแนกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินได้คือ พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่รองลงมาเป็นพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่พาณิชยกรรม ศาสนสถาน สถานศึกษา พื้นที่นันทนาการ (คิดจากพื้นที่ของอุทยาน ร.2 และพื้นที่ของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์) พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่คลังสินค้า และสถานที่ราชการ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.8) โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546)

(1) การใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรม เป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีพื้นที่มากที่สุด เป็นการทำเกษตรสวนผลไม้ เช่น สวนมะพร้าว สวนลิ้นจี่ สวนส้มโอ และการเพาะปลูกพืชผักทั่วไป พื้นที่ส่วนนี้จะอยู่ถัดจากบริเวณชุมชนริมคลองเข้าไปด้านหลัง มีลำประโดง (ลำคลองสายย่อย) ช่วยนำน้ำจากลำคลองหลักเข้าสู่พื้นที่เพาะปลูก

(2) การใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย พื้นที่ย่านที่มีการพักอาศัยจะมีความหนาแน่นอยู่บริเวณริมคลองอัมพวา และพื้นที่ต่อเนื่องถัดเข้ามาจากคลองอัมพวา โดยสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ได้แก่ บริเวณริมคลองอัมพวา ตั้งแต่สะพานเดชาติศร เรื่อยไปจนถึงปากคลองดาวดึงษ์ โรงเรียนเจ้าเง็กซึ่งชำเป่าแก๊งเต็ง และสองฝั่งคลองบางจาก ลักษณะอาคารส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวไม้ และอาคารเดี่ยว บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ได้แก่ บริเวณตลาดสดฝั่งเทศบาลตำบลอัมพวา ฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม ตลอดแนวคลองอัมพวาเรื่อยไปจนถึงปากคลองติดกับแม่น้ำแม่กลอง ลักษณะอาคารส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวไม้ และอาคารพาณิชย์ บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ได้แก่ บริเวณพื้นที่ด้านหลังเรือนแถวไม้ริมน้ำ ซึ่งเป็นพื้นที่โล่ง มีบ้านเดี่ยวและสวนผลไม้แทรกตัวอยู่ตามพื้นที่

(3) การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ส่วนใหญ่กลุ่มอาคารพาณิชย์จะรวมตัวอยู่ในบริเวณฝั่งที่ทำการเทศบาลตำบลอัมพวาและฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม รวมถึงอาคารรูปแบบเรือนแถวที่เป็นอาคารร้านค้าพักอาศัยริมคลองอัมพวา ดังนี้

1. ฝั่งที่ทำการเทศบาลตำบลอัมพวา การใช้ที่ดินในบริเวณนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ที่ดินเชิงพาณิชย์ ประกอบไปด้วย ตลาดสดเทศบาลฯ อาคารพาณิชย์ ร้านอาหาร ธนาคาร ทหารรถประจำทาง และท่าเรือ เป็นต้น เนื่องจากมีถนนประชาเสรษฐ ซึ่ง เป็นถนนสายหลักของชุมชนที่เชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 ทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีความสะดวกในการคมนาคมติดต่อค้าขายกับต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด

2. ฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม (ฝั่งตรงข้ามเทศบาลตำบลอัมพวา) พื้นที่บริเวณนี้จะมีกลุ่มอาคารพาณิชย์ทำการค้าขาย วางตัวเกาะกลุ่มอยู่ริมคลองอัมพวา ประกอบไปด้วย อาคารพาณิชย์ ร้านค้า ร้านอาหาร และร้านค้าบริการต่าง ๆ

3. บริเวณสองฝั่งคลองอัมพวา เป็นย่านพาณิชยกรรมที่รองรับภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นอาคารร้านค้าลักษณะเรือนแถวไม้ ประกอบไปด้วย ร้านขายของชำ ร้านอาหาร ร้านค้าและบริการต่าง ๆ วางตัวเป็นระยะไม่ไกลกัน แทรกตัวไปกับอาคารเรือนแถวไม้ที่ใช้พักอาศัยเพียงอย่างเดียว

(4) การใช้ที่ดินประเภทศาสนสถาน ประชากรภายในชุมชนอัมพวาส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ภายในพื้นที่จึงมีทั้งวัดและโรงเรียนอยู่หลายแห่ง ได้แก่ วัดอัมพวันเจติยาราม วัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม) วัดจุฬามณี โรงเรียนแจ้กเซ็งชำเป่าแก้งเต็ง และสมาคมกุศลสงเคราะห์อัมพวา นอกจากนี้ในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงก็รายล้อมไปด้วยวัดต่าง ๆ เช่น วัดภุมรินทร์กุฎีทอง วัดบางกะพ้อม วัดเกษมสรณาราม วัดทองคุ้ง วัดบางแค่น้อย วัดบางแคใหญ่ วัดพวงมาลัย วัดดาวดึงษ์ เป็นต้น

(5) การใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษา ภายในพื้นที่ชุมชนอัมพวาประกอบด้วย โรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา สังกัดเทศบาลตำบลอัมพวา จำนวน 3 โรงเรียน และสังกัดเอกชน จำนวน 2 โรงเรียน โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 2 โรงเรียน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3 แห่ง

(6) การใช้ที่ดินประเภทพื้นที่นันทนาการ ชุมชนอัมพวามีลักษณะการใช้พื้นที่โล่งเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ

1. พื้นที่ริมหน้าบ้าน หรือริมแม่น้ำ ได้แก่ ทางเดินเท้าริมคลองอัมพวา ทางเดินเท้าและพื้นที่โล่งหน้าทำการอำเภออัมพวาริมแม่น้ำแม่กลอง
2. พื้นที่สวนสาธารณะ ได้แก่ อุทยาน ร.2
3. พื้นที่โล่งว่าง หรือตั้งสิ่งเคารพบูชาภายในชุมชน ได้แก่ บริเวณที่จอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม โรงเรียนแจ้กเซ็งชำเป่าแก้งเต็ง พื้นที่หน้าร้านค้าในชุมชน บริเวณที่ตั้งศาลเจ้าหรือศาลพระภูมิ

(7) การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า ภายในบริเวณพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวามีโรงงานอุตสาหกรรมค่อนข้างน้อย และส่วนใหญ่เป็นกิจการที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยพื้นที่เขตรอบนอกชุมชนมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง 2 โรง คือ โรงงานทำลูกอม อยู่ทางทิศเหนือบริเวณถนนประชาอุทิศ และโรงงานไม้แปรรูป ริมถนนทางหลวงหมายเลข 325

(8) การใช้ที่ดินประเภทสถานที่ราชการ ภายในพื้นที่ชุมชนเขตเทศบาลตำบลอัมพวา มีสถานที่ราชการตั้งอยู่ 11 แห่ง ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในบริเวณฝั่งเทศบาล ได้แก่ ที่ทำการเทศบาลตำบลอัมพวา ที่ว่าการอำเภออัมพวา สถานีตำรวจภูธรอำเภออัมพวา สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ ที่ทำการไปรษณีย์อำเภออัมพวา หน่วยงานชลประทานอัมพวา โรงฆ่าสัตว์เทศบาล องค์การโทรศัพท์สาขาอัมพวา ฝั่งวัดอัมพวันเจติยารามบริเวณปากคลองอัมพวาจะเป็นที่ตั้งของการไฟฟ้าอำเภออัมพวา และบริเวณถนนประชาเศรษฐจะเป็นที่ตั้งของฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ตารางที่ 4.7

สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวน (ไร่ - งาน - ตร.วา)	คิดเป็นร้อยละ ของพื้นที่ทั้งหมด
พื้นที่การเกษตร	1,324 - 2 - 46	88
พื้นที่อยู่อาศัย	135 - 0 - 78	9
พื้นที่ราชการ	5 - 0 - 00	0.3
พื้นที่ค้าขาย ที่ไม่มีผู้อาศัยและอุตสาหกรรมอื่น ๆ	40 - 2 - 36	2.7
รวม	1,505 - 1 - 60	100

หมายเหตุ. โดย กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลตำบลอัมพวา, 2554.

ตารางที่ 4.8

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวน	
	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่เกษตรกรรม	1,063.47	67.88
พื้นที่อยู่อาศัย	271.17	17.31
พื้นที่พาณิชยกรรม	60.69	3.87
ศาสนสถาน	58.48	3.73
สถานศึกษา	39.59	2.53
พื้นที่นันทนาการ	29.10	1.86
พื้นที่อุตสาหกรรม	21.54	1.37
พื้นที่คลังสินค้า	14.30	0.91
สถานที่ราชการ	8.31	0.53
รวม	1,566.65	100

หมายเหตุ. โดย กองช่าง ฝ่ายการโยธา เทศบาลตำบลอัมพวา, 2554.

4.3.3.2 การใช้ประโยชน์อาคาร

ในปัจจุบันการใช้ประโยชน์อาคารบริเวณริมคลองอัมพวา ในส่วนที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อการพักอาศัยผสมพาณิชย์กรรม รองลงมาคือ การใช้เพื่อการพักอาศัย และการใช้เพื่อการพาณิชย์กรรม ตามลำดับ (ตารางที่ 4.9) ซึ่งจากกระแสการท่องเที่ยวของตลาดน้ำอัมพวาเป็นที่นิยมอย่างมาก อาคารในพื้นที่บริเวณนี้จึงถูกกว้านซื้อหรือเช่าพื้นที่จากนักลงทุนและผู้ประกอบการจากภายนอกพื้นที่ เพื่อเข้ามาลงทุนและประกอบกิจการการค้าในตลาดน้ำอัมพวา โดยการใช้งานอาคารประเภทพักอาศัยผสมพาณิชย์กรรม และอาคารเพื่อพักอาศัยเพียงอย่างเดียว นั้น ลักษณะการใช้งานส่วนใหญ่จะมีการเปิดเป็นร้านขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ เปิดร้านอาหารขนาดเล็ก รวมถึงเปิดเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ ลักษณะของอาคารทั้ง 3 ประเภทนั้นส่วนใหญ่จะเป็นอาคารเรือนแถวไม้รูปแบบดั้งเดิม สลับกับอาคารที่ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบไปเพื่อรองรับการท่องเที่ยว (ภาพที่ 4.18)

ตารางที่ 4.9

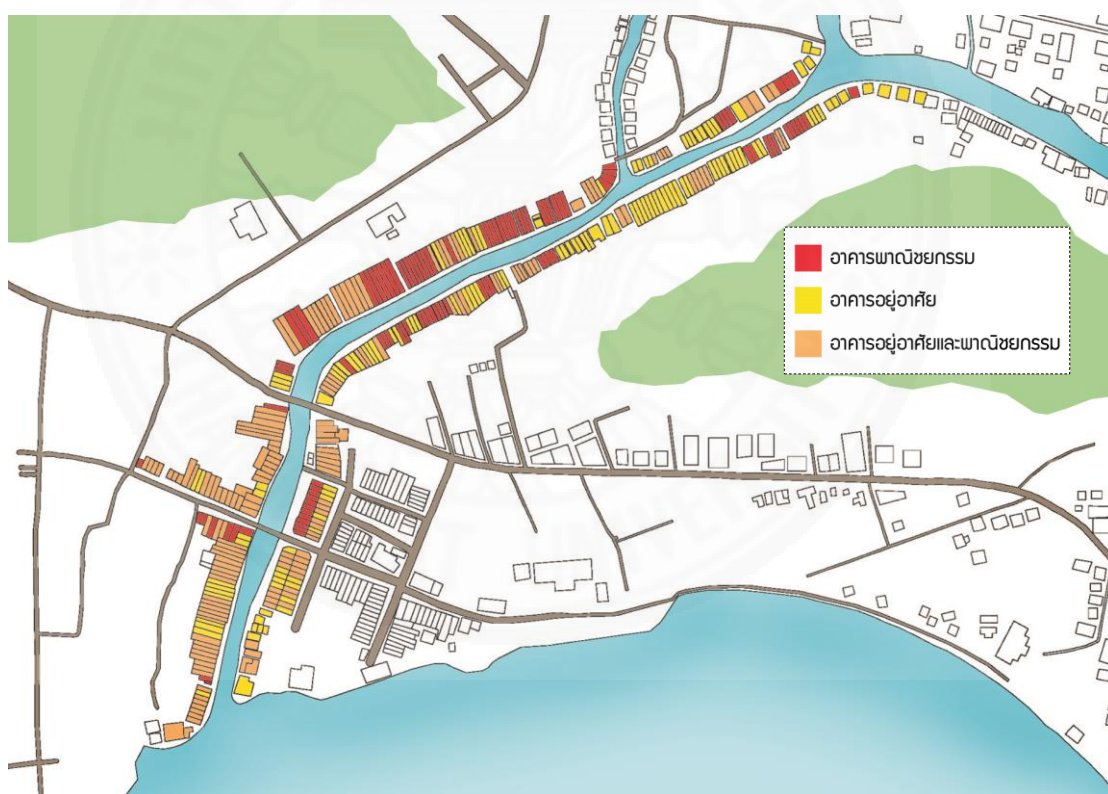
การใช้ประโยชน์อาคารของพื้นที่ริมคลองอัมพวา พ.ศ. 2553

ประเภทของการใช้ประโยชน์อาคาร	จำนวน	
	หลังคาเรือน	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัยและพาณิชย์กรรม	159	44.17
ที่อยู่อาศัย	122	33.89
พาณิชย์กรรม	79	21.94
รวม	360	100

หมายเหตุ. โดย กองช่าง ฝ่ายการโยธา เทศบาลตำบลอัมพวา, 2554.

ภาพที่ 4.18 รูปแบบอาคารเรือนแถวไม้ดั้งเดิมในพื้นที่ (1) และอาคารเรือนแถวไม้ที่ถูกปรับเปลี่ยนเพื่อการใช้งาน (2). โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 10 มีนาคม 2555.

ภาพที่ 4.19 การใช้ประโยชน์อาคารบริเวณพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2553. โดย กองช่าง ฝ่ายการโยธา เทศบาลตำบลอัมพวา, 2554.

4.3.4 สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

4.3.4.1 จำนวนประชากร

จำนวนประชากรตามการสำรวจของงานทะเบียนราษฎร ในช่วงก่อนและหลังการเปิดตลาดน้ำอัมพวาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 (ตารางที่ 4.10) พบว่า จำนวนประชากรในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวามีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงก่อนการเปิดตลาดน้ำอัมพวาในปี พ.ศ. 2538 มีจำนวนประชากร 6,939 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 1,656 ครัวเรือน ประชากรเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.19 คน ความหนาแน่นของประชากร 2,776 คนต่อตารางกิโลเมตร และปี พ.ศ. 2542 มีจำนวนประชากร 6,369 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 1,682 ครัวเรือน ประชากรเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.78 คน ความหนาแน่นของประชากร 2,548 คนต่อตารางกิโลเมตร จะเห็นได้ว่าจำนวนประชากรมีจำนวนลดลง เนื่องจากเป็นช่วงซบเซาของชุมชนอัมพวา ประชากรวัยทำงานได้ย้ายถิ่นฐานไปทำงานนอกพื้นที่ ประชากรที่เหลือส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุและเด็ก

ในช่วงหลังจากที่เปิดตลาดน้ำอัมพวาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนประชากรในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา 5,547 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 1,113 ครัวเรือน ประชากรเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.98 คน ความหนาแน่นของประชากร 2,219 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งสาเหตุที่จำนวนประชากรลดลงอย่างต่อเนื่องนั้น มาจากคนในพื้นที่ได้ขายบ้านเรือนและได้ย้ายถิ่นฐานให้คนต่างถิ่นเข้ามาทำธุรกิจในพื้นที่แทนหลังจากการเติบโตของการท่องเที่ยวในตลาดน้ำอัมพวา และในส่วนพื้นที่บริเวณสองฝั่งคลองอัมพวาที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำ จากการสำรวจของงานทะเบียนราษฎร ปี พ.ศ. 2553 เช่นเดียวกัน มีจำนวนประชากร 1,208 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 354 ครัวเรือน ประชากรเฉลี่ยครัวเรือนละ 3 คน ความหนาแน่นของประชากร 2,416 คนต่อตารางกิโลเมตร เมื่อได้พิจารณาเปรียบเทียบจำนวนประชากรกับจำนวนความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่แล้ว พบว่า ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่มีจำนวนมากกว่าจำนวนประชากรจริงของพื้นที่ ซึ่งเห็นได้ว่าขาดความสมดุล โดยประชากรในพื้นที่ศึกษานั้นมีจำนวนน้อยมากเป็นครึ่งหนึ่งเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่ควรมีในพื้นที่จริง

ตารางที่ 4.10

จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน ประชากรเฉลี่ยในพื้นที่ และความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่

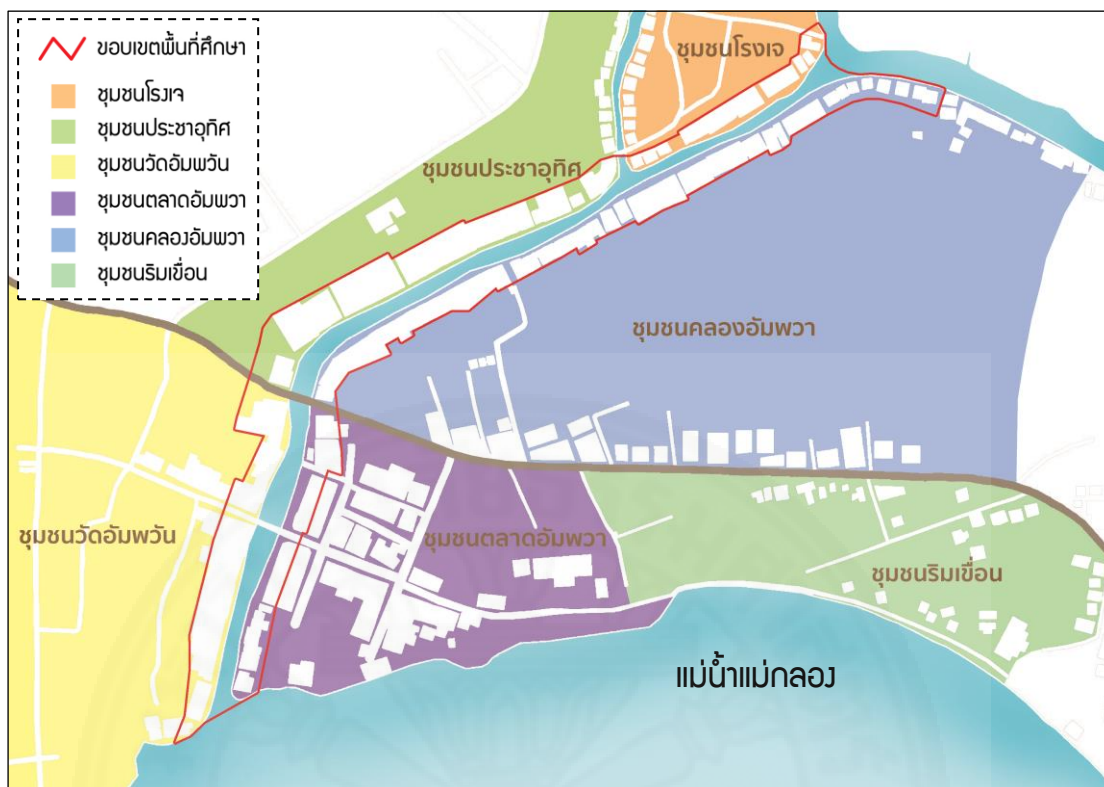
ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนครัวเรือน	ประชากรเฉลี่ย ครัวเรือนละ (คน)	ความหนาแน่นของ ประชากร (คน/ตร.กม.)
พ.ศ. 2538	6,939	1,656	4.19	2,776
พ.ศ. 2542	6,369	1,682	3.78	2,548
พ.ศ. 2553	5,547	1,113	4.98	2,219
พ.ศ. 2553 *	1,208	354	3.00	2,416

หมายเหตุ. โดย งานทะเบียนราษฎร์ เทศบาลตำบลอัมพวา, 2554.

* คือ จำนวนประชากรในพื้นที่ริมสองฝั่งคลองที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา

4.3.4.2 ลักษณะของชุมชน

ภายในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา ประกอบไปด้วยชุมชนทั้งหมด 10 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวแหลม ชุมชนประชาอุทิศ ชุมชนโรงเจ ชุมชนตลาดอัมพวา ชุมชนวัดอัมพวัน ชุมชนคลองอัมพวา ชุมชนบางจาก ชุมชนริมเขื่อน ชุมชนบางกะพ้อม 1 และชุมชนบางกะพ้อม 2 ซึ่งในส่วนของพื้นที่ศึกษา บริเวณที่มีกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา ประกอบไปด้วยชุมชน 5 ชุมชน คือ ชุมชนประชาอุทิศ ชุมชนโรงเจ ชุมชนตลาดอัมพวา ชุมชนวัดอัมพวัน และชุมชนคลองอัมพวา คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนไทยสัญชาติไทย รองลงมาเป็นคนจีนและชาวมอญ โดยในอดีตได้มีการแต่งงานกัน และมีการผสมผสานระหว่างเชื้อชาติและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน

ภาพที่ 4.20 ที่ตั้งของชุมชนในเขตพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2553. โดย กองช่าง ฝ่ายการโยธา เทศบาลตำบล อัมพวา, 2554.

4.3.4.3 การศึกษาและศาสนา

ด้านการศึกษา ในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวามีสถานศึกษาภายในเขตเทศบาลทั้งหมด 10 แห่ง โดยสามารถแบ่งตามระดับการศึกษาได้ ดังนี้

(1) ระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา สังกัดเทศบาลตำบลอัมพวา มีจำนวนทั้งหมด 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 1 วัดนางวัง โรงเรียนเทศบาล 2 วัดเกษมสรณาราม และโรงเรียนเทศบาล 3 วัดอัมพวันเจติยาราม

(2) ระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา สังกัดเอกชน มีจำนวนทั้งหมด 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวิริยะวิทยามูลนิธิ และโรงเรียนล้อมรัก (โรงเรียนราษฎร์ยกเอง)

(3) ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา มีจำนวนทั้งหมด 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย และโรงเรียนวัดบางกะพ้อม (คงลาภยิ่งประชาชนุสรณ์)

(4) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนบางจาก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนวัดอัมพวัน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนริมเขื่อน

ด้านศาสนา ชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนอัมพวาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีบางส่วนที่นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม เห็นได้จากภายในพื้นที่ชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียงที่มีวัดอยู่เป็นจำนวนมาก โดยในพื้นที่อำเภออัมพวามีวัดมากถึง 46 วัด 1 มัสยิด รองลงมาคือ อำเภอเมือง จำนวน 39 วัด 1 โบสถ์คริสต์ และอำเภอบางคนที 25 วัด 1 โบสถ์คริสต์ (ไกรนุช ศิริพูล, 2547 อ้างถึงใน วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2553, น. 4-17) ซึ่งในพื้นที่ชุมชนริมคลองอัมพานั้น มีวัดในพื้นที่ จำนวน 5 วัด คือ วัดนางวัง วัดเกษมสรณาราม วัดบางกะพ้อม วัดอัมพวันเจติยาราม และวัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม) ประกอบกับในชุมชนอัมพวามีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบการค้าอยู่ภายในชุมชนมาตั้งแต่สมัยอดีต ทำให้ภายในพื้นที่ศึกษามี ศาลเจ้าและโรงเจตั้งอยู่ เพื่อใช้เป็นสถานที่ศูนย์รวมจิตใจ และประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น โรงเจเจ็กเซ็งซ่าเป่าเก็งเต็ง ศาลเจ้าพ่อกวนอู (ตั้งอยู่ภายในที่ทำการเทศบาลตำบลอัมพวา) และสมาคมกุศลสงเคราะห์อัมพวา

4.3.4.4 การประกอบอาชีพ

เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนอัมพวา มีความอุดมสมบูรณ์มาก การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชน คือการทำเกษตรกรรมสวนผลไม้ เช่น มะพร้าว ส้มโอ ลิ้นจี่ รวมถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น การทำน้ำตาลมะพร้าว เป็นต้น และเมื่อมีการพัฒนาพื้นที่ย่านริมคลองอัมพวา ให้มีการท่องเที่ยวรูปแบบตลาดน้ำยามเย็น เป็นส่วนทำให้ย่านพาณิชย์กรรมของชุมชน รวมถึงพื้นที่บริเวณริมคลองอัมพวา มีการประกอบกิจกรรมการค้าเพิ่มมากขึ้น ทั้งการการค้าขายของคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ ที่เข้ามาเช่าพื้นที่เพื่อทำการค้า เช่น ร้านอาหาร ขนมไทย ข้าวของเครื่องใช้ และของที่ระลึกเกี่ยวกับตลาดน้ำอัมพวา เป็นต้น รวมถึงการประกอบอาชีพรับจ้างของชาวบ้านในชุมชน เช่น การขับเรือท่องเที่ยว รับจ้างดูแลโฮมสเตย์ เป็นต้น

4.3.4.5 ลักษณะวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม

ชุมชนชาวอัมพวา มีวิถีชีวิตที่มีความผูกพันอยู่กับสายน้ำ เนื่องจากสภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำคลองหลายสายไหลผ่านภายในพื้นที่ เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ส่งผลให้ชาวอัมพวามีวิถีชีวิตที่เป็นทั้ง “ชาวน้ำ” และ “ชาวสวน” ในคนเดียวกัน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันจึงมักมีน้ำมาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการอุปโภค - บริโภค การทำมาหากิน เป็นแหล่งอาหาร การเดินทาง การลำเลียงผลผลิต การค้าขาย การพักผ่อนหย่อนใจ การประกอบกิจกรรมประเพณีและการละเล่นทางน้ำต่าง ๆ โดยที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของน้ำจากแม่น้ำลำคลองที่ลดลง จากการพัฒนาถนนและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เข้าสู่ชุมชนมากขึ้น แต่วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังคงผูกพันกับแม่น้ำลำคลองอยู่มาก จากการบ่งบอกของสภาพบ้านเรือนที่ส่วนใหญ่ยังตั้งอยู่ริมน้ำ มีส่วนเปิดโล่ง

และเชื่อมต่อกันโดยตรงกับลำน้ำ ซึ่งเอื้อต่อการใช้น้ำในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการประกอบกิจกรรมประจำวัน การพักผ่อน และการสัญจร รวมถึงการทำเกษตรที่ยังต้องอาศัยน้ำจากแม่น้ำลำคลองเป็นหลัก น้ำจึงเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงให้ชาวอัมพวาสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ ขณะเดียวกันการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชนก็มีบทบาทอย่างมากในการกำหนดสภาพแวดล้อมโดยรวมของชุมชน ให้มีลักษณะที่แสดงถึงความเป็นสังคมชานน้ำ หรือชุมชนริมน้ำที่ยังสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป (วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2553, น. 4-22)

การที่ชุมชนอัมพวามีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำ มีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนส่วนใหญ่จึงมีความเกี่ยวข้องกับสายน้ำ และความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่มีการสั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต จะมีที่ปฏิบัติสืบทอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และบางส่วนที่ได้เลือนหายไปตามกาลเวลากับบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป ประเพณีและวัฒนธรรมที่ปรากฏจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นชุมชนริมน้ำของชาวชุมชนอัมพวา ประกอบด้วย

(1) กิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมที่ยังคงปรากฏอยู่ในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำ เช่น การตักบาตรทางน้ำ ทอดกฐินทางน้ำ ประเพณีการสงฆ์พระในวันสงกรานต์ การเวียนเทียน ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการฟื้นฟูประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและประเพณีตามเทศกาลต่าง ๆ ของชุมชนขึ้นมา เช่น ประเพณีงานลอยกระทงกาบกล้วย (กระทงสาย) และประเพณีการแข่งขันเรือพาย เป็นต้น

(2) กิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมที่เลือนหายไปจากชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นประเพณีและการละเล่นที่จัดในช่วงฤดูน้ำหลาก ซึ่งในปัจจุบันมีการสร้างเขื่อนขึ้นกั้นฤดูน้ำหลากจึงสูญหายไป เช่น ประเพณีชักพระ การแข่งเรือยาว และประเพณีแห่เทียนพรรษาทางน้ำ เป็นต้น

(3) กิจกรรมและเทศกาลงานรื่นเริงของชุมชน นอกจากประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาแล้ว ชุมชนอัมพวายังมีกิจกรรมงานรื่นเริงต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นของพื้นที่ เช่น งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่อุทยานร.2 งานประเพณีไหว้พระทางน้ำ งานลั่นจี่ และงานส้มโอขาวใหญ่ เป็นต้น

นอกจากงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนแล้ว วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวชุมชนอัมพวาก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีการสั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต มีการสืบทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น เพื่อรักษาเอกลักษณ์ภูมิปัญญาเหล่านี้ไว้ไม่ให้เลือนหายไปจากชุมชน ตัวอย่างเช่น

(1) การทำเกษตรกรรมสวนผลไม้ ในพื้นที่ชุมชนอัมพวานั้นมีการปลูกสวนผลไม้ในพื้นที่จำนวนมาก ถือเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้กับชุมชนเป็นอย่างมาก โดยผลไม้ที่มีการปลูกส่วนใหญ่ ได้แก่ สวนมะพร้าว ที่มีทั้งการขายผลผลิตทั้งผลสดและการแปรรูปเป็นน้ำตาลมะพร้าว สวนส้มโอขาวใหญ่ เป็นผลไม้อีกชนิดหนึ่งที่ขึ้นชื่อของพื้นที่ มีผลผลิตสามารถเก็บได้ตลอดปี และสวนลิ้นจี่พันธุ์คอมพิวเตอร์ ก็มีเปลือกบาง เนื้อแห้ง และรสชาติหวาน ซึ่งเป็นผลไม้ที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนอัมพวาเป็นอย่างมาก

(2) การทำน้ำตาลมะพร้าวหรือน้ำตาลปึก เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของชุมชน เป็นองค์ความรู้ที่นำเอาสิ่งรอบตัวที่มีอยู่มากในท้องถิ่น คือ มะพร้าว มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน วิธีการทำคือการนำผลผลิตจากวงมะพร้าวมาเคี้ยวในเตาตาล จนได้เป็นน้ำตาลมะพร้าว (น้ำตาลปึก) ที่มีความหวานมันและเข้มข้นกว่าน้ำตาลโตนด นำไปใช้ประกอบการทำอาหารและขนมไทย ซึ่งในปัจจุบันเตาตาลได้เป็นเอกลักษณ์หนึ่งของชุมชน ตามสวนมะพร้าวจะมีเตาตาลตั้งอยู่ โดยมีเตาตาลที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม อยู่ 6 แห่ง ได้แก่ เตาตาลดี เตาตาลหวาน เตาตาลทวี เตากาหลง เตาไทย และเตาตาลของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์

(3) การทำมะพร้าวขอ บ้านพญาขอของครูสมพร เกตุแก้ว ผู้เชี่ยวชาญในการทำเครื่องดนตรีไทยประเภทขอจากกะลามะพร้าว ซึ่งเป็นขอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความปราณีตสวยงามในการแกะสลักลวดลาย นอกจากนี้ยังมีการสอนดนตรีไทย และสอนการเชิดหุ่น เพื่อเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมของดนตรีไทยให้คงอยู่ต่อไป

(4) การทำเครื่องเบญจรงค์และลายน้ำทอง เป็นเครื่องถ้วยสมัยรัตนโกสินทร์ มีความปราณีตของรายละเอียดลวดลายและสีสันทองช่างฝีมือ เครื่องเบญจรงค์จะถูกเขียนด้วยสี 5 สี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีขาว สีดำ และสีเขียวหรือสีน้ำเงิน ส่วนลายน้ำทองจะมีการเพิ่มสีทองเป็นพื้นหรือเขียนเส้นตัดสีทอง ซึ่งเครื่องถ้วยของชุมชนอัมพวานั้นมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมอย่างมาก จนกลายเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยชั้นนำของประเทศและมีคุณภาพระดับโลก

(5) การทำหัตถกรรมบ้านทรงไทยอัมพวา เป็นศิลปะการสร้างเรือนไทยโบราณจำลอง โดยนำเอาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของบ้านทรงไทยภาคกลาง ทั้งเรือนเดี่ยวและเรือนหมู่ เป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อรักษาและให้ความรู้แก่คนรุ่นหลังเกี่ยวกับบ้านทรงไทยโบราณ

4.3.5 สภาพเศรษฐกิจของชุมชน

ในอดีตนั้นชุมชนคลองอัมพวาเคยมีตลาดน้ำสำคัญ ที่เป็นศูนย์กลางการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าของชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ชุมชนคลองอัมพวาในขณะนั้นจึงมีความเจริญทางเศรษฐกิจสูง การค้าขายมีความคึกคักหนาแน่นตลอดริมสองฝั่งคลอง จนเมื่อมีการพัฒนาการคมนาคมทางบก มีถนนตัดผ่านเข้าสู่พื้นที่ชุมชน การสัญจรทางน้ำที่เคยใช้เป็นการสัญจรหลักจึงลดความสำคัญลง การลำเลียงสินค้าและย่านการค้าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปขึ้นอยู่กับเส้นทางคมนาคมทางบกมากขึ้น ตลาดน้ำและการค้าขายริมสองฝั่งคลองที่เคยรุ่งเรืองเป็นเสมือนเมืองท่าของจังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มลดจำนวนลงและค่อย ๆ เลือนหายไป เหลือเพียงการค้าขายเล็กน้อยกันภายในชุมชนละแวกบ้านใกล้เคียง เช่น ร้านขายของชำ ร้านอาหารตามสั่ง เป็นต้น บริเวณชุมชนจึงเกิดความเงียบเหงา สภาพเศรษฐกิจของชุมชนตกต่ำลง คนวัยหนุ่มสาวได้ออกนอกพื้นที่เพื่อไปศึกษาต่อและทำงานในพื้นที่ที่มีแหล่งงานรองรับ ในชุมชนส่วนใหญ่จึงเหลือเพียงกลุ่มผู้สูงอายุและเด็ก จนกระทั่งในสถานการณ์ปัจจุบัน เมื่อมีการฟื้นฟูตลาดน้ำอัมพวาขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้สภาพเศรษฐกิจบริเวณริมสองฝั่งคลองอัมพวามีความเจริญทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น มีร้านค้าและบริการเกิดขึ้นมากมายเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่กำลังเติบโต ทั้งกิจการร้านค้าของชาวบ้านในพื้นที่ และกิจการของนายทุนจากต่างถิ่นที่เข้ามาซื้อหรือเช่าพื้นที่ภายในชุมชน

โดยในภาพรวมของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลอัมพวาปัจจุบันนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ภาคส่วนใหญ่ คือ ภาคเกษตรกรรม ภาคการค้าและการบริการ และภาคอุตสาหกรรม ตามลำดับ ดังนี้

4.3.5.1 ภาคเกษตรกรรม

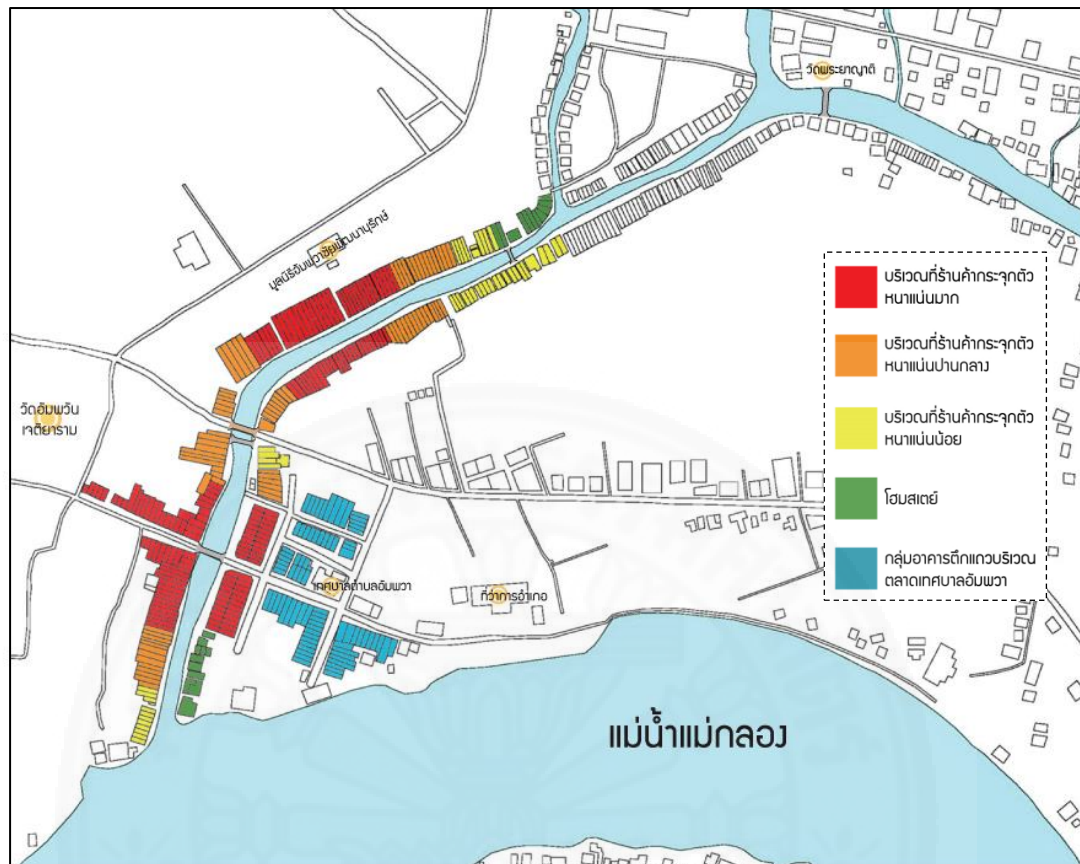
ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีต ดังนั้นเกษตรกรรมจึงเป็นอาชีพที่ทำรายได้หลักแก่คนในพื้นที่ และเป็นส่วนสำคัญหลักของสภาพเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งในปี พ.ศ. 2549 มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งสิ้น 43,835 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 89.69 ของพื้นที่อำเภออัมพวา เป็นครัวเรือนเกษตรกร 4,853 ครัวเรือน หรือร้อยละ 44.13 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ พืชที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นผลไม้ยืนต้น ที่ปลูกกันมากได้แก่ มะพร้าวผล 18,093 ไร่ มะพร้าวตาล 4,690 ไร่ มะพร้าวอ่อน 1,035 ไร่ ส้มโอ 7,594 ไร่ ลิ้นจี่ 3,982 ไร่ กล้วยน้ำว่า 1,030 ไร่ และมะม่วง 440 ไร่ รวมถึงมีการปลูกพืชผักจำนวน 398 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพริกชี้หูสวนคะน้า แตงกวา และผักชี (สำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม, 2549 อ้างถึงใน วิลาวัณย์ ภมรสุวรรณ, 2553, น. 4-14) ซึ่งนอกเหนือจากเกษตรกรรมสวนผลไม้แล้ว ชาวบ้านในพื้นที่ยังมีการประกอบอาชีพอื่นที่มีการพึ่งพิงธรรมชาติอีก เช่น จับปลา ตกกุ้ง และเลี้ยงปลาในกระชัง ที่ทำเป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมในชุมชน

4.3.5.2 ภาคการค้าและการบริการ

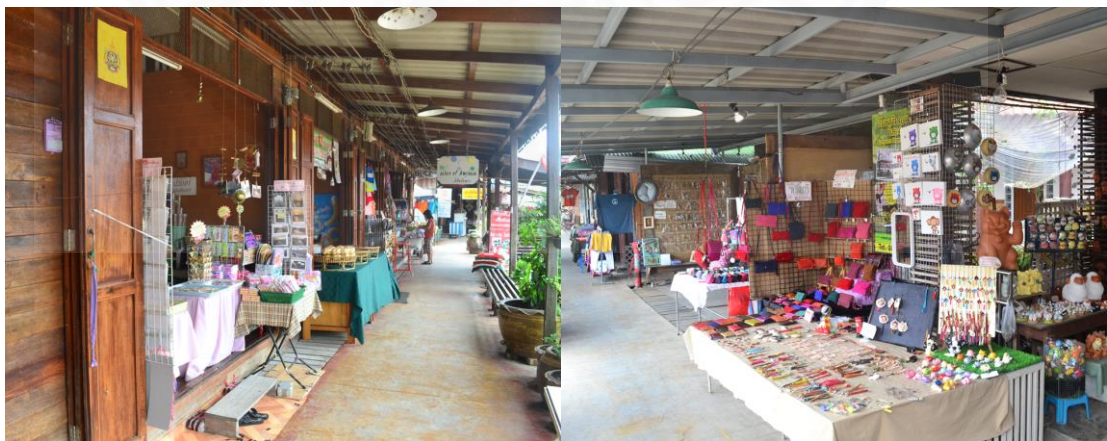
ในปัจจุบันในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลอัมพวา มีการเติบโตของการประกอบธุรกิจการค้าและการบริการเป็นอย่างมาก เป็นผลมาจากการท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวา โดยพื้นที่ที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจการค้าและการบริการ คือพื้นที่ในส่วนของชุมชนตลาดอัมพวา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการจัดกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวาเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีร้านค้าและบริการกระจุกตัวหนาแน่นอยู่ 2 บริเวณ (ภาพที่ 4.21) คือ

(1) กลุ่มอาคารตึกแถวบริเวณตลาดสดเทศบาลตำบลอัมพวา พื้นที่บริเวณนี้เป็นย่านการค้าของชุมชน มีการเปิดการค้าขายเป็นประจำทุกวัน ประกอบไปด้วย ร้านอาหาร ร้านกาแฟโบราณ ร้านตัดเสื้อ ร้านหนังสือ และร้านขายของชำ เป็นต้น

(2) กลุ่มอาคารเรือนแถวไม้ริมสองฝั่งคลอง ตั้งแต่บริเวณปากคลองอัมพวา จนถึงวัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม) กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการค้าปลีกและค้าบริการ ทั้งการค้าในอาคารเรือนแถวและร้านแผงลอย โดยมากจะเปิดการค้าขายในวันที่มีการจัดตลาดน้ำอัมพวา (วันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์) ในช่วงของวันธรรมดาจะปิดและใช้อยู่อาศัยเท่านั้น ร้านค้าที่มีในพื้นที่ เช่น ร้านขายของชำ ร้านขายของฝาก ร้านอาหาร ร้านกาแฟและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก สินค้า OTOP ของชุมชน บริการเรือนำเที่ยว และร้านนวดแผนโบราณ เป็นต้น รวมทั้งสิ้น 236 ร้าน แบ่งเป็น ร้านค้าในอาคารเรือนแถว 149 ร้าน และร้านค้าแผงลอย 87 ร้าน รองลงมาคือกิจการประเภทที่พักโฮมสเตย์ (สำรวจโดยผู้วิจัย วันที่ 4 สิงหาคม 2556 บริเวณพื้นที่ริมสองฝั่งคลองอัมพวา) ทั้งหมดนี้ส่วนหนึ่งเป็นร้านค้าดั้งเดิมที่ดำเนินกิจการมานานกว่า 20 ปี ซึ่งบางร้านอาจจะเปลี่ยนรูปแบบของการค้าไปจากเดิมให้ตอบรับการท่องเที่ยวมากขึ้น และส่วนหนึ่งเป็นนายทุนจากต่างถิ่นเข้ามาซื้อหรือเช่าพื้นที่เพื่อดำเนินกิจการ

ภาพที่ 4.21 บริเวณที่กระจุกตัวหนาแน่นของร้านค้า - แผงลอยขายสินค้าและบริการ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

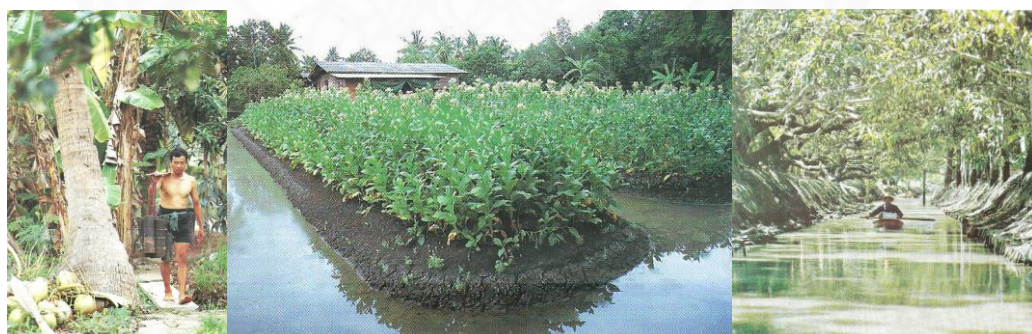
ภาพที่ 4.22 ลักษณะร้านค้าและร้านแผงลอยบริเวณเรือนแถวไม้ริมคลองอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 4 สิงหาคม 2556.

4.3.5.3 ภาคอุตสาหกรรม

ในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ที่ส่วนใหญ่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตภายในท้องถิ่น และใช้แรงงานจากคนในพื้นที่เป็นหลัก เช่น โรงงานน้ำตาลหลอม โรงงานผลิตลูกอม โรงงานไม้แปรรูป โรงสับและย่อยเปลือกมะพร้าว เป็นต้น รวมถึงการทำน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งถือเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่สำคัญ และเป็นอาชีพหลักที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในพื้นที่เป็นอย่างมาก

4.3.6 ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

ชุมชนอัมพวา มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน ความอุดมสมบูรณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะสภาพที่ตั้งของพื้นที่ชุมชนมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มใกล้ปากแม่น้ำ ทำให้พื้นที่บริเวณนั้นมีการตกตะกอนของแร่ธาตุต่าง ๆ รวมถึงพื้นที่ชุมชนอัมพวามีคลองหลักและคลองย่อย ที่แยกตัวมาจากแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านหลายสาย พื้นที่จึงเกิดความอุดมสมบูรณ์ สภาพของผิวดินจึงมีความเหมาะสมในการทำการเกษตร อาชีพหลักของประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นการทำเกษตรกรรมสวนผลไม้ เช่น มะพร้าว ส้มโอ และลิ้นจี่ โดยลักษณะการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ชุมชนคลองอัมพวา การปลูกสวนผลไม้จะใช้พื้นที่บริเวณที่ถัดจากเรือนแถวริมคลองเข้าไปด้านใน มีการขุดลำประโดง (ร่องสวน) ขึ้นมาสำหรับปลูกผลไม้ โดยลำประโดงจะช่วยในการผันน้ำจากลำคลองสายหลักเข้ามาในพื้นที่สวน เพื่อนำน้ำมาใช้ในการทำการเกษตรต่อไป (ภาพที่ 4.23)

ภาพที่ 4.23 ลักษณะการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ชุมชนอัมพวา. จาก คนแม่กลอง, โดย สุรจิต ชिरเวทย์, 2548, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ส.เอเชียเพรส (1989).

นอกจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินในพื้นที่แล้ว ทรัพยากรน้ำของพื้นที่บริเวณชุมชนอัมพวาก็มีความอุดมสมบูรณ์เช่นกัน กล่าวคือ ในพื้นที่ชุมชนอัมพวา จะมีลักษณะเป็น “เมืองสามน้ำ” คือ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม โดยน้ำในแม่น้ำแม่กลองและคลองต่าง ๆ เป็นน้ำจืด แต่เมื่อระดับน้ำทะเลขึ้นจะดันน้ำจืดในแม่น้ำและลำคลองให้กลับขึ้นไปที่น้ำเค็มขึ้น

แทนที่ น้ำจืดจะเปลี่ยนสภาพเป็นน้ำกร่อย หรือที่ชาวบ้านจะเรียกว่าน้ำลึกจืดลึกเค็ม โดยปริมาณของ น้ำขึ้น - น้ำลง ในแต่ละครั้งจะขึ้นอยู่กับวันข้างขึ้นข้างแรม ถ้าปริมาณน้ำขึ้น - น้ำลงมีมาก จะเรียกว่า “น้ำเกิด” เกิดขึ้นในช่วงวันขึ้นหรือแรม 12 - 13 ค่ำ และวันขึ้นหรือแรม 1 - 5 ค่ำ แต่ถ้าปริมาณของ น้ำขึ้น - น้ำลงมีน้อย จะเรียกว่า “น้ำตาย” เกิดขึ้นในช่วงวันขึ้นหรือแรม 6 - 11 ค่ำ ซึ่งการเป็นเมือง สามน้ำของชุมชนอำเภอนั้น ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ที่อุดมสมบูรณ์ มีพรรณไม้ยืนต้นและไม่พุ่มต่าง ๆ ในระบบนิเวศมากมาย เช่น ต้นลำพู ต้นจิก ต้นเหียงอกปลาหมอ ต้นแสมดำ ต้นแสมขาว ต้นโพธิ์ทะเล เป็นต้น และมีสัตว์อาศัยอยู่ในพื้นที่มากมาย เช่น หิ่งห้อย กุ้งแม่น้ำ กุ้งก้ามกาม ปลากระบอก ปลากระพง ปลาตะเพียน ปลาตีน ปูแสม ปูก้ามดาบ หอยต่าง ๆ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น การที่ระบบนิเวศอุดมสมบูรณ์มีความเหมาะสมแก่การ เจริญเติบโตของต้นลำพู ทำให้เราสามารถพบเห็นต้นลำพูได้โดยทั่วไปบริเวณริมแม่น้ำลำคลอง ซึ่งต้น ลำพูนั้นเป็นที่อยู่ของหิ่งห้อย หิ่งห้อยอาศัยการกินใบอ่อนของต้นลำพูเป็นอาหาร ใช้โพรงดินใต้ต้นลำพู เป็นสถานที่วางไข่ ทำให้ต้นลำพูในเวลากลางคืนนั้นปรากฏหิ่งห้อยนับล้านตัวส่องแสงเหมือนดวงไฟ ดวงเล็ก ๆ ให้เห็น แต่เมื่อการท่องเที่ยวเริ่มเติบโตขึ้น นักท่องเที่ยวอยากมาสัมผัสและชื่นชมหิ่งห้อย มากขึ้น ซึ่งการล่องเรือชมหิ่งห้อยตามแม่น้ำลำคลองในเวลากลางคืนนั้นจะใช้เรือยนต์รับนักท่องเที่ยว ล่องไปตามคลอง ทำให้เกิดเสียงดังจากเรือและนักท่องเที่ยวรบกวนสร้างความรำคาญตามบ้านเรือน ของชาวบ้านในพื้นที่ที่มีต้นลำพูอยู่ริมน้ำ ในปัจจุบันชาวบ้านจึงมีการตัดทำลายต้นลำพูทิ้งไปเกือบ ทั้งหมด เพื่อลดการรบกวนจากนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ต้นลำพูและหิ่งห้อยลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติถูกทำลายลงจากการท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ชุมชน

4.4 ลักษณะการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา

4.4.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

บริเวณพื้นที่ชุมชนอัมพวาและบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มี ลักษณะเฉพาะและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเราสามารถแบ่ง ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้นได้เป็น 2 ประเภท คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภท มรดกทางธรรมชาติ และทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมรดกทางวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

4.4.1.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมรดกทางธรรมชาติ

ด้วยบริเวณที่ตั้งของชุมชนอัมพวามีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่มใกล้ปากแม่น้ำ และมีพื้นที่ส่วนชายเลนทะเล ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติภายในพื้นที่จึงมีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น

(1) การล่องเรือชมหิ่งห้อย ในช่วงก่อนที่การท่องเที่ยวอัมพวาจะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเหมือนอย่างในปัจจุบัน การล่องเรือชมหิ่งห้อยยามค่ำคืนนั้นจะสามารถพบเห็นหิ่งห้อยจำนวนมากบริเวณต้นลำพู มีให้เห็นได้ตลอดปี จะพบมากในช่วงฤดูร้อนและฤดูฝน ช่วงเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม ในคืนข้างแรมหรือคืนเดือนมืดจะมองเห็นได้ชัดเจน แต่ในปัจจุบันจำนวนหิ่งห้อยได้ลดน้อยลง เนื่องจากชาวบ้านที่มีต้นลำพูได้ตัดทำลายต้นลำพูทิ้ง เพราะเสียงรบกวนจากเรือท่องเที่ยวที่มากเกินไป ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากการท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้น

(2) ภูมิทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง และคลองสายต่าง ๆ เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ และความผูกพันในการดำรงชีวิตของคนกับแม่น้ำลำคลอง มีบรรยากาศของสภาพบ้านเรือนที่มีความกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยเฉพาะบริเวณชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา ที่ยังสามารถคงรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนของชุมชนริมน้ำในอดีตไว้ได้ โดยลักษณะสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นคือเรือนแถวไม้ริมน้ำที่หันหน้าเข้าหาคลองอัมพวา (ภาพที่ 4.24) ด้านหน้ามองเห็นเส้นแนวหลังคาที่เรียงต่อกันยาวตลอดแนวคลอง ด้านหลังเป็นภาพของต้นมะพร้าวที่ขึ้นต่อเนื่องเป็นฉากหลังให้เรือนแถวไม้ ก่อให้เกิดเป็นทัศนียภาพที่สวยงาม จากทั้งวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชน ภูมิทัศน์ของสถาปัตยกรรม และสภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

ภาพที่ 4.24 สภาพภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 10 มีนาคม 2556.

4.4.1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมรดกทางวัฒนธรรม

ชุมชนอัมพวาเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ของพื้นที่ และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาอย่างยาวนาน เป็นผลทำให้พื้นที่ชุมชนเกิดการสั่งสมของประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนขึ้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่จึงมีความหลากหลาย และสามารถจำแนกประเภทได้ 2 ประเภท ได้แก่

(1) มรดกทางวัฒนธรรมประเภทศาสนสถาน โบราณสถาน และสถานที่สำคัญที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ในพื้นที่ชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวลักษณะที่หลากหลาย ตั้งกระจายอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่

1. วัดอัมพวันเจติยาราม พระอารามหลวงชั้นโทประเภทวรวิหาร เป็นวัดประจำราชินิกุลทางฝ่ายสมเด็จพระอัมรินทรามาตย์ พระราชินีในรัชกาลที่ 1 ภายในพระอุโบสถใต้ฐานของพระประธานบรรจุพระอัฐิของสมเด็จพระรูปศิริโสภาคย์มหานาคนารี (สั้น) พระชนนีในสมเด็จพระอัมรินทรามาตย์ และมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวเกี่ยวกับวรรณคดีไทย เช่น เรื่องไกรทอง สังข์ทอง คาวี อิเหนา และเรื่องเกี่ยวกับพระบรมราชาภิเษกของรัชกาลที่ 2 บริเวณด้านนอกเป็นที่ตั้งของพระปรางค์สีขาว สถานที่ประสูติและที่บรรจุพระบรมสรีรังคารของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานจากกรมศิลปากรเมื่อปี พ.ศ. 2500

2. วัดกุฎีทอง ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ภายในเป็นที่ตั้งของกุฎีทอง กุฎีไม้สักเขียนลายปิดทองทั้งด้านนอกและด้านใน เดิมตัวอาคารมีการผูกฟุ้งและถูกน้ำเซาะดินจนพังทลาย และถูกรื้อเมื่อปี พ.ศ. 2538 ปัจจุบันได้รับการซ่อมแซมและสร้างใหม่ 1 หลัง ส่วนหนึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมของเก่า ที่ราชินิกุล ณ บางช้างถวายให้วัด เช่น แจกกัน ตำรายา คัมภีร์ใบลาน ชามสังคโลก เป็นต้น

3. วัดจุฬามณี สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นสมัยอยุธยาตอนปลายรัชสมัยของพระเจ้าปราสาททอง บริเวณด้านหลังวัดเดิมเป็นนิวาสนสถานของสมเด็จพระอัมรินทรามาตย์ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 1 และสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 2 ภายในอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงพุทธประวัติและวิถีชีวิตของชาวไทย ตรงหน้าบันของอุโบสถทั้ง 4 ทิศแสดงเรื่องราวในวรรณคดีไทย ได้แก่ ทิศตะวันออกเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ทิศตะวันตกเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ทิศเหนือเป็นรูปพระอิศวรทรงหงส์ และทิศใต้เป็นรูปครุฑขุดนาคร

4. วัดบางกะพ้อม สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นภายหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ประมาณปี พ.ศ. 2312 ภายในปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนังนูนอายุกว่า 200 ปี เรียงรายอยู่รอบผนังวิหารทั้งสี่ด้าน ที่มีความงดงามเก่าแก่และหาดูได้ยาก เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และมีรอยพระพุทธรูปจำลองสี่รอย สร้างขึ้นสมัยกรุงธนบุรี ประดิษฐานอยู่กลางวิหาร

5. วัดบางกุ้ง (ค่ายบางกุ้ง) เป็นวัดโบราณสร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เป็นสถานที่ที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชใช้รวบรวมไพร่พลเพื่อต่อสู้กับพม่า ปัจจุบันปรากฏหลักฐานที่เหลือคือ เสาเขต สระน้ำ และพระอุโบสถ ที่เรียกว่า โบสถ์ปรกโพธิ์ หรือ โบสถ์หลวงพ่อดำ มีลักษณะพิเศษคือพระอุโบสถทั้งหลังปกคลุมด้วยต้นไม้ 4 ชนิด คือ ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นไกร และต้นกร่าง ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปหลวงพ่อนิลมณี และจิตรกรรมฝาผนังแสดงเรื่องราวพุทธประวัติ

6. วัดบางแค่น้อย ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2411 เดิมพระอุโบสถสร้างขึ้นบนแพไม้ไผ่ผูกกับต้นโพธิ์ ต่อมาได้ย้ายขึ้นมาปลูกบนดิน และได้ทำการสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ขึ้นแทนหลังเดิมที่ชำรุดเมื่อปี พ.ศ. 2540 ผนังภายในพระอุโบสถแกะสลักด้วยไม้สักเพียง 7 แผ่น แสดงเรื่องราวพุทธประวัติและวิถีชีวิตของชาวสมุทรสงคราม ผนังด้านล่างใช้ศิลปะไม้ฝังไม้ คือการฝังไม้โมกมันลงในไม้สัก พื้นพระอุโบสถเป็นไม้ตะเคียนกว้างประมาณ 40 นิ้ว ประดิษฐานพระพุทธรูปเก่าแก่ศิลปะแบบจีน

7. วัดเพชรสมุทรวรวิหาร (วัดบ้านแหลม) ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นวรวิหารในปี พ.ศ. 2498 พระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบ้านแหลม พระพุทธรูปปางอุ้มบาตร สมัยสุโขทัย เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสมุทรสงคราม

8. อาสนวิหารแม่พระบังเกิด ตั้งอยู่บริเวณปากคลองบางนกแขวก ริมแม่น้ำแม่กลอง เป็นโบสถ์คาทอลิกเก่าแก่อายุมากกว่า 100 ปี สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศส เปาโล ซัลมอน ด้วยเงินสนับสนุนจากญาติพี่น้อง คณะมิสซังแห่งปารีส กรุงโรม และเหล่าคริสต์ศาสนิกชน เปิดเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2439 ตัวโบสถ์เป็นสถาปัตยกรรมแบบโกธิค (Gothic) ภายในประดับด้วยกระจกสีสวยงามจากประเทศฝรั่งเศส แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระนางมารีอาพระมารดาของพระเยซูเจ้า มีการตกแต่งภายในที่งดงาม และถือเป็นโบสถ์คาทอลิกที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย มีการบูรณะล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2547

9. โรงเจเจ็กเซ็งซ่าเป่าเก็งเต็ง ตั้งอยู่ริมคลองดาวดึงษ์ ฝั่งตรงข้ามกันกับวัดพระยาญาติ เป็นโรงเจเก่าแก่ สถานที่ศรัทธารวมจิตใจและประกอบพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอัมพวาและชุมชนใกล้เคียง ลักษณะสถาปัตยกรรมรูปแบบจีน ภายในประดิษฐานรูปปั้นของพระโพธิสัตว์กวนอิมพันมือ และไม้แกะสลักพระโพธิสัตว์ปางต่าง ๆ

10. อุทยานพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (อุทยาน ร. 2) ตั้งอยู่ติดกับบริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สตรีพระราชดำรินมาเปิดป้ายอุทยาน เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2522 ภายในประกอบไปด้วย ส่วนพิพิธภัณฑ์

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นเรือนไทยหมู่ 4 หลัง จัดแสดงศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และเครื่องใช้สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ลานโชน โรงละครกลางแจ้งไว้จัดแสดงโชนเฉลิมพระเกียรติสวนพรรณไม้ในวรรณคดี มีพรรณไม้กว่า 140 ชนิด ทั้งไม้ดอกและไม้ประดับ มีประติมากรรมปูนปั้นตัวละครในวรรณคดีหลายเรื่อง เช่น ไกรทอง เงาะป่า และเรือนหนังสือทรงไทย

11.พิพิธภัณฑสถานสัตววิทยา ตั้งอยู่ริมคลองอัมพวา เป็นพิพิธภัณฑสถานส่วนตัวของคุณประทีป เอี้ยวพันธ์ สร้างขึ้นเพื่อบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชาวชุมชนอัมพวา และจัดแสดงของใช้ในอดีต เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนและการเกษตร เรือแจว ตะเกียง เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

12.โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ (มูลนิธิชัยพัฒนา) ตั้งอยู่ริมคลองอัมพวา ประกอบด้วยที่ดิน 22 ไร่ และเรือนแถวไม้ริมคลอง แบ่งโครงการออกเป็น 4 ส่วน ส่วนแรกแปลงที่ดินด้านหลังเป็นที่พักอาศัยและสวนมะพร้าวเดิม ส่วนที่สองเป็นพื้นที่สวนสาธิตการเกษตร เช่น ลิ้นจี่ มะพร้าว ส่วนที่สามอาคารเรือนแถวไม้ริมคลอง และส่วนที่สี่ส่วนอาคารเรือนไม้อนุรักษ์ จำนวน 6 หลัง ใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น สาธิตการประกอบอาชีพ จำหน่ายสินค้าชุมชน แสดงศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวชุมชนอัมพวา และกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวา

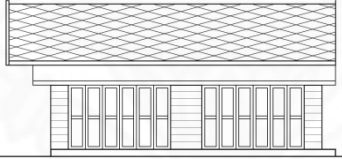
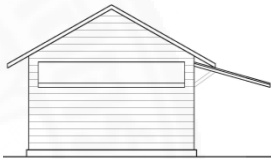

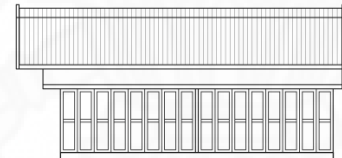

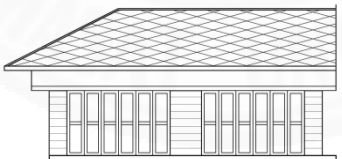
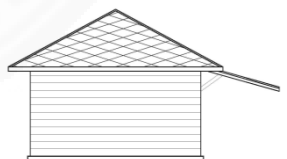

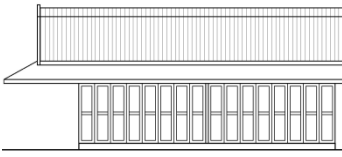
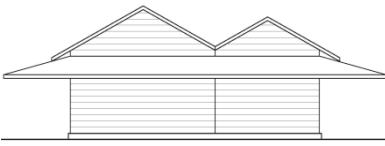
13.สำนักงานเทศบาลตำบลอัมพวา อาคารไม้เก่าแก่สูง 2 ชั้น ช่องลมเหนือประตูหน้าต่างตกแต่งลวดลายด้วยไม้ฉลุสวยงาม ภายในประดิษฐานศาลเจ้าพ่อกวนอู เทพเจ้าที่ชาวอัมพวาเคารพนับถือ และเชื่อว่าช่วยปกป้องอาคารให้รอดพ้นจากเหตุการณ์ไฟไหม้เมื่อ พ.ศ. 2494 มาได้ อาคารสำนักงานนี้ได้รับการบูรณะซ่อมแซมในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเมื่อปี พ.ศ. 2547

14.อาคารบ้านเรือนริมคลองอัมพวา ลักษณะของชุมชนริมคลองอัมพวา ส่วนใหญ่จะหันอาคารบ้านเรือนเข้าหาน้ำ เพื่อใช้ประโยชน์จากน้ำในการอุปโภคบริโภค และการคมนาคม ในปัจจุบันเอกลักษณ์ของบ้านเรือนในอดีตก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะบ้านเรือนรูปแบบเรือนแถวไม้ริมคลองอัมพวา ที่เป็นสถาปัตยกรรมลักษณะเฉพาะของชุมชนริมน้ำในอดีต โดยลักษณะบ้านเรือนบริเวณริมคลองอัมพวา สามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภท คือ เรือนแถวไม้ริมน้ำ เรือนแพเดิม เรือนไทยประเพณี เรือนแบบอาณานิคม และเรือนพื้นถิ่น โดยอาคารบ้านเรือนที่สามารถพบเห็นได้ชัดเจนในบริเวณคลองอัมพวาช่วงที่มีตลาดน้ำ คือ อาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำ ลักษณะทั่วไปเป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียวที่สร้างติดกันหรือต่อเนื่องกันเป็นแนวยาวไปตามคลอง รูปทรงของหลังคามี 4 แบบ คือ หลังคาทรงจั่วเดี่ยว หลังคาทรงจั่วแฝด หลังคาทรงปั้นหยา และหลังคาทรงไทยจั่วแฝด (ตารางที่ 4.11) มุงด้วยกระเบื้องว่าวหรือสังกะสีลูกฟูก ประตูส่วนใหญ่เป็นบานเฟี้ยมไม้เปิดกว้างตลอดแนว มีบางหลังที่เป็นประตูบานคู่ มีช่องลมเหนือประตูสำหรับระบายอากาศ หน้าต่าง

ส่วนใหญ่เป็นหน้าต่างไม้บานเปิดคู่ พื้นบ้านทำจากไม้กระดานแผ่นใหญ่ ฝาผนังทำด้วยแผ่นไม้ตีซ้อนเกล็ด ฝ้าเพดานเป็นแผ่นไม้กระดานตีซ้อนทับกัน และเอกลักษณ์ที่สำคัญอีกหนึ่งอย่างของเรือนแถวไม้ริมคลองอัมพวา คือป้ายชื่อร้านแบบโบราณ ที่ปัจจุบันยังคงมีแผ่นป้ายให้เห็นอยู่ แม้บางร้านจะไม่ได้เปิดทำการค้าเช่นในอดีตแล้ว แผ่นป้ายส่วนใหญ่จะใช้ตัวอักษรไทยคู่กับตัวอักษรจีนสีทองติดบนแผ่นไม้สีเข้ม หรือเป็นอักษรประดิษฐ์ที่มีลวดลายงดงาม (วิลาวัลย์ ภมรสวรรณ, 2553, น. 4-44)

ตารางที่ 4.11

ลักษณะรูปแบบของหลังคาเรือนแถวไม้ริมคลองอัมพวา

ลักษณะหลังคา	รูปด้านหน้า	รูปด้านข้าง
<p>หลังคาทรงจั่วเดี่ยว</p> 		
<p>หลังคาทรงจั่วแฝด</p> 		
<p>หลังคาทรงปั้นหยา</p> 		
<p>หลังคาทรงไทยจั่วแฝด</p> 		

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 4.25 ลักษณะการวางตัวของเรือนแถวไม้เก่าแกริมคลองอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 4 สิงหาคม 2556.

ภาพที่ 4.26 ตัวอย่างมรดกทางวัฒนธรรมประเภทศาสนสถาน โบราณสถาน และสถานที่สำคัญที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม วัดอัมพวันเจติยาราม (1) และอาสนวิหารแม่พระบังเกิด (2). โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 20 ตุลาคม 2556.

(2) มรดกทางวัฒนธรรมประเภทวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียงนั้นมีทรัพยากรประเภทที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจำนวนมากและมีความหลากหลาย กระจายอยู่ตามพื้นที่ชุมชน แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ (วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2553, น. 4-47) ได้แก่

1. ตลาดน้ำ ในอดีตพื้นที่ชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียงมีตลาดน้ำเป็นศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าอยู่หลายแห่ง แต่ในปัจจุบันตลาดน้ำที่ยังคงรูปแบบดั้งเดิมไว้เหลือเพียงแห่งเดียว คือ ตลาดน้ำท่าคา ที่จะมีการนัดหมายวันเวลาแบบข้างขึ้นข้างแรม (2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ) เริ่มตั้งแต่เวลา 6.00 – 12.00 น. ที่เหลือจะเป็นตลาดน้ำเก่าแก่ที่เคยรุ่งเรืองในอดีตได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูขึ้นมาใหม่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน ได้แก่ ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำบางน้อย และตลาดเก่าบางนกแขวก

2. สวนผลไม้ ชุมชนในพื้นที่แถบอัมพวาเป็นชุมชนที่ทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และสร้างรายได้ให้กับผู้คนในชุมชนเป็นอย่างมากนอกเหนือจากการพาณิชย์กรรมภายในบริเวณตลาดน้ำริมคลองอัมพวา การทำสวนในพื้นที่นี้จะเป็น “ระบบสวนยกทรง” ซึ่งเป็นรูปแบบของการทำการเกษตรบริเวณพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวม ทั้งการจัดการน้ำและการปรับปรุงดินที่มีประสิทธิภาพ เพราะอินทรีย์วัตถุจากระบบสวนไม่ได้สูญหายไปกับน้ำ แต่จะตกตะกอนอยู่ในท้องร่องกลายเป็นปุ๋ยธรรมชาติ ชาวสวนจะทำการลอกขึ้นมาเพื่อปรับปรุงดินในช่วงหน้าแล้ง เนื่องจากสภาพดินในพื้นที่ยกทรงและพื้นที่สวนในเขตอัมพวาจะเป็นดินเค็ม โดยผลไม้ที่นิยมปลูกภายในพื้นที่ ได้แก่ ลิ้นจี่พันธุ์คอมพิวเตอร์ ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ และสวนมะพร้าว

3. เตาดาล อาชีพการทำเตาดาลน้ำตาลมะพร้าว เป็นอาชีพที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการนำผลผลิตภายในชุมชนที่มีอยู่มากจากการทำสวนมะพร้าว น้ำตาลจากงวงมะพร้าวจะถูกแปรรูปโดยการเคี่ยวจนได้น้ำตาลมะพร้าว หรือน้ำตาลปึก ที่ใช้ในการทำอาหารและขนมไทย ถือเป็นอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน เตาดาลสำหรับเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าวส่วนใหญ่จะตั้งกระจายอยู่ทั่วไปตามสวนต่าง ๆ ที่มีการปลูกมะพร้าว และมีเตาดาลที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมการสาธิตขั้นตอนการทำน้ำตาลมะพร้าว และมีน้ำตาลมะพร้าวรวมไปถึงผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวจำหน่าย เช่น เตาดาลหวาน เตาดาลดี เตาดาวี เตากาหลง และเตาไทยตั้งอยู่ เป็นต้น

4. แหล่งศิลปหัตถกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ชุมชนอัมพวา นั้นนอกจากประวัติศาสตร์และรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าแล้ว ในด้านของศิลปหัตถกรรมก็ยังมีรูปแบบที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและโดดเด่นของชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของคนภายในชุมชนเพื่อผลิตงานศิลปหัตถกรรมจาก

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมา และการแปรรูปสิ่งของที่มีอยู่มากในชุมชนออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สวยงามจนเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง ได้แก่ เครื่องถ้วยเบญจรงค์ การทำเครื่องดนตรีไทยจากกะลามะพร้าว (ซอแคะสลัก) ผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านจากกะลามะพร้าว บ้านทรงไทยจำลอง เรือจำลอง และวงปีพาทย์มอญของบ้านไทยบรรเลง

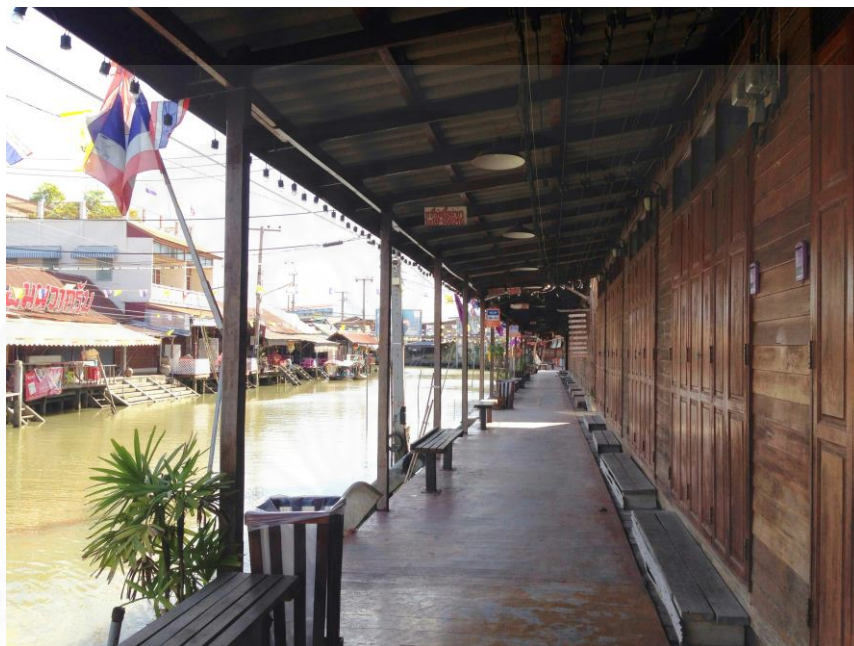
5. บรรยากาศวิถีสืบชุมชนริมน้ำ ในพื้นที่ชุมชนอัมพวา มีลักษณะของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำและลำคลองเล็กใหญ่หลายสายไหลผ่านในพื้นที่ ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่มีความเกี่ยวข้องและอาศัยสายน้ำในการดำเนินชีวิต ทั้งการใช้น้ำเพื่ออุปโภค บริโภคในชีวิตประจำวัน การทำการเกษตร การคมนาคมสัญจร การขนส่ง หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น ก็ล้วนแต่มีความผูกพันกับสายน้ำเกือบทั้งสิ้น ซึ่งวิถีชีวิตในแบบชุมชนริมน้ำนี้ก็เป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอัมพวา ที่ยังสามารถเห็นได้ อยู่ในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น การใช้เรือในการสัญจรขนส่งทางน้ำ การจับปลา การตกกุ้ง การตกบาตร ริมคลอง การใช้น้ำ/การเล่นน้ำในแม่น้ำลำคลอง เป็นต้น

4.4.2 สถานที่สำคัญและสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

ชุมชนตลาดน้ำอัมพวา เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีความเจริญทางด้านทำการเกษตร และด้านพาณิชย์กรรมการค้าขายมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องด้วยความเหมาะสมทางลักษณะของภูมิประเทศของชุมชน เป็นที่ราบลุ่มเหมาะสมในการทำการเกษตร และลำคลองหลายสายที่มีโครงข่ายติดต่อกับแม่น้ำแม่กลองทำให้ง่ายต่อการเดินทางสัญจรทางน้ำ จนเกิดเป็นสถานที่ศูนย์กลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ามาตั้งแต่อดีต ทำให้ลักษณะสถาปัตยกรรมมีผลสะท้อนถึงความเจริญ และลักษณะวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชนที่มีการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับลำน้ำคลองอัมพวา (ภาพที่ 4.27)

รวมถึงชุมชนอัมพวาแห่งนี้ยังเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ถึง 2 พระองค์ คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) โดยชุมชนอัมพวานั้นได้ถูกใช้เป็นสถานที่หลบภัยสงครามในช่วงเสียกรุงศรีอยุธยา ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ครั้นยังดำรงตำแหน่งเป็นหลวงยกบัตรแขวงเมืองราชบุรี เนื่องจากมีสภาพพื้นที่เป็นป่ารกและเรือกวานเอื้ออำนวยสำหรับหลบภัยสงคราม ทั้งนี้ยังเป็นสถานที่ประสูติของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งปัจจุบันคือที่ตั้งของพระอารามหลวงวัดอัมพวันเจติยาราม

จากที่มีการสั่งสมมาอย่างยาวนานของมรดกทางประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ทำให้มีสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านศาสนาอยู่มากมาย โดยสามารถสรุปสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในชุมชนอัมพวา และสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกับตลาดน้ำอัมพวา ดังแสดงใน ตารางที่ 4.12 และ ตารางที่ 4.13

ภาพที่ 4.27 สภาพบ้านเรือนริมคลองที่สะท้อนวิถีชีวิตริมน้ำและความเจริญในอดีต. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 25 เมษายน 2556.

ตารางที่ 4.12

ตารางแสดงสถานที่สำคัญภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา

สถานที่	รูปภาพ	ความสำคัญ	อายุสมัย
วัดอัมพวัน เจติยาราม		พระอารามหลวงชั้นโท เป็นสถานที่ประสูติของรัชกาลที่ 2 ซึ่งในปัจจุบันพระปรางค์ภายในวัดใช้เป็นที่บรรจุพระบรมสรีรังคารและพระบรมอัฐิบางส่วนของพระองค์ท่าน	สมัยอยุธยา – รัตนโกสินทร์
อุทยาน ร.2		สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 2 ที่ทรงมอบศิลปวัฒนธรรมทรงคุณค่าไว้เป็นมรดกแก่ชาติมากมาย จนได้รับยกย่องเป็นบุคคลสำคัญของโลก จากองค์กร UNESCO	เปิดทำการเมื่อ 31 มีนาคม พ.ศ. 2530
โครงการอัมพวา ชัยพัฒนานุรักษ์		ตั้งอยู่ในบริเวณตลาดน้ำอัมพวา เป็นโครงการของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อทำประโยชน์แก่ชุมชน ทั้งการสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้าน อนุรักษ์วิถีการใช้ชีวิตของชาวอัมพวา	เปิดทำการเมื่อ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2551
วัดจุฬามณี		สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมเป็นนิวาสนสถานของ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีในรัชกาลที่ 1 และ สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีในรัชกาลที่ 2	สร้างขึ้นสมัย กรุงศรีอยุธยา
วัดบางกะพ้อม		ปัจจุบันเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ได้รับอิทธิพลสถาปัตยกรรมแบบจีน ภายในวิหารมีพระพุทธรูปศิลาแลง สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นพระประธาน และจิตรกรรมฝาผนังปูน ที่สวยงาม	สร้างขึ้นราวปี พ.ศ. 2312 ใน ช่วงสมัยกรุงศรี อยุธยา

หมายเหตุ. โดย สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสมุทรสงคราม, 2555.

ตารางที่ 4.13

ตารางแสดงสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงตลาดน้ำอัมพวา

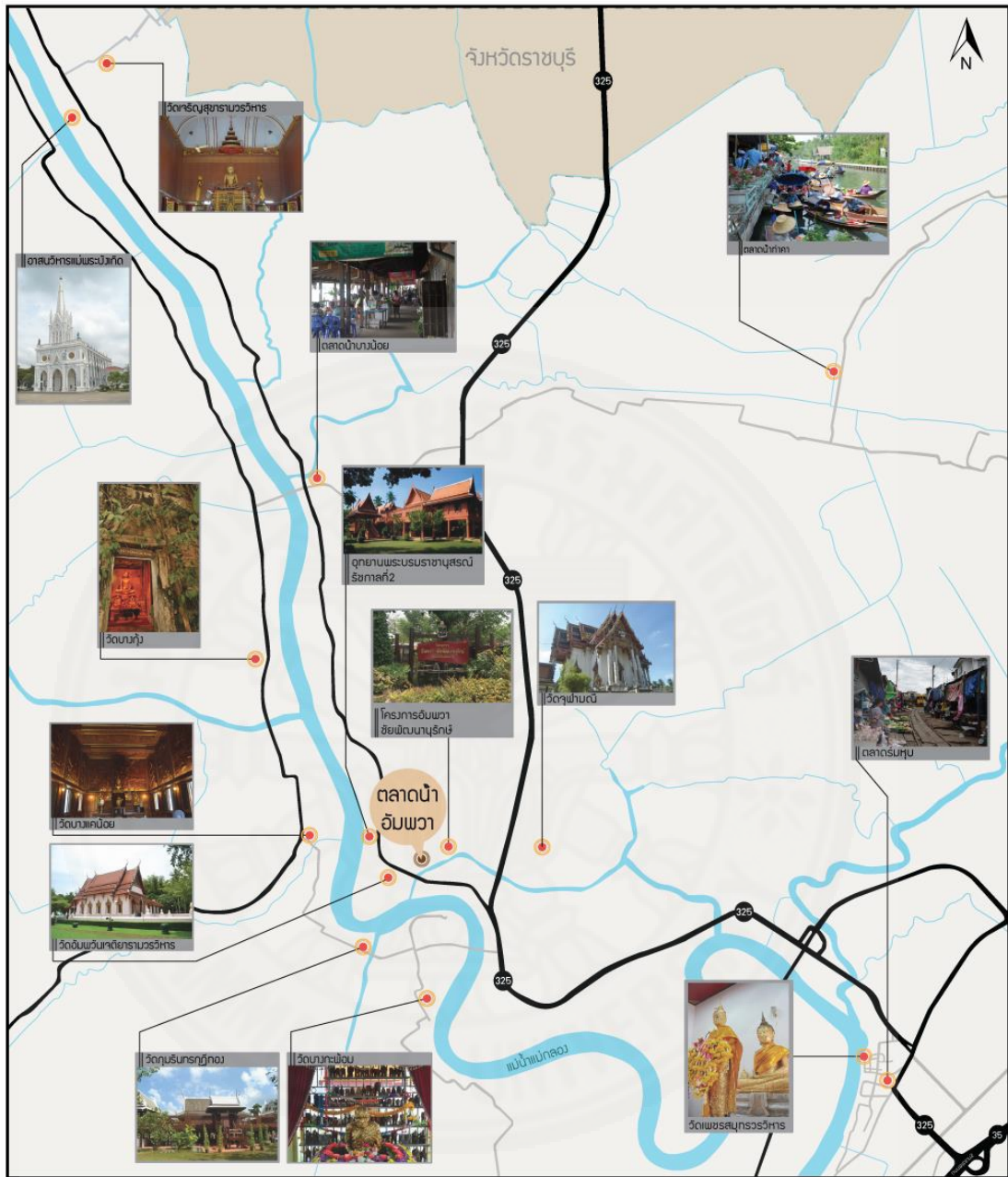
สถานที่	รูปภาพ	ความสำคัญ	อายุสมัย
ตลาดน้ำ บางน้อย		ตลาดน้ำเก่าแก่อายุกว่า 100 ปี ถูกฟื้นฟูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของชาวบางน้อยไว้ให้คงอยู่ตลอดไป	ได้รับการฟื้นฟูเปิดเป็นตลาดน้ำอีกครั้งเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2552
ตลาดน้ำท่าคา		เป็นตลาดน้ำเก่าแก่ที่ยังคงการันต์วันเปิดตลาดแบบโบราณ เฉพาะในวันขึ้นและวันแรม 2, 7 และ 12 ค่ำ เวลา 6.00 – 12.00 น.	ตลาดเก่าแก่อายุมากกว่า 100 ปี
ตลาด บางนกแขวก		ตลาดดั้งเดิมของชุมชนบางนกแขวกสภาพเป็นเรือนแถวริมน้ำแม่กลอง เป็นวิถีชาวบ้านที่เรือพื้นของดีสมัยก่อนมาขาย โดยเฉพาะอาหารรสชาติดั้งเดิม	ตลาดเก่าแก่อายุมากกว่า 100 ปี
ตลาดร่มหุบ (ตลาดรางรถไฟ)		ตลาดที่ทำการค้าขายริมทางรถไฟ โดยใช้รางรถไฟเป็นที่วางของและทางเดินเมื่อรถไฟมาของทุกอย่างรวมถึงร่มจะถูกเก็บให้พ้นรถไฟ และถูกจัดใหม่เมื่อรถไฟไปอย่างรวดเร็ว	ประมาณปี พ.ศ. 2527
วัดเพชรสมุทรวรวิหาร		เป็นพระอารามหลวง ประดิษฐานหลวงพ่อบ้านแหลมเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนแม่กลอง และที่เคารพของชาวไทยทุกสารทิศมานานนับสมัย	บูรณะจากวัดศรีจำปาเป็นวัดบ้านแหลม พ.ศ. 2307
วัดกุฎีทอง		กุฎีทองทำด้วยไม้สักทองทั้งหลัง และยังมีสวนพิพิธภัณฑ์ ที่ใช้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุล้ำค่า เช่น หนังสือไทย โถลายคราม เครื่องทองเหลืองดนตรีไทย เป็นต้น	สร้างขึ้นราวปี พ.ศ. 2431

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ตารางแสดงสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงตลาดน้ำอัมพวา

สถานที่	รูปภาพ	ความสำคัญ	อายุสมัย
วัดบางกุ้ง		สถานที่ตั้งค่ายบางกุ้ง ที่พักกองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระอุโบสถถูกต้นไทรปกคลุมทั้งหลัง หน้าบันเป็นปูนปั้นประดับเครื่องถ้วยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย	สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา
วัดบางแค่น้อย		เดิมพระอุโบสถสร้างบนแพไม้ไผ่ผูกไว้กับต้นโพธิ์ริมแม่น้ำ จนได้รับการบูรณะผนังภายในอุโบสถทำจากไม้สักเพียง 7 แผ่นแกะสลักเรื่องราวในพุทธประวัติด้วยความปราณีต มีคุณค่าทางศิลปะ	สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2411
อาสนวิหารแม่พระบังเกิด		โบสถ์คาทอลิก ที่สวยงามและเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย สร้างโดยบาทหลวงเปาโล ซัลมอน เป็นสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสรูปแบบโกธิค ประดับด้วยกระจกสี	อายุยาวนานกว่า 100 ปี

หมายเหตุ. โดย สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสมุทรสงคราม, 2555.

ภาพที่ 4.28 แผนที่แสดงที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในชุมชนอัมพวาและพื้นที่บริเวณใกล้เคียง.
โดย ผู้วิจัย, 2556.

ตารางที่ 4.14

ปฏิทินการท่องเที่ยวในรอบปีภายในพื้นที่ชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

เดือน	งานเทศกาล - ประเพณี / กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน
มกราคม	- งานมหรสพปีใหม่ / งานทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ 1 มกราคมของทุกปี
กุมภาพันธ์	- งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จัดขึ้นในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ณ อุทยานพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (อุทยาน ร.2) - พิธีบวงสรวงพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จัดขึ้นวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ของทุกปี - งานเทศกาลตรุษจีน ไหว้เจ้าพ่อกวนอู - งานวันมาฆบูชา
มีนาคม	- งานวันส้มโอขาวใหญ่อัมพวา
เมษายน	- งานวันผู้สูงอายุ จัดขึ้นวันที่ 11 เมษายน ของทุกปี - งานทำบุญตักบาตรวันสงกรานต์ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และการเล่นน้ำ - งานประเพณีสงกรานต์หลวงพ่อบ้านแหลม วัดเพชรสมุทรวรวิหาร จัดขึ้นระหว่างวันที่ 13 - 19 เมษายน - งานวันลิ้นจี่ บริเวณหน้าว่าการอำเภออัมพวา - งานวันว่าวไทย - งานตระวันรอนดอนหอยหลอด บริเวณศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เพื่อสักการะพระบรมรูปกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ อนุรักษ์ดอนหอยหลอด แข่งกีฬาประเพณี และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน
พฤษภาคม	- งานวันวิสาขบูชา - งานถวายผ้าป่าตามวัดต่าง ๆ
มิถุนายน	- งานถวายผ้าป่าตามวัดต่าง ๆ - งานบวชพระภิกษุและสามเณร
กรกฎาคม	- งานแห่เทียนพรรษา วันเข้าพรรษา

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ปฏิทินการท่องเที่ยวในรอบปีภายในพื้นที่ชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

เดือน	งานเทศกาล - ประเพณี / กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน
สิงหาคม	<ul style="list-style-type: none"> - งานวันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคมมหาราชินี - งานเทศกาลทิ้งกระจาด โรงเจเง็กเซ็งชำเป่าแก๊งเต็ง และศาลเจ้าแม่กายนทอง - งานวันส้มโอขาวใหญ่ บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภออัมพวา และบริเวณศาลากลางจังหวัดสมุทรสงคราม ช่วงปลายเดือนสิงหาคม
กันยายน	<ul style="list-style-type: none"> - งานวันอนุรักษ์คลองอัมพวา จัดขึ้นวันที่ 20 กันยายน ของทุกปี - งานเทศกาลตักบาตรชนมครก ณ วัดแก่นจันทร์เจริญ
ตุลาคม	<ul style="list-style-type: none"> - งานเทศกาลกินเจ โรงเจเง็กเซ็งชำเป่าแก๊งเต็ง - งานเทศกาลสารทไทย - งานทำบุญตักบาตรวันออกพรรษา - งานถวายผ้ากฐินตามวัดต่าง ๆ
พฤศจิกายน	<ul style="list-style-type: none"> - งานผ้ากฐินหลวง - งานประเพณีลอยกระทงกาบกล้วย (กระทงสาย) บริเวณแม่น้ำแม่กลอง
ธันวาคม	<ul style="list-style-type: none"> - งานเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคมมหาราช - งานประเพณีตักบาตรทางน้ำ ริมคลองอัมพวา วันที่ 5 ธันวาคม ของทุกปี - งานเทศกาลกินปลาทุและของดีเมืองแม่กลอง จัดขึ้นช่วงปลายเดือนธันวาคม บริเวณศาลากลางจังหวัดสมุทรสงคราม

หมายเหตุ. ดัดแปลงจาก วิชาวินัย ภูมิสุวรรณ, 2553, น. 4-54.

4.4.3 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

ภายในชุมชนอัมพวา โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณที่ประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวสำหรับบริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาภายในพื้นที่หลายอย่าง ทั้งสาธารณูปการต่าง ๆ บริการที่พักแรม บริการเรือนำเที่ยว ตลอดจนกิจการร้านค้าและบริการต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

4.4.3.1 สาธารณูปการสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว

ในพื้นที่บริเวณตลาดน้ำอัมพวา ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน มีสาธารณูปการต่าง ๆ ไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ที่จอดรถ ห้องน้ำ สถานที่นั่งพัก และการจัดเก็บขยะมูลฝอย ดังนี้

(1) ที่จอดรถ เมื่อตลาดน้ำอัมพวาเริ่มได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้น ชุมชนอัมพวาจึงได้มีการจัดเตรียมพื้นที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงโดยรอบไว้หลายแห่ง โดยพบว่ามีที่จอดรถทั้งหมด 8 แห่ง แบ่งเป็นที่จอดรถสาธารณะ จำนวน 6 แห่ง และที่จอดรถเอกชนจำนวน 2 แห่ง ที่จอดรถทั้งหมดมีความสามารถในการรองรับรถได้ประมาณ 1,000 กว่าคัน (วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2553, น. 4-93) มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.15

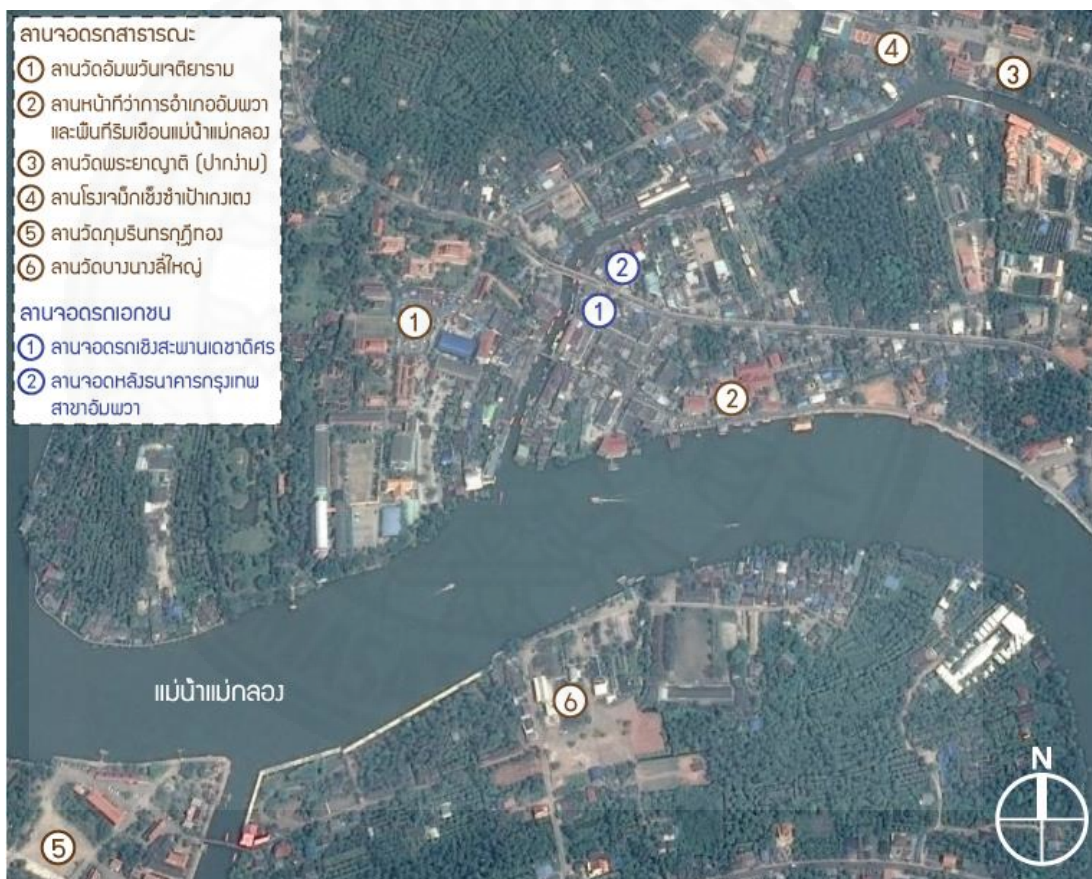
ที่จอดรถ ความสามารถในการรองรับรถ และจำนวนรถเข้า - ออกที่จอดรถของชุมชนอัมพวา

สถานที่จอดรถ	จำนวนรถที่สามารถรองรับได้ (คัน)	จำนวนรถเข้า - ออกเฉลี่ย (คัน)		
		วันศุกร์	วันเสาร์	วันอาทิตย์
ลานวัดอัมพวันเจติยาราม	400	200	700	900
หน้าที่ว่าการอำเภออัมพวา และพื้นที่แนวริมเขื่อนแม่น้ำแม่กลอง	100	100	200	300
ลานวัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม)	100	30	50	50
หน้าโรงเรียนเซนต์คาเบรียล	40	40	100	100
ลานวัดภุมรินทร์กุฎีทอง	150	-	20	20
ลานวัดบางนางลี่ใหญ่	150	-	20	20
ลานจอดรถเชิงสะพานเดชาติศร	40	60	100	100
ลานจอดรถหลังธนาคารกรุงเทพฯ	50	30	100	100
รวม	1,030	460	1,090	1,590

หมายเหตุ. อ้างอิงจาก วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2553, น. 4-94. และการสำรวจของผู้วิจัยเมื่อเดือนมีนาคม 2557.

จากตารางที่ 4.15 จะเห็นได้ว่าจะมีที่จอดรถสาธารณะทั้งหมด 6 แห่ง คือ ลานวัดอัมพวันเจติยาราม ลานหน้าที่ว่าการอำเภออัมพวาและพื้นที่แนวริมเขื่อนแม่น้ำแม่กลอง ลานวัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม) ลานหน้าโรงเรียนเซนต์คาเบรียล ลานวัดภุมรินทร์กุฎีทอง และลานวัดบางนางลี่ใหญ่ เป็นที่จอดรถที่ไม่เสียค่าบริการในการจอด โดยลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม

สามารถรองรับจำนวนรถได้มากที่สุดและมีจำนวนรถเข้า - ออกมากที่สุด รองลงมาคือลานจอดรถหน้าที่ว่าการอำเภอมัปปาและแนวริมเขื่อนฯ เนื่องจากพื้นที่ทั้งสองเป็นที่จอดรถที่อยู่ใกล้กับตลาดน้ำอัมพวาที่สามารถเดินได้อย่างสะดวก ซึ่งในปัจจุบันมีการประชาสัมพันธ์ที่จอดรถอื่น ๆ 4 แห่งที่เหลื้อมเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากจำนวนรถของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเพิ่มสูงขึ้น ทำให้พื้นที่ทั้งสองข้างต้นมีความแออัดทางการจราจร ส่วนของลานวัดภุมรินทร์กุฎีทองและลานวัดบางนางลี่ใหญ่เป็นที่จอดรถที่อยู่คนละฝั่งของแม่น้ำแม่กลอง เมื่อจอดรถแล้วจะต้องนั่งเรือข้ามฟากมายังฝั่งตลาดน้ำอัมพวา และที่จอดรถของเอกชนจะมีพื้นที่รองรับรถได้จำนวนหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความสะดวกสบายเนื่องจากอยู่ใกล้ตลาดน้ำอัมพวาสามารถเดินได้ในระยะใกล้ อัตราค่าจอดตั้งแต่ 20 - 40 บาทต่อคัน

ภาพที่ 4.29 ที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนอัมพวาและพื้นที่โดยรอบ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

(2) ห้องน้ำ จากการสำรวจพื้นที่เมื่อเดือนมิถุนายน 2557 พบว่าภายในพื้นที่ชุมชนอัมพวาบริเวณที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา ได้มีห้องน้ำที่จัดเตรียมไว้สำหรับอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมในพื้นที่ อยู่บริเวณด้านหลังเรือนแถวริมน้ำของสำนักงานโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ และยังมีห้องน้ำในพื้นที่รอบ ๆ ตัวตลาดอีก คือ ห้องน้ำของวัดอัมพวันเจติยาราม และห้องน้ำของเอกชนที่กระจายตัวอยู่ตามร้านค้าต่าง ๆ บริเวณริมสองฝั่งคลอง ซึ่งห้องน้ำเอกชนนี้จะมีค่าบริการ 3 – 5 บาทต่อคน

(3) สถานที่นั่งพัก เทศบาลตำบลอัมพวาได้มีการจัดเตรียมที่นั่งพักหรือจุดแวะพักสำหรับนักท่องเที่ยวไว้บริการภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาอยู่หลายแห่ง กระจายตัวอยู่ตลอดแนวพื้นที่ริมสองฝั่งคลองอัมพวา ได้แก่ พื้นที่นั่งรับประทานอาหารบริเวณเชิงสะพานเลียบบนที่บันไดทำน้ำสำหรับลงไปจับจ่ายซื้อสินค้าจากเรือของพ่อค้าแม่ค้า และเก้าอี้มานั่งกระจายตามจุดตลอดแนวทางเดินริมคลอง

(4) การจัดเก็บขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลอัมพวามีการจัดการขยะมูลฝอยภายในพื้นที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวา โดยมีการเพิ่มจำนวนถังขยะตามจุดต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชน และเน้นวางมากในพื้นที่ทางเดินริมคลองอัมพวา เนื่องจากในวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ปริมาณขยะมูลฝอยจึงเพิ่มมากขึ้นกว่า 2 เท่าตัว ทำให้ต้องมีการเพิ่มจำนวนเที่ยวรถเก็บขยะจากวันละ 1 เที่ยว เป็นวันละ 2 – 3 เที่ยวในช่วงวันที่มีตลาดน้ำ เพื่อไม่ให้เกิดขยะตกค้างในวันรุ่งขึ้น และขยะมูลฝอยทั้งหมดจะถูกนำไปฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะต่อไป รูปแบบของถังขยะบริเวณทางเดินริมคลองอัมพวาจะใช้โองราชบุรีและถังไม้ครอบถุงพลาสติกทำเป็นถังขยะวางกระจายตามจุดต่าง ๆ ของทางเดิน เพื่อให้มีความกลมกลืนกับสภาพภูมิทัศน์โดยรวมของชุมชนริมคลองอัมพวา

ภาพที่ 4.30 สาธารณูปการสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ (1) ที่นั่งพักผ่อนริมคลอง (2) ถึงขยะบริเวณทางเดินริมคลอง (3-4). โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 10 พฤษภาคม 2556.

4.5 สรุปคุณค่าและความสำคัญของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา

4.5.1 คุณค่าและความสำคัญของชุมชนด้านประวัติศาสตร์

จากที่กล่าวมาข้างต้นเรื่องประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชุมชนอัมพวา จะเห็นได้ว่าชุมชนอัมพวาเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เริ่มตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง ปรากฏหลักฐานว่าในชุมชนอัมพวามีตลาดค้าขายแห่งหนึ่ง ชื่อว่า “ตลาดบางช้าง” เป็นตลาดขนาดใหญ่ในลุ่มน้ำแม่กลอง ทำให้พื้นที่ชุมชนอัมพวาในขณะนั้นเป็นศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าของคนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง มีความรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

นอกเหนือจากการเป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้าขายที่เจริญรุ่งเรืองแล้ว ชุมชนอัมพวายังถือได้เป็นเมืองราชินิกุลแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กล่าวคือชุมชนอัมพวาเคยเป็นนิเวศน์สถานเดิมของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ครั้นยังดำรงพระยศเป็นหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี และยังเป็นสถานที่พระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า

นภาลัย (รัชกาลที่ 2) และพระราชินีอีก 2 พระองค์ คือ สมเด็จพระอัมรินทรามาตย์ (นาก) พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 1 และสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ (บุญรอด) พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 2

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่ชุมชนอัมพวามีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการเป็นพื้นที่ศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญของชุมชน และเป็นเมืองราชินิกุลของสองกษัตริย์ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) และสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) แห่งพระบรมจักรีวงศ์

4.5.2 คุณค่าด้านสภาพภูมิทัศน์ของชุมชน

ลักษณะพื้นที่ของชุมชนอัมพานั้น มีระบบแม่น้ำลำคลองที่มีการเชื่อมต่อกันเป็นโครงข่าย จากแม่น้ำสุลาลอง จากลำคลองผ่น้ำสู่ลำประโดงในพื้นที่สวน ระบบน้ำที่ไหลเวียนในพื้นที่ทำให้พื้นที่ชุมชนมีลักษณะเป็นเมือง 3 น้ำ (น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม) ส่งผลให้ระบบนิเวศภายในชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ เมื่อนำไปรวมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเกษตรกรรม ที่ใช้การสังเกตและศึกษาธรรมชาติของพื้นที่ ทำให้การทำเกษตรกรรมของชาวชุมชนอัมพวาเกิดผลดี และไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของชุมชน ชุมชนอัมพวาจึงยังสามารถรักษาสภาพภูมิทัศน์และระบบนิเวศทางธรรมชาติของพื้นที่ไว้ได้อย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้สภาพภูมิทัศน์ที่แสดงออกถึงการเป็นชุมชนริมน้ำของชาวอัมพวา ก็ยังปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน การตั้งถิ่นฐานบ่งบอกถึงลักษณะของชุมชนริมน้ำ สภาพบ้านเรือนตั้งหันหน้าเข้าหาลำคลอง จากวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับสายน้ำมาตั้งแต่อดีต การใช้น้ำในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งการอุปโภคและบริโภค โดยจะเห็นได้จากอาคารบ้านเรือนบริเวณที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา เป็นอาคารเรือนแถวไม้ชั้นเดียว วางตัวกันต่อเนื่องขนานไปกับคลองอัมพวา เกิดเป็นลักษณะภูมิทัศน์ที่สวยงาม สะท้อนภาพวิถีชีวิตของชาวชุมชนริมน้ำเช่นในอดีต

4.5.3 คุณค่าด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน

ในอดีตชุมชนอัมพวาเคยเป็นชุมชนที่มีความรุ่งเรือง เป็นศูนย์กลางการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าขนาดใหญ่ของกลุ่มน้ำแม่กลอง แต่ภายหลังจากที่มีการพัฒนาการคมนาคมขนส่งเป็นทางบก มีถนนตัดผ่านเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนมาใช้รถยนต์แทนการสัญจรทางเรือซึ่งมีความสะดวกสบายกว่า ความเจริญของชุมชนริมน้ำได้ถูกย้ายไปเกาะตามเส้นทางการสัญจรทางถนน ตลาดน้ำอัมพวาที่เคยคึกคักถูกลดความสำคัญลง อาคารบ้านเรือนที่เปิดทำการค้าปิดกิจการลงเหลือเพียงไม่กี่แห่ง เนื่องจากผู้คนวัยทำงานได้อพยพเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อศึกษาและหางานทำ ในชุมชนเหลือเพียงผู้สูงอายุกับเด็ก และภาพของชุมชนริมน้ำริมสองฝั่งคลองที่มีสภาพขบเซาทางเศรษฐกิจ ชุมชนอัมพวาได้หยุดชะงักการเติบโตกว่า 30 ปี จนเมื่อชาวชุมชน องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้มีความพยายามในการปรับปรุงและรื้อฟื้นตลาดน้ำอัมพวาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนขึ้น

เริ่มแรกได้เชิญชวนพ่อค้าแม่ค้าและชาวบ้านที่อาศัยบริเวณริมคลอง ปรับปรุงสภาพบ้านเรือนเพื่อเปิดทำการค้าขายอีกครั้งหนึ่ง มีการประชาสัมพันธ์ในสื่อรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ จุลสาร และแผ่นพับ เป็นต้น จนนักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจและเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ด้วยภาพลักษณ์ของชุมชนริมน้ำเก่าแก่ที่ยังคงมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับสายน้ำ เช่น การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนริมน้ำ การสัญจร/ค้าขายทางเรือ การใช้น้ำในคลองเพื่ออุปโภคบริโภค และการดักบาตรทางน้ำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ตลาดน้ำอัมพวากลับมาที่มีการค้าขายที่รุ่งเรืองอีกครั้ง ช่วยให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นจากการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ช่วยสร้างรายได้แก่ชาวบ้านในชุมชน ทั้งการค้าขายสินค้าที่เป็นผลผลิตชุมชน ผลิตภัณฑ์สินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และบริการการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น บริการเรือนำเที่ยว และบริการบ้านพักโฮมสเตย์ เป็นต้น

สภาพสังคมภายในชุมชนอัมพวา ยังคงปรากฏให้เห็นถึงการดำเนินวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ทั้งการพึ่งพาและใช้ประโยชน์จากน้ำในลำคลอง เช่น การพายเรือสัญจร การใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภค เป็นต้น รวมถึงการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน ที่ยังคงมีการพูดคุยทักทายกันอย่างเป็นมิตร การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันตามวิถีของคนในอดีต ซึ่งรวมไปถึงการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างมีอัธยาศัยไมตรี และการประกอบกิจการค้าขายที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นสิ่งที่ทำให้เสน่ห์ของบรรยากาศภายในชุมชนอัมพวาเช่นในอดีตนั้นมีให้เห็นอยู่ในบางช่วงของชุมชน เป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมภายในพื้นที่

ในด้านของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของชุมชน ก็มีการตกทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น แต่อาจจะมิมีในบางช่วงบางตอนที่การสืบทอดนั้นขาดความต่อเนื่องด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น ช่วงที่ชุมชนมีความชบเซาทางเศรษฐกิจ คนวัยทำงานได้อพยพไปหางานทำในเมือง เหลือเพียงผู้สูงอายุและเด็กภายในชุมชน ทำให้วัฒนธรรมและประเพณีบางช่วงถูกกลืนเลือนไป แต่ในปัจจุบันเมื่อการท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทในชุมชน การฟื้นฟูวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ทำให้วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นในอดีตที่อาจเคยถูกกลืนเลือนไปกลับมาให้คนรุ่นหลังได้สัมผัสและศึกษาอีกครั้งหนึ่ง เช่น ประเพณีการแข่งขันเรือ ประเพณีการชักพระ ประเพณีการลอยกระทงกาบกล้วย (กระทงสาย) รวมไปถึงศิลปะการทำอาหารและขนมไทยโบราณก็ถูกฟื้นฟูกลับมาเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไว้ เป็นต้น

4.5.4 คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมในพื้นที่ชุมชน

สถาปัตยกรรมในพื้นที่ชุมชนริมคลองอัมพวา เป็นสถาปัตยกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว แสดงถึงความรุ่งเรืองของชุมชนในอดีต ประกอบไปด้วย เรือนแถวไม้ริมน้ำ เรือนไทยโบราณ เรือนไทยพื้นบ้าน บ้านเรือนแพเดิม และเรือนไทยร่วมสมัย โดยภายในพื้นที่ศึกษาจะ

สามารถจำแนกลักษณะของบ้านเรือนได้ 2 ประเภท คือ เรือนแถวไม้ริมน้ำ และเรือนไทยร่วมสมัย (เรือนไทยประยุกต์หรือเรือนแบบอาณานิคม) ดังนี้

4.5.4.1 เรือนแถวไม้ริมน้ำ

ลักษณะการวางตัวของอาคารจะวางตัวหันหน้าเข้าหาคลองอัมพวา มีการปลูกเรือนต่อเนื่องกันขนานไปกับแนวสองฝั่งคลอง มีเอกลักษณ์ของเรือนแถวตามแบบของชุมชนริมน้ำดั้งเดิม ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว หลังคาส่วนใหญ่เป็นหลังคาทรงปั้นหยา หลังคาทรงจั่วเดี่ยว หลังคาทรงจั่วแฝด และหลังคาทรงจั่วแฝดทรงไทย มุงด้วยกระเบื้องว่าวหรือสังกะสีลูกฟูก ประตูเป็นไม้เปิดกว้างตลอดแนวเพื่อความสะดวกในการค้าขาย มีช่องลมเหนือประตูเพื่อระบายอากาศ หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ พื้นบ้านใช้ไม้กระดานแผ่นใหญ่ ฝาผนังเป็นไม้แผ่นตีซ้อนเกล็ด ฝ้าเพดานทำจากไม้กระดานตีซ้อนทับกัน โดยเอกลักษณ์อีกหนึ่งอย่างของเรือนแถวไม้ริมคลองอัมพวาคือแผ่นป้ายชื่อร้านค้า เป็นแผ่นป้ายเก่าแก่สมัยเปิดทำการค้าในอดีต ลักษณะของป้ายเป็นการใช้ตัวอักษรไทยคู่กับตัวอักษรจีนสีทอง หรือเป็นอักษรประดิษฐ์ที่มีลวดลายสวยงาม ติดลงบนแผ่นไม้สีเข้ม ซึ่งในปัจจุบันยังสามารถพบเห็นแผ่นป้ายลักษณะนี้ติดอยู่ตามอาคารเรือนแถวริมคลองอัมพวา แม้เรือนแถวบางหลังจะเปลี่ยนแปลงเป็นบ้านพักอาศัยไม่ได้ประกอบการค้าเช่นในอดีตแล้ว

(1) เรือนแถวไม้หลังคาทรงปั้นหยา พบได้ทั่วไปบริเวณกลางคลองอัมพวา เป็นเรือนแถวส่วนใหญ่ที่ได้รับการบูรณะซ่อมแซม โดยเรือนแถวบางส่วนได้รับงบประมาณเพื่อการบูรณะซ่อมแซมจากสำนักงานแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับ DANIDA เรือนแถวไม้หลังคาทรงปั้นหยานี้จึงยังคงรูปแบบดั้งเดิมไว้ คือหลังคามุงด้วยกระเบื้องว่าว ผนังไม้ตีซ้อนเกล็ด และประตูบานเพี้ยมไม้เปิดได้ตลอดแนวอาคาร

(2) เรือนแถวไม้หลังคาทรงจั่วเดี่ยว พบได้ทั่วไปบริเวณกลางและท้ายคลองอัมพวา ส่วนใหญ่หลังคาจะมุงด้วยสังกะสีลูกฟูกและกระเบื้องลูกฟูก เรือนแถวประเภทนี้จะทรุดโทรมไปตามระยะเวลาที่ยาวนาน มีการซ่อมแซมเองโดยเจ้าของบ้าน แต่ยังสามารถคงลักษณะรูปแบบดั้งเดิมไว้ได้เป็นส่วนใหญ่

(3) เรือนแถวไม้หลังคาทรงจั่วแฝด ตั้งกระจายอยู่ตามแนวคลองอัมพวา มีปริมาณน้อยกว่าเรือนแถวหลังคาทรงปั้นหยาและหลังคาทรงจั่วเดี่ยว หลังคามุงด้วยสังกะสีแทนการมุงด้วยกระเบื้องว่าว พื้นที่ด้านหน้าเป็นส่วนค้าขายและส่วนรับแขก พื้นที่ด้านหลังแบ่งเป็นพื้นที่ใช้สอยและพักผ่อน ปัจจุบันสภาพอาคารทรุดโทรม เจ้าของไม่ได้มีการซ่อมแซมมากนัก

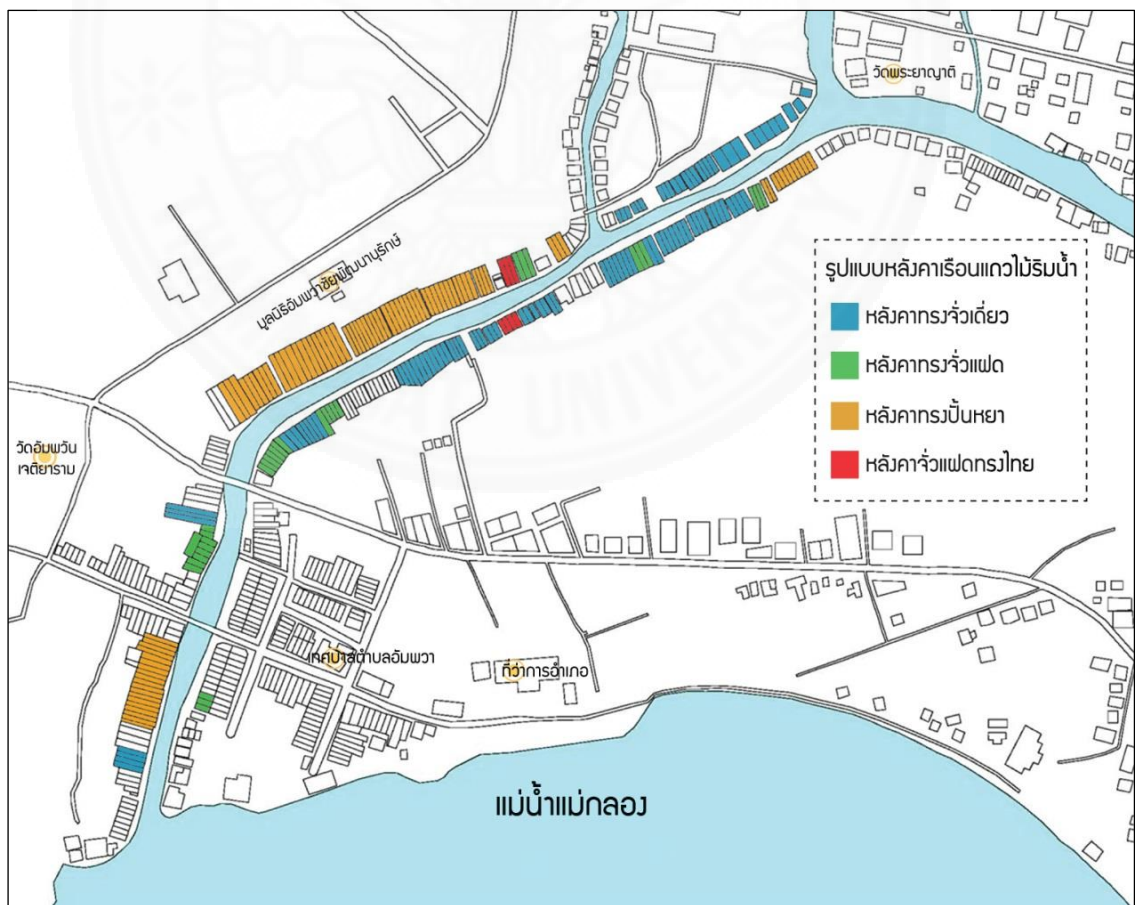
(4) เรือนแถวไม้หลังคาทรงจั่วแฝดทรงไทย พบเห็นได้น้อยในพื้นที่ริมคลองอัมพวา มีลักษณะคล้ายกับเรือนแถวไม้หลังคาทรงจั่วแฝด ต่างกันที่หลังคาแบบจั่วทรงไทย มุงด้วยสังกะสี พื้นที่ใช้สอยด้านหน้าเป็นบานพับไม้เปิดตลอดแนวอาคาร มีสภาพทรุดโทรมแต่ยังคงลักษณะของเรือนแถวไม้ริมน้ำที่สวยงามในอดีตที่สามารถเห็นได้

ภาพที่ 4.31 ลักษณะของเรือนแถวไม้ริมน้ำในพื้นที่คลองอัมพวา เรือนแถวไม้หลังคาทรงปั้นหยา (1) เรือนแถวไม้หลังคาทรงจั่วเดี่ยว (2) เรือนแถวไม้หลังคาทรงจั่วแฝด (3) และเรือนแถวไม้หลังคาทรงจั่วแฝดทรงไทย. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 4 สิงหาคม 2556.

ภาพที่ 4.32 เอกลักษณ์ของป้ายชื่อร้านค้าแบบโบราณบริเวณร้านค้าริมคลองอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 4 สิงหาคม 2556.

ภาพที่ 4.33 ลักษณะและที่ตั้งของเรือนแถวไม้บริเวณริมคลองอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, 2557.

4.5.4.2 เรือนไทยร่วมสมัย (เรือนไทยประยุกต์หรือเรือนแบบอาณานิคม)

ลักษณะของเรือนไทยร่วมสมัยหรือเรือนไทยประยุกต์ เป็นเรือนไทยที่มีรูปแบบผสมผสานกันระหว่างสถาปัตยกรรมไทยและสถาปัตยกรรมยุโรป ซึ่งเรือนไทยร่วมสมัยในพื้นที่ชุมชนอัมพวาจะมีลักษณะเป็นเรือนครึ่งตึกครึ่งไม้ สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยรัชกาลกาลที่ 5 หรือรัชกาลที่ 6 รูปแบบหลังคาทรงจั่วมุงกระเบื้องลอนคู่ ผนังใช้ไม้แผ่นตีซ้อนเกล็ดแนวนอน หน้าต่างบานกรอบไม้ลูกฟักติดกระจกลใส พื้นเดิมเป็นพื้นไม้ในปัจจุบันปรับปรุงเป็นพื้นคอนกรีต เรือนไทยประยุกต์ที่เห็นชัดเจนในชุมชนอัมพวา เป็นเรือนไทยตั้งอยู่ตรงริมคลองอัมพวา บริเวณปากคลองติดกับแม่น้ำแม่กลอง

ภาพที่ 4.34 ลักษณะของเรือนไทยร่วมสมัยในพื้นที่คลองอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 4 สิงหาคม 2556.

4.6 สรุปรูปการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของพื้นที่ศึกษา

หลังจากที่มีการดำเนินโครงการต่าง ๆ โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชาวบ้านในชุมชน เพื่อทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา เริ่มต้นจากโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา (พ.ศ. 2545 - 2546) โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมชุมชนริมคลองอัมพวา (พ.ศ. 2546 - 2548) นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนของเทศบาลตำบลอัมพวา (พ.ศ. 2547) โครงการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนอัมพวา (พ.ศ. 2549) และโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ มูลนิธิชัยพัฒนา (พ.ศ. 2549 - 2550) ซึ่งเป็นผลทำให้ชุมชนอัมพวา ในพื้นที่บริเวณริมสองฝั่งคลองอัมพวาและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้เป็นตลาดน้ำอัมพวา สถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมภายในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ด้วยปัจจัยในด้านคุณค่าประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่มีมาอย่างยาวนาน ประกอบกับความ

สวยงามของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความสวยงามของสถาปัตยกรรมและลักษณะสถาปัตยกรรม คุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำที่สืบทอดกัน มาแต่โบราณ ตลอดจนความได้เปรียบด้านสถานที่ตั้งที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงต่าง ๆ ทำให้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวานั้นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีกำลังการเติบโตสูง เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในพื้นที่มากขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เป็นผลทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สามารถจำแนกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสถาปัตยกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.6.1 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ

ภายในพื้นที่ศึกษาบริเวณตลาดน้ำอัมพวา มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่มีการเติบโตขึ้น ดังนี้

4.6.1.1 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคาร

ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์ของอาคารริมน้ำ (เรือนแถวไม้ริมคลอง) ในพื้นที่ชุมชนบริเวณที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา ตั้งแต่บริเวณปากคลองอัมพวาไปจนถึงบริเวณหน้าวัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม) โดยใช้ข้อมูลการใช้ประโยชน์อาคารในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีก่อนที่จะมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน เปรียบเทียบกับการใช้ประโยชน์อาคารในปี พ.ศ. 2553 หลังจากตลาดน้ำอัมพวาเปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมาแล้ว 7 ปี นับตั้งแต่มีการเปิดตลาดน้ำครั้งแรกในปี พ.ศ. 2547 เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น

จากข้อมูลการใช้ประโยชน์อาคารของกองช่าง ฝ่ายการโยธา เทศบาลตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม อาคารริมน้ำในบริเวณพื้นที่ศึกษาในปี พ.ศ. 2544 ตั้งแต่บริเวณปากคลองอัมพวาติดแม่น้ำแม่กลองถึงวัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม) มีจำนวน 351 หน่วย และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 360 หน่วยในปี พ.ศ. 2553 (ตารางที่ 4.16) รูปแบบของสถาปัตยกรรมอาคารในพื้นที่มี 2 ประเภท คือ อาคารเรือนแถวไม้เก่า ที่เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นหลักในพื้นที่ และอาคารเรือนไทยร่วมสมัย (เรือนไทยประยุกต์หรือเรือนแบบอาณานิคม) ทางเดินเท้าหน้าอาคารได้รับการปรับปรุงจากทางเดินไม้ เป็นทางเดินคอนกรีตเสริมเหล็กยาวขนานไปกับแนวคลอง โดยในแต่ละบ้านจะทำบันไดเพื่อลงสู่คลอง หรือในบางบ้านจะทำเป็นศาลาหรือชานยื่นลงไปในคลองเพื่อใช้ประโยชน์พื้นที่ และจากการสำรวจในปัจจุบันได้มีการทำศาลาหรือชานเพิ่มจำนวนมากขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งร้านค้า ร้านอาหาร และบริการที่พัก - โฮมสเตย์

ตารางที่ 4.16

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารในพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2544 เปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2553

ประเภทของการใช้ ประโยชน์อาคาร	พ.ศ. 2544		พ.ศ. 2553		การเปลี่ยนแปลง หน่วย
	หน่วย	ร้อยละ	หน่วย	ร้อยละ	
ที่อยู่อาศัย	202	57.55	122	33.89	-80
พาณิชยกรรม	5	1.42	79	21.94	74
ที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม	89	25.36	159	44.17	70
ไม่มีการใช้ประโยชน์	55	15.67	0	0.00	-55
รวม	351	100.00	360	100.00	9

หมายเหตุ. โดย กองช่าง ฝ่ายการโยธา เทศบาลตำบลอัมพวา, 2554.

จากภาพที่ 4.35 แสดงการใช้ประโยชน์อาคารในพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2544 เปรียบเทียบการใช้ประโยชน์อาคาร พ.ศ. 2553 จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารในด้านการพาณิชยกรรม และการอยู่อาศัยผสมการพาณิชยกรรมเพิ่มมากขึ้น โดยอาคารบริเวณริมคลองอัมพวาได้เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์เพื่อทำการค้าขายไปเกือบทั้งหมด ทั้งอาคารที่ไม่มีการใช้ประโยชน์ และอาคารที่อยู่อาศัยอย่างเดียว เนื่องจากการท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวาได้รับกระแสนิยมจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารที่เกิดขึ้นนั้น เป็นผลมาจากการเติบโตของการท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวา และส่งผลทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น ผู้คนในชุมชนต่างกลับมาประกอบอาชีพในชุมชนเหมือนเดิม อาคารที่ถูกปิดไม่ได้ใช้ประโยชน์หรืออาคารที่ใช้เพื่ออยู่อาศัยเพียงอย่างเดียวก็ถูกปรับปรุงซ่อมแซมเพื่อเปิดทำการค้าหรือบริการด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยสามารถจำแนกลักษณะการเปลี่ยนแปลงได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

(1) การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารประเภทที่อยู่อาศัย โดยใน พ.ศ. 2544 อาคารประเภทที่อยู่อาศัยมีจำนวนมากที่สุดในพื้นที่ บางส่วนก็มีผู้อยู่อาศัยจริงและบางส่วนก็ถูกปิดไว้ไม่มีผู้อยู่อาศัย ได้มีการเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. 2553 เป็นอาคารประเภทพาณิชยกรรมมากที่สุด รองลงมาคืออาคารประเภทที่อยู่อาศัยผสมพาณิชยกรรม

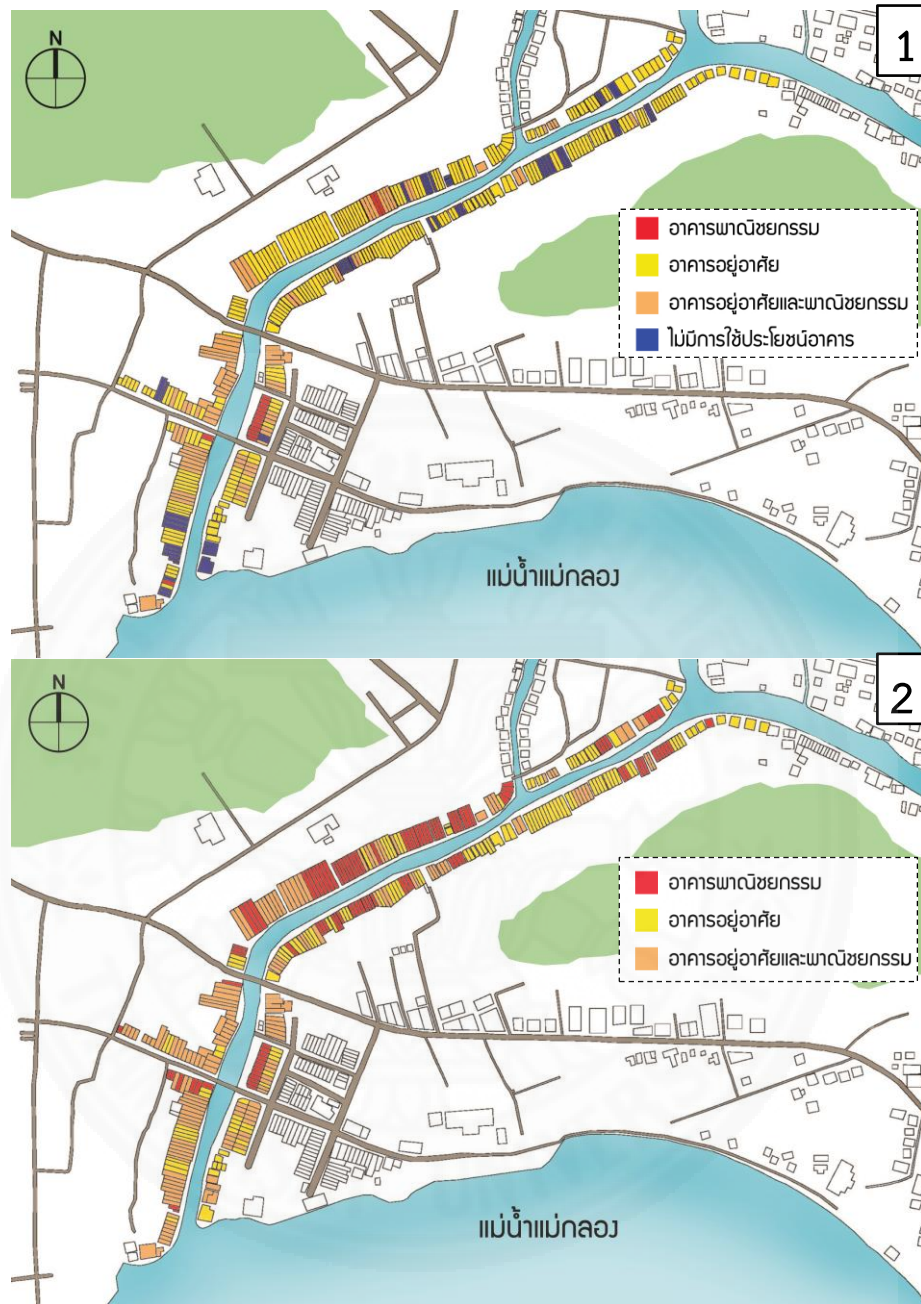
(2) การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารประเภทที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม ใน พ.ศ. 2544 ซึ่งมีจำนวนรองลงมาจากอาคารประเภทที่อยู่อาศัย โดยในปี พ.ศ. 2553 อาคารประเภทนี้ทั้งหมดก็ยังมีการใช้ประโยชน์แบบเดิมอยู่ อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในเรื่องของประเภทการค้าขายที่ปรับปรุงให้เหมาะกับการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

(3) การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารที่ว่างไม่มีการใช้ประโยชน์ในปี พ.ศ. 2544 ได้เปลี่ยนแปลงเป็นอาคารที่ใช้ประโยชน์ทางพาณิชยกรรมมากที่สุด ในปีพ.ศ. 2553 รองลงมาก็คืออาคารประเภทที่อยู่อาศัยผสมพาณิชยกรรม และอาคารประเภทที่อยู่อาศัย ตามลำดับ

(4) การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารที่มีการขยายต่อเติมเพิ่มในพื้นที่เดิม หรือสร้างขึ้นใหม่ในพื้นที่ว่าง มีการสร้างอาคารประเภทพาณิชยกรรมมากที่สุด รองลงมาก็คืออาคารประเภทที่อยู่อาศัยผสมพาณิชยกรรม และอาคารประเภทที่อยู่อาศัย ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่จะทำเป็นบ้านพักประเภทโฮมสเตย์ ร้านค้า ร้านอาหาร หรือโรงเพื่อแบ่งพื้นที่ภายในให้เช่า เป็นต้น

(5) การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารประเภทอาคารพาณิชยกรรม ที่ในปี พ.ศ. 2544 มีจำนวนน้อยที่สุดในพื้นที่ แต่ในปี พ.ศ. 2553 ยังคงมีการใช้ประโยชน์อาคารประเภทนี้เช่นเดิม แต่มีการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนการใช้ประโยชน์ด้านพาณิชยกรรมที่เพิ่มมากขึ้นจนเป็นประเภทการใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ของอาคารในพื้นที่ศึกษา

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารที่เกิดขึ้นมีผลมาจากการท่องเที่ยวที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในชุมชนอัมพวา การค้าขายเป็นส่วนสำคัญที่เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารส่วนใหญ่ไปในเชิงพาณิชยกรรม ซึ่งเห็นได้จากอาคารเรือนแถวริมคลองอัมพวาจะเรียงรายไปด้วยร้านค้าต่าง ๆ ยาวตลอดแนวคลอง บ่งบอกถึงการเป็นชุมชนศูนย์กลางการค้าที่เจริญรุ่งเรืองในอดีต ซึ่งในปัจจุบันอาคารส่วนหนึ่งเป็นของเจ้าของหรือของผู้เช่าเดิม แต่อีกส่วนหนึ่งถูกเปลี่ยนเจ้าของไปเป็นนักลงทุน/ผู้ประกอบการจากต่างถิ่น ที่เข้ามาลงทุนกับการท่องเที่ยว ราคาเช่าที่มีอยู่ก็ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ผู้เช่าเดิมบางรายที่แบกรับค่าใช้จ่ายไม่ไหวก็ต้องย้ายออกให้ผู้เช่าใหม่ที่มีกำลังเงินพอเช่าทำธุรกิจต่อไป

ภาพที่ 4.35 แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์อาคารในพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2544 (1) และ พ.ศ. 2553 (2).
โดย กองช่าง ฝ่ายการโยธา เทศบาลตำบลอัมพวา, 2554.

4.6.1.2 การเปลี่ยนแปลงด้านการจราจรและการสัญจรในพื้นที่

การจราจรในช่วงวันที่มีการจัดกิจกรรมตลาดน้ำ (วันศุกร์ - อาทิตย์) จะเกิดปัญหาการจราจรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะวันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจากที่ต่าง ๆ เดินทางเข้ามายังพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทั้งนักท่องเที่ยวแบบทัศนจร และนักท่องเที่ยวที่พักค้างแรม ส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดตั้งแต่เส้นทางเข้าสู่ตัวเมืองสมุทรสงครามเรื่อยมาจนถึงตลาดน้ำอัมพวา ทำให้มีการปรับปรุงและขยายเส้นทางบางช่วงของถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 รวมถึงการปรับปรุงถนนประชาเสรษฐ์ (ถนนทางเข้าตลาดน้ำ) มีการลาดยางเพื่อให้ได้มาตรฐานความปลอดภัยมากขึ้น ช่วยลดปัญหาการจราจรที่ติดขัดให้เบาบางลง และเพื่อรองรับจำนวนยานพาหนะของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

การปรับปรุงเส้นทางสัญจรภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา ในช่วงวันที่มีตลาดน้ำ การเดินสัญจรภายในพื้นที่มีความแออัดมาก จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามามาก ศักยภาพของพื้นที่ยังรองรับได้ไม่เพียงพอ เทศบาลตำบลอัมพวาได้มีการปรับปรุงทางเดินริมคลอง จากเดิมเป็นทางเดินไม้ให้เป็นทางเดินคอนกรีตเสริมเหล็ก มีการสร้างสะพานข้ามคลองอัมพวาเพิ่มขึ้นอีก 3 สะพาน เพื่อกระจายความหนาแน่นของจำนวนคนข้ามสะพานที่มีอยู่เดิมเพียง 1 สะพาน ดังนั้นสะพานในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาจึงมีทั้งหมด 5 สะพาน แบ่งเป็นสะพานสำหรับรถวิ่ง 1 สะพาน คือ สะพานเดชาดิศร และสะพานสำหรับคนข้าม 4 สะพาน คือ สะพานเทศบาลตำบลอัมพวา (ในวันปกติรถจักรยานยนต์สามารถข้ามได้) สะพานขุนนิกร ตั้งอยู่ก่อนถึงทางแยกระหว่างคลองอัมพวาและคลองบางจาก สะพานไม้ข้ามคลองอัมพวา ตั้งอยู่ใกล้กับสะพานเดชาดิศร และสะพานหน้าวัดพระยาญาติ สร้างขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จอดรถบริเวณวัดพระยาญาติ

ในปัจจุบันถึงจะมีการสร้างสะพานขึ้นมาเพิ่มเติม แต่ก็ยังไม่สามารถลดความหนาแน่นและปัญหาในการเดินสัญจรภายในตลาดน้ำได้ เนื่องจากชุมชนอัมพวาเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีพื้นที่ทางเดินริมน้ำค่อนข้างแคบ ทั้งยังมีการตั้งแผงลอยขายสินค้าบริเวณทางเดิน และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น แม้จะมีการปรับปรุงทางเดินริมคลองและการตีเส้นเพื่อแบ่งพื้นที่การตั้งแผงขายสินค้าแล้วก็ตาม ปัญหาความหนาแน่นและความแออัดในการสัญจรก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้

4.6.2 การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

4.6.2.1 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ผลจากการท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวาเป็นที่นิยมมากขึ้น ทำให้เกิดกระแสนิยมขึ้นภายในพื้นที่ชุมชน วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในอดีตก่อนที่ตลาดน้ำอัมพวาจะกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว คนในชุมชนอัมพวามีวิถีชีวิตที่สงบ เรียบง่าย ตื่นเช้าและนอนแต่หัวค่ำ เมื่อถึงเวลากลางคืนทุกอย่างจะเงียบสงบ มีเพียงเสียงจิ้งหรีดเรไรและเสียงโทรทัศน์เบาๆ ออกมาจากบ้านเรือนริมน้ำ ทุกคนในชุมชนมีความพอใจกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ มีการพึ่งพาอาศัยกันเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน แต่ในปัจจุบันชุมชนอัมพวามีความคึกคักขึ้นจากการท่องเที่ยวและการค้าขายรูปแบบตลาดน้ำยามเย็น มีนักท่องเที่ยวเดินกันขวักไขว่ ร้านค้าและบริการนำเที่ยวต่าง ๆ เปิดถึงเวลากลางคืน มีเสียงเพลงจากร้านอาหาร เสียงเรียกนักท่องเที่ยวจากบริการเรื่อนำเที่ยว เสียงเครื่องยนต์กลิ้งน้ำมันจากรถที่วิ่งกันวุ่นวายภายในคลอง และแสงไฟจากร้านค้าในเวลากลางคืน ซึ่งขัดกับวิถีชีวิตของชาวชุมชนในอดีต

เมื่อการท่องเที่ยวเริ่มมีการพัฒนาเป็นธุรกิจหรืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนี้นั้นอาจดูไม่มาก เพราะเกิดขึ้นเฉพาะในวันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ แต่การแข่งขันที่สูงขึ้นในการทำธุรกิจการค้าและบริการ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับความสัมพันธ์ของคนในชุมชน จากการพึ่งพาอาศัย ความมีน้ำใจไมตรีที่ดีระหว่างเพื่อนบ้านหรือละแวกบ้านใกล้เคียงได้ลดน้อยลง ระบบทุนนิยมได้เข้ามาแทนที่วิถีชีวิตแบบเก่า คนในชุมชนมีความเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น มีการพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง เกิดการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างบ้านใกล้เคียง เพราะการขัดผลประโยชน์ทางธุรกิจการค้า จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของชาวชุมชนอัมพวาได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวระยะสั้นเพียงไม่กี่วันต่อสัปดาห์ แต่กลับมีการเปลี่ยนแปลงโดยตรงต่อวิถีชีวิตอย่างมาก ความพอใจและเรียบง่ายได้หายไป ทุกคนมุ่งหวังรายได้และกำไรจากการทำธุรกิจมากขึ้น ภาพลักษณ์ของชุมชนตลาดริมน้ำเก่าแก่ ที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายและพึ่งพาอาศัยกันและกันได้จางหายไป

4.6.2.2 การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

การฟื้นฟูชุมชนอัมพวาและตลาดน้ำขึ้นมานั้น ได้ส่งผลดีในด้านของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ทำให้มีการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นที่เคยเลือนหายไปกลับมาให้คนรุ่นปัจจุบันได้เรียนรู้อีกครั้ง เช่น การลอยกระทงสาย (กระทงกาบกล้วย) การใส่บาตรทางน้ำ การทอดกฐินทางน้ำ เป็นต้น รวมไปถึงการร่วมมือกันในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังหลงเหลือให้คงอยู่สืบต่อไป เช่น การอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะการทำอาหารและขนมชาวงวัง การเล่นดนตรีไทย การแสดงโขน การแสดงหุ่นกระบอกเล็ก และการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น

4.6.3 การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เมื่อชุมชนอัมพวากลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นกระแสนิยม ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวาเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลเสียต่อชุมชน ได้แก่

(1) ปัญหาจำนวนขยะที่เพิ่มสูงขึ้น ด้วยการที่ตลาดน้ำอัมพวามีอาหารและขนมขายมากมาย แต่ไม่มีการบริหารจัดการเรื่องภาชนะที่ใช้ใส่อาหาร เน้นความสะดวกรวดเร็วในการขาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภาชนะที่ย่อยสลายยาก เช่น โฟม และถุงพลาสติกต่าง ๆ เป็นต้น รวมถึงนักท่องเที่ยวที่ทิ้งขยะไม่เป็นที่ ส่งผลให้มีสิ่งปฏิกูลในชุมชนเพิ่มมากขึ้น และไม่มีการจัดการสิ่งเหล่านี้อย่างเป็นระบบ เมื่อขยะเหล่านี้ถูกทิ้งลงในแม่น้ำลำคลอง ทำให้แหล่งน้ำตามธรรมชาติเน่าเสีย ทำลายระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

(2) ปัญหาจากเรือยนต์รับนักท่องเที่ยว ที่มีการทิ้งคราบน้ำมันลงสู่น้ำและลำคลองตามเส้นทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น เส้นทางดูหิ่งห้อย เส้นทางไหว้พระ 9 วัด เป็นต้น นอกจากนี้คลื่นน้ำจากใบพัดเรือยังเป็นการกัดเซาะตลิ่งของชาวบ้านบริเวณริมน้ำ ให้ดินริมตลิ่งพังทลายลงอีกด้วย และผลกระทบที่มาจากการเล่นเรือชมหิ่งห้อย ยังทำให้หิ่งห้อยลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากดินริมตลิ่งพังทลาย ต้นลำพูที่เป็นที่อยู่ของหิ่งห้อยไม่มีดินยึดเกาะก็ล้มตายลง และการรบกวนจากนักท่องเที่ยวทำให้เกิดมลภาวะทางอากาศ มลภาวะทางเสียง ชาวบ้านจึงเกิดความรำคาญตัดต้นลำพูของตนทิ้ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ที่ถูกทำลายโดยการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น

(3) ปัญหาการตัดต้นไม้จำนวนมาก เพื่อปรับที่ดินเป็นที่โฮมสเตย์และรีสอร์ท ทำให้พื้นที่สวนผลไม้ และพื้นที่นิเวศของชุมชนมีจำนวนลดลง และของเสียที่เกิดจากการปลูกสร้างก็ถูกทิ้งลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำบางชนิด เช่น ปลาตีน ปลากระบอก ทำให้สัตว์น้ำอพยพไปที่อื่น หรือล้มตายจากมลพิษที่เกิดขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมชุมชนอัมพวาได้เปลี่ยนแปลงไป ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เนื่องจากการท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ และการขาดจิตสำนึกในการให้ความสำคัญต่อการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

4.6.4 การเปลี่ยนแปลงด้านสถาปัตยกรรม

ลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของบ้านเรือนริมคลองอัมพวาได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิม ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดจากการต่อเติมหรือตัดแปลงอาคารเดิมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเพื่อธุรกิจการค้า รวมทั้งมีการสร้างอาคารขึ้นใหม่ที่อาจจะแปลกตาสำหรับคนใน

พื้นที่ และขัดกับสภาพภูมิทัศน์โดยรอบของชุมชน ทำให้สภาพภูมิทัศน์โดยรวมของชุมชนริมน้ำได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น อาคารที่สร้างขึ้นใหม่บนพื้นที่ว่าง การรื้ออาคารดั้งเดิมของชุมชนในอดีต เพื่อสร้างอาคารใหม่ หรือการดัดแปลงเพิ่มจำนวนชั้นของอาคาร รวมไปถึงสีที่ใช้ซึ่งบางอาคารมีความแตกต่างไปจากสภาพสถาปัตยกรรมโดยรอบ

นอกจากนี้สภาพภูมิทัศน์ริมคลองยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สถาปัตยกรรมของชุมชนริมน้ำดูกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อม แต่ในปัจจุบันเจ้าของอาคารบ้านเรือนริมน้ำได้มีการต่อเติมชานหรือศาลายื่นล้ำไปในลำคลอง ทั้งอาคารที่ประกอบกิจการร้านอาหาร และกิจการบ้านพักโฮมสเตย์ ถือเป็นการทำลายทัศนียภาพของพื้นที่ แม้เทศบาลจะมีการสั่งให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่ยื่นล้ำไปในลำคลองทั้งหมด แต่ก็ยังมีเจ้าของกิจการบางส่วนที่ยังไม่รื้อถอนและปล่อยให้มีการใช้งานต่อไป ซึ่งถ้ามีการรื้อถอนและยังไม่มีมีการแก้ไขสิ่งเหล่านี้ อาจเป็นสาเหตุให้ชุมชนริมน้ำอัมพวาพ้นจากการเป็นพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมก็เป็นได้

ภาพที่ 4.36 ตัวอย่างอาคารริมน้ำที่ทำการต่อเติมหรือดัดแปลง (1-2) และอาคารริมน้ำที่สร้างขึ้นใหม่ (3-4). โดย ผู้วิจัย 4 สิงหาคม 2556.

บทที่ 5

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย โดยสามารถแบ่งการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

- 5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยจากการเก็บแบบสอบถาม
 - 5.1.1 ข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - 5.1.2 พฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน
 - 5.1.3 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา
 - 5.1.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา
- 5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยจากการสำรวจพื้นที่ศึกษา
 - 5.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพของพื้นที่
 - 5.2.2 การวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว
 - 5.2.3 การวิเคราะห์จุดขึ้นลงรถและเส้นทางการเดินเข้าพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาของนักท่องเที่ยว
 - 5.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านผู้ใช้งานและกิจกรรมในพื้นที่

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยจากการเก็บแบบสอบถาม

จากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนตลาดน้ำอัมพวา จำนวน 200 ชุด สามารถแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาและความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา และการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา โดยในแต่ละส่วนมีรายละเอียดของผลการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม มาจากการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนภายในตลาดน้ำอัมพวา จำนวน 200 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 5.1

จำนวน และร้อยละของข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	จำนวน (ร้อยละ)
เพศ		
ชาย	68	34.0
หญิง	132	66.0
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	4	2.0
20-25 ปี	65	32.5
26-30 ปี	42	21.0
31-35 ปี	27	13.5
36-40 ปี	20	10.0
41 ปี ขึ้นไป	42	21.0
ภูมิลำเนา		
ภาคเหนือ	1	0.5
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	5	2.5
ภาคกลาง และกรุงเทพฯ	162	81.0
ภาคตะวันออก	10	5.0
ภาคตะวันตก	9	4.5
ภาคใต้	13	6.5
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	11	5.5
ปริญญาตรี	137	68.5
สูงกว่าปริญญาตรี	52	26.0

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

จำนวน และร้อยละของข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	จำนวน (ร้อยละ)
อาชีพ		
นักเรียน/นักศึกษา	35	17.5
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	35	17.5
พนักงานเอกชน	73	36.5
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	48	24.0
รับจ้าง	3	1.5
อื่น ๆ	6	3.0
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	7	3.5
5,000 - 10,000 บาท	26	13.0
10,001 - 20,000 บาท	66	33.0
20,001 - 30,000 บาท	36	18.0
30,001 - 40,000 บาท	27	13.5
มากกว่า 40,000 บาท	38	19.0

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 5.1 ข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม มีดังนี้

(1) เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 รองลงมาคือ เพศชาย จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0

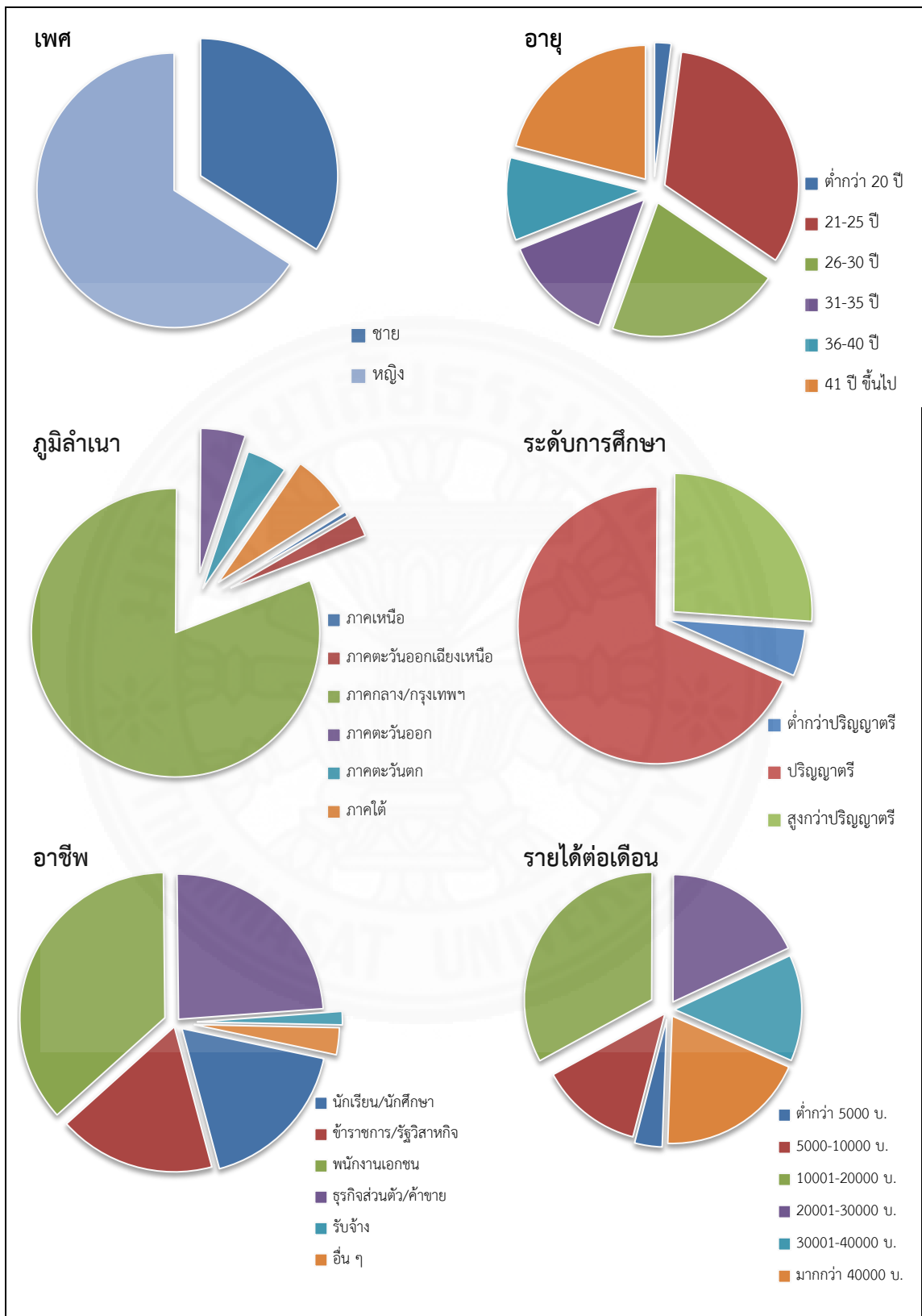
(2) อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ 20-25 ปี มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 รองลงมาคือ 26-30 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 รองลงมาคือ 41 ปี ขึ้นไป จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 รองลงมาคือ 31-35 ปี จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 รองลงมาคือ 36-40 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 รองลงมาคือ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0

(3) ภูมิสำเนา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคกลางและกรุงเทพฯ จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 81.0 รองลงมาคือ ภาคใต้ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 รองลงมาคือ ภาคตะวันออก จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 รองลงมาคือ ภาคตะวันตก จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 รองลงมาคือ ภาคเหนือ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5

(4) ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 68.5 รองลงมาคือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 รองลงมาคือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5

(5) อาชีพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานเอกชน จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมาคือ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 รองลงมาคือ นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 รองลงมาคือ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 รองลงมาคือ อื่นๆ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 รองลงมาคือ รับจ้าง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5

(6) รายได้ต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001-20,000 บาท จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 รองลงมาคือ มากกว่า 40,000 บาท จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 รองลงมาคือ 20,001-30,000 บาท จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 รองลงมาคือ 30,001-40,000 บาท จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 รองลงมาคือ 5,000-10,000 บาท จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 รองลงมาคือ ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5

ภาพที่ 5.1 แผนภูมิแสดงสัดส่วนข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม. โดย ผู้วิจัย, ตุลาคม 2557.

5.1.2 พฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อม ของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน

เก็บข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนครั้งที่เดินทาง ความถี่ในการเดินทาง ผู้ร่วมการเดินทาง
วิธีในการเดินทาง และจำนวนคนที่ร่วมเดินทางมายังพื้นที่ รวมถึงในเรื่องเหตุผลที่เดินทางมายังพื้นที่
กิจกรรมที่ทำในพื้นที่ ความพึงพอใจในร้านค้าและบริการ การใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะ โดยมี
รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 5.2

จำนวน และร้อยละของพฤติกรรมการเดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวา

พฤติกรรมการเดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวา	จำนวน (คน)	จำนวน (ร้อยละ)
จำนวนครั้งที่เดินทาง		
ครั้งแรก	45	22.5
ครั้งที่ 2	33	16.5
ครั้งที่ 3	17	8.5
มากกว่า 3 ครั้ง	105	52.5
ความถี่ของการมาเที่ยว		
สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	4	2.0
เดือนละ 1 ครั้ง	15	7.5
2 เดือน/ครั้ง	9	4.5
3 เดือน/ครั้ง	21	10.5
6 เดือน/ครั้ง	29	14.5
ปีละ 1 ครั้ง	49	24.5
อื่น ๆ	63	36.5
ผู้ร่วมเดินทาง		
เดินทางคนเดียว	8	4.0
มากับครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	188	94.0
มากับบริษัทนำเที่ยว	2	1.0
อื่น ๆ	2	1.0

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

จำนวน และร้อยละของพฤติกรรมการเดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวา

พฤติกรรมการเดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวา	จำนวน (คน)	จำนวน (ร้อยละ)
วิธีการเดินทางมา		
รถยนต์ส่วนตัว	173	86.5
รถโดยสารประจำทางสาธารณะ	14	7.0
รถบริษัทนำเที่ยว	5	2.5
รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	5	2.5
อื่น ๆ	3	1.5

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

ตารางที่ 5.3

จำนวนผู้เดินทางในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีผู้ร่วมเดินทางมากกว่า 1 คน

จำนวน (คน)	จำนวนผู้เดินทาง ต่ำสุด (คน)	จำนวนผู้เดินทาง สูงสุด (คน)	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
174	2	50	6.25	6.45

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

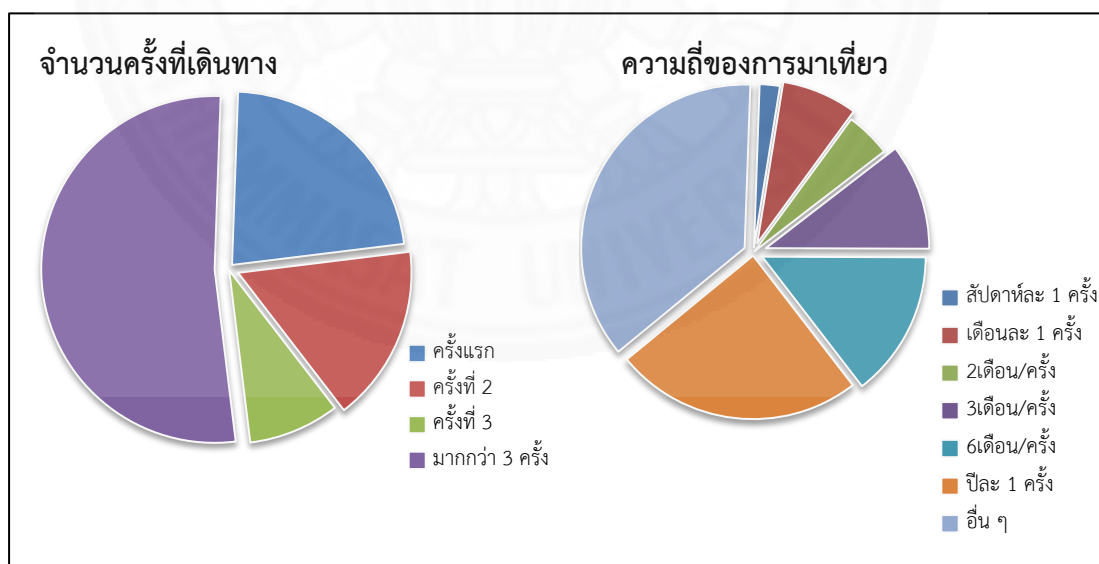
จากตารางที่ 5.2 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการเดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวา และตารางที่ 5.3 จำนวนผู้เดินทางในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีผู้ร่วมเดินทางมากกว่า 1 คน พบว่า

(1) จำนวนครั้งที่เดินทางมา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวามากกว่า 3 ครั้ง จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 รองลงมาคือ เดินทางมาครั้งแรก จำนวน 45คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 รองลงมาคือ เดินทางมาครั้งที่ 2 จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5 รองลงมาคือ เดินทางมาครั้งที่ 3 จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5

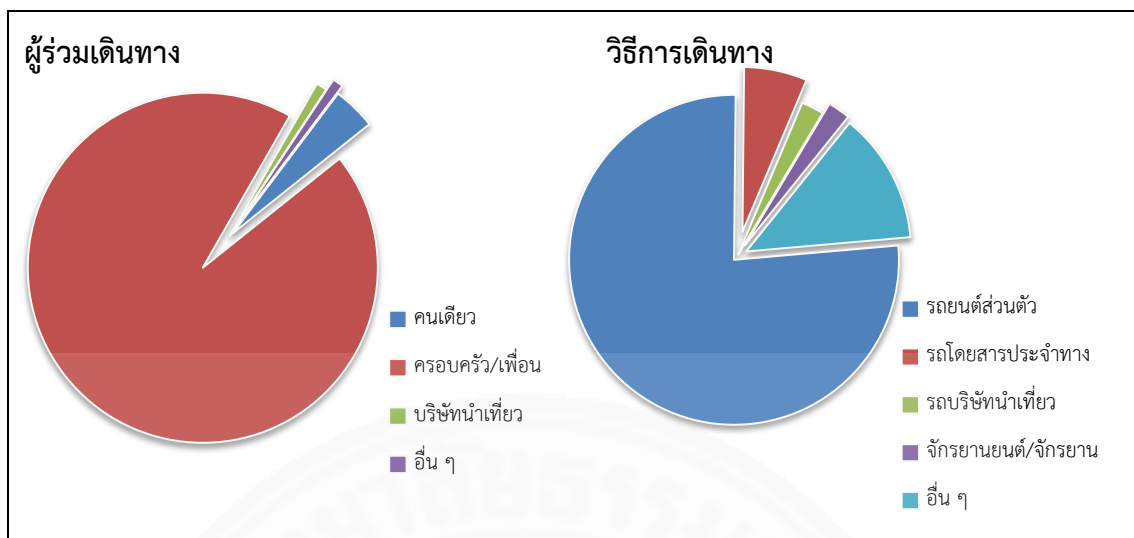
(2) ความถี่ของการมาเที่ยว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความถี่ในการเดินทางมาไม่แน่นอน แล้วแต่โอกาสในการมาเที่ยว จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมาคือ เดินทางมาปีละ 1 ครั้ง จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 รองลงมาคือ 6 เดือน/ครั้ง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 รองลงมาคือ 3 เดือน/ครั้ง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5 รองลงมาคือ เดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 รองลงมาคือ 2 เดือน/ครั้ง จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 รองลงมาคือ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0

(3) ผู้ร่วมเดินทาง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางมากับครอบครัวและกลุ่มเพื่อน จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 94.0 รองลงมาคือ เดินทางคนเดียว จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0 รองลงมาคือ เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยว จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 โดยกลุ่มตัวอย่างที่เดินทางมาเป็นกลุ่ม (ตารางที่ 5.3) จะมีจำนวนผู้เดินทางในกลุ่มต่ำสุด 2 คน และมีจำนวนผู้เดินทางสูงสุดในกลุ่ม 50 คน มีค่าเฉลี่ยของการเดินทางเป็นกลุ่มคือ 6.25 คน

(4) วิธีการเดินทาง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางมายังพื้นที่ด้วยรถยนต์ส่วนตัว จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 86.5 รองลงมาคือ รถโดยสารประจำทางสาธารณะ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 รองลงมาคือ รถบริษัทนำเที่ยวและรถจักรยานยนต์/รถจักรยานเท่ากัน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5

ภาพที่ 5.2 แผนภูมิแสดงสัดส่วนของพฤติกรรมการเดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวาของผู้ตอบแบบสอบถาม. โดย ผู้วิจัย, ตุลาคม 2557.

ภาพที่ 5.2 (ต่อ) แผนภูมิแสดงสัดส่วนของพฤติกรรมการเดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวาของผู้ตอบแบบสอบถาม. โดย ผู้วิจัย, ตุลาคม 2557.

ตารางที่ 5.4

จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน

พฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน	จำนวน (คน)	จำนวน (ร้อยละ)
เหตุผลที่เดินทางมายังตลาดน้ำอัมพวา		
จับจ่ายซื้อสินค้า	94	47.0
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	143	71.5
รับประทานอาหาร	116	58.0
ค้าขาย	6	2.5
เยี่ยมญาติ/เพื่อน	16	8.0
ทำงาน/ติดต่อธุระ	11	5.5
ทางผ่านไปยังสถานที่อื่น	41	20.5
อื่น ๆ	10	5.0

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน

พฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน	จำนวน (คน)	จำนวน (ร้อยละ)
กิจกรรมที่ทำเมื่ออยู่ในบริเวณตลาดน้ำอัมพวา		
จับจ่ายเลือกซื้อสินค้า	129	64.5
รับประทานอาหาร	157	78.5
นั่งเรือไหว้พระ/ชมคลอง/ดูหิ่งห้อย	88	44.0
เที่ยวชมบรรยากาศและวิถีชีวิตชุมชน	161	80.5
ตักบาตร/ทำบุญ ไหว้พระ	43	21.5
นั่งพักผ่อนหย่อนใจ	105	52.5
อื่น ๆ	4	2.0
ความพึงพอใจในร้านค้าที่ให้บริการในตลาดน้ำอัมพวา		
พึงพอใจ	161	80.5
ไม่พึงพอใจ	39	19.5
การใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะบริเวณตลาดน้ำอัมพวา		
ทางเดินเท้าริมคลอง	170	85.0
ศาลา/ทำน้ำริมคลอง	94	47.0
โรงตลาดริมคลอง	73	36.5
โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์	53	26.5
ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม	88	44.0
ลานหน้าสถานีตำรวจภูธรอัมพวา	42	21.0
อื่น ๆ	4	2.0
ความเพียงพอของพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา		
เพียงพอ	63	31.5
ไม่เพียงพอ	137	68.5

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน

พฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน	จำนวน (คน)	จำนวน (ร้อยละ)
พื้นที่หรือกิจกรรมที่อยากให้เพิ่มเติม		
พื้นที่ขายสินค้าท้องถิ่น/สินค้า- ภูมิปัญญาชาวบ้าน	92	46.0
พื้นที่อเนกประสงค์	54	27.0
พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ	124	62.0
พื้นที่ทำกิจกรรมของชุมชน	37	18.5
ลานแสดงศิลปวัฒนธรรม	82	41.0
สนามเด็กเล่น	24	12.0
พื้นที่ที่จอดรถ	119	59.5
พื้นที่ริมน้ำเพิ่มขึ้น	101	50.5
อื่น ๆ	2	1.0

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 5.4 พฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน พบว่า

(1) เหตุผลส่วนใหญ่ที่กลุ่มตัวอย่างเดินทางเข้ามายังตลาดน้ำอัมพวา คือ การมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 71.5 เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 200 คน รองลงมาคือ การมารับประทานอาหาร จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 รองลงมาคือ การจับจ่ายซื้อสินค้า จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 47.0 รองลงมาคือ เป็นทางผ่านไปยังสถานที่อื่น จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 20.5 รองลงมาคือ มาเยี่ยมญาติ/เพื่อน จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 รองลงมาคือ มาทำงาน/ติดต่อธุระ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 รองลงมาคือ เหตุผลอื่น ๆ และมาค้าขาย จำนวน 10 คน และ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 และร้อยละ 2.5 ตามลำดับ ซึ่งในที่นี้กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบแบบเลือกได้มากกว่าหนึ่งข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เลือกเหตุผลในการมายังพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาว่า มารับประทานอาหารและจับจ่ายซื้อสินค้านั้น ได้ให้

เหตุผลว่า ตลาดน้ำอัมพวามีสินค้าที่น่าสนใจหลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เช่น ขนมไทยโบราณ อาหารทะเลสด ผลไม้สดจากสวน เป็นต้น สามารถซื้อเป็นของฝากได้ อาหารที่ขายยังมีคุณภาพและรสชาติอร่อย ทั้งนี้บรรยากาศของตลาดน้ำอัมพวาเป็นส่วนช่วยให้การเดินทางเลือกซื้อสินค้าและอาหารเพลิดเพลินขึ้น

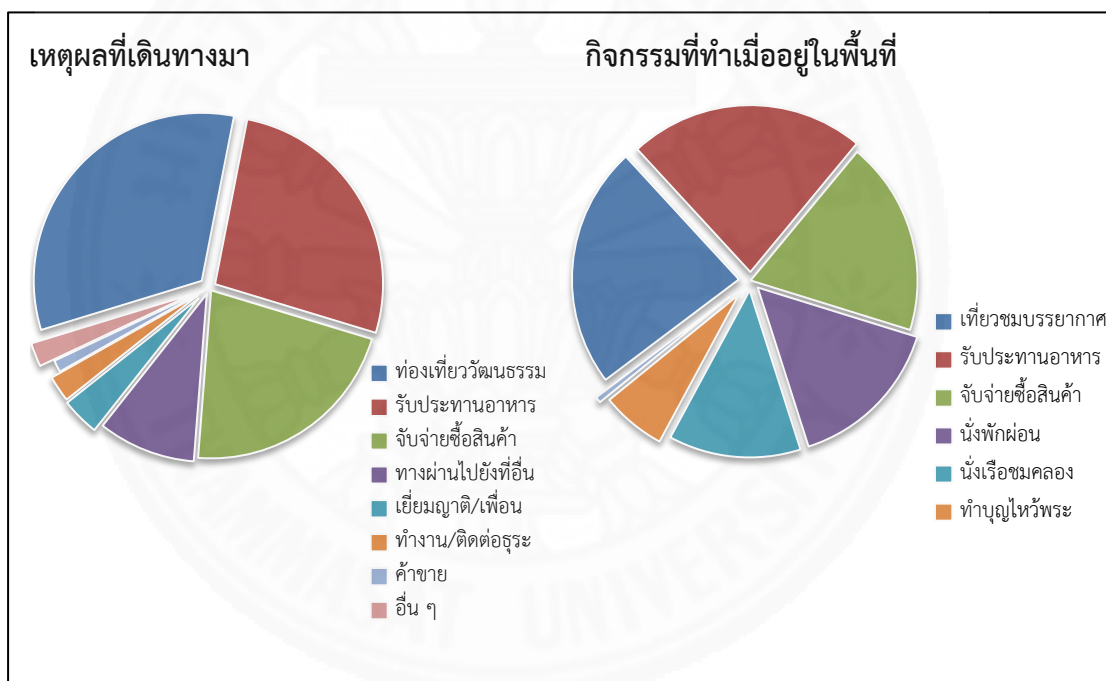
(2) กิจกรรมส่วนใหญ่ที่กลุ่มตัวอย่างทำเมื่ออยู่ในบริเวณตลาดน้ำอัมพวา คือ การเดินเที่ยวชมบรรยากาศและวิถีชีวิตชุมชน จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 80.5 เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 200 คน รองลงมาคือ การรับประทานอาหาร จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 78.5 รองลงมาคือ การจับจ่ายเลือกซื้อสินค้า จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 64.5 รองลงมาคือ นั่งพักผ่อนหย่อนใจ จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 รองลงมาคือ นั่งเรือไหว้พระ/ชมคลอง/ดูหิ่งห้อย จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมาคือ ตักบาตร/ทำบุญและไหว้พระ จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5 ซึ่งในที่นี่กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบแบบเลือกได้มากกว่าหนึ่งข้อ

(3) ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อร้านค้าที่ให้บริการภายในตลาดน้ำอัมพวา ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 80.5 และไม่พึงพอใจ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5 โดยสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างไม่พึงพอใจร้านค้าและบริการในพื้นที่ มาจากสินค้าและบริการมีราคาแพงขึ้น และคุณภาพลดลงจากช่วงแรกที่เปิดตลาดน้ำอัมพวา มีร้านค้าที่มากขึ้นจริง แต่สินค้าที่มีก็ไม่ได้แตกต่างกันในแต่ละร้าน ขาดเอกลักษณ์และวิถีชีวิตท้องถิ่นของชุมชน มีความไม่เป็นระเบียบและแออัดของร้านค้า ทางเดินริมคลองไม่ปลอดภัยเพราะไม่มีราวกันตก ทั้งยังใช้ทางเดินเป็นที่รับประทานอาหาร ขาดการจัดการด้านขยะทำให้เกิดความสกปรกในพื้นที่

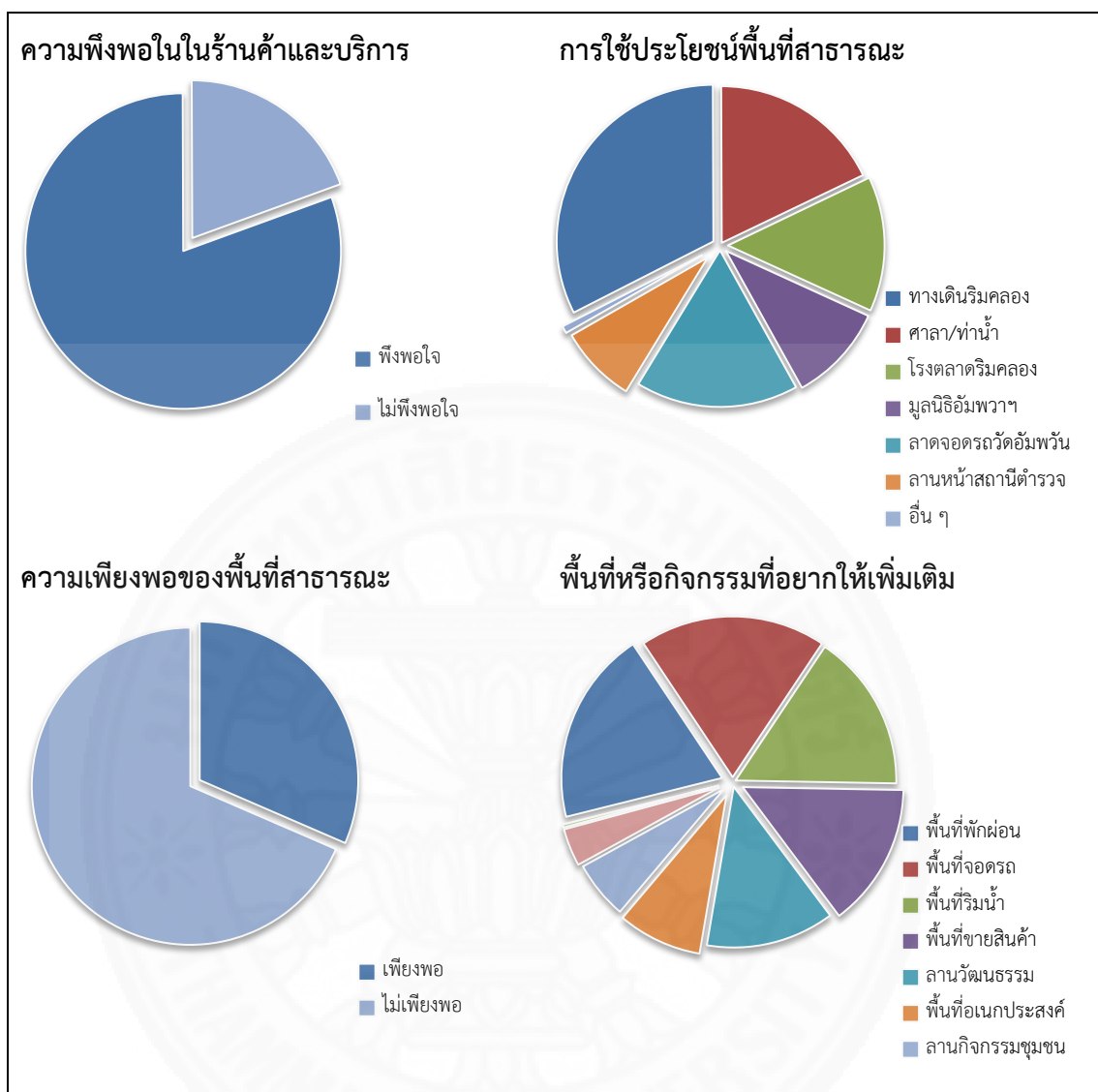
(4) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะบริเวณตลาดน้ำอัมพวา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้พื้นที่บริเวณทางเดินเท้าริมคลอง จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 85.0 เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 200 คน รองลงมาคือพื้นที่ ศาลา/ทำนน้ำริมคลอง จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 47.0 รองลงมาคือพื้นที่ ลานจอดรถอัมพวันฯ จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมาคือพื้นที่ โรงตลาดริมคลอง จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมาคือพื้นที่โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 รองลงมาคือพื้นที่ ลานหน้าสถานีตำรวจภูธรอัมพวา จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 ซึ่งในที่นี่กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบแบบเลือกได้มากกว่าหนึ่งข้อ

(5) ความเพียงพอของพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่ามีพื้นที่ไม่เพียงพอ จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 68.5 และคิดว่าเพียงพอ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5

(6) พื้นที่หรือกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยากให้มีเพิ่มเติมภายในตลาดน้ำอัมพวาคือ พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 62.0 เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 200 คน รองลงมาคือ พื้นที่จอดรถ จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 59.5 รองลงมาคือ พื้นที่ริมน้ำเพิ่มขึ้น จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 รองลงมาคือ พื้นที่ขายสินค้าท้องถิ่น/สินค้าภูมิปัญญาชาวบ้าน จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 46.0 รองลงมาคือ ลานแสดงศิลปวัฒนธรรม จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 41.0 รองลงมาคือ พื้นที่เอนกประสงค์จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 รองลงมาคือ พื้นที่ทำกิจกรรมของชุมชน จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 รองลงมาคือ สนามเด็กเล่น จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 12.0 ซึ่งในที่นี้กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบแบบเลือกได้มากกว่าหนึ่งข้อ

ภาพที่ 5.3 แผนภูมิแสดงสัดส่วนของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาและความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน. โดย ผู้วิจัย, ตุลาคม 2557.

ภาพที่ 5.3 (ต่อ) แผนภูมิแสดงสัดส่วนของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาและความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน. โดย ผู้วิจัย, ตุลาคม 2557.

5.1.3 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา

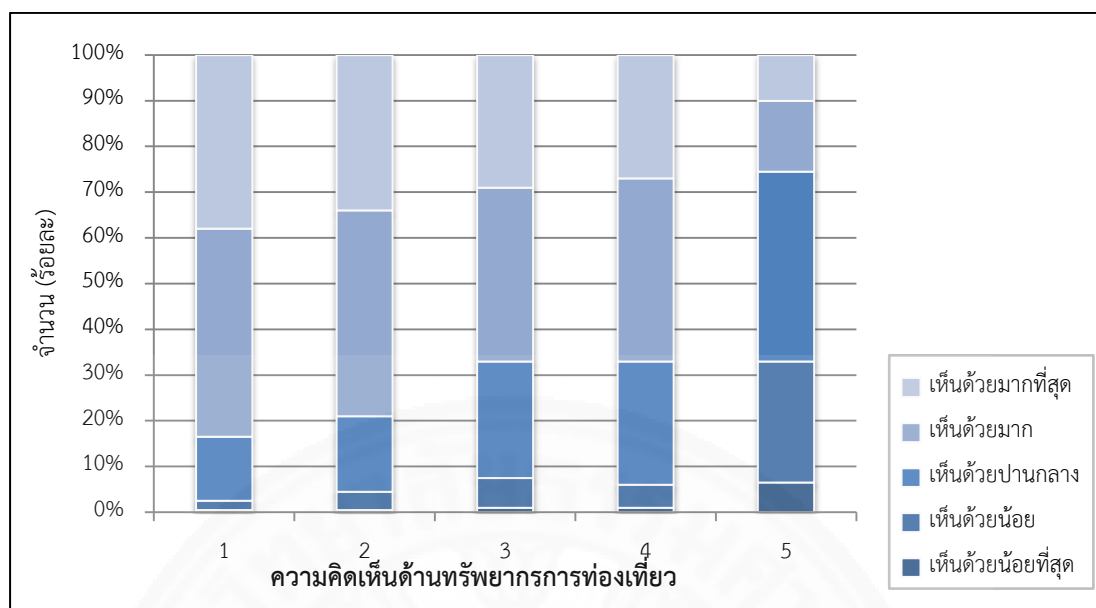
ข้อมูลด้านความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ความคิดเห็นต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวของพื้นที่ ความคิดเห็นต่อทรัพยากรกายภาพของพื้นที่ ความคิดเห็นต่อการจัดเส้นทางสัญจรภายในพื้นที่ ความคิดเห็นต่อการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่ และความคิดเห็นต่อการจัดการกิจกรรมภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 5.5

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำ
อัมพวา ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว		
1. วิถีชีวิตชุมชน/การค้าขายในคลองเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมในพื้นที่	4.19	0.783
2. สิ่งปลูกสร้าง/อาคารเก่าแก่ในพื้นที่มีความสวยงามและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม	4.08	0.841
3. สิ่งปลูกสร้าง/อาคาร มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	3.88	0.940
4. ช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนในพื้นที่	3.87	0.904
5. ประวัติศาสตร์และการใช้ชีวิตแบบชุมชนท้องถิ่นช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม	2.96	1.041
เฉลี่ย	3.79	0.677

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

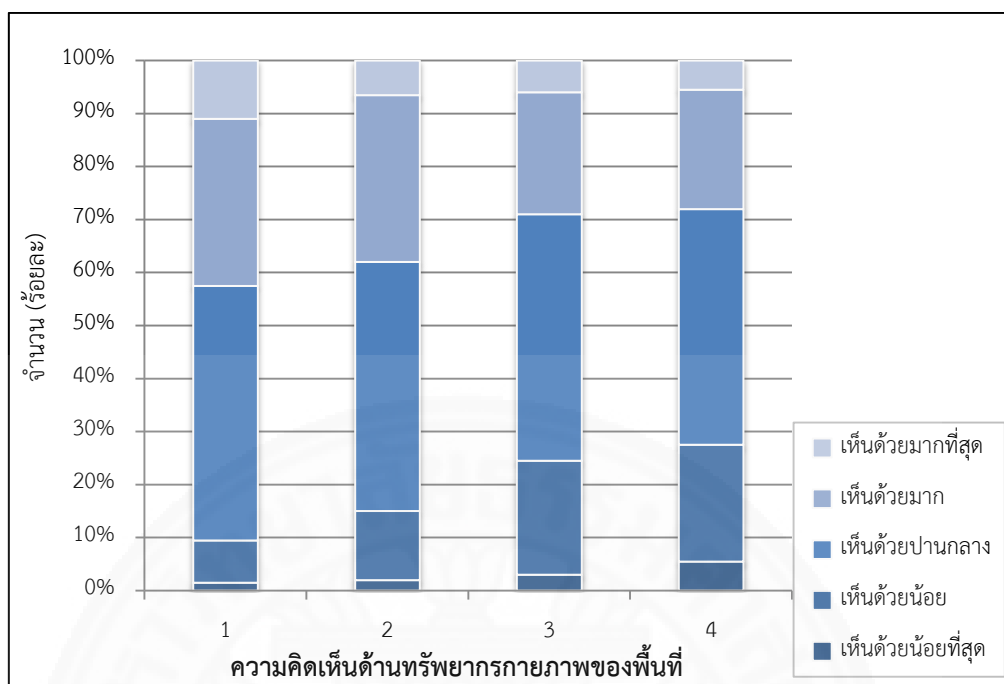
ภาพที่ 5.4 สัดส่วนความคิดเห็นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง. โดย ผู้วิจัย, ตุลาคม 2557.

ตารางที่ 5.6

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ด้านทรัพยากรกายภาพของพื้นที่

ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ด้านทรัพยากรกายภาพของพื้นที่		
1. มีการดูแลรักษาอาคารและสถานที่ให้อยู่ในสภาพดี/สะอาด	3.43	0.847
2. มีการดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่ตลาดน้ำอยู่เสมอ	3.28	0.844
3. มีการดูแลรักษาความสะอาด และคุณภาพของน้ำในคลองอัมพวา	3.08	0.896
4. มีมาตรการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจากผลกระทบทางการท่องเที่ยว	3.01	0.943
เฉลี่ย	3.20	0.767

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

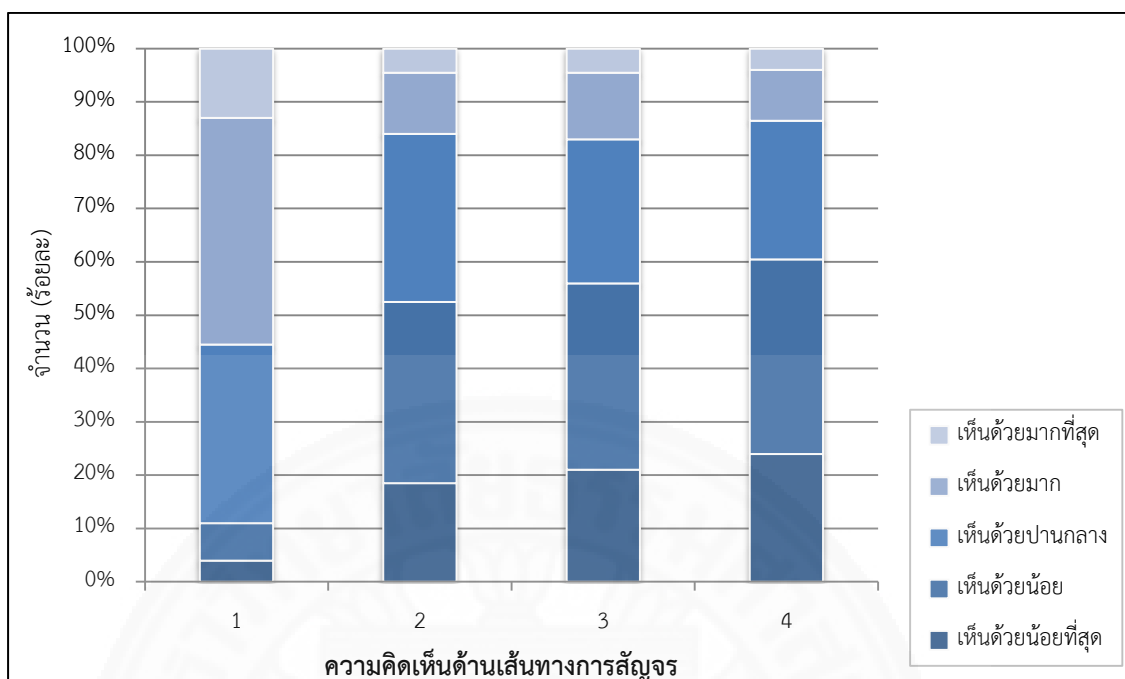
ภาพที่ 5.5 สัดส่วนความคิดเห็นด้านทรัพยากรกายภาพในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง. โดย ผู้วิจัย, ตุลาคม 2557.

ตารางที่ 5.7

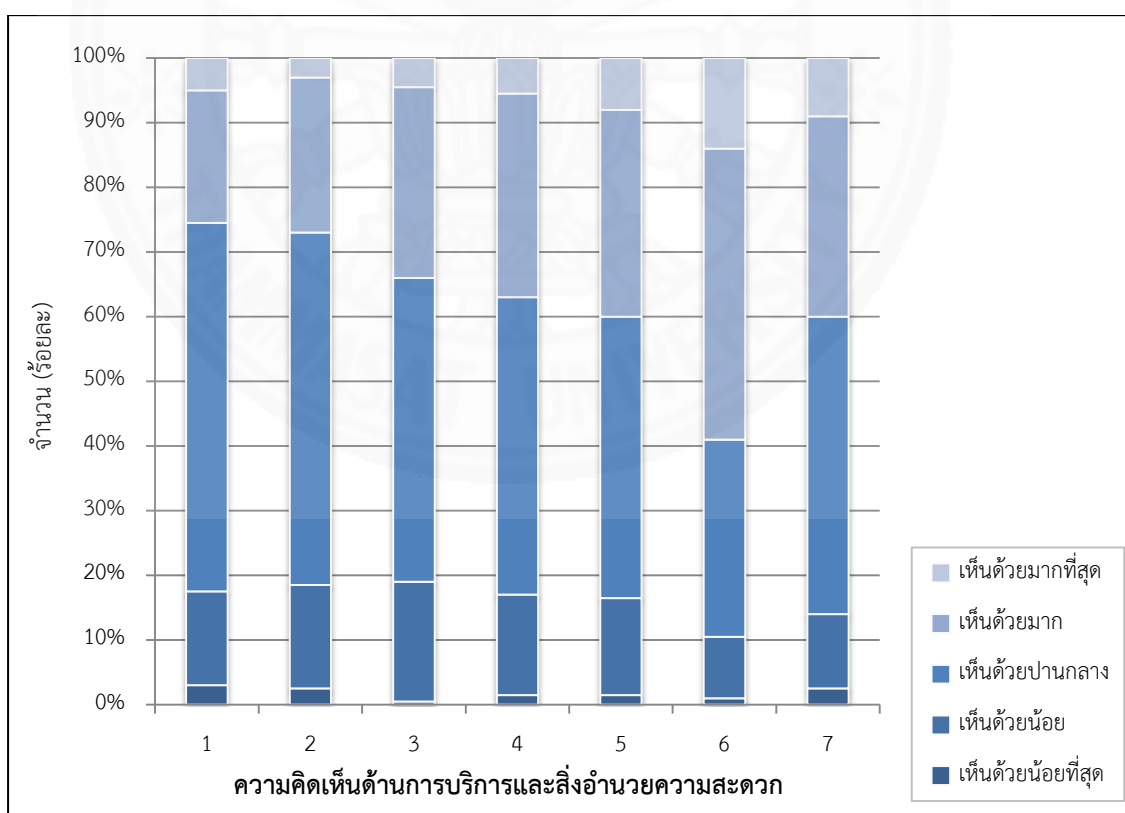
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำ อัมพวา ด้านเส้นทางการสัญจร

ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ด้านเส้นทางการสัญจร		
1. พื้นที่ที่เหมาะสม และในบริเวณโดยรอบมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่น่าสนใจ	3.54	0.945
2. เส้นทางถนนสามารถรองรับปริมาณรถยนต์ได้ ไม่เกิดความแออัด	2.50	1.061
3. ทางเดินเท้าสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ ไม่แออัด และเดินต่อเนื่องได้ตลอดพื้นที่	2.45	1.092
4. ปริมาณที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการ	2.33	1.066
เฉลี่ย	2.70	0.850

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.6 สัดส่วนความคิดเห็นด้านเส้นทางการสัจจรของกลุ่มตัวอย่าง. โดย ผู้วิจัย, ตุลาคม 2557.

ภาพที่ 5.7 สัดส่วนความคิดเห็นด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของกลุ่มตัวอย่าง. โดย ผู้วิจัย, ตุลาคม 2557.

ตารางที่ 5.8

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำ
อัมพวา ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก		
1. การจัดการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ท่องเที่ยว ที่เหมาะสม	3.10	0.814
2. จุดบริการนักท่องเที่ยว มีความพร้อมในการบริการ	3.09	0.784
3. ระบบป้ายแสดงข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่/อาคาร/สิ่งปลูก สร้างมีปริมาณเพียงพอ	3.19	0.804
4. รูปแบบป้ายสื่อความหมายมีความเหมาะสมกับ เอกลักษณ์ของพื้นที่	3.24	0.834
5. มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว งานกิจกรรม ประเพณี เทศกาลต่าง ๆ ชัดเจนและเหมาะสม	3.30	0.874
6. จำนวนร้านค้า (สินค้า อาหาร และบริการ) เพียงพอ ต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	3.62	0.878
7. ร้านอาหารมีบริการที่ดี และถูกสุขลักษณะ	3.33	0.885
เฉลี่ย	3.27	0.631

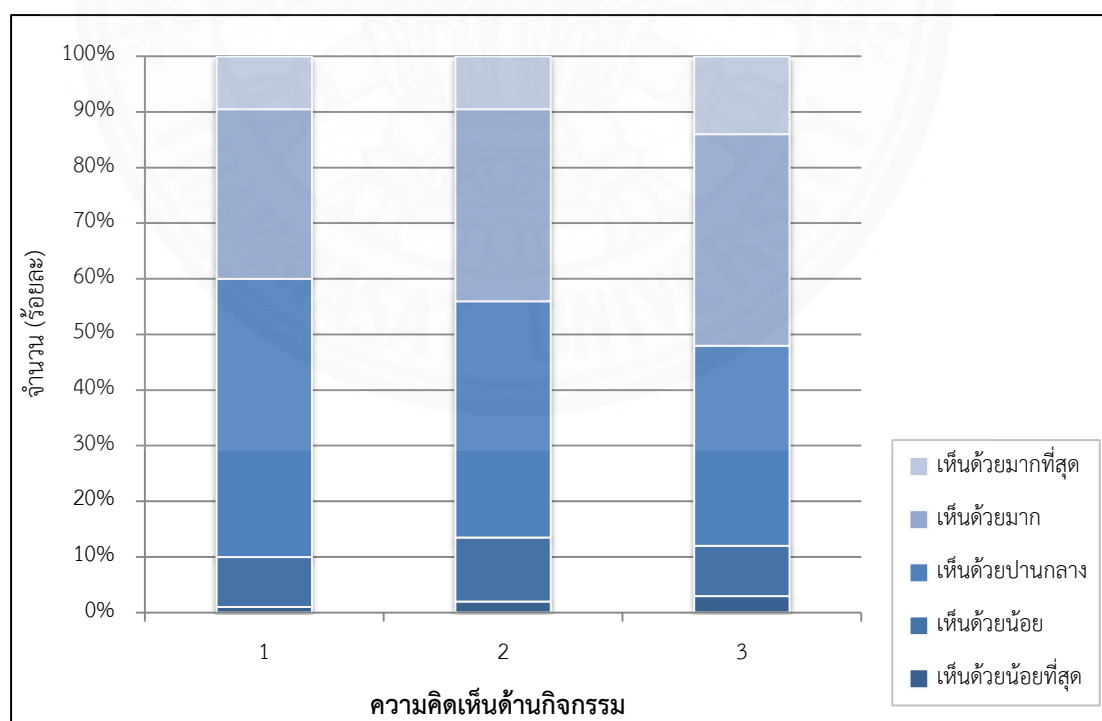
หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

ตารางที่ 5.9

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำ
อัมพวา ด้านกิจกรรม

ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ด้านกิจกรรม		
1. การจัดกิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ อย่างเหมาะสม	3.39	0.819
2. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น	3.38	0.883
3. การส่งเสริมสินค้าและผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา ท้องถิ่นของคนในชุมชน	3.51	0.946
เฉลี่ย	3.43	0.800

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.8 สัดส่วนความคิดเห็นด้านกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง. โดย ผู้วิจัย, ตุลาคม 2557.

จากตารางที่ 5.5 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำ อัมพวา ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 โดยรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ วิถีชีวิตชุมชนและการค้าขายในคลอง เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนพื้นที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประวัติศาสตร์และการใช้ชีวิตแบบชุมชนท้องถิ่น ช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96

จากตารางที่ 5.6 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำ อัมพวา ด้านทรัพยากรกายภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 โดยรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีการดูแลรักษาอาคารและสถานที่ให้อยู่ในสภาพดี สะอาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 และรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีมาตรการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจากผลกระทบทางการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01

จากตารางที่ 5.7 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำ อัมพวา ด้านเส้นทางการสัญจร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 โดยรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ พื้นที่ตั้งเหมาะสม และในบริเวณโดยรอบมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่น่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ปริมาณที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33

จากตารางที่ 5.8 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำ อัมพวา ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 โดยรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ จำนวนร้านค้า (สินค้า อาหาร และบริการ) เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 และรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จุดบริการนักท่องเที่ยว มีความพร้อมในการบริการ คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09

จากตารางที่ 5.9 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำ อัมพวา ด้านกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 โดยรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การส่งเสริมสินค้า และผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 และรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38

5.1.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำ อัมพวา ระหว่าง อายุ, รายได้, จำนวนครั้งที่เดินทาง, ผู้ร่วมเดินทาง, วิธีการเดินทางมา, ความพึงพอใจ และความคิดเห็นต่อความเพียงพอของพื้นที่สาธารณะที่แตกต่างกัน

วิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในตลาดน้ำ อัมพวา จำแนกตามตัวแปร โดยมีละเอียดดังนี้

(1) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ตารางที่ 5.10

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	อายุ	Mean	S.D.	F	Sig.
ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว	ต่ำกว่า 20 ปี	3.70	0.346	0.156	0.978
	20-25 ปี	3.77	0.660		
	26-30 ปี	3.84	0.738		
	31-35 ปี	3.73	0.532		
	36-40 ปี	3.86	0.821		
	41 ปี ขึ้นไป	3.80	0.699		
ด้านทรัพยากร กายภาพ	ต่ำกว่า 20 ปี	3.13	0.661	0.770	0.573
	20-25 ปี	3.19	0.667		
	26-30 ปี	3.29	0.811		
	31-35 ปี	2.95	0.861		
	36-40 ปี	3.31	1.038		
	41 ปี ขึ้นไป	3.21	0.668		

ตารางที่ 5.10 (ต่อ)

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	อายุ	Mean	S.D.	F	Sig.
ด้านเส้นทาง การสัญจร	ต่ำกว่า 20 ปี	2.81	1.143	0.403	0.846
	20-25 ปี	2.78	0.736		
	26-30 ปี	2.61	0.913		
	31-35 ปี	2.75	0.896		
	36-40 ปี	2.78	1.057		
	41 ปี ขึ้นไป	2.60	0.817		
ด้านการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก	ต่ำกว่า 20 ปี	3.54	0.713	0.438	0.822
	20-25 ปี	3.28	0.558		
	26-30 ปี	3.32	0.656		
	31-35 ปี	3.29	0.638		
	36-40 ปี	3.23	0.877		
	41 ปี ขึ้นไป	3.17	0.583		
ด้านกิจกรรม	ต่ำกว่า 20 ปี	3.92	0.687	1.210	0.306
	20-25 ปี	3.45	0.720		
	26-30 ปี	3.53	0.695		
	31-35 ปี	3.26	0.775		
	36-40 ปี	3.58	1.048		
	41 ปี ขึ้นไป	3.26	0.891		

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 5.10 พบว่า ผู้ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ไม่แตกต่างกันในทุกๆด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

(2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน
ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ตารางที่ 5.11

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตาม
รายได้ต่อเดือน ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	รายได้ต่อเดือน	Mean	S.D.	F	Sig.
ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว	ต่ำกว่า 5,000 บาท	3.57	0.605	1.260	0.283
	5,000-10,000 บาท	3.67	0.545		
	10,001-20,000 บาท	3.86	0.741		
	20,001-30,000 บาท	3.80	0.703		
	30,001-40,000 บาท	4.00	0.775		
	มากกว่า 40,000 บาท	3.66	0.524		
ด้านทรัพยากร กายภาพ	ต่ำกว่า 5,000 บาท	3.11	0.197	0.555	0.734
	5,000-10,000 บาท	3.26	0.658		
	10,001-20,000 บาท	3.28	0.874		
	20,001-30,000 บาท	3.16	0.633		
	30,001-40,000 บาท	3.20	0.829		
	มากกว่า 40,000 บาท	3.04	0.787		
ด้านเส้นทาง การสัญจร	ต่ำกว่า 5,000 บาท	2.82	0.773	1.382	0.233
	5,000-10,000 บาท	2.70	0.816		
	10,001-20,000 บาท	2.90	0.960		
	20,001-30,000 บาท	2.56	0.656		
	30,001-40,000 บาท	2.49	0.842		
	มากกว่า 40,000 บาท	2.61	0.825		

ตารางที่ 5.11 (ต่อ)

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	รายได้ต่อเดือน	Mean	S.D.	F	Sig.
ด้านการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก	ต่ำกว่า 5,000 บาท	3.47	0.486	0.458	0.807
	5,000-10,000 บาท	3.30	0.692		
	10,001-20,000 บาท	3.32	0.748		
	20,001-30,000 บาท	3.23	0.470		
	30,001-40,000 บาท	3.16	0.551		
	มากกว่า 40,000 บาท	3.22	0.589		
ด้านกิจกรรม	ต่ำกว่า 5,000 บาท	3.43	0.876	0.562	0.729
	5,000-10,000 บาท	3.47	0.784		
	10,001-20,000 บาท	3.51	0.774		
	20,001-30,000 บาท	3.40	0.721		
	30,001-40,000 บาท	3.21	0.868		
	มากกว่า 40,000 บาท	3.42	0.883		

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 5.11 พบว่า ผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ไม่แตกต่างกันในทุกๆด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

(3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามจำนวนครั้งที่เดินทางมา ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ตารางที่ 5.12

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามจำนวนครั้งที่เดินทางมา ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	จำนวนครั้งที่เดินทางมา	Mean	S.D.	F	Sig.
ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว	ครั้งแรก	3.70	0.690	1.503	0.215
	ครั้งที่ 2	3.84	0.678		
	ครั้งที่ 3	3.54	0.883		
	มากกว่า 3 ครั้ง	3.86	0.628		
ด้านทรัพยากร กายภาพ	ครั้งแรก	3.29	0.796	0.984	0.402
	ครั้งที่ 2	3.23	0.707		
	ครั้งที่ 3	2.93	0.828		
	มากกว่า 3 ครั้ง	3.18	0.763		
ด้านเส้นทาง การสัญจร	ครั้งแรก	2.82	0.912	0.421	0.738
	ครั้งที่ 2	2.70	0.826		
	ครั้งที่ 3	2.68	0.722		
	มากกว่า 3 ครั้ง	2.65	0.855		
ด้านการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก	ครั้งแรก	3.31	0.587	0.299	0.826
	ครั้งที่ 2	3.32	0.719		
	ครั้งที่ 3	3.17	0.549		
	มากกว่า 3 ครั้ง	3.25	0.638		
ด้านกิจกรรม	ครั้งแรก	3.59	0.718	1.671	0.174
	ครั้งที่ 2	3.51	0.800		
	ครั้งที่ 3	3.12	0.552		
	มากกว่า 3 ครั้ง	3.38	0.855		

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 5.12 พบว่า ผู้ที่มีจำนวนครั้งที่เดินทางมาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ไม่แตกต่างกันในทุกๆด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

(4) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามผู้ร่วมเดินทาง ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ตารางที่ 5.13

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามผู้ร่วมเดินทาง ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	ผู้ร่วมเดินทาง	Mean	S.D.	F	Sig.
ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว	คนเดียว	3.90	0.901	0.143	0.934
	ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	3.79	0.667		
	บริษัทนำเที่ยว	4.00	1.414		
	อื่นๆ	3.70	0.424		
ด้านทรัพยากร กายภาพ	คนเดียว	2.94	0.547	0.945	0.420
	ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	3.20	0.773		
	บริษัทนำเที่ยว	3.88	1.237		
	อื่นๆ	2.88	0.177		
ด้านเส้นทาง การสัญจร	คนเดียว	2.59	0.566	0.506	0.679
	ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	2.70	0.847		
	บริษัทนำเที่ยว	3.25	2.475		
	อื่นๆ	2.25	0.000		
ด้านการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก	คนเดียว	3.20	0.708	0.575	0.632
	ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	3.27	0.624		
	บริษัทนำเที่ยว	3.57	1.414		
	อื่นๆ	2.79	0.303		
ด้านกิจกรรม	คนเดียว	3.58	0.868	0.467	0.706
	ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	3.42	0.794		
	บริษัทนำเที่ยว	3.83	1.179		
	อื่นๆ	3.00	1.414		

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 5.13 พบว่า ผู้ที่มีผู้ร่วมเดินทางที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ไม่แตกต่างกันในทุกรายด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

(5) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามวิธีการเดินทางมา ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ตารางที่ 5.14

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามวิธีการเดินทางมา ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	วิธีการเดินทางมา	Mean	S.D.	F	Sig.
ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว	รถยนต์ส่วนตัว	3.78	0.659	0.380	0.823
	รถโดยสารสาธารณะ	3.91	0.814		
	รถบริษัทนำเที่ยว	3.92	0.769		
	รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	3.92	1.073		
	อื่นๆ	3.47	0.231		
ด้านทรัพยากร กายภาพ	รถยนต์ส่วนตัว	3.19	0.757	0.739	0.567
	รถโดยสารสาธารณะ	3.00	0.809		
	รถบริษัทนำเที่ยว	3.35	0.802		
	รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	3.65	1.126		
	อื่นๆ	3.33	0.577		
ด้านเส้นทาง การสัญจร	รถยนต์ส่วนตัว	2.67	0.848	0.621	0.648
	รถโดยสารสาธารณะ	2.79	0.657		
	รถบริษัทนำเที่ยว	2.95	1.304		
	รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	3.20	1.137		
	อื่นๆ	2.75	0.500		

ตารางที่ 5.14 (ต่อ)

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามวิธีการเดินทางมา ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	วิธีการเดินทางมา	Mean	S.D.	F	Sig.
ด้านการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก	รถยนต์ส่วนตัว	3.25	0.618	0.965	0.428
	รถโดยสารสาธารณะ	3.20	0.611		
	รถบริษัทนำเที่ยว	3.34	0.867		
	รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	3.77	0.837		
	อื่นๆ	3.48	0.787		
ด้านกิจกรรม	รถยนต์ส่วนตัว	3.39	0.783	2.134	0.078
	รถโดยสารสาธารณะ	3.60	0.818		
	รถบริษัทนำเที่ยว	3.20	0.960		
	รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	3.93	0.983		
	อื่นๆ	4.44	0.385		

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 5.14 พบว่า ผู้ที่มีวิธีการเดินทางมาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ไม่แตกต่างกันในทุกรายด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

(6) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามความพึงพอใจ ด้วยวิธี Independent t-test

ตารางที่ 5.15

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามความพึงพอใจ ด้วยวิธี Independent t-test

ความคิดเห็น	ความพึงพอใจ	Mean	S.D.	t	Sig.
ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว	พึงพอใจ	3.86	0.637	2.408	0.020*
	ไม่พึงพอใจ	3.53	0.779		
ด้านทรัพยากรกายภาพ	พึงพอใจ	3.28	0.769	3.239	0.001**
	ไม่พึงพอใจ	2.85	0.660		
ด้านเส้นทางการสัญจร	พึงพอใจ	2.81	0.847	3.937	0.000**
	ไม่พึงพอใจ	2.24	0.695		
ด้านการบริการและ สิ่งอำนวยความสะดวก	พึงพอใจ	3.38	0.621	6.483	0.000**
	ไม่พึงพอใจ	2.81	0.447		
ด้านกิจกรรม	พึงพอใจ	3.52	0.809	3.932	0.000**
	ไม่พึงพอใจ	3.04	0.641		

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 5.15 พบว่า ผู้ที่มีความพึงพอใจต่อตลาดน้ำอัมพวาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา แตกต่างกันในทุกรายด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยผู้ที่พึงพอใจต่อตลาดน้ำอัมพวา จะมีคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวามากกว่า ผู้ที่ไม่พึงพอใจต่อตลาดน้ำอัมพวา

(7) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามความคิดเห็นต่อความเพียงพอของพื้นที่สาธารณะ ด้วยวิธี Independent t-test

ตารางที่ 5.16

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามความคิดเห็นต่อความเพียงพอของพื้นที่สาธารณะ ด้วยวิธี Independent t-test

ความคิดเห็น	ความเพียงพอของพื้นที่สาธารณะ	Mean	S.D.	t	Sig.
ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว	เพียงพอ	3.97	0.623	2.595	0.010**
	ไม่เพียงพอ	3.71	0.687		
ด้านทรัพยากรกายภาพ	เพียงพอ	3.37	0.876	2.070	0.041*
	ไม่เพียงพอ	3.11	0.700		
ด้านเส้นทางการสัญจร	เพียงพอ	3.02	0.900	3.758	0.000**
	ไม่เพียงพอ	2.55	0.786		
ด้านการบริการและ สิ่งอำนวยความสะดวก	เพียงพอ	3.55	0.689	4.138	0.000**
	ไม่เพียงพอ	3.14	0.559		
ด้านกิจกรรม	เพียงพอ	3.69	0.747	3.225	0.001**
	ไม่เพียงพอ	3.30	0.797		

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 5.16 พบว่า ผู้ที่มีความคิดเห็นต่อความเพียงพอของพื้นที่สาธารณะแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ที่แตกต่างกันในทุกๆด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยผู้ที่มีความคิดเห็นว่าพื้นที่สาธารณะเพียงพอจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวามากกว่า ผู้ที่มีความคิดเห็นว่าพื้นที่สาธารณะไม่เพียงพอ

5.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา

จากการสำรวจภายในพื้นที่ศึกษาตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม สามารถจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจได้ 4 ประเภท คือ การวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพของพื้นที่ (existing analysis) การวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว การวิเคราะห์จุดขึ้นลงรถและเส้นทางการเดินเข้าภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาของนักท่องเที่ยว และการวิเคราะห์ข้อมูลด้านผู้ใช้งานและกิจกรรมในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพของพื้นที่

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพภายในพื้นที่ตลาดน้ำ (existing analysis) ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่และถือเป็นพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวาในการรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย สถานที่จอดรถ สะพาน แก้ว/ที่นั่งสาธารณะ ท่าเรือสาธารณะ และพื้นที่ทางเดินริมคลอง ดังนี้

5.2.1.1 สถานที่จอดรถ

สถานที่จอดรถ ภายในตลาดน้ำอัมพวาและบริเวณพื้นที่โดยรอบได้มีการจัดเตรียมพื้นที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวไว้หลายแห่ง ทั้งที่จอดรถสาธารณะและที่จอดรถของเอกชน จากการสำรวจเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 พบว่า มีที่จอดรถสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 14 แห่ง เป็นที่จอดรถสาธารณะ จำนวน 6 แห่ง และที่จอดรถเอกชน จำนวน 8 แห่ง โดยที่จอดรถทั้งหมดมีความสามารถรองรับรถได้ประมาณ 1,050 คัน (ตารางที่ 5.17)

ตารางที่ 5.17

ความสามารถในการรองรับจำนวนรถของที่จอดรถภายในตลาดน้ำอัมพวาและพื้นที่โดยรอบ

สถานที่จอดรถ	จำนวนรถที่สามารถรองรับได้* (คัน)
1. ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม	450
2. ลานจอดรถหน้าที่ว่าการอำเภออัมพวา/หน้าสถานี ตำรวจภูธรอำเภออัมพวา/พื้นที่แนวริมเขื่อนแม่น้ำแม่กลอง	110
3. ลานจอดรถวัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม)	100
4. ลานหน้าโรงเจอัมพวา (เจ็กเซ็งซ่าเป้าเก็งเต็ง)	30
5. โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์	20
6. ลานจอดรถอุทยาน ร.2	40
7. ลานจอดรถโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย	100
8. ลานจอดรถโรงเรียนเทศบาล 3 วัดอัมพวันเจติยาราม	50
9. ลานจอดรถบริเวณเชิงสะพานเดชาติศร	40
10. ที่จอดรถฝั่งตรงข้ามอุทยาน ร. 2	20
11. ที่จอดรถข้างโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์	20
12. ที่จอดรถสมาคมกุศลสงเคราะห์อัมพวา	30
13. ที่จอดรถก่อนถึงแยกเข้าตลาดอัมพวา 1	20
14. ที่จอดรถก่อนถึงแยกเข้าตลาดอัมพวา 2	20
รวม	1,050

หมายเหตุ. สํารวจโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557, (*) คือตัวเลขเฉลี่ยประมาณการ.

จากการสำรวจพบว่าที่จอดรถสาธารณะทั้ง 6 แห่ง ยังไม่มีการเรียกเก็บค่าบริการจอดรถ โดยลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยารามเป็นลานจอดรถที่สามารถรองรับจำนวนรถได้มากที่สุด ประมาณ 450 คัน เป็นลานจอดรถที่ทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ส่วนใหญ่เข้ามาใช้บริการ มีการแบ่งส่วนชัดเจนในการจอด และมีความสะดวกในการเดินเข้าสู่ตลาดน้ำ รองลงมาคือลานจอดรถหน้าที่ว่าการอำเภออัมพวา/หน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภออัมพวา/พื้นที่แนวริมเขื่อนแม่น้ำแม่กลอง รองรับได้ประมาณ 110 คัน ส่วนของลาดจอดรถวัดพระยาญาติ, ลานหน้าโรงเจอัมพวา, ที่จอดรถบริเวณโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ และที่จอดรถอุทยานรัชกาลที่ 2 สามารถรองรับจำนวน

รถยนต์ได้ประมาณ 100 คัน, 30 คัน, 20 คัน และ 40 คัน ตามลำดับ จะอยู่ไกลจากทางเข้าตลาดน้ำ อัมพวาเข้ามาด้านในของคลองอัมพวา การเดินทางเข้าสู่ตลาดน้ำอาจยังไม่สะดวกเท่าที่ควร ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่กล้าเข้าไปจอดไม่มากนัก แต่หลังจากที่มีการประชาสัมพันธ์และการจัดการเรื่องจราจรไม่เพียงพอ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเริ่มนำรถไปจอดสถานที่ดังกล่าวมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นของนักท่องเที่ยวที่ไปพักโฮมสเตย์ในบริเวณนั้น และรถของบริษัทนำเที่ยว ตัวอย่างเช่น ส่วนของลานจอดรถวัดพระยาญาติ ส่วนใหญ่จะเป็นรถยนต์ของบริษัทนำเที่ยวมาจอดส่งนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เดินจากท้ายคลองอัมพวาเข้าสู่ตลาดน้ำ ซึ่งมีระยะทางไม่ไกลมากนัก เนื่องจากตลาดน้ำอัมพวาได้มีการขยายตัวเข้ามาเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น (ภาพที่ 5.9)

นอกจากที่จอดรถสาธารณะข้างต้นแล้ว ยังมีที่รับจอดรถของเอกชน ที่เป็นพื้นที่ของชาวบ้านภายในชุมชนเปิดรับจอดรถ และพื้นที่สถานศึกษาที่เปิดรับจอดรถช่วงวันหยุด เสาร์ - อาทิตย์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ ตั้งกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณรอบ ๆ ตลาดน้ำ โดยลานจอดรถโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัยสามารถรองรับจำนวนรถได้มากที่สุด ประมาณ 100 คันรองลงมา คือ ลานจอดรถโรงเรียนเทศบาล 3ฯ และลานจอดรถบริเวณเชิงสะพานเดชาติศร ประมาณ 50 และ 40 คัน ตามลำดับ ในส่วนของที่จอดรถอื่น ๆ สามารถรองรับจำนวนได้ไม่มากนัก อยู่ที่ประมาณ 20 - 30 คัน ต่อแห่ง ค่าบริการจอดรถมีตั้งแต่ 20 - 40 บาท ต่อคัน อยู่ที่ระยะทางเดินเท้าที่ใกล้ไกลจากตลาดน้ำ อัมพวา

5.2.1.2 สะพาน

ภายในตลาดน้ำอัมพวา มีสะพานข้ามคลองอัมพวาทั้งหมด 5 สะพาน (ภาพที่ 5.10) แบ่งเป็นสะพานคอนกรีตสำหรับรถยนต์ข้าม 1 สะพาน คือ สะพานเดชาติศร ตั้งอยู่บนถนนประชาเศรษฐีใช้ในการข้ามคลองอัมพวา และสะพานคนข้าม 4 สะพาน จำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ สะพานคอนกรีต สะพานไม้ และสะพานเหล็ก ซึ่งมีการสร้างสะพานคนข้ามเพิ่มเติมเพื่อลดความแออัดบนสะพานข้ามคลองที่เดิมมีอยู่เพียงสะพานเดียว และเป็นการช่วยกระจายนักท่องเที่ยวให้ข้ามฝั่งได้รวดเร็วขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

(1) สะพานเทศบาลตำบลอัมพวา เป็นสะพานคอนกรีตสำหรับคนและรถยนต์ข้าม โดยในวันที่มีการจัดตลาดน้ำ จะใช้สำหรับคนเดินข้ามเพียงอย่างเดียว ส่วนวันที่ตลาดน้ำปิดยานพาหนะทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ก็สามารถวิ่งข้ามได้

(2) สะพานขุนนิกร เป็นสะพานไม้สำหรับคนข้าม ตั้งอยู่บริเวณก่อนถึงทางแยกระหว่างคลองอัมพวาและคลองบางจาก มีระยะทางประมาณ 15 เมตร

(3) สะพานไม้ข้ามคลองอัมพวา เป็นสะพานไม้สำหรับคนข้าม ที่มีการสร้างขึ้นเพิ่มเติม เพื่อลดความแออัดของนักท่องเที่ยวจากสะพานเทศบาลตำบลอัมพวา ตั้งอยู่ใกล้กับสะพานเดชาติศร

(4) สะพานข้ามคลองอัมพวาหน้าวัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม) เป็นสะพานเหล็กสำหรับคนเดินข้าม ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวต่างชาติใช้งานมากขึ้น โดยใช้ในการข้ามคลองมาจากลานจอดรถของวัด เพื่อเดินขึ้นไปเที่ยวชมตลาดน้ำอัมพวา

ถึงแม้จะมีการสร้างสะพานเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ ก็ยังไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาการจราจรที่ติดขัดทั้งส่วนทางเดินริมคลองและบนสะพานข้ามคลองได้แต่อย่างใด เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมมีมากในแต่ละวัน และพื้นที่ทางเดินและสะพานมีจำกัด โดยมีความกว้างของทางเดินเพียง 1 - 2 เมตรเท่านั้น เมื่อรวมกับร้านค้าที่ตั้งแผงวางขายสินค้าบนทางเดินแล้ว ทำให้การจราจรนั้นเกิดความแออัดขึ้น

โดยนักท่องเที่ยวและร้านค้าต่าง ๆ มีการกระจุกตัวอยู่มากตรงศูนย์กลางตลาดน้ำ บริเวณสะพานเทศบาลตำบลอัมพวา ทั้งที่มีการขยายขอบเขตของตลาดน้ำออกไปทางท้ายคลองอัมพวาบริเวณปากคลองบางจากแล้ว แต่ก็ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางในระยะที่ไกลขึ้นได้ จากการสอบถามคนในพื้นที่พบว่าเหตุผลที่นักท่องเที่ยวมีการกระจุกอยู่แต่บริเวณศูนย์กลางนั้น เนื่องจากบริเวณส่วนที่ขยายออกไปยังไม่มีจุดสนใจมากพอ ร้านค้ายังมีน้อย ส่วนใหญ่มีแต่ห้องพักโฮมสเตย์ ถ้าจะซื้อของกินหรือสินค้าจึงอยากจะเดินอยู่บริเวณเดิมมากกว่า

5.2.1.3 แก้อี/ที่นั่งสาธารณะ

ภายในตลาดน้ำอัมพวาบริเวณทางเดินริมคลองอัมพวานั้น ได้มีการจัดแก้อีหรือที่นั่งพักกระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ ตามทางเดิน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบันแก้อีได้ถูกปรับเปลี่ยนลักษณะการใช้งานโดยพ่อค้าแม่ค้าบนเรือ จากแก้อีสำหรับนั่งพักให้กลายเป็นโต๊ะสำหรับวางอาหาร เวลานักท่องเที่ยวสั่งอาหารจากเรือเพื่อนั่งรับประทาน (ภาพที่ 5.11)

5.2.1.4 ท่าเรือสาธารณะ

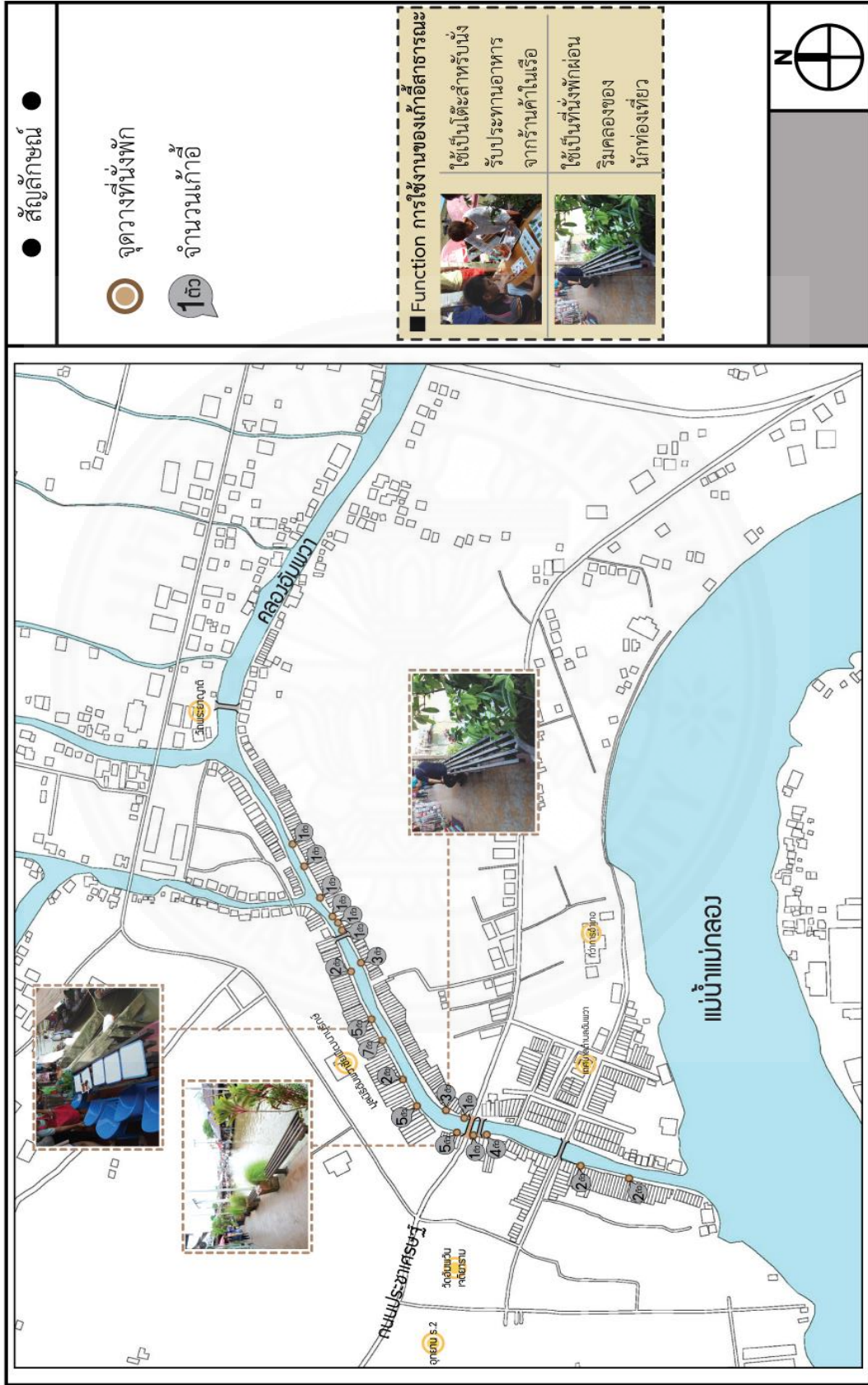
ภายในตลาดน้ำอัมพวาบริเวณพื้นที่ริมคลองอัมพวา มีท่าเทียบเรือสาธารณะกระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ ทั้งหมด 9 แห่ง ประกอบด้วย บันไดเทียบเรือ 7 แห่ง และศาลาเทียบเรือ (ท่าเทียบเรือเทศบาลฯ) 2 แห่ง ซึ่งเป็นท่าเทียบเรือสาธารณะที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์อยู่เป็นประจำ โดยในวันที่มีกิจกรรมตลาดน้ำ ท่าเทียบเรือนี้ก็จะถูกใช้เป็นที่รับส่งนักท่องเที่ยวขึ้น - ลงเรือโดยสาร ส่วนบันไดเทียบเรือ ก็จะใช้เป็นที่นั่งหรือพื้นที่ซื้อขายสินค้ากันระหว่าง

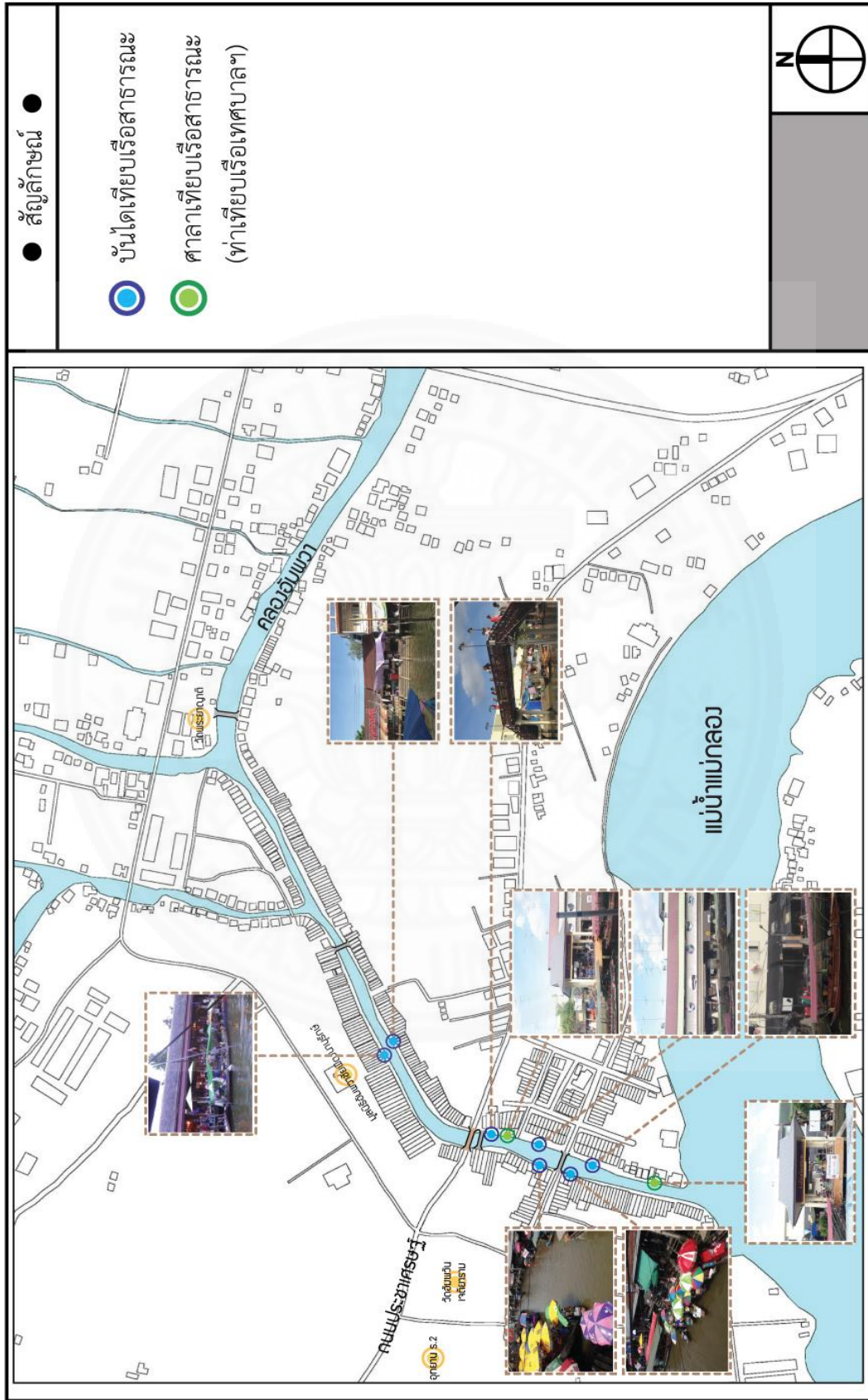
นักท่องเที่ยวและพ่อค้าแม่ค้าในเรือสินค้า (ภาพที่ 5.12) นอกจากท่าเทียบเรือสาธารณะแล้วก็ยังมีท่าเรือของเอกชนอีกมากมายที่ประกอบกิจการล่องเรือนำเที่ยวอีกด้วย

5.2.1.5 พื้นที่ทางเดินริมคลอง

บริเวณทางเดินริมคลองของตลาดน้ำอัมพวานั้น มีระยะความกว้างประมาณ 1.50 - 2.00 เมตร เดิมพื้นที่ทางเดินเป็นไม้มีอายุการใช้งานมายาวนาน เกิดการชำรุดทรุดโทรมในหลาย ๆ จุด เพื่อความปลอดภัยในการสัญจรทางเทศบาลตำบลอัมพวาจึงได้ปรับปรุงทางเดินเท้าริมคลองให้มีสภาพดีและมีความมั่นคงมากขึ้น โดยได้เปลี่ยนเป็นพื้นคอนกรีต และทำลวดลายสีสันให้ใกล้เคียงกับลายไม้ เพื่อความกลมกลืนของภูมิทัศน์ในชุมชน (ภาพที่ 5.13)

ซึ่งในปัจจุบันทางเดินเท้าภายในตลาดน้ำ ถูกใช้ประโยชน์ทั้งจากร้านค้าและจากนักท่องเที่ยว เช่น การตั้งแผงลอยขายสินค้า การเดินสัญจรท่องเที่ยว และการต่อเติมเป็นสถานที่นั่งจากเจ้าของบ้าน ทำให้การสัญจรบริเวณทางเดินนั้นมีความแออัด โดยเฉพาะตรงจุดที่มีการค้าขายคึกคัก จะมีนักท่องเที่ยวรวมตัวอยู่ในบริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก เกิดความหนาแน่นในพื้นที่ทางเดิน

ภาพที่ 5.12 แผนที่แสดงที่ตั้งทำเทียบเรือสาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, พฤษภาคม 2557.

5.2.2 การวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสำรวจพื้นที่สาธารณะภายในบริเวณตลาดน้ำอัมพวา และพื้นที่โดยรอบใกล้เคียงที่ใช้ในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา พบว่าพื้นที่สาธารณะที่ปรากฏในบริเวณนั้นสามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ พื้นที่สาธารณะ (public space) พื้นที่กึ่งสาธารณะ (semi – public space) และพื้นที่ส่วนบุคคลกึ่งสาธารณะ (private – public space) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดนิยามของพื้นที่สาธารณะทั้ง 3 รูปแบบนี้ คือ

(1) พื้นที่สาธารณะ (public space) หมายถึง พื้นที่สาธารณะทั่วไปที่เปิดให้ทุกคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบริเวณพื้นที่ได้

(2) พื้นที่กึ่งสาธารณะ (semi – public space) หมายถึง พื้นที่ที่ทุกคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ได้ โดยจะมีผู้คนในชุมชนเป็นผู้ร่วมดูแลร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้น แต่ไม่ได้สิทธิ์ครอบครองเป็นเจ้าของพื้นที่

(3) พื้นที่ส่วนบุคคลกึ่งสาธารณะ (private – public space) หมายถึง พื้นที่ที่มีเจ้าของหรือพื้นที่ส่วนบุคคล แต่มีการเปิดให้สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เป็นพื้นที่สาธารณะได้ ซึ่งอาจจะเข้าใช้งานหรือประกอบกิจกรรมในพื้นที่ได้ตลอดเวลาหรือมีช่วงเวลาในการเปิด – ปิดในการใช้งาน

และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการจำแนกและวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะภายในบริเวณตามขนาดของพื้นที่ ตามหน้าที่การใช้งาน และตามการครอบครอง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของพื้นที่ไว้ 3 รูปแบบ คือ พื้นที่ขนาดเล็ก คือ พื้นที่ที่มีขนาดตั้งแต่ 100 – 500 ตารางเมตร พื้นที่ขนาดกลาง คือ พื้นที่ที่มีขนาดตั้งแต่ 501 – 1,000 ตารางเมตร และพื้นที่ขนาดใหญ่ คือ พื้นที่ที่มีขนาดตั้งแต่ 1,000 ตารางเมตรขึ้นไป โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 5.18

ตารางที่ 5.18

ตารางแสดงการจำแนกพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาและบริเวณพื้นที่โดยรอบ

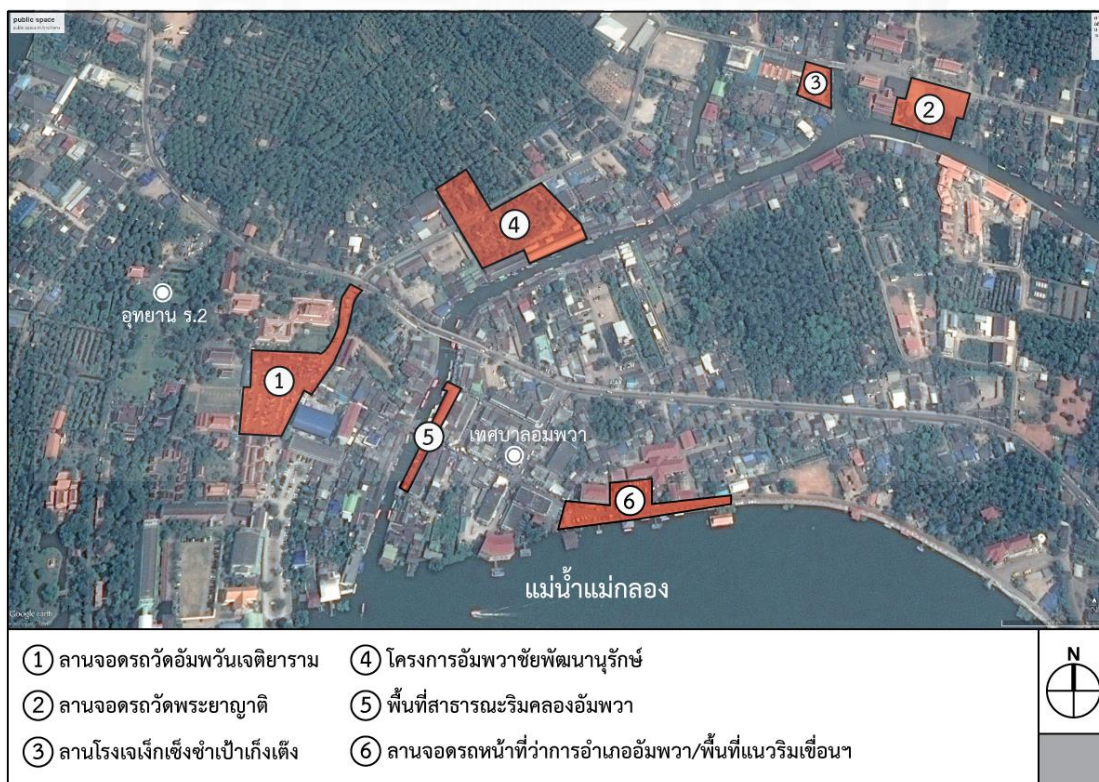
รูปแบบพื้นที่สาธารณะ		ขนาด (ตร.ม.)	จำนวน	ความเป็นเจ้าของ
พื้นที่สาธารณะ (public space)	สะพานคอนกรีตสำหรับรถยนต์ข้าม - สะพานเดชาดิศร	285	1 แห่ง	เทศบาลตำบลอัมพวา
	สะพานคนข้าม - สะพานเทศบาลตำบลอัมพวา	65	4 แห่ง	เทศบาลตำบลอัมพวา
	- สะพานขุนนิกร	40		
	- สะพานไม้ข้ามคลองอัมพวา	30		
	- สะพานหน้าวัดพระยาญาติ	35		
เก้าอี้/ที่นั่งสาธารณะ	20	19 จุด (48 ตัว)	เทศบาลตำบลอัมพวา	
บันไดและศาลาเทียบเรือสาธารณะ	325	9 แห่ง	เทศบาลตำบลอัมพวา	
พื้นที่กึ่งสาธารณะ (semi – public space)	ที่จอดรถ - ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม	5,395	1 แห่ง	วัดอัมพวันเจติยาราม
	- ลานจอดรถวัดพระยาญาติ	3,750	1 แห่ง	วัดพระยาญาติ
	- ลานจอดรถหน้าท่าว่าการอำเภออัมพวา และพื้นที่แนวริมเขื่อน	2,865	1 แห่ง	อำเภออัมพวา
	พื้นที่ทางเดินริมคลองอัมพวา	2,330	บริเวณ 2 ฝั่งคลอง	เทศบาลตำบลอัมพวา และเจ้าของบ้าน
พื้นที่สาธารณะริมคลองอัมพวา	550	1 แห่ง	เทศบาลตำบลอัมพวา ชมรมร้านค้าแผงลอย	
พื้นที่ส่วนบุคคล กึ่งสาธารณะ (private – public space)	ที่จอดรถ - ลานจอดรถโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย	4,530	1 แห่ง	ร.อัมพวันวิทยาลัย
	- ลานจอดรถโรงเรียนเทศบาล 3 ฯ	935	1 แห่ง	เทศบาลตำบลอัมพวา
	- ลานจอดรถอุทยาน ร.2	1,430	1 แห่ง	อุทยาน ร.2
	- ลานโรงเจเก็กเซ็งซ่าเป่าแก๊งเต็ง	1,460	1 แห่ง	โรงเจอัมพวา ฯ
	โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์	9,530	1 แห่ง	มูลนิธิชัยพัฒนา

หมายเหตุ. จำแนกโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2558.

จากตารางที่ 5.18 สรุปได้ว่า พื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ มีจำนวนทั้งสิ้น 8 แห่ง พื้นที่ขนาดกลางมีจำนวน 2 แห่ง และพื้นที่ขนาดเล็ก มีจำนวน 7 แห่ง โดยเมื่อทำการจำแนกและวิเคราะห์ประเภทของพื้นที่สาธารณะในตลาดน้ำอัมพวา ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่สาธารณะเพื่อนำมาศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวา ดังนี้

- (1) เป็นพื้นที่ที่มีขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ (501 ตารางเมตรขึ้นไป)
- (2) เป็นพื้นที่สาธารณะที่อยู่ในระยะที่สามารถเดินได้สะดวก ไม่เกิน 1 กิโลเมตร จากพื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำบริเวณริมสองฝั่งคลองอัมพวา
- (3) เป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรม หรือสามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่ที่มีกิจกรรมของตลาดน้ำอัมพวาได้โดยสะดวก
- (4) เป็นพื้นที่ของรัฐหรือพื้นที่มูลนิธิ เพื่อสามารถนำแนวทางในการศึกษา และข้อเสนอแนะในการวิจัยไปต่อยอดการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้อย่างแท้จริง

จากเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่สาธารณะข้างต้น พบว่ามีพื้นที่ที่มีความเป็นไปได้ในการนำไปพัฒนาเพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ 6 แห่ง (ภาพที่ 5.14)

ภาพที่ 5.14 แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาและบริเวณโดยรอบใกล้เคียง. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

5.2.2.1 พื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม

พื้นที่ลานจอดรถ เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งที่อยู่ภายในอาณาเขตของวัดอัมพวันเจติยาราม เป็นลานกว้างที่ถูกใช้เป็นพื้นที่รองรับรถของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในตลาดน้ำอัมพวา ทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ เป็นจุดจอดรถที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาจอดเป็นจำนวนมาก และทำให้มีพ่อค้าแม่ค้าเข้ามาตั้งร้านขายสินค้ากันภายในลานวัดฯ แห่งนี้

5.2.2.2 พื้นที่ลานจอดรถวัดพระยาญาติ

พื้นที่ลานวัดพระยาญาติ เป็นพื้นที่จอดรถอีกจุดหนึ่ง ที่ห่างออกมาจากจุดที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำอัมพวา ในปัจจุบันเริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้าไปใช้สถานที่ในการจอดรถมากขึ้น โดยเฉพาะรถของบริษัทที่พานักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยว เนื่องจากมีความหนาแน่นของจำนวนรถในพื้นที่น้อยกว่าพื้นที่จอดรถอื่น ๆ ทำให้พื้นที่ที่มีความสะดวกสบายในการจอดเพื่อรอรับส่งนักท่องเที่ยว

5.2.2.3 พื้นที่ลานโรงเจอัมพวาเจ็กเซ็งซ่าเป่าเก็งเต็ง

พื้นที่ลานหน้าโรงเจอัมพวาเจ็กเซ็งซ่าเป่าเก็งเต็ง เป็นพื้นที่อเนกประสงค์สำหรับใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยในช่วงเทศกาลของชาวไทยเชื้อสายจีนจะมีการใช้พื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมหรือประเพณีทางศาสนาของชาวจีน เช่น ช่วงเทศกาลกินเจจะมีการเดินธูป และในช่วงที่ไม่มีงานเทศกาล พื้นที่นี้ส่วนหนึ่งจะถูกใช้เป็นพื้นที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวภายในตลาดน้ำอัมพวา

5.2.2.4 พื้นที่โครงการอัมพวาชัฒฒนานุรักษ์

ภายในพื้นที่โครงการอัมพวาชัฒฒนานุรักษ์ เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ที่มีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนต่าง ๆ โดยจะมีพื้นที่ส่วนของกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนอัมพวา ได้แก่

(1) พื้นที่ร้านชานชาลา เป็นพื้นที่ที่ได้รับการปรับปรุงและอนุรักษ์อาคารเรือนแถวไม้เก่าริมน้ำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนอัมพวาไว้ โดยใช้เป็นศูนย์ข้อมูลของโครงการอัมพวาชัฒฒนานุรักษ์ ร้านขายสินค้าภัทรพัฒน์ และร้านชานชาลา ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปนั่งพักระหว่างเดินท่องเที่ยวในตลาดน้ำอัมพวาได้

(2) พื้นที่ลานนาคะวรงค์ เป็นพื้นที่ด้านหลังอาคารเรือนแถวไม้ จัดทำเป็นสถานที่ให้ชาวบ้านมาเช่าพื้นที่ขายสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนในราคาถูก ประกอบไปด้วยลานขายสินค้า ร้านขายเครื่องดื่มของโครงการฯ บริการนวดแผนไทย ห้องน้ำ และสถานที่จอดรถ

(3) พื้นที่สวนสาธิตการทำเกษตร ภายใต้โครงการของมูลนิธิฯ มีพื้นที่ส่วนหนึ่งที่จัดทำเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเรียนรู้วิธีการทำสวนตามแบบฉบับของชาวชุมชนอัมพวา เช่น สวนลิ้นจี่ สวนส้มโอ เป็นต้น

(4) พื้นที่อเนกประสงค์ ใช้เป็นพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการฯ เช่น การสอนจักสานผลิตภัณฑ์จากใบมะพร้าว การแสดงดนตรีไทย และการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ในชุมชนอัมพวา เป็นต้น

(5) พื้นที่สาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว ประกอบไปด้วยโรงทำน้ำตาลมะพร้าว เตาเคี้ยวน้ำตาล ส่วนบรรจุภัณฑ์ และร้านขายสินค้า

ภาพที่ 5.15 โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ลานนาคะวะรังค์ (1), พื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ (2), อาคารเรือนแถวไม้ (3), สวนสาธิตการทำเกษตรกรรม (4) และโรงเคี้ยวน้ำตาล (5). รวบรวมโดยผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

5.2.2.5 พื้นที่สาธารณะริมคลองอัมพวา

เป็นพื้นที่สาธารณะที่อยู่ริมคลองอัมพวา บริเวณเชิงสะพานคอนกรีตสำหรับคนข้าม ฝั่งเทศบาลตำบลอัมพวา พื้นที่แห่งนี้ถือว่าเป็นพื้นที่จุดศูนย์กลางของตลาดน้ำอัมพวา เป็นพื้นที่ที่อยู่ตรงจุดตัดของเส้นทางการสัญจรระหว่างฝั่งวัดอัมพวันฯ และฝั่งเทศบาลฯ ปัจจุบันถูกใช้เป็นที่วางโต๊ะสำหรับนักท่องเที่ยวนั่งรับประทานอาหารจากร้านค้าบริเวณนั้นและร้านค้าจากเรือบริเวณพื้นที่มีบันไดสำหรับเรือขายสินค้ามาเทียบท่าตรงเชิงสะพาน

5.2.2.6 พื้นที่ลานจอดรถหน้าท่าเรืออัมพวา และพื้นที่แนวริมเขื่อน

ในวันธรรมดาเป็นพื้นที่สำหรับจอดรถแก่ผู้ที่มาส่วนที่ว่าการอัมพวา และหน่วยราชการใกล้เคียง ในวันที่มีการเปิดตลาดน้ำก็จะมีนักท่องเที่ยวบางส่วนที่เข้าไปจอดรถในพื้นที่นี้และบริเวณถนนเลียบเขื่อนแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งในบริเวณนั้นก็จะมีศาลาริมแม่น้ำที่ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวต่างชาตินั่งเรือท่องเที่ยวและมาเทียบท่าขึ้นฝั่งเพื่อจะเดินเข้าตลาดน้ำอัมพวา

	<p>ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม</p> 	<p>Facilities</p> <ul style="list-style-type: none"> ☒ ห้องน้ำ ☒ ที่จอดรถ ☒ ร้านค้า ☒ ดั่งชยะ ☐ ท่าน้ำ/บันได เทียบเรือ ☒ กิจกรรม
	<p>ลานจอดรถวัดพระยาญาติ</p> 	<p>Facilities</p> <ul style="list-style-type: none"> ☒ ห้องน้ำ ☒ ที่จอดรถ ☐ ร้านค้า ☒ ดั่งชยะ ☒ ท่าน้ำ/บันได เทียบเรือ ☐ กิจกรรม
	<p>ลานโรงเจเล็กเชิงเขาเป่าแก๊งเต็ง</p> 	<p>Facilities</p> <ul style="list-style-type: none"> ☒ ห้องน้ำ ☒ ที่จอดรถ ☐ ร้านค้า ☐ ดั่งชยะ ☐ ท่าน้ำ/บันได เทียบเรือ ☒ กิจกรรม

ภาพที่ 5.16 แผนที่แสดงตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะที่ 1 - 3 และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่.
โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

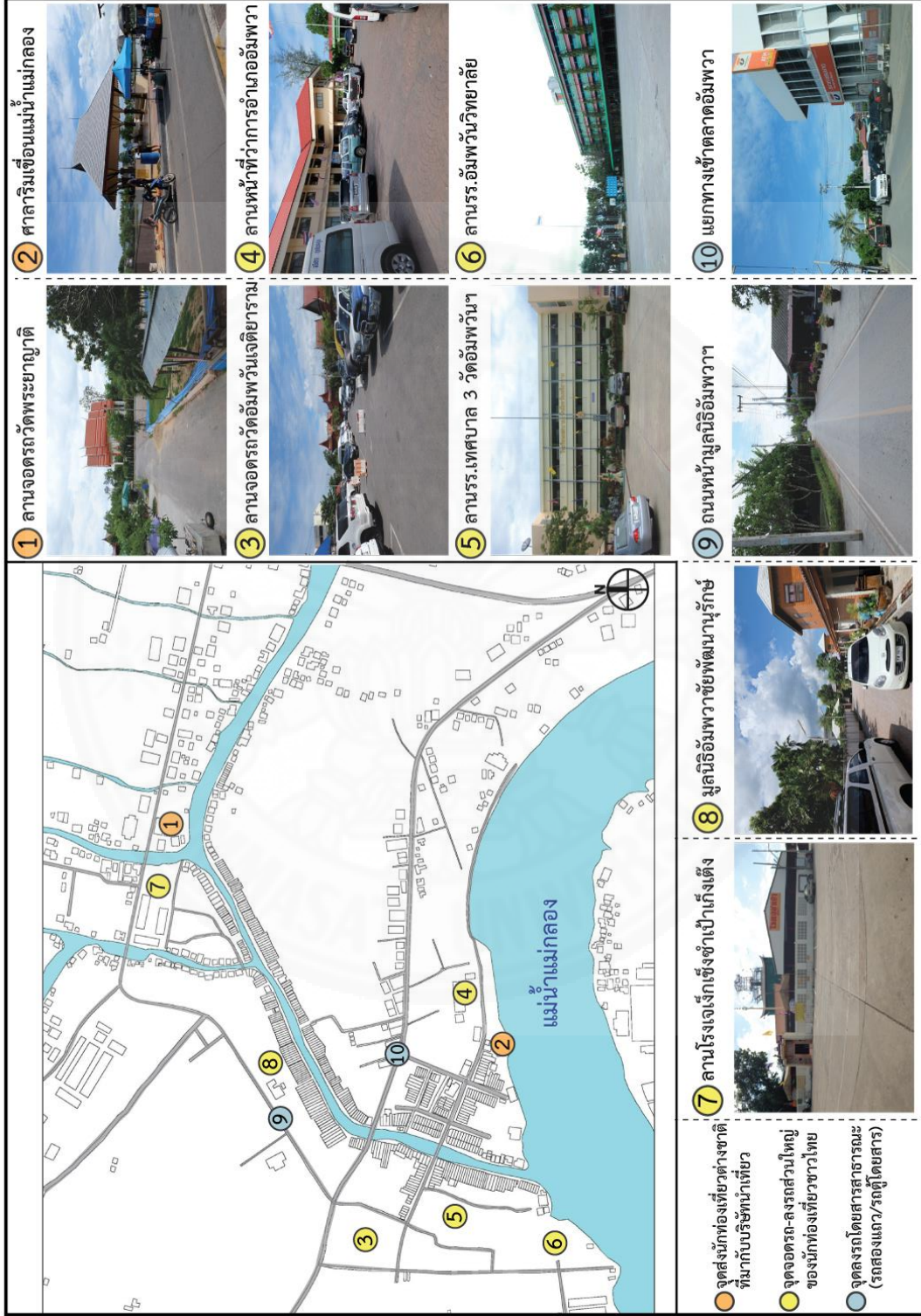
	<p>โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์</p> 	<p>Facilities</p> <ul style="list-style-type: none"> ☒ ห้องน้ำ ☒ ที่จอดรถ ☒ ร้านค้า ☒ ถึงชยะ ☒ ท่าเรือ/บันได เทียบเรือ ☒ กิจกรรม
	<p>พื้นที่สาธารณะริมคลองอัมพวา</p> 	<p>Facilities</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ ห้องน้ำ ☐ ที่จอดรถ ☒ ร้านค้า ☒ ถึงชยะ ☒ ท่าเรือ/บันได เทียบเรือ ☒ กิจกรรม
	<p>ลานจอดรถหน้าอำเภออัมพวา/พื้นที่ริมเขื่อนฯ</p> 	<p>Facilities</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ ห้องน้ำ ☒ ที่จอดรถ ☒ ร้านค้า ☒ ถึงชยะ ☒ ท่าเรือ/บันได เทียบเรือ ☐ กิจกรรม

ภาพที่ 5.17 แผนที่แสดงตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะที่ 4 - 6 และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

จากภาพที่ 5.16 และภาพที่ 5.17 จะเห็นได้ว่าพื้นที่สาธารณะทั้ง 6 แห่งจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่แต่ละแห่งที่แตกต่างกัน โดยจะประกอบไปด้วย ห้องน้ำ ที่จอดรถ ร้านค้า ถึงชยะ ท่าเรือหรือบันไดเทียบเรือสาธารณะ และกิจกรรมในพื้นที่ โดยทั้งหมดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชนทั้งสิ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจและวิเคราะห์ร่วมกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการพื้นที่ในชุมชน

5.2.3 การวิเคราะห์จุดขึ้นลงรถและเส้นทางการเดินเข้าภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาของนักท่องเที่ยว

การเข้าถึงพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา นักท่องเที่ยวมีจุดขึ้นลงรถ และจุดจอดรถที่แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและวิเคราะห์จุดที่นักท่องเที่ยวใช้เป็นจุดขึ้นลงรถจุดต่าง ๆ ในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา (ภาพที่ 5.18) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 5.18 แผนที่แสดงตำแหน่งจุดขึ้นรถของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ตลาดน้ำแม่กลอง. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

5.2.3.1 จุดขึ้นลงรถของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มากับบริษัทนำเที่ยว

เป็นจุดขึ้นขึ้นลงรถส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มากับรถบริการของบริษัทนำเที่ยว ทั้งรถตู้โดยสารและรถสับสนำเที่ยว

(1) ลานจอดรถวัดพระยาญาติ ในปัจจุบันลานจอดรถวัดพระยาญาตินี้จะใช้ประโยชน์ในการรองรับรถนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติ เนื่องจากมีความสะดวกในการเข้าจอดในพื้นที่จอดรถทั้งรถตู้และรถบัสขนาดใหญ่ และความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่ตลาดน้ำอัมพวาของนักท่องเที่ยว

(2) ศาลาริมเขื่อนแม่น้ำแม่กลอง ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวต่างชาติและนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวนหนึ่งเดินทางมาตลาดน้ำอัมพวาโดยเรือท่องเที่ยว หรือเดินทางจากตลาดน้ำอัมพวาโดยเรือท่องเที่ยวเพื่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ศาลาริมเขื่อนก็เป็นจุดใหญ่แห่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวใช้เป็นสถานที่ขึ้นลงเรือนำเที่ยว

5.2.3.2 จุดขึ้นลงรถของนักท่องเที่ยวที่มาโดยรถยนต์ส่วนตัว

ในจุดนี้ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวาโดยรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นจุดที่มีลานจอดรถไว้บริการนักท่องเที่ยวได้แก่

(1) ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม เป็นจุดที่มีนักท่องเที่ยวเข้าใช้มากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่จอดรถขนาดใหญ่ที่สุด มีทั้งรถยนต์ส่วนตัวและรถของบริษัทนำเที่ยวมาจอดบริเวณนี้ การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวามีความสะดวกสบาย เนื่องจากมีทางเดินเป็นชอยเข้าสู่บริเวณศูนย์กลางตลาดน้ำได้

(2) ลานหน้าที่ว่าการอำเภออัมพวาและพื้นที่แนวริมเขื่อน จุดนี้จะมีนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนน้อยเข้าใช้พื้นที่ เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ที่สามารถจอดรถได้จำกัด และถนนเลียบเขื่อนแม่น้ำแม่กลองมีขนาดเล็ก ทำให้การสัญจรของรถไม่สะดวกเท่าที่ควร ในปัจจุบันมีการปรับภูมิทัศน์ของพื้นที่บริเวณริมเขื่อนอยู่เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินท่องเที่ยวในบริเวณนี้ได้เพิ่มขึ้น

(3) ลานโรงเรียนเทศบาล 3 วัดอัมพวันเจติยาราม เป็นจุดที่อยู่ในบริเวณเดียวกับลานจอดรถของวัดอัมพวัน จากการจำแนกพื้นที่อยู่ในกลุ่มของพื้นที่ส่วนบุคคลกึ่งสาธารณะ เนื่องจากเป็นพื้นที่ของโรงเรียนเทศบาล 3 จะเปิดให้จอดรถได้ในวันหยุดเท่านั้นและใช้เป็นที่รองรับรถของนักท่องเที่ยวในกรณีที่ที่ลานจอดรถวัดอัมพวันฯ มีความหนาแน่นของรถจำนวนมาก

(4) ลานโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย จุดนี้เป็นจุดจอดรถที่ใช้ทางเข้าเดียวกับลานจอดรถวัดอัมพวันฯ ซึ่งอยู่ภายในบริเวณเดียวกันแต่อยู่ลึกเข้าไปบริเวณริมแม่น้ำ เป็นที่จอดรถประเภทเดียวกับลานโรงเรียนเทศบาล3ฯ คือพื้นที่ส่วนบุคคลกึ่งสาธารณะ ใช้รองรับรถของนักท่องเที่ยวในกรณีที่ลานจอดรถวัดอัมพวันมีความหนาแน่นของจำนวนรถเช่นเดียวกัน

(5) ลานโรงเจอัมพวาเง็กเซ็งซาเป่าเก็งเต็ง นักท่องเที่ยวบางส่วนได้มีการนำรถเข้าไปจอดบริเวณลานโรงเจอัมพวาฯ เพื่อหลีกเลี่ยงความแออัดของลานจอดรถวัดอัมพวันฯ

(6) ที่จอดรถโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมกิจกรรมในพื้นที่ของโครงการฯ ที่จอดรถในจุดนี้มีจำนวนไม่มากนัก

5.2.3.3 จุดขึ้นลงรถของนักท่องเที่ยวที่มาโดยรถโดยสารสาธารณะ

เป็นจุดขึ้นลงรถของนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวาโดยรถโดยสารสาธารณะ ทั้งรถตู้และรถสองแถวจากตลาดแม่กลอง

(1) ถนนหน้าโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ จุดนี้จะเป็นจุดรับและส่งคนของรถสองแถวประจำทาง สายตลาดแม่กลอง – โรงเจอัมพวาฯ ซึ่งมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติใช้บริการรถสองแถวนี้มาจากตัวเมืองสมุทรสงคราม (แม่กลอง)

(2) แยกทางเข้าตลาดอัมพวา เป็นจุดลงรถของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาโดยรถตู้โดยสารสาธารณะ โดยรถจะหยุดส่งคนลงบริเวณแยกเข้าตลาดอัมพวา และที่ตั้งคิวของรถตู้โดยสารก็อยู่ในบริเวณนั้นเช่นกัน

จากจุดขึ้นลงรถของนักท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 10 จุดนั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเส้นทางการเดินเท้าของนักท่องเที่ยวเข้าสู่ภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาบริเวณที่มีกิจกรรมริมคลองอัมพวา โดยสามารถสรุปเส้นทางการเดินของนักท่องเที่ยว (ภาพที่ 5.19) ได้ดังนี้

1. จุดที่ 1 ลานจอดรถวัดพระยาญาติ พฤติกรรมการเดินทางเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือจะลงรถที่ลานจอดรถวัดพระยาญาติ และเดินข้ามสะพานข้ามคลองมายังฝั่งเทศบาลตำบลอัมพวา เดินเลียบทางเดินริมน้ำเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำ นักท่องเที่ยวจะเดินชมบรรยากาศของสถานที่เส้นทางริมคลองที่มีการเปิดบ้านเรือนขายสินค้าและบริเวณจุดที่มีเรือขายสินค้าเทียบจอดอยู่ เมื่อเดินท่องเที่ยวภายในพื้นที่แล้วถึงเวลาที่จะเดินกลับมาขึ้นรถที่จุดเดิมอีกครั้ง

2. จุดที่ 2 ศาลาริมเขื่อนแม่น้ำแม่กลอง เมื่อนักท่องเที่ยวนั่งเรือมาเทียบท่าที่ศาลาริมแม่น้ำ นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าสู่ตลาดน้ำอัมพวาได้โดยสะดวกผ่านทางอาคารพาณิชย์ตลาดเทศบาลอัมพวา ไปจนถึงพื้นที่ด้านในริมคลองอัมพวาบริเวณสะพานคอนกรีตคนข้าม

3. จุดที่ 3 ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าชวยบริเวณด้านข้างของลานจอดรถของวัด ที่เป็นเส้นทางที่ไปบรรจบตรงสะพานคอนกรีตคนข้ามคลองอัมพวา บริเวณจุดศูนย์กลางของตลาดน้ำอัมพวา

4. จุดที่ 4 ลานหน้าที่ว่าการอำเภออัมพวาและพื้นที่แนวริมเขื่อน นักท่องเที่ยวที่จอดรถบริเวณนี้สามารถเดินทางเข้าสู่พื้นที่ด้านในของตลาดน้ำอัมพวาได้ โดยเดินตามเส้นทางถนนของตลาดเทศบาลอัมพวา ผ่านอาคารเทศบาลตำบลอัมพวาเข้าไปจนถึงบริเวณสะพานคอนกรีตคนข้ามบริเวณพื้นที่ริมคลองอัมพวา

5. จุดที่ 5 ลานโรงเรียนเทศบาล 3 วัดอัมพวันเจติยาราม นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าสู่บริเวณริมคลองอัมพวาได้โดยใช้เส้นทางชอยด้านข้างที่เป็นชอยเดียวกันกับเมื่อจอดรถที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม

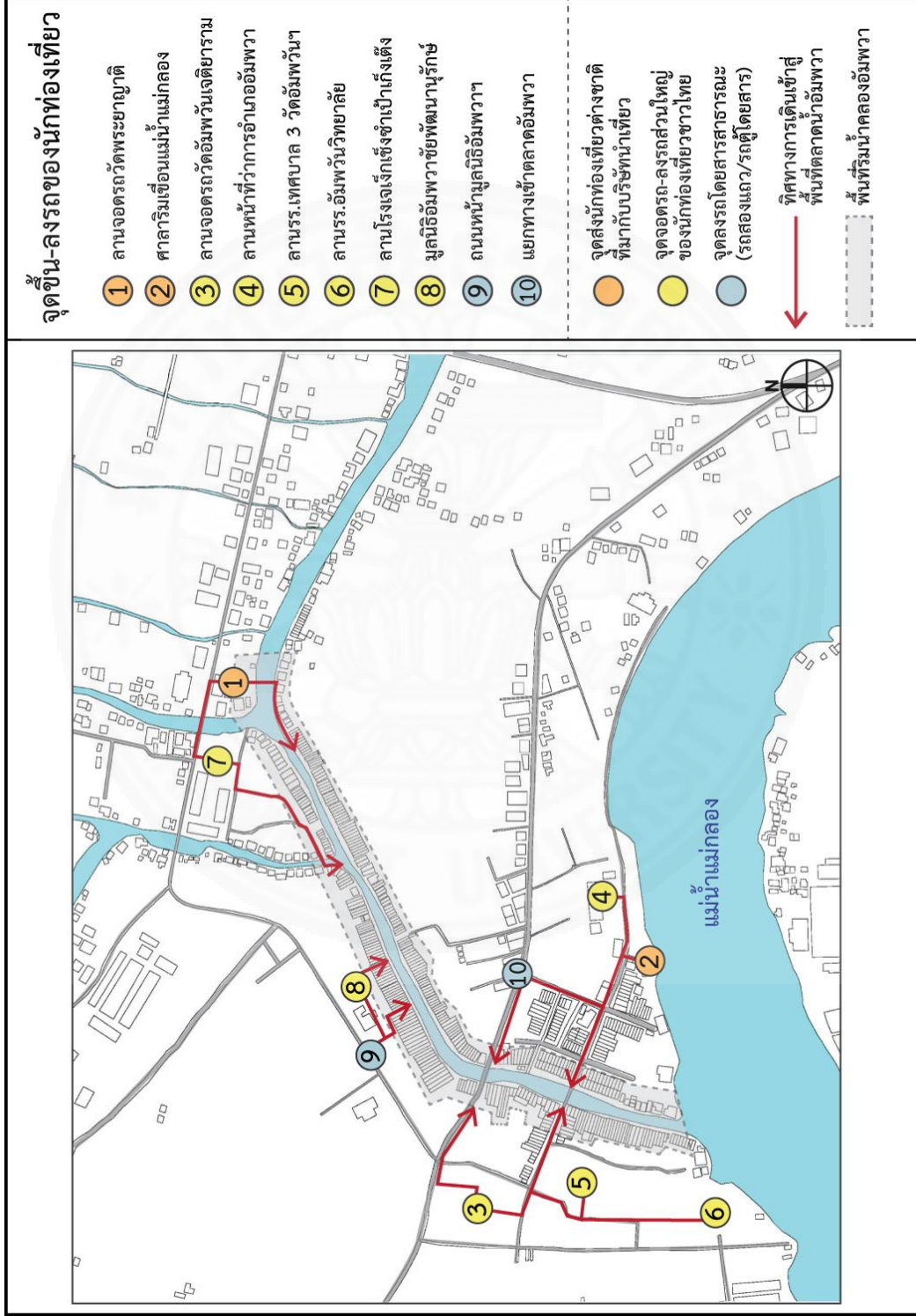
6. จุดที่ 6 ลานโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าสู่บริเวณริมคลองอัมพวาได้โดยใช้เส้นทางชอยด้านข้างที่เป็นชอยเดียวกันกับเมื่อจอดรถที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยารามเช่นเดียวกัน

7. จุดที่ 7 ลานโรงเจอัมพวาเง็กเซ็งซาเป่าเก็งเต็ง นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าสู่บริเวณริมคลองอัมพวาได้ 2 เส้นทาง คือ การเลาะเข้าถนนชุมชนโรงเจฯ ข้ามสะพานและเดินตามทางเดินเลียบบคลองอัมพวา หรือเดินข้ามสะพานมาฝั่งวัดพระยาญาติ ข้ามสะพานเหล็กหน้าวัด และเดินเลียบบทางเดินริมคลองอัมพวาฝั่งตลาดเทศบาลฯ ขึ้นมาจนถึงตลาดน้ำอัมพวา

8. จุดที่ 8 ที่จอดรถโครงการอัมพวาชัฒฒานารักษ์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าสู่บริเวณริมคลองอัมพวาได้โดยเดินเข้ามาทางลานนาคะวรงค์และเข้าช่องทางเดินข้างอาคารเรือนแถวไม้ริมคลอง หรือจะเดินตัดเข้ามาทางร้านชานชالا ที่เป็นร้านค้าภายในโครงการฯ ก็ได้เช่นกัน

9. จุดที่ 9 ถนนหน้าโครงการอัมพวาชัฒฒานารักษ์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าสู่บริเวณริมคลองอัมพวาได้โดยเดินผ่านทางลานนาคะวรงค์ ผ่านอาคารเรือนแถวไม้ของโครงการฯ หรือตัดเข้าร้านค้าชานชالا เข้าสู่พื้นที่ริมคลองอัมพวาได้

10.จุดที่ 10 แยกทางเข้าตลาดอัมพวา นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาได้ 2 เส้นทาง คือ เดินเข้าสู่ตลาดอัมพวาบริเวณหน้าธนาคารออมสิน ผ่านอาคารเทศบาลตำบลอัมพวาเข้าสู่บริเวณริมคลอง หรือเดินเข้าทางเชิงสะพานเดชาติศระจะมีทางเดินเข้าสู่บริเวณริมน้ำได้

ภาพที่ 5.19 แผนที่แสดงเส้นทางการเดินทางของนักท่องเที่ยวเข้าสู่ตลาดน้ำอัมพวาบริเวณที่มีกิจกรรมริมคลองอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

และนอกจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่รูปแบบการท่องเที่ยว 1 วัน (วันเดียวกลับ) ยังมีนักท่องเที่ยวอีกกลุ่มหนึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวแบบค้างคืน โดยจะเข้ามาในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาและค้างคืนในพื้นที่กับโฮมสเตย์หรือรีสอร์ท ซึ่งภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาส่วนใหญ่จะเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเลือกที่พักที่อยู่ริมคลองอัมพวา เนื่องจากชอบภูมิทัศน์และบรรยากาศบริเวณริมคลอง ความสะดวกสบายในการเดินทางเข้าตลาดน้ำ และราคาที่พักที่ไม่แพงเหมาะสมกับคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและสรุปบริเวณพื้นที่ที่มีบ้านพักรูปแบบโฮมสเตย์กระจุกตัวอยู่ (ภาพที่ 5.20) ดังนี้

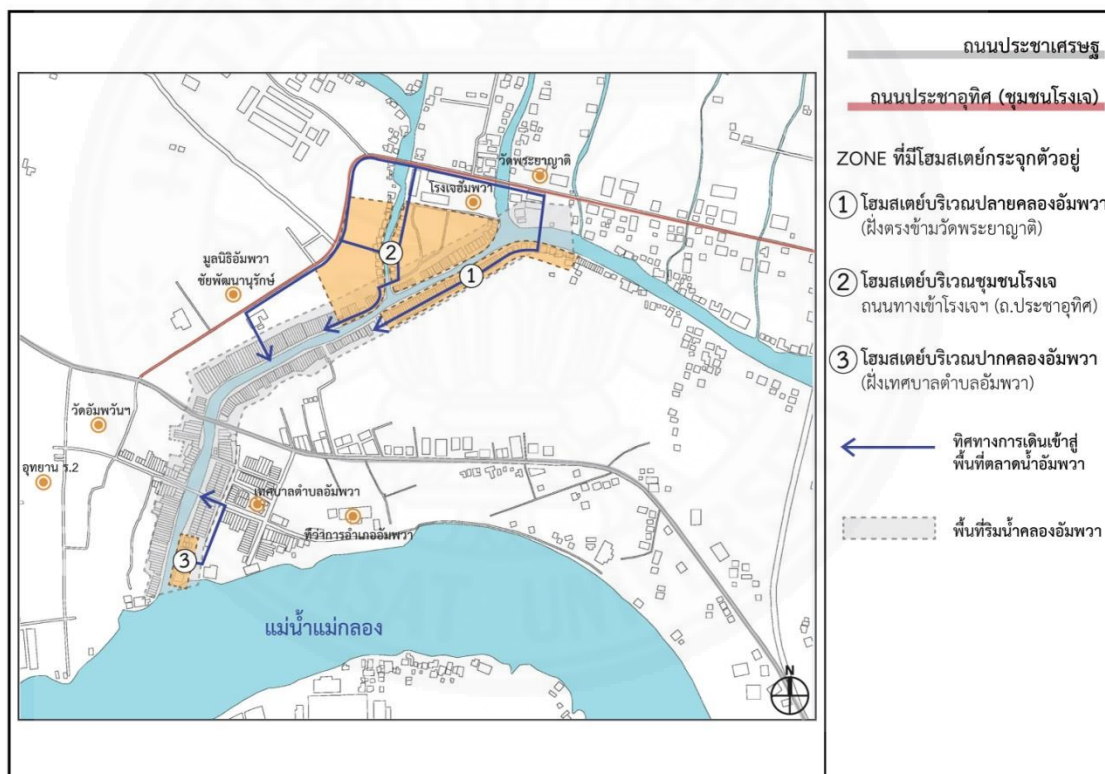
ภาพที่ 5.20 แผนที่แสดงพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาบริเวณที่มีที่พักรูปแบบโฮมสเตย์กระจุกตัวอยู่. โดยผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

1. บริเวณที่ 1 โฮมสเตย์บริเวณปลายคลองอัมพวา บริเวณเรือนแถวริมน้ำฝั่งตรงข้ามวัดพระยาญาติ บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีที่พักรูปแบบโฮมสเตย์กระจุกตัวอยู่ ซึ่งมีทั้งรูปแบบของเรือนแถวไม้ริมน้ำและบ้านพักด้านในที่ถัดจากบริเวณริมคลองเข้าไป เช่น บ้านเลียบบนที่และบ้านป้าน้อยโฮมสเตย์

2. บริเวณที่ 2 โคมสเตอร์ยบริเวณชุมชนโรงเจ จะอยู่บริเวณชุมชนโรงเจ อัมพวาเง็กเซ็งซ่าเป่าเก็งเต็ง ซึ่งส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงที่พักได้ทางถนนทางเข้าโรงเจอัมพวาฯ (ถนนประชาอุทิศ) บริเวณถนนเส้นนี้จะมีโคมสเตอร์ยกระจุกตัวอยู่มากที่ตั้งอยู่บริเวณริมคลองอัมพวา ฝั่งเดียวกับโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์

3. บริเวณที่ 3 โคมสเตอร์ยบริเวณปากคลองอัมพวา โคมสเตอร์ยบริเวณนี้จะตั้งอยู่พื้นที่ปากคลองอัมพวาติดกับแม่น้ำแม่กลอง ฝั่งตลาดเทศบาลอัมพวา เป็นอาคารบ้านเรือนริมน้ำ เข้าถึงได้จากทางถนนหน้าเทศบาลตำบลอัมพวา

ซึ่งในแต่ละพื้นที่จุดต่าง ๆ ที่มีโคมสเตอร์ยกระจุกตัวอยู่ การเดินเท้าของนักท่องเที่ยวจากบริเวณที่พักทั้ง 3 จุดนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้ (ภาพที่ 5.21)

ภาพที่ 5.21 แผนที่แสดงเส้นทางการเดินเท้าของนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาจากบริเวณที่มีโคมสเตอร์ยกระจุกตัวอยู่. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

1. บริเวณที่ 1 โคมสเตอร์ยบริเวณปลายคลองอัมพวา สามารถใช้ทางเดินริมน้ำที่พักเดินเลียบบคลองขึ้นมาสู่พื้นที่ภายในตลาดน้ำอัมพวาบริเวณที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำได้เลย

2. บริเวณที่ 2 โหมสเตอร์บริเวณชุมชนโรงเจ สามารถเดินเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาได้ 3 เส้นทาง คือ (1) เดินออกมาทางถนนประชาอุทิศและเข้าทางลานนาคะวรังค์ของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ (2) เดินข้ามสะพานบริเวณชุมชนโรงเจและใช้ทางเดินริมคลองบริเวณหน้าเรือนแถวไม้เข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำ และ (3) เดินข้ามสะพานตรงโรงเจอัมพวา เข้ามาในวัดพระยาญาติและใช้สะพานเหล็กข้ามคลองอัมพวามายังเรือนแถวไม้ฝั่งตลาดเทศบาล เพื่อใช้ทางเดินเลียบบคลองเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำ

จากการศึกษาและวิเคราะห์เส้นทางเดินเท้าเข้าพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทั้งที่มาท่องเที่ยวแบบวันเดย์ทริป มีการขึ้นรถและลงรถที่จุดจอดรถต่าง ๆ กัน และนักท่องเที่ยวแบบที่มาท่องเที่ยวแบบค้างคืน ที่พักอาศัยในบริเวณที่มีการกระจุกตัวของโหมสเตอร์ในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา นักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่มนี้จะมีเส้นทางการเดินเท้าจากจุดและทิศทางที่ต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวาคือการเดินเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำบริเวณริมน้ำคลองอัมพวา ที่ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ ทำให้พื้นที่บริเวณริมคลองเกิดความแออัดและคับคั่งของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่สาธารณะริมคลองจึงไม่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้ทั้งหมด

5.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านผู้ใช้งานและกิจกรรมในพื้นที่

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านผู้ใช้งานและกิจกรรมของผู้ใช้งานที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา ประกอบไปด้วย สถานที่ตั้งของกลุ่มเรือขายสินค้า จุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ กลุ่มผู้ใช้งานในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และกิจกรรมในพื้นที่ ดังนี้

5.2.4.1 สถานที่ตั้งของกลุ่มเรือขายสินค้า

ภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาจะมีเรือของพ่อค้าแม่ค้าจอดขายสินค้ากระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะจอดอยู่ในบริเวณที่มีท่าเทียบเรือหรือบันไดเทียบเรือสาธารณะ (ภาพที่ 5.22) เพื่อความสะดวกในการซื้อขายระหว่างพ่อค้าแม่ค้าในเรือและผู้ซื้อบนบก โดยสินค้าส่วนใหญ่จะเป็นจำพวกอาหารการกิน เช่น กวยเตี๋ยว ผัดไท หอยทอด อาหารทะเลย่าง กาแฟโบราณ ขนมไทย และผลไม้จากสวน เป็นต้น

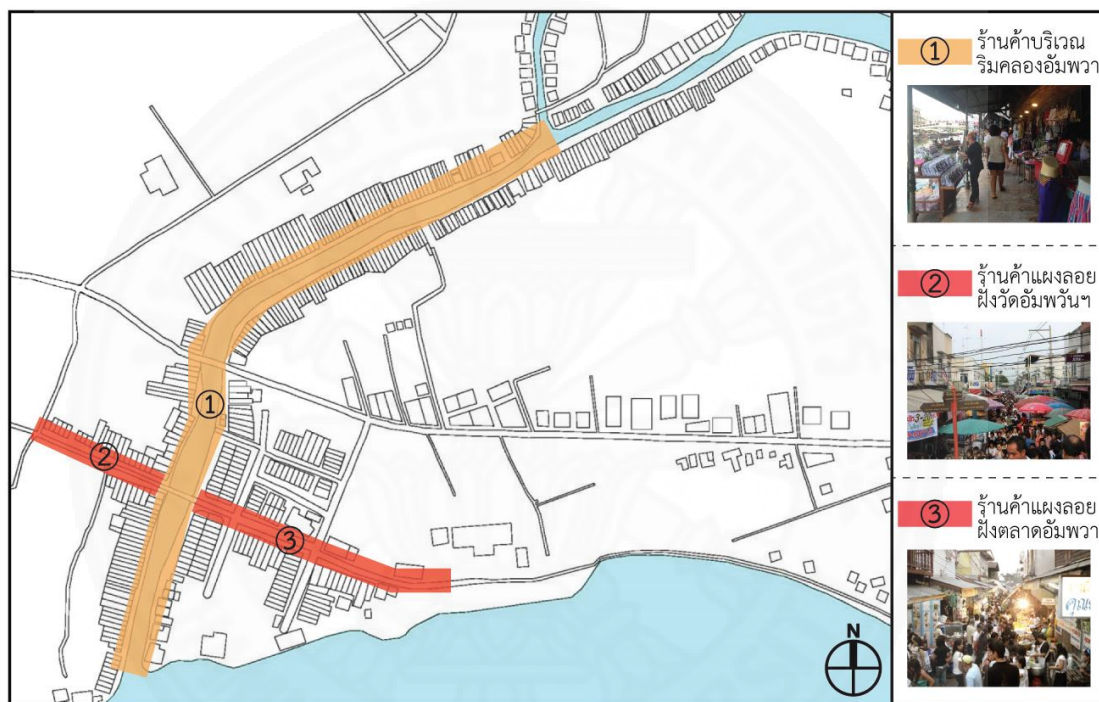

ภาพที่ 5.22 เรือพายขายสินค้าที่จอดเทียบบริเวณบันไดเทียบเรือตลาดน้ำอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 19 เมษายน 2557.

จากการสำรวจพบว่า กลุ่มเรือขายสินค้าส่วนใหญ่จะมีการรวมกลุ่มกันอยู่ตามบันไดเทียบเรือสาธารณะบริเวณฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม เนื่องจากมีร่มเงาและไม่มีแดดส่องมากเท่ากับฝั่งตลาดเทศบาลตำบลอัมพวา และตรงบันไดเทียบเรือมีความสะดวกในการซื้อขายมากกว่า เนื่องจากมีพื้นที่ในการตั้งโต๊ะและพื้นที่ให้นั่งรับประทานอาหารริมน้ำ โดยบริเวณที่มีกลุ่มเรือรวมตัวกันมาก คือ บริเวณหน้าเรือนแถวศูนย์ข้อมูลชุมชนอัมพวา โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ร้านชานชาลา และบริเวณเชิงสะพานเทศบาลตำบลอัมพวา มีกลุ่มเรือขายสินค้าทั้งเรือพายและเรือยนต์รวมตัวกันประมาณ 4 - 10 ลำ ในแต่ละจุด (ภาพที่ 5.23) ซึ่งในจุดที่มีเรือขายสินค้านั้น ทำให้บริเวณทางเดินริมคลองในช่วงนั้น ๆ มีความแออัดทางการสัญจรของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เพราะนักท่องเที่ยวจะมีการหยุดเลือกซื้อสินค้าและถ่ายรูปบรรยากาศการขายสินค้าบนเรือ ซึ่งพื้นที่ทางเดินที่มีความกว้างจำกัดนั้นทำให้เกิดการเบียดกันของนักท่องเที่ยว และอาจเกิดอันตรายในการเดินได้

5.2.4.2 จุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ

ภายในตลาดน้ำอัมพวาจะมีนักท่องเที่ยวกระจุกตัวหนาแน่นอยู่เป็นจุด ๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นจุดที่มีการค้าขายสินค้า ทั้งตลาดบกและตลาดน้ำ (ภาพที่ 5.24) ซึ่งนักท่องเที่ยวจะใช้เวลาบริเวณนั้นในการเลือกซื้อสินค้า รับประทานอาหาร และถ่ายรูปบรรยากาศของการขายสินค้าทางเรือ ทำให้พื้นที่ทางเดินขนาด 1.50 - 2.00 เมตร ไม่สามารถรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ เกิดความแออัดของพื้นที่ในช่วงเวลากลางวันไปจนถึงช่วงหัวค่ำ

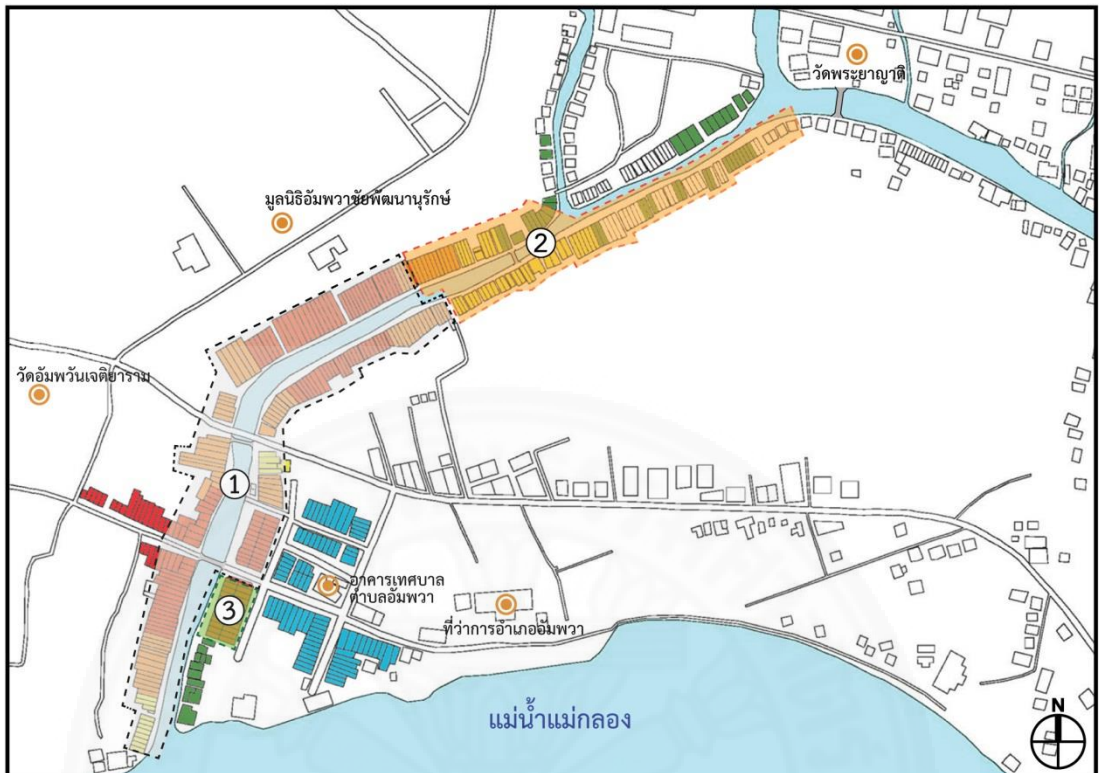
ภาพที่ 5.24 แผนที่แสดงกลุ่มร้านค้าภายในตลาดน้ำอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

โดยจุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ และถือเป็นเอกลักษณ์ของตลาดน้ำอัมพวาในการถ่ายรูป ได้แก่ บริเวณบันไดเทียบเรือเชิงสะพานเทศบาลอัมพวา ทั้ง 2 ฝั่ง บริเวณร้านชานชาลา (ร้านค้าโครงการอัมพวาชัฒฒานาอนุรักษ์) และบริเวณศูนย์ข้อมูลชุมชนอัมพวา (ภาพที่ 5.25) เนื่องจากในบริเวณดังกล่าวเป็นจุดตัดของเส้นทางการเดินเที่ยวชมตลาดน้ำ จุดนัดพบที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่ายในตลาดน้ำของนักท่องเที่ยว รวมถึงเป็นจุดที่มีเรือขายสินค้าของพ่อค้าแม่ค้ามาเทียบท่าขายสินค้าจำนวนมากกว่าจุดอื่น ๆ ในบริเวณพื้นที่ตลาดน้ำ

ภาพที่ 5.25 แผนที่แสดงจุดที่นักท่องเที่ยวมีการกระจุกตัวหนาแน่นภายในตลาดน้ำอัมพวา. โดยผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

จากการวิเคราะห์จุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและมีการกระจุกตัวหนาแน่นอยู่ภายในบริเวณนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของร้านค้าและกิจกรรมภายในพื้นที่คือพื้นที่สาธารณะที่มีความแออัด และไม่สามารถใช้ประโยชน์ของพื้นที่สาธารณะบางแห่งได้อย่างเต็มศักยภาพ กล่าวคือภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวามีลักษณะการเดินท่องเที่ยวแบบเป็นทางยาว (linear) โดยมีเส้นทางเดินท่องเที่ยวจากปากคลองไปจนถึงท้ายคลองอัมพวายาวประมาณ 1 กิโลเมตร บริเวณทางเดินริมคลองจึงมีการจัดวางเก้าอี้หรือที่นั่งสาธารณะไว้คอยบริการแก่นักท่องเที่ยว กระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ ริมสองฝั่งคลอง เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับนั่งพักจากการเดินท่องเที่ยว แต่จากลักษณะกายภาพของพื้นที่ทางเดินที่มีขนาดเล็ก ความหนาแน่นของจำนวนนักท่องเที่ยว และกิจกรรมการค้าบริเวณริมคลองที่มีมากขึ้น ทำให้เก้าอี้ที่นั่งสาธารณะดังกล่าวบางส่วนไม่สามารถใช้งานได้ บางส่วนถูกรับรองโดยร้านค้าและมีการปรับเปลี่ยนการใช้งานของที่นั่งพัก ผู้วิจัยได้ทำการสรุปการใช้งานเก้าอี้และที่นั่งสาธารณะภายในพื้นที่ทางเดินริมคลอง ออกเป็น 3 จุด (ภาพที่ 5.26) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การใช้งานเก้าอี้และที่นั่งสาธารณะภายในพื้นที่

① พื้นที่บริเวณที่มีร้านค้ากระจุกตัวอยู่หนาแน่นมากปานกลางไปจนถึงหนาแน่นมาก เก้าอี้ที่นั่งสาธารณะบริเวณนี้จะถูกใช้ประโยชน์โดยพ่อค้าแม่ค้าที่ปรับเปลี่ยนเป็นโต๊ะสำหรับให้นักท่องเที่ยวที่นั่งรับประทานอาหารที่สั่งจากรีโอ และความแออัดของคนตรงทางเดินทำให้เก้าอี้ที่นั่งนี้ไม่สามารถใช้งานในการนั่งพักได้

② พื้นที่บริเวณที่มีร้านค้ากระจุกตัวอยู่หนาแน่นน้อย เก้าอี้สาธารณะในบริเวณนี้สามารถใช้เป็นที่นั่งพักระหว่างการเดินเที่ยวชมตลาดน้ำได้ เนื่องจากทางเดินไม่แออัดจากร้านค้าและนักท่องเที่ยว รวมถึงไม่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นโต๊ะและที่วางของจากร้านค้าในรีโอ

③ พื้นที่ริมน้ำเชิงสะพานเทศบาลข้ามคลอง พื้นที่บริเวณนี้มีการตั้งโต๊ะและเก้าอี้สำหรับนักท่องเที่ยวที่นั่งพักผ่อนและนั่งรับประทานอาหารเช้าจากร้านค้าบนบกและร้านค้าในเรือที่จอดเทียบท่าอยู่บริเวณบ้นได้เทียบเรือสาธารณะ

- จุดที่ ①
- จุดที่ ②
- จุดที่ ③

ความหนาแน่นของร้านค้าบริเวณริมคลองอัมพวา

- บริเวณที่มีร้านค้ากระจุกตัวหนาแน่นมาก
- โซนสเตย์
- บริเวณที่มีร้านค้ากระจุกตัวหนาแน่นปานกลาง
- กลุ่มอาคารเรือนแถวบริเวณตลาดเทศบาลอัมพวา
- บริเวณที่มีร้านค้ากระจุกตัวหนาแน่นน้อย
- อาคารอยู่อาศัย

ภาพที่ 5.26 แผนที่แสดงตำแหน่งการใช้งานเก้าอี้และที่นั่งสาธารณะภายในพื้นที่ทางเดินริมคลอง. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

(1) จุดที่ 1 พื้นที่บริเวณที่มีร้านค้ากระจุกตัวอยู่หนาแน่นปานกลางไปจนถึงหนาแน่นมาก แก้วและที่นั่งสาธารณะในบริเวณนี้ ส่วนใหญ่จะถูกครอบครองและใช้ประโยชน์โดยพ่อค้าแม่ค้าที่มีร้านค้าอยู่ในบริเวณนั้น คือมีการปรับเปลี่ยนเป็นโต๊ะสำหรับให้นักท่องเที่ยวนั่งรับประทานอาหารที่สั่งจากในเรือ ทำให้เกิดความแออัดของการสัญจรเดินท่องเที่ยวบริเวณทางเดินริมน้ำและแก้วที่นั่งสาธารณะไม่สามารถใช้งานสำหรับนักท่องเที่ยวมานั่งพักผ่อนได้

(2) จุดที่ 2 พื้นที่บริเวณที่มีร้านค้ากระจุกตัวอยู่หนาแน่นน้อย แก้วและที่นั่งสาธารณะในบริเวณนี้นักท่องเที่ยวสามารถใช้งานในการนั่งพักผ่อนจากการเดินท่องเที่ยวตลาดน้ำได้เนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวเบาบางกว่าจุดที่ 1 ทำให้การสัญจรบริเวณทางเดินไม่แออัด และในพื้นที่ช่วงนี้ไม่มีเรือขายสินค้ามาเทียบท่า จึงทำให้แก้วที่นั่งสาธารณะไม่ถูกครอบครองและปรับเปลี่ยนเป็นโต๊ะอาหาร

(3) จุดที่ 3 พื้นที่บริเวณริมน้ำเชิงสะพานเทศบาลข้ามคลอง พื้นที่บริเวณนี้ไม่มีแก้วที่นั่งสาธารณะ แต่มีการจัดโต๊ะและแก้วสำหรับนักท่องเที่ยวให้สามารถนั่งพักผ่อนและนั่งรับประทานอาหารจากร้านค้าบนบกและร้านค้าในเรือที่จอดเทียบท่าอยู่บริเวณบันไดเทียบเรือสาธารณะ

5.2.4.3 กลุ่มผู้ใช้งานในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา

ภายในพื้นที่มีกลุ่มผู้ใช้งานที่มีการใช้งานพื้นที่สาธารณะภายในบริเวณตลาดน้ำอัมพวา 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ค้าภายในตลาดน้ำ กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มคนในชุมชน ดังนี้

(1) กลุ่มผู้ค้าภายในตลาดน้ำ ที่มีการประกอบกิจการค้าขายภายในตลาดน้ำอัมพวา ทั้งบริเวณตลาดบกและบริเวณริมคลอง ซึ่งสมัยเริ่มต้นเปิดตลาดน้ำในช่วงแรก การค้าขายจะดำเนินการโดยคนในชุมชนเป็นหลัก บริเวณเรือนแถวริมน้ำก็จะมีการค้าขายโดยเจ้าของบ้านหรือผู้เช่าที่อาศัยอยู่จริงในบ้าน สินค้าส่วนใหญ่จะเป็นอาหารหรือขนมที่ทำกันในครัวเรือน เช่น ขนมเปียะ ขนมหวานไทย กวยเตี๋ยว ร้านกาแฟ หรือเปิดเป็นร้านขายของชำ เป็นต้น แต่หลังจากที่ตลาดน้ำอัมพวาเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้มูลค่าราคาของเรือนแถวริมน้ำเพิ่มสูงขึ้น เจ้าของบ้านเดิมบางรายจึงได้มีการขายต่อหรือเปิดให้เช่าในราคาสูง ผู้เช่าเดิมบางส่วนไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายได้ อาคารบางหลังจึงตกไปอยู่กับนายทุนต่างถิ่นที่เข้ามาค้าขายหรือเปิดให้เช่าต่อเพื่อทำกำไรต่อไป เป็นผลให้ในปัจจุบันผู้ค้าในตลาดน้ำอัมพวา มีอยู่ 2 ประเภท คือ ผู้ค้าที่เป็นคนในพื้นที่ และผู้ค้าที่เป็นคนนอกพื้นที่หรือนายทุนจากต่างถิ่น

ซึ่งภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาที่มีอย่างจำกัดนั้น ทำให้เกิดความหนาแน่นของร้านค้าที่เพิ่มมากขึ้นตามความนิยมของสถานที่ท่องเที่ยว มีการเปิดให้เช่าพื้นที่ส่วนหน้าเรือนแถวตั้งเป็นแผงลอยขายสินค้าหรือเจ้าของบ้านตั้งแผงลอยเอง ทำให้บริเวณทางเดินริมคลองถูกลดพื้นที่ไปส่วนหนึ่ง ประมาณ 60 – 70 เซนติเมตร เพื่อเป็นที่ตั้งของแผงสินค้า (ภาพที่ 5.27) และบางส่วนได้มีการรื้อถอนอาคารเดิมเพื่อก่อสร้างเป็นโรงมิหลังคาคลุม เปิดพื้นที่ภายในแบ่งให้ร้านค้าเช่าเป็นส่วน ๆ (ภาพที่ 5.28)

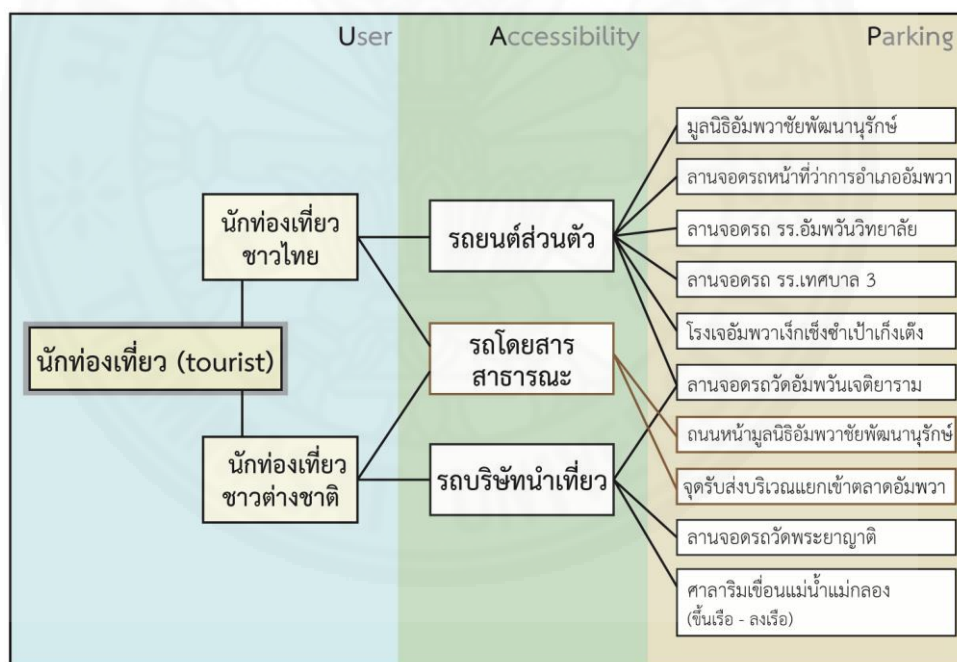

ภาพที่ 5.27 (1) ร้านค้าที่เปิดทำการค้าขายภายในบ้าน และ (2) แผงขายสินค้าที่ตั้งบริเวณทางเดินริมน้ำ. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 4 สิงหาคม 2556.

ภาพที่ 5.28 ร้านค้าภายในอาคารที่ถูกปรับปรุงเป็นพื้นที่แบ่งให้เช่า. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 4 สิงหาคม 2556.

(2) กลุ่มนักท่องเที่ยว ตลาดน้ำอัมพวาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้ามาเยี่ยมชมภายในพื้นที่ ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่อยากเข้ามาสัมผัสบรรยากาศและวิถีชีวิตตามแบบชุมชนริมน้ำ ซึ่งมีตลาดน้ำเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ โดยนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่จะเดินทางมาในวิธีต่าง ๆ กัน ทั้งมาโดยรถยนต์ส่วนตัว รถโดยสารสาธารณะ รถโดยสารประจำทาง และรถของบริษัทนำเที่ยว ซึ่งจะมีจุดจอดรถที่ต่างกัน เส้นทางการเดินทางเท้าเข้าสู่พื้นที่ด้านในตลาดน้ำอัมพวาของนักท่องเที่ยวจึงแตกต่างกันในแต่ละจุด ได้แก่ บริเวณโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ลานจอดรถหน้าท่าการอำเภออัมพวา ลานจอดรถโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย ลานจอดรถโรงเรียนเทศบาล 3 วัดอัมพวันเจติยาราม ลานโรงเจอัมพวาเจ็กเซ่งซ่าเป่าแก๊งเต็ง ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม ถนนหน้าโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ จุดรับส่งบริเวณแยกเข้าตลาดอัมพวา ลานจอดรถวัดพระยาญาติ และศาลาริมเขื่อนแม่น้ำแม่กลองที่เป็นจุดขึ้น - ลงของเรือนำเที่ยวที่พานักท่องเที่ยวเข้ามา (ภาพที่ 5.29)

ภาพที่ 5.29 การเดินทางเข้าถึงตลาดน้ำอัมพวาและบริเวณจุดลงรถของนักท่องเที่ยว. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

(3) กลุ่มคนในชุมชน พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวานั้นมีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ในชุมชนอัมพวา คนในชุมชนหรือคนในท้องถิ่นจึงมีการดำเนินชีวิตประจำวันที่ต้องมีความเกี่ยวข้องและใช้พื้นที่ตลาดน้ำเช่นเดียวกัน โดยในชีวิตประจำวันของคนท้องถิ่นช่วงวันธรรมดา (วันจันทร์ – วันพฤหัสบดี) ก็ดำเนินชีวิตตามปกติ มีการออกมาใช้จ่ายซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคในตลาดเทศบาล ฯ ร้านค้าที่เปิดทำการค้าริมคลองก็ปิดทำการเกือบทั้งหมด คงเหลือไว้บางแห่ง เช่น ร้านขายของชำของชุมชนร้านอาหาร และบ้านที่เปิดเป็นโฮมสเตย์ ที่บางครั้งมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในช่วงวันธรรมดา เป็นต้น และจะเปิดทั้งหมดเมื่อถึงวันที่มีตลาดน้ำ (วันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์) ในทุก ๆ สัปดาห์

5.2.4.4 กิจกรรมภายในพื้นที่

ตลาดน้ำอัมพวา เป็นตลาดน้ำที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของการใช้ชีวิตในรูปแบบของชาวชุมชนริมน้ำ ดังนั้นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ก็จะเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ชุมชนอัมพวา โดยสามารถจำแนกกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้เป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าขาย และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

(1) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าขาย

ถือได้ว่าการค้าขายภายในชุมชนอัมพวา เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของตลาดน้ำอัมพวา เนื่องจากชุมชนอัมพวาเป็นชุมชนการค้า เป็นศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญมาตั้งแต่สมัยอดีต ทั้งการค้าขายริมสองฝั่งคลองและการค้าขายในลำเรือ จึงมีการนำสิ่งเหล่านี้มาสร้างเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ทำให้ตลาดน้ำอัมพวากลายเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน โดยกิจกรรมการค้าขายภายในตลาดน้ำอัมพวา ประกอบไปด้วย การค้าขายของร้านค้าและแผงลอยฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม การค้าขายของร้านค้าและแผงลอยฝั่งตลาดเทศบาล การค้าขายในร้านค้าเรือนแถวริมคลองอัมพวา การค้าขายของเรือพายและเรือยนต์ในคลองอัมพวา และการค้าขายรูปแบบแผงลอยในตลาดเทศบาล (ภาพที่ 5.30)

ภาพที่ 5.30 กิจกรรมการค้าที่เกิดขึ้นบริเวณตลาดน้ำอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

ซึ่งการค้าขายในตลาดน้ำอัมพวานั้น จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในตลาดน้ำอัมพวานั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเดินทางมายังพื้นที่และกิจกรรมที่ทำเมื่ออยู่ภายในตลาดน้ำอัมพวาคือการจับจ่ายเลือกซื้อสินค้าและรับประทานอาหาร โดยมีความพึงพอใจในสินค้าและอาหารที่ขายในตลาดน้ำอัมพวา จะเห็นได้ว่าสินค้าภายในตลาดน้ำอัมพวานั้นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางและใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ได้เนื่องจากสินค้าอาหารและขนมบางชนิดเป็นสิ่งที่หาซื้อรับประทานได้ยากในปัจจุบัน จึงทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความสนใจในการเลือกจับจ่ายสินค้าเป็นอย่างมาก สินค้าที่มีภายในตลาดน้ำอัมพวา ได้แก่ ประเภทอาหาร เช่น ผัดไทย หอยทอด หมี่กรอบ ก๋วยเตี๋ยว ก๋วยจั๊บ ทอดมันหัวปลี หอยจ๊อ เป็นต้น ประเภทขนมไทย เช่น ข้าวเหนียวหน้ากระฉีก ขนมเรไร ขนมหม้อแกง ทองหยิบ ทองหยอด เป็นต้น ประเภทของฝาก เช่น ผลไม้จากสวน (ส้มโอ ฝรั่ง ชมพู่ ลิ้นจี่) น้ำตาลมะพร้าว น้ำตาลสด ปลาทุบ หอยดอง กล้วยฉาบ เผือกฉาบ ขนมหิงคอบ ขนมหีบ ข้าวเกรียบว้าง และป็นสืบไส้ปลา เป็นต้น (ภาพที่ 5.31)

ภาพที่ 5.31 สินค้าประเภทอาหาร ขนม และของฝากที่ขายภายในตลาดน้ำอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

โดยภายในบริเวณพื้นที่ริมคลองอัมพวา บริเวณอาคารเรือนแถวไม้ นั้นมีร้านค้าที่น่าสนใจตั้งเรียงรายอยู่ตลอดเส้นทาง ทั้งที่เป็นร้านค้าเก่าแก่ตั้งในสมัยชุมชนอัมพวา มีความรุ่งเรืองในอดีต ที่ยังคงอนุรักษ์อุปกรณ์การทำมาหาเลี้ยงชีพไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม รวมถึงเรือนแถวไม้ที่ปรับเปลี่ยนเป็นพิพิธภัณฑ์และศูนย์ให้ข้อมูลของชุมชน ผู้วิจัยได้ทำการสรุปร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา ไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.19

ตารางแสดงร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา

ร้านค้า/สถานที่ที่น่าสนใจ	รายละเอียด	รูปภาพ
1. ร้านโอภาสพานิช	ร้านค้าเก่าแก่ ในอดีตเคยเป็นร้านตีเม็ดตราดาว ในปัจจุบันได้เลิกทำเม็ดและเปลี่ยนมาขายข้าวมันไก่แทน แต่ยังรักษาเครื่องมือตีเม็ดเก็บไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม	
2. ร้านขายของชำแต่คิเบง	เป็นร้านขายของชำเก่าแก่ของชุมชน ปัจจุบันมีของขายหลายชนิดทั้งขนม เครื่องดื่ม และของใช้ในชีวิตประจำวัน โดยยังมีการเก็บรักษาป้ายชื่อร้านแบบโบราณไว้อยู่	
3. พิพิธภัณฑ์สวัสดีอัมพวา	เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมและสะสมสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตของชาวอัมพวาไว้ให้ได้ชมและศึกษา เพื่อเป็นความรู้ เช่น เครื่องสีข้าว อุปกรณ์ดักปลา	
4. โครงการอัมพวาช่วยพัฒนาอนุรักษ์	เป็นส่วนหนึ่งของโครงการฯ อยู่ในเรือนแถวไม้ที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้ มีการจัดแสดงข้อมูลภาพถ่าย ภาพเขียน ของชุมชน แสดงวัฒนธรรมประเพณีของชาวอัมพวา และร้านค้าของโครงการฯ	

ตารางที่ 5.19 (ต่อ)

ตารางแสดงร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา

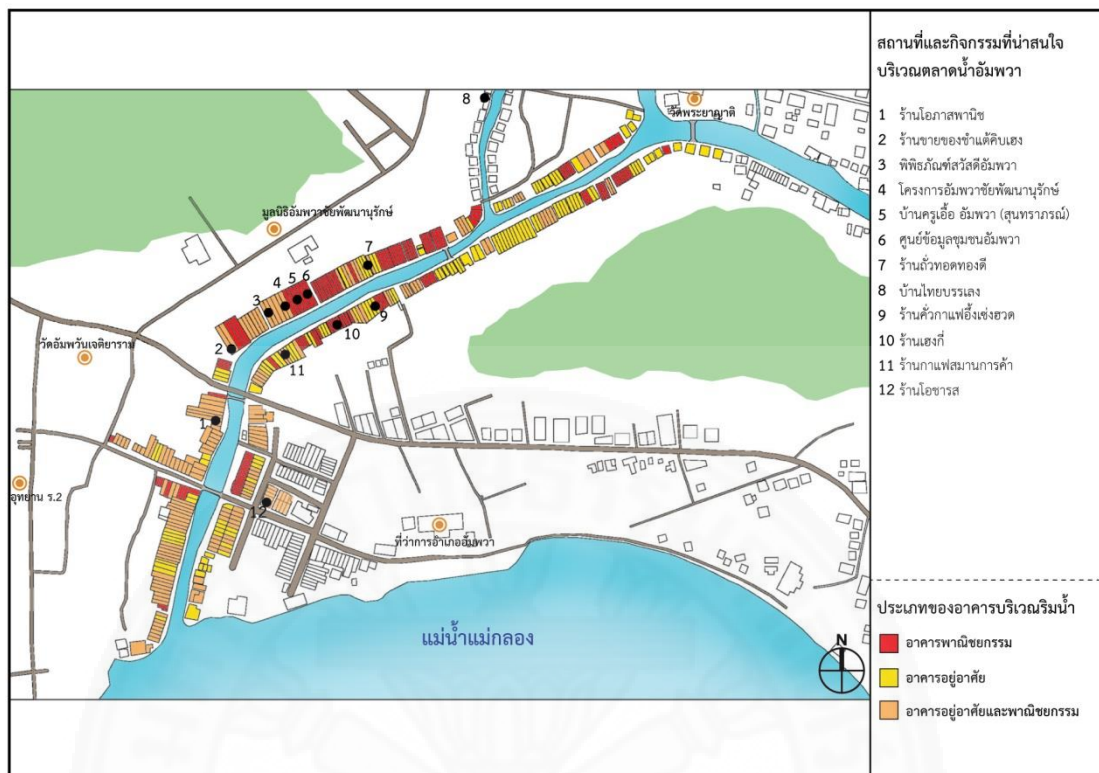
ร้านค้า/สถานที่ที่น่าสนใจ	รายละเอียด	รูปภาพ
5. บ้านครูเอื้อ อัมพวา (สุนทรภรณ์)	ก่อตั้งโดยมูลนิธิสุนทรภรณ์ ใช้เป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงประวัติและผลงานของครูเอื้อ เรื่องราวงานเพลงวงสุนทรภรณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีมุมสำหรับนั่งฟังเพลงย้อนยุคเข้ากับบรรยากาศอัมพวา	
6. ศูนย์ข้อมูล ชุมชนอัมพวา	เป็นศูนย์รวบรวมและให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนอัมพวา มีการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของชุมชนอัมพวา จำหน่ายของที่ระลึกและสินค้าท้องถิ่นของชุมชน	
7. ร้านถั่วทอดทองดี	เป็นร้านเก่าแก่ ทำถั่วทอดขายส่งแก่ร้านค้าในตลาดและพื้นที่ใกล้เคียง โดยยังมีวิธีการทอดแบบโบราณ ในปัจจุบันได้ประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาใช้ทุนแรงในบางขั้นตอน สินค้าขายดี เช่น ถั่วลิสงคั่ว ถั่วปากอ้าทอด	
8. บ้านไทยบรรเลง	เป็นวงปี่พาทย์ที่มีชื่อเสียงเก่าแก่ของจังหวัด รับแสดงในงานพิธีกรรมต่างๆ โดยมีการสืบทอดเชื้อสายทางดนตรีมานานหลายรุ่น เปิดสอนดนตรีไทยแก่บุคคลคนที่สนใจโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย	

ตารางที่ 5.19 (ต่อ)

ตารางแสดงร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา

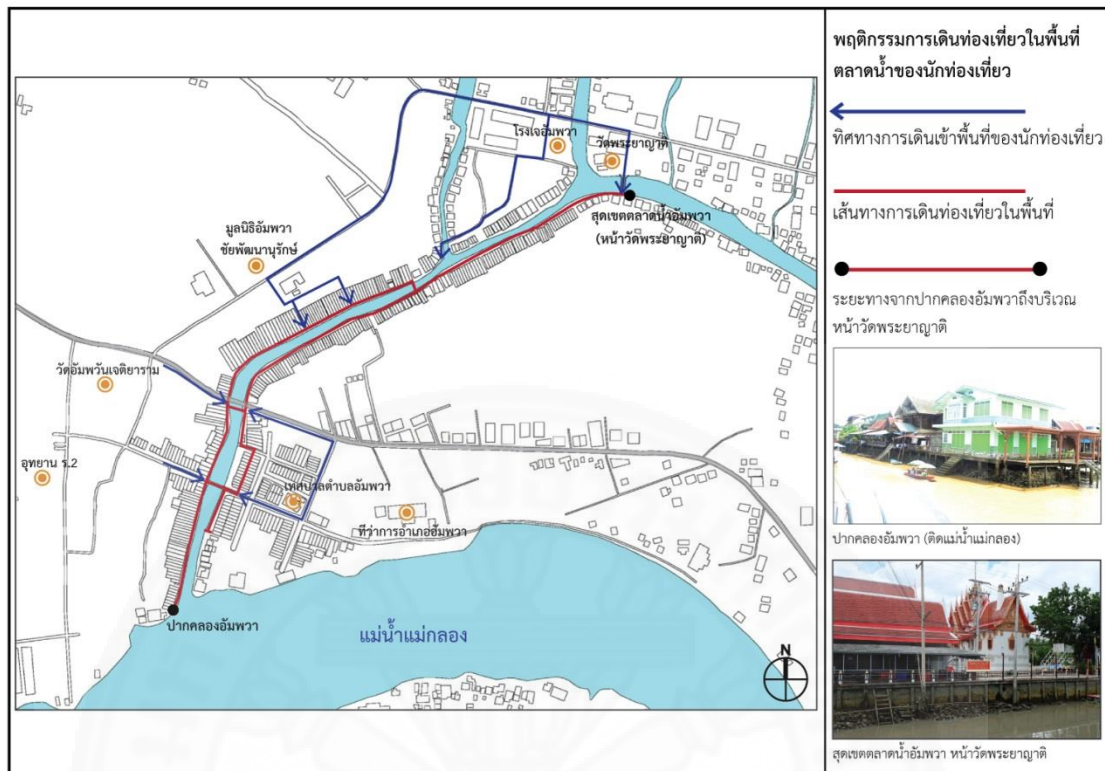
ร้านค้า/สถานที่ที่น่าสนใจ	รายละเอียด	รูปภาพ
9. ร้านค้ากาแฟอั้งเซ่งฮวด	ร้านกาแฟโบราณเก่าแก่ มีโรงคั่วและบรรจุกาแฟตราไก่บินโดยจะมีการคั่วในช่วงเวลา 7.00-15.00 น. เป็นประจำทุกวัน เวลาคั่วกาแฟจะส่งกลิ่นหอมไปทั่วริมคลองอัมพวา ในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงร้าน	
10. ร้านเฮงกี	ร้านขนมเก่าแก่ ทำขนมเปียะ ขนมลูกเต๋า ขนมจันอับ ขนมไส้ถั่ว ที่เป็นขนมโบราณของชาวจีน และรับทำขนมมงคลต่างๆ เพื่อใช้ในงานพิธีกรรมหรือเทศกาลไหว้เจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีน	
11. ร้านกาแฟสมานการค้า	ร้านกาแฟโบราณเก่าแก่ ดำเนินกิจการสืบทอดการคั่วกาแฟตราดอกบัวมาแล้ว 3 รุ่น มีกระบวนการคั่วและบดเมล็ดกาแฟแบบดั้งเดิม ในปัจจุบันได้พัฒนาบรรจุภัณฑ์ใส่กาแฟให้มีความทันสมัยขึ้น	
12. ร้านไอซารส	เป็นร้านกาแฟเก่าแก่ที่ยังคงมีเอกลักษณ์ของร้านกาแฟแบบคนจีนในอดีตไว้อยู่ มีอายุมากกว่า 60 ปี และยังคงมีคนรุ่นเก่ามานั่งคุยกันอยู่เป็นประจำ บรรยากาศเหมือนสภากาแฟในอดีต	

หมายเหตุ. รวบรวมโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2558.

ภาพที่ 5.32 แผนที่แสดงตำแหน่งร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา. โดยผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

โดยจากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการเดินท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาตินั้น ส่วนใหญ่จะนิยมเดินท่องเที่ยวกันอยู่บริเวณทางเดินริมคลองอัมพวา ที่มีกิจกรรมการค้าขายทั้งร้านค้าริมสองฝั่งคลองและร้านค้าจากในเรือ ซึ่งมีระยะทางจากปากคลองถึงสุดเขตตลาดน้ำอัมพวา ประมาณ 1 กิโลเมตร (ภาพที่ 5.33) และจากการเดินสำรวจเส้นทางจากบริเวณปากคลอง (ติดแม่น้ำแม่กลอง) ผ่านช่วงที่มีกิจกรรมการค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่หนาแน่น ไปจนถึงบริเวณท้ายคลองหน้าวัดพระยาญาติ และเดินข้ามฝั่งกลับไปบริเวณปากคลอง จะใช้เวลาในการเดินเท้าไปกลับประมาณ 1 – 1.30 ชั่วโมง ทั้งนี้ระยะเวลาอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละบุคคล เช่น การเลือกซื้อสินค้า การหยุดรับประทานอาหาร การถ่ายรูป เป็นต้น โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะใช้เวลาท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาบริเวณที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำ เพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ประมาณ 2 – 3 ชั่วโมงจึงจะกลับออกจากพื้นที่

ภาพที่ 5.33 พฤติกรรมการเดินท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาของนักท่องเที่ยว. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

ช่วงเวลาการดำเนินกิจกรรมภายในตลาดน้ำอัมพวา มีกิจกรรมหลักที่เกิดขึ้นคือกิจกรรมการค้า ทั้งการค้าขายบนบกและการค้าขายในเรือ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำอัมพวาที่ก่อให้เกิดเป็นตลาดน้ำอัมพวาขึ้น โดยสามารถแบ่งการสำรวจช่วงเวลาในการเกิดกิจกรรมได้ 2 วัน คือ กิจกรรมการค้าที่เกิดขึ้นในวันศุกร์ (ภาพที่ 5.34) และกิจกรรมการค้าที่เกิดขึ้นในวันเสาร์ อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ (ภาพที่ 5.35) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กิจกรรมการค้าที่เกิดขึ้นในวันศุกร์ภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา

- ช่วงเวลาในการเริ่มตั้งร้านค้า ร้านค้าภายในตลาดน้ำอัมพวาสามารถแบ่งได้ 2 ฝั่ง คือ ฝั่งตลาดเทศบาล และฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม โดยการตั้งร้านค้าฝั่งตลาดเทศบาลจะสามารถตั้งได้ตั้งแต่เวลา 15.00 น. เป็นต้นไป เนื่องจากฝั่งตลาดเทศบาลนั้นยังมีรถวิ่งเข้าออกได้อยู่ ส่วนร้านค้าฝั่งวัดอัมพวันฯ นั้นในปัจจุบันจะเริ่มมีการตั้งร้านค้าตั้งแต่ช่วงเช้า ประมาณ 8.30 น. เป็นต้นไป ร้านค้าจะมีการทยอยเปิดทำการค้าไม่ได้เปิดทุกร้านในช่วงเวลาเดียวกันทั้งหมด เนื่องจากการเปิดตลาดในวันศุกร์ เจ้าของร้านบางแห่งมีงานประจำทำ อาจจะมาเปิดร้านค้าได้หลังจากเวลาเลิกงานแล้ว ซึ่งเวลาการตั้งร้านค้าในวันนี้อาจจะกินเวลาไปจนถึง 16.30 น. โดยจะใช้เวลาในการเตรียมร้านและเปิดร้านค้าเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวประมาณ 1 – 1.30 ชั่วโมง

- ช่วงเวลาที่เรือขายสินค้าเริ่มมาเทียบท่า เรือขายสินค้าและอาหาร ทั้งเรือพายและเรือยนต์ จะเริ่มทยอยเข้าสู่คลองอัมพวาตั้งแต่เวลา 10.30 น. ไปจนถึงช่วงเย็นเวลา 16.30 น. เนื่องจากพ่อค้าแม่ค้าเจ้าของเรือบางคนต้องการทำสวน การเตรียมสินค้า หรือมีงานประจำ จึงเป็นการทยอยลำเรือเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำเพื่อเทียบท่าตามจุดต่าง ๆ เตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่ต่างกัน

- ช่วงเวลาที่ร้านค้าบนบกและร้านค้าในเรือเริ่มการค้าขาย ในปัจจุบันทั้งร้านค้าบนบกและร้านค้าในเรือมีการเริ่มค้าขายที่เร็วขึ้นกว่าแต่ก่อน เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำตั้งแต่ในช่วงเช้าจนถึงช่วงบ่าย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มาเป็นกลุ่มหรือมากับบริษัทนำเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวชาวจีน นักท่องเที่ยวชาวเกาหลี เป็นต้น ร้านค้าที่พร้อมเปิดให้บริการตั้งแต่ช่วงเช้า ก็จะเปิดร้านเร็วขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าว ซึ่งโดยส่วนใหญ่ร้านค้าบนบกและร้านค้าในเรือจะพร้อมขายสินค้าและบริการตั้งแต่เวลา 10.30 น. เป็นต้นไป จนถึงช่วงเวลาปิดร้านในช่วงเวลากลางคืน ประมาณ 21.00 น.

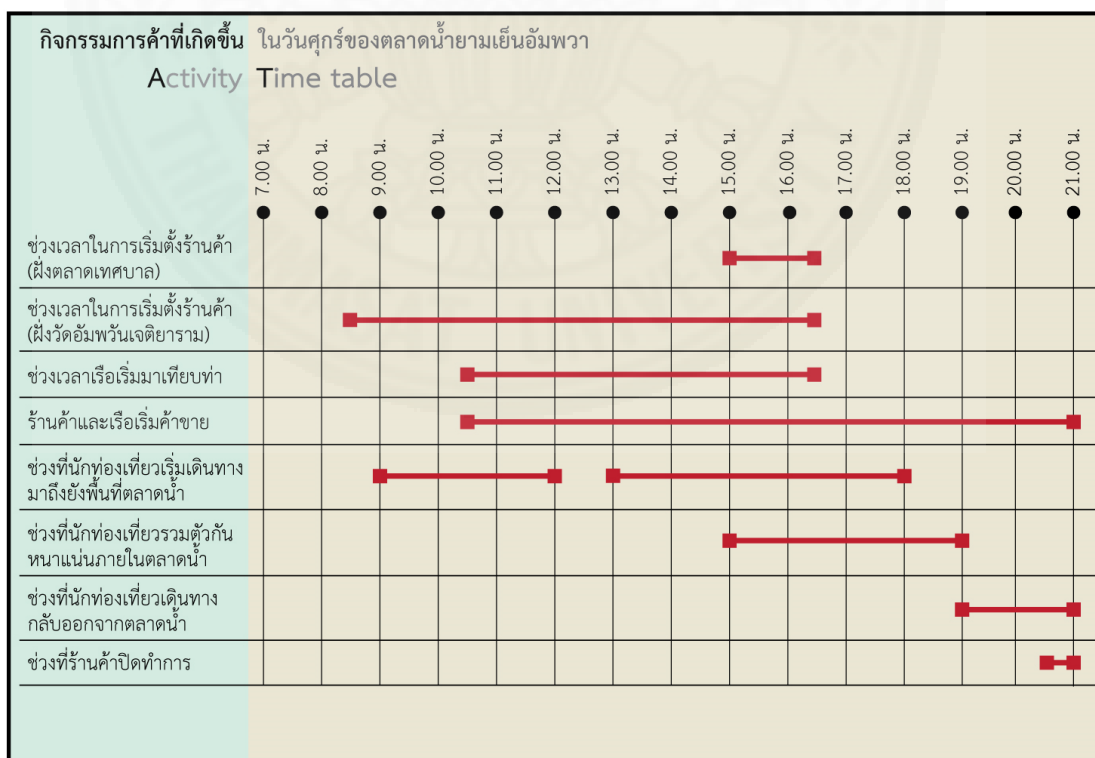
- ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเริ่มเดินทางเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำ ภายในของตลาดน้ำอัมพวาวันสุครึ้นนั้น ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นส่วนน้อย โดยช่วงที่นักท่องเที่ยวเริ่มเดินทางถึงพื้นที่จะแบ่งเป็น 2 ช่วงคือช่วงเช้า และช่วงบ่ายถึงเย็น ในช่วงเช้าจะเริ่มเข้ามาตั้งแต่เวลา 9.00 น. จะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมบรรยากาศบ้านเรือนริมน้ำ ซึ่งในตอนเช้าบริเวณริมคลองอัมพวานั้นจะมีความเงียบสงบ และสามารถเห็นการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้านในแบบชุมชนริมน้ำได้ โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะอยู่ถึงช่วงเวลาประมาณ 12.00 - 13.00 น. เพื่อเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ต่อไป และนักท่องเที่ยวอีกกลุ่มที่เดินทางเข้ามาในช่วงบ่ายถึงเย็น ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาหลังจากรอดูรถไฟวิ่งผ่านตลาดร่มหุบในตัวเมืองแม่กลองแล้ว โดยจะเดินทางถึงตลาดน้ำอัมพวาในช่วงเวลา 13.00 น. เป็นต้นไป รวมถึงนักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาจเดินทางถึงตลาดน้ำอัมพวาในช่วงเวลาเย็น ๆ ตั้งแต่เวลาประมาณ 17.30 - 18.00 เป็นต้นไป

- ช่วงเวลาที่ตลาดน้ำอัมพวามีนักท่องเที่ยวหนาแน่น ตลาดน้ำอัมพวาในวันสุครึ้น นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจะมีการทยอยกันเดินทางเข้าสู่พื้นที่ โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่มากับบริษัทนำเที่ยวหรือโดยสารมาที่รถประจำทางสาธารณะ จะเป็นการหมุนเวียนเข้าออกในพื้นที่ตลอดวัน แต่ช่วงที่ภายในตลาดน้ำอัมพวามีนักท่องเที่ยวหนาแน่นในพื้นที่จะเป็นช่วงตอนเย็นวันสุครึ้น ตั้งแต่เวลา 15.00 น. ไปจนถึงเวลา 19.00 น. เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาถึงในช่วงเย็น และผู้คนในชุมชนบริเวณ

ใกล้เคียงที่เดินทางมาจับจ่ายซื้ออาหารและสินค้า มาสมทบกันที่ตลาดน้ำ ทำให้ตลาดน้ำอัมพวาในช่วงเวลาเย็นมีความคึกคัก กิจกรรมการค้าขายร้านค้าต่าง ๆ เปิดทำการอย่างเต็มที่

- ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางกลับออกจากตลาดน้ำ นักท่องเที่ยวมีการสลับหมุนเวียนกันเข้าออกภายในพื้นที่ตลอดวัน แต่ในช่วงเวลาเย็นที่จะมีนักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่หนาแน่นเป็นพิเศษ หลังจากที่ได้เดินชมบรรยากาศท่องเที่ยวในตลาดน้ำ และรับประทานอาหารเย็นในพื้นที่เรียบร้อยแล้ว นักท่องเที่ยวจะเริ่มทยอยเดินทางออกจากตลาดน้ำ ตั้งแต่ช่วงเวลา 19.00 น. เป็นต้นไป และออกจากพื้นที่เกือบหมดในเวลา 21.00 น. ซึ่งเป็นเวลาที่ร้านค้าต่าง ๆ ได้ปิดทำการทั้งหมดแล้ว

- ช่วงเวลาที่ร้านค้าปิดทำการ หลังจากที่นักท่องเที่ยวทยอยเดินทางออกจากพื้นที่ ตั้งแต่ช่วงเวลา 19.00 น. เป็นต้นไปแล้ว ร้านค้าที่อยู่ด้านตลาดเทศบาลและร้านค้าริมสองฝั่งคลองอัมพวาก็จะเริ่มเตรียมเก็บร้านเพื่อปิดทำการ โดยเริ่มตั้งแต่เวลา 20.30 น. ไปจนถึง 21.00 น. ที่ร้านค้าต่าง ๆ ในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาปิดทำการเกือบทั้งหมดแล้ว ทั้งนี้ช่วงเวลาที่ปิดร้านในร้านค้าบางแห่งจะขึ้นอยู่กับการขายสินค้าและบริการในร้าน เช่น ร้านค้าที่ขายอาหารเมื่อขายอาหารหมดเร็วก็จะสามารถปิดร้านได้เร็ว เป็นต้น

ภาพที่ 5.34 ช่วงเวลาการเกิดกิจกรรมในวันศุกร์ของตลาดน้ำอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, พฤษภาคม 2558.

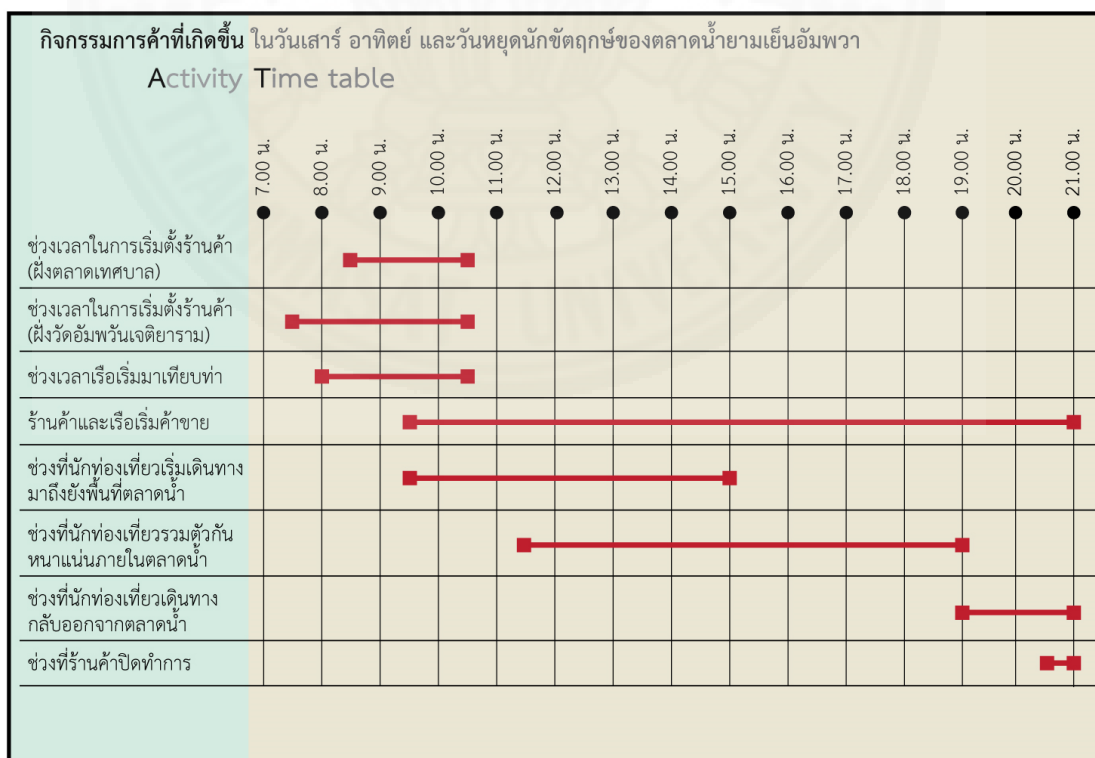
2. กิจกรรมการค้าที่เกิดขึ้นในวันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์

- ช่วงเวลาในการเริ่มตั้งร้านค้า ในวันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ร้านค้าที่อยู่ภายในตลาดน้ำอัมพวา มีการตั้งร้านค้าทั้งสองฝั่งตลาด คือ ฝั่งตลาดเทศบาล และฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม จะมีการตั้งร้านค้ากันตั้งแต่ช่วงเช้าของวัน โดยในฝั่งตลาดเทศบาลจะเริ่มมีการตั้งร้านค้าตั้งแต่เวลา 8.30 น. ฝั่งวัดอัมพวันมีการเริ่มตั้งร้านค้าตั้งแต่เวลา 7.30 น. และทยอยตั้งร้านไปจนถึงช่วงเวลา 10.30 น. ของทั้งสองฝั่งคลอง ใช้เวลาในการตั้งร้านประมาณ 1 – 1.30 ชั่วโมง
- ช่วงเวลาที่เรือขายสินค้าเริ่มมาเทียบท่า ภายในคลองอัมพวาบริเวณพื้นที่ตลาดน้ำมีเรือเข้ามาจอดเทียบท่าขายสินค้าและอาหารหลากหลายชนิด ทั้งเรือพายและเรือยนต์ จะเริ่มทยอยเข้าสู่พื้นที่เพื่อจอดตามท่าเรือจุดต่าง ๆ ตั้งแต่ช่วงเวลา 8.00 น. เป็นต้นไป และจะมีเรือขายสินค้าจอดเทียบท่าอย่างแน่นขนัดในช่วงเวลาประมาณ 10.30 น. เพื่อรอนักท่องเที่ยวเข้ามา
- ช่วงเวลาที่ร้านค้าบนบกและร้านค้าในเรือเริ่มการค้าขาย ในช่วงวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาขึ้นตั้งแต่ช่วงเช้า ดังนั้นร้านค้าบนบกและในเรือจึงมีการเตรียมพร้อมเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและเริ่มกิจกรรมการค้าได้ตั้งแต่ช่วงเวลาประมาณ 9.30 น. เป็นต้นไป โดยจะเป็นการทยอยเปิดร้านค้าตั้งแต่ช่วงเช้า และจะทำการค้าขายไปจนถึงช่วงค่ำประมาณ 21.00 น. ร้านค้าปิดทำการกันเกือบทั้งหมด
- ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเริ่มเดินทางเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำ ในช่วงวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ นักท่องเที่ยวจะทยอยเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตลาดน้ำอัมพวาขึ้นตั้งแต่ช่วงเช้า หรือในบางกลุ่มได้มีการนอนค้างคืนที่โฮมสเตย์ หรือที่พักต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ก็จะมาถึงตลาดน้ำกันตั้งแต่เช้าเพื่อชมวิถีชีวิตยามเช้าของชาวชุมชน โดยถึงในช่วงเวลาประมาณ 9.30 น. เป็นต้นไป และในบางกลุ่มก็จะเป็นการเดินทางมาจากสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อแวะมาท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวาก่อนจะกลับภูมิลำเนา เช่น ขากลับจากการเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี หรือจังหวัดราชบุรี เป็นต้น ก็จะเดินทางมาถึงในช่วงเวลาประมาณ 12.00 น. จนถึงเวลา 15.00 น. เพื่อแวะรับประทานอาหารกลางวัน อาหารเย็น และซื้อสินค้าของฝาก
- ช่วงเวลาที่ตลาดน้ำอัมพวามีนักท่องเที่ยวหนาแน่น ตลาดน้ำอัมพวาในวันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ จะมีผู้คนมากขึ้นกว่าวันศุกร์ตั้งแต่ช่วงเวลาเช้าเป็นต้นไป และจะมีความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวในพื้นที่มากในช่วงเวลาใกล้เที่ยงวัน ที่ตลาดน้ำจะมีความคึกคัก ร้านขายสินค้าและบริการต่าง ๆ เปิดทำการเต็มพื้นที่ ในช่วงเวลาตั้งแต่ 11.30 น. เป็นต้นไป นักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ จะทยอยเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในตลาดน้ำ ทั้งกลุ่มที่ตั้งใจมาเที่ยว และกลุ่มที่แวะมาเที่ยวก่อนกลับ เพื่อเข้ามารับประทานอาหารกลางวัน และซื้อสินค้าของฝาก มีการสะสมของคนมากขึ้นจนเกิดเป็นความหนาแน่นและแออัดในบริเวณทางเดินริมคลอง โดยจะมีความ

หนาแน่นในพื้นที่ไปจนถึงช่วงเวลา 19.00 น. ที่นักท่องเที่ยวเริ่มเดินทางกลับออกจากพื้นที่ตลาดน้ำ หลังรับประทานอาหารเช้าและซื้อสินค้าของฝากเรียบร้อยแล้ว

- ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางกลับออกจากตลาดน้ำ นักท่องเที่ยวที่เดินเที่ยวอยู่ภายในตลาดน้ำอัมพวา จะมีการทยอยกลับและมีการหมุนเวียนกันเข้าออกพื้นที่ตลอดทั้งวัน กลุ่มไหนมาก่อนก็จะกลับก่อน โดยในแต่ละกลุ่มหรือคนจะใช้เวลาในการเดินท่องเที่ยวและรับประทานอาหารเช้าในพื้นที่ตลาดน้ำประมาณ 2 – 3 ชั่วโมงต่อกลุ่มหรือต่อคน โดยจากการสำรวจในช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวมีความหนาแน่นในพื้นที่ พบว่านักท่องเที่ยวจะเริ่มทยอยออกจากตลาดน้ำอัมพวาในช่วงเวลา 19.00 น. เป็นต้นไป ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนเริ่มน้อยลง และร้านค้าบางแห่งเริ่มปิดทำการ ไปจนถึงเวลา 21.00 น. ที่ร้านค้าปิดทำการแล้วเกือบทั้งหมด

- ช่วงเวลาที่ร้านค้าปิดทำการ หลังจากที่นักท่องเที่ยวเดินทางออกจากพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาแล้ว ตั้งแต่ช่วงเวลา 19.00 น. เป็นต้นไป ร้านค้าภายในพื้นที่ทั้งร้านค้าริมสองฝั่งคลองและร้านค้าฝั่งตลาดเทศบาลก็จะเริ่มทำการเตรียมตัวเก็บร้าน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ช่วงเวลา 20.30 น. ไปจนถึง 21.00 น. ตลาดน้ำอัมพวาก็จะเริ่มเงียบสงบอีกครั้ง ร้านค้าได้ปิดทำการจนเกือบหมด แต่ทั้งนี้ช่วงเวลาปิดทำการของร้านค้าบางแห่งอาจไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับถ้าวันนั้นสินค้าขายดีและสามารถขายหมดได้เร็ว ร้านค้าก็สามารถปิดทำการเร็วขึ้นในวันนั้น เช่น ร้านอาหาร ร้านขนม เป็นต้น

ภาพที่ 5.35 ช่วงเวลาการเกิดกิจกรรมในวันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ของตลาดน้ำอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, พฤษภาคม 2558.

(2) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน
ภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา มีสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรม ที่ส่งเสริม
ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมการอนุรักษ์และการแสดงออกถึงวิถีการดำเนินชีวิตและ
วัฒนธรรมตามแบบของชุมชนอัมพวา โดยผู้วิจัยได้ทำการสรุปสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมที่
น่าสนใจในพื้นที่ ไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.20

ตารางแสดงสถานที่และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน

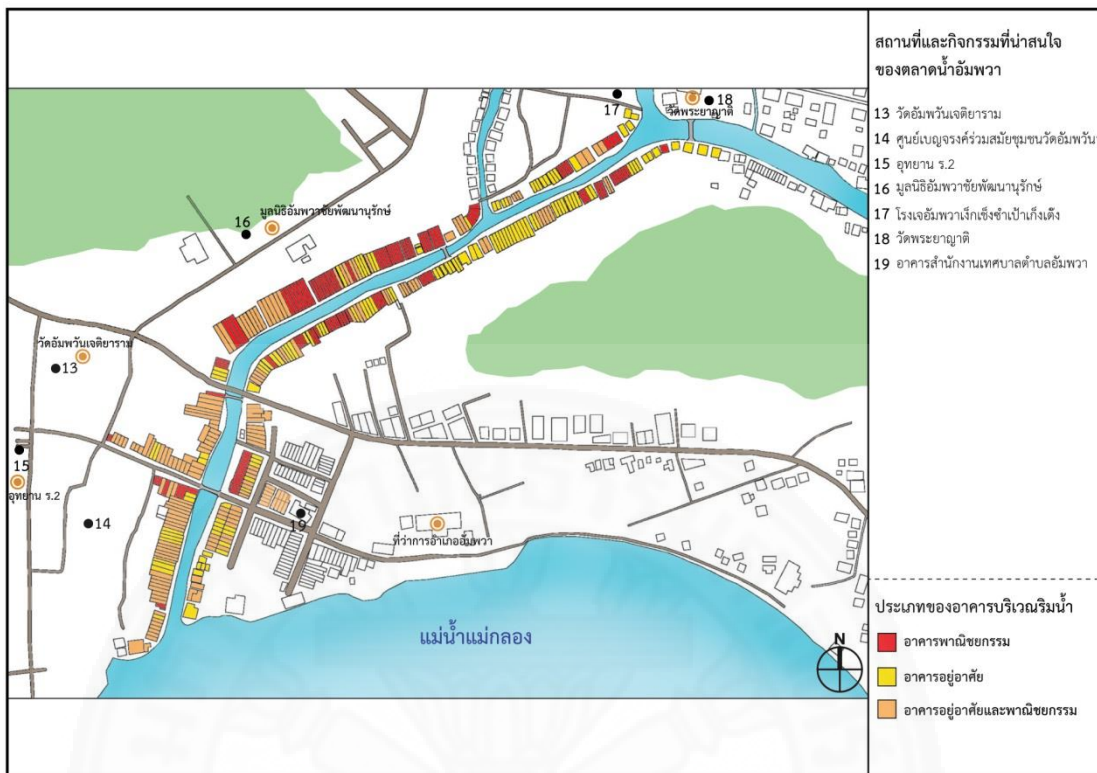
สถานที่/กิจกรรม	รายละเอียด	รูปภาพ
13. วัดอัมพวันเจติยาราม	สถานที่ตั้งพระบรมราชานุสรณ์ รัชกาลที่ 2 ในพระอุโบสถมีภาพ จิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นตาม แบบรัตนโกสินทร์ เรื่องราวเกี่ยวกับ พระราชประวัติรัชกาลที่ 2 และ ถาวรวัตถุสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	
14. ศูนย์เบญจรงค์ร่วม สมัยชุมชนวัดอัมพวันฯ	เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันของคน ในชุมชนวัดอัมพวัน ตั้งอยู่บริเวณ ข้างกุฏิใหญ่ภายในวัด รูปแบบการ เขียนลายเครื่องเบญจรงค์จะเป็น ลวดลายสมัยเก่า สมัยใหม่ และลาย ร่วมสมัย เช่น ลายนพเก้า	
15. อุทยานรัชกาลที่ 2	สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติรัชกาล ที่ 2 ภายในพื้นที่มีบรรยากาศร่มรื่น ปลูกพรรณไม้ในวรรณคดีหลายชนิด ประกอบไปด้วย เรือนไทยโบราณ พิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ในรัชกาลที่ 2 และโรงละครกลางแจ้ง	

ตารางที่ 5.20 (ต่อ)

ตารางแสดงสถานที่และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน

สถานที่/กิจกรรม	รายละเอียด	รูปภาพ
16. โครงการอัมพวา ชัยพัฒนานุรักษ์	พื้นที่ด้านหลังเรือนแถวไม้ริมน้ำ เป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรม สาธิตที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชน ต่างๆของโครงการ เช่น สวนสาธิต การเกษตร รวมถึงสถานที่จำหน่าย ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของชุมชน	
17. โรงเจอัมพวา เจ็กเซ่งซ่าเป้าเก็งเต็ง	ศาสนสถานที่สำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลกินเจ จะมีผู้คนหลังไหลเข้ามาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และร่วมพิธีการ ถือน้ำศีลกินเจกันอย่างคึกคัก	
18. วัดพระยาญาติ	วัดเก่าแก่ของพื้นที่ชุมชนสันนิษฐานว่ามีอายุก่อตั้งมากกว่า200ปี สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เดิมชื่อวัดปากง่าม สามารถเข้าไปนมัสการพระประธานภายในพระอุโบสถเพื่อความเป็นสิริมงคลได้	
19. อาคารสำนักงาน เทศบาลตำบลอัมพวา	เป็นอาคารไม้โบราณสูง2ชั้น ช่องลมเหนือประตูและหน้าต่างตกแต่งด้วยลวดลายไม้ฉลุที่สวยงาม อยู่ในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ภายในมีเจ้าพ่อกวนอู ที่ชาวบ้านในชุมชนเคารพนับถือ	

หมายเหตุ. รวบรวมโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2558.

ภาพที่ 5.36 แผนที่แสดงตำแหน่งสถานที่และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

จากการสำรวจ ในพื้นที่ของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ เป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมการส่งเสริมเอกลักษณ์ในพื้นที่ ที่แสดงออกถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนอัมพวา พร้อมกับการให้ความรู้แก่บุคคลที่สนใจ กลุ่มศึกษาดูงาน นักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ประกอบไปด้วย การสาธิตการทำสวนเกษตรกรรม การสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าวและการให้ความรู้เรื่องเตาตาลโบราณ การสาธิตการจักสานใบมะพร้าว ลานจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของชุมชน และลานกิจกรรมกลางแจ้ง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การสาธิตการทำสวนเกษตรกรรม ภายในของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ได้มีการแบ่งส่วนพื้นที่เพื่อสาธิตการทำสวนเกษตรกรรม ที่เป็นอาชีพหลักของชาวชุมชนอัมพวามาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งเป็นการทำสวนแบบยกร่องดินเพื่อปลูกผลไม้ โดยผลไม้ที่นิยมปลูกในพื้นที่ชุมชน ตัวอย่างเช่น ส้มโอ ลิ้นจี่ มะพร้าว ชมพู่ และมะม่วง เป็นต้น

ภาพที่ 5.37 สวนสาธิตการทำเกษตรกรรมตามแบบชาวชุมชนอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 10 มีนาคม 2555.

2. การสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว และการให้ความรู้เรื่องเตาตาล ภายในโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ได้มีการก่อสร้างเตาตาลขึ้นมา เพื่อเป็นสถานที่ในการสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าวแก่ผู้สนใจ ทั้งบุคคลธรรมดา นักเรียนนักศึกษา หรือหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ในการประกอบอาชีพที่สำคัญของชาวชุมชนอัมพวา โดยภายในเรือนแถวของโครงการฯ ยังมีการทำเตาตาลโบราณจำลองขึ้น เพื่อให้ความรู้แก่คนทั่วไปเรื่องน้ำตาลมะพร้าวด้วย

ภาพที่ 5.38 การสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าวผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชนอัมพวา. จาก โครงการร้านค้าชุมชนโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์.

3. การสาธิตการจักสานใบมะพร้าว ภายในโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ได้มีการสาธิตการจักสานใบมะพร้าวเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น หมวก ตะกร้า ซึ่งถือว่ามะพร้าวเป็นพืชท้องถิ่นที่ปลูกกันมากมายในพื้นที่ชุมชนอัมพวา และทุกส่วนของมะพร้าวสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ตั้งแต่ ลำต้น ใบ ก้าน ผล กาบมะพร้าว และรากมะพร้าว รวมถึงการนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้หลายรูปแบบ อย่างเช่นการจักสานใบมะพร้าว ที่ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในชุมชน และเพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ไว้ทางโครงการฯ จึงมีการจัดกิจกรรมการสอนจักสานใบมะพร้าวขึ้นแก่บุคคลทั่วไปที่สนใจจะศึกษาและเรียนรู้

ภาพที่ 5.39 การสาธิตการจักสานใบมะพร้าวตามแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น. จาก โครงการร้านค้าชุมชนอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์.

4. ลานวัฒนธรรมนาคะวะรังค์ และลานสวนชัยพัฒนานุรักษ์ เป็นลานอเนกประสงค์ที่ไว้สำหรับจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่น เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้าพื้นที่ในราคาถูกเพื่อจำหน่ายหรือจัดแสดงสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นการเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่น และสนับสนุนการมีส่วนร่วมกันของคนในชุมชน โดยจะมีการจัดแสดงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ลานวัฒนธรรมทั้งสองแห่งนี้ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปในแต่ละเดือน หรือในแต่ละโอกาสเทศกาลต่าง ๆ เช่น การบรรเลงวงมโหรี การสาธิตการทำอาหารและขนมไทย การสาธิตการจักสาน การแสดงหุ่นกระบอก และการแสดงหนังใหญ่ เป็นต้น

ภาพที่ 5.40 กิจกรรมที่เกิดขึ้นในลานนาคะวะรังค์และลานสวนชัยพัฒนานนุรักษ์. จาก โครงการร้านค้าชุมชนอัมพวาชัยพัฒนานนุรักษ์.

5. ลานกิจกรรมกลางแจ้ง อยู่ภายในพื้นที่ของสวนชัยพัฒนานนุรักษ์ เป็นลานกิจกรรมอเนกประสงค์ สำหรับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชน และกิจกรรมที่เผยแพร่ความรู้ ภูมิปัญญา และการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น ให้แก่บุคคลทั่วไป หรือนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่สนใจ เช่น การแสดงดนตรีไทยของนักเรียน การแสดงโขนหรือละคร และการสาธิตงานจักสานต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพที่ 5.41 ลานกิจกรรมกลางแจ้งภายในพื้นที่โครงการอัมพวาชัยพัฒนานนุรักษ์. จาก โครงการร้านค้าชุมชนอัมพวาชัยพัฒนานนุรักษ์.

จากการสำรวจ พบว่า บริเวณที่มีสถานที่หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่มีข้อมูลและเดินเข้าไปในพื้นที่กิจกรรมเท่าที่ควร คงมีแต่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นกลุ่มจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ และนักเรียนนักศึกษาที่มาท่องเที่ยวเรียนรู้เป็นหมู่คณะ เข้าเยี่ยมชมสถานที่เหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงการที่ยังขาดการประชาสัมพันธ์ถึงสถานที่และกิจกรรมประเภทนี้ และพื้นที่กิจกรรมยังไม่มี ความเชื่อมโยงกับเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวที่เดินในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา

บทที่ 6

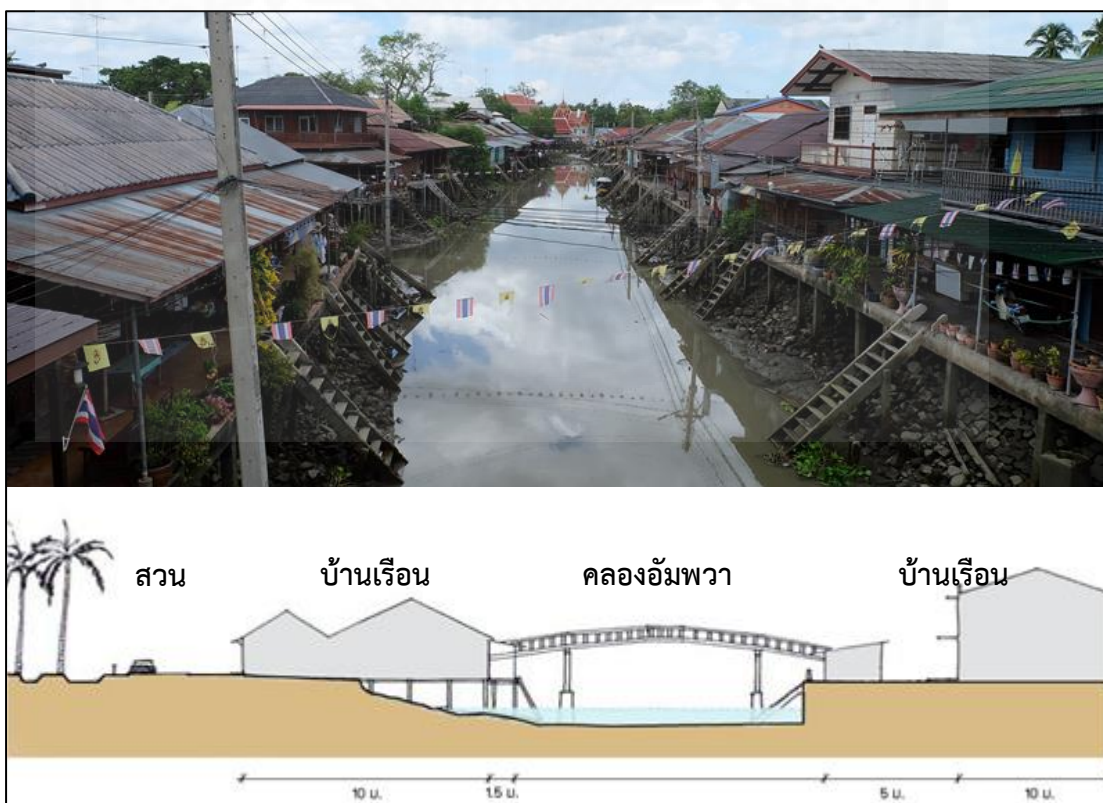
สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

6.1.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และจำแนกประเภทของพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบันของตลาดน้ำอัมพวา

6.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

จากการศึกษาและสำรวจในพื้นที่ศึกษา พบว่า ลักษณะทางกายภาพส่วนใหญ่ของพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา มีลักษณะเป็นพื้นที่ประชิดน้ำประชิดบก (ภาพที่ 6.1) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการเดินท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากภายในพื้นที่มีความงดงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนอัมพวา ทั้งภูมิทัศน์ของชุมชนริมน้ำ ความสวยงามของสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้โบราณ และความน่าสนใจของกิจกรรมการค้าขายรูปแบบตลาดน้ำ ที่เป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตตามแบบชาวชุมชนริมน้ำ (ภาพที่ 6.2)

ภาพที่ 6.1 ลักษณะพื้นที่ประชิดน้ำประชิดบกของตลาดน้ำอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

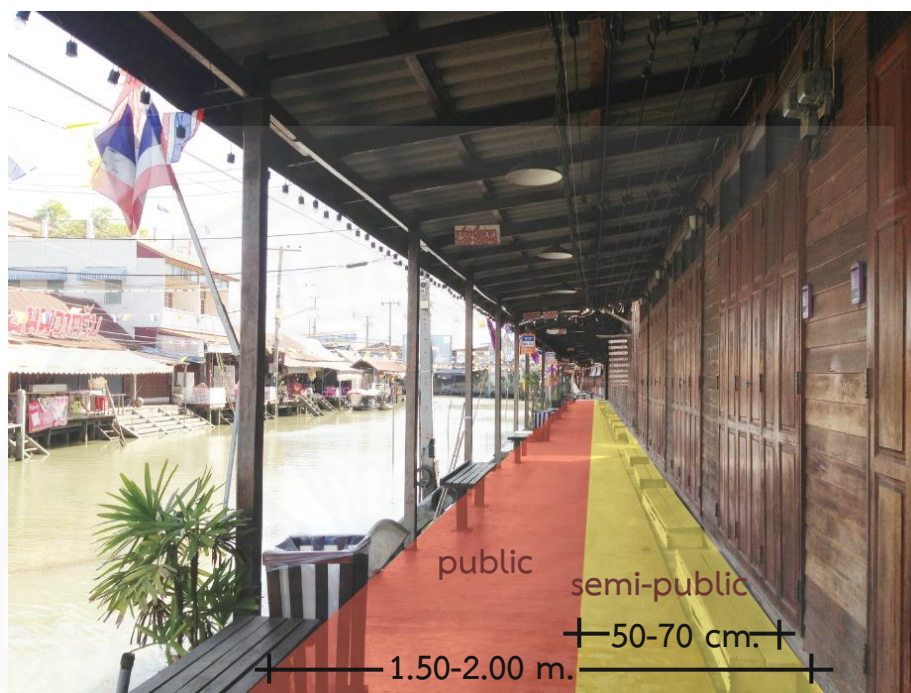

ภาพที่ 6.2 เอกลักษณ์เฉพาะชุมชนอัมพวา. รวบรวมโดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

โดยเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนอัมพวานี้ เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ริมคลองมากขึ้น ทำให้บริเวณของพื้นที่ริมคลองอัมพวา ที่มีลักษณะเป็นทางเดินริมสองฝั่งคลองยาวตลอดแนวลำคลองนั้น มีความหนาแน่นของกิจกรรมในพื้นที่ และความหนาแน่นของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ พื้นที่ทางเดินริมคลองจึงเกิดความแออัดในการใช้ประโยชน์พื้นที่ ทั้งจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเดินสัญจรของนักท่องเที่ยว ซึ่งลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ทางเดินริมสองฝั่งคลอง มีลักษณะเป็นพื้นคอนกรีต กว้างประมาณ 1.50 – 2.00 เมตร เป็นพื้นที่ที่ใช้ร่วมกันกับเจ้าของบ้าน ซึ่งจะใช้พื้นที่ประมาณ 50 – 70 เซนติเมตรของความกว้างพื้นที่ทางเดินทั้งหมด บริเวณส่วนของหน้าบ้านตนเอง เพื่อใช้ในการตั้งวางโต๊ะขายสินค้าหรือวางสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ (ภาพที่ 6.3) สามารถสรุปการใช้งานพื้นที่ทางเดินเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับรองรับการท่องเที่ยวได้ คือ

- (1) เป็นพื้นที่ทำการค้าของเจ้าของเรือนแถว โดยจะมีการตั้งโต๊ะหรือตั้งแผงลอยบริเวณทางเดินหน้าบ้านตนเองเพื่อขายสินค้า
- (2) เป็นพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะใช้เป็นเส้นทางในการเดินท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวา เพื่อชมบรรยากาศและกิจกรรมตลาดน้ำต่าง ๆ

(3) การใช้งานและต่อเติมพื้นที่ทางเดิน เจ้าของบ้านจะมีการต่อเติมพื้นที่ให้เพิ่มมากขึ้นในการรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้มากขึ้น โดยจะมีการต่อเติมรูก้ำยื่นลงไปในพื้นที่คลองอัมพวา เช่น การต่อเติมพื้นที่เพื่อเป็นร้านอาหาร หรือร้านค้า เป็นต้น

ภาพที่ 6.3 ลักษณะกายภาพของพื้นที่ทางเดินริมคลองอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

ภาพที่ 6.4 การใช้งานพื้นที่ทางเดินริมคลอง (1) พื้นที่ทำการค้า (2) พื้นที่สัญจรของนักท่องเที่ยว และ (3) การต่อเติมพื้นที่รูก้ำไปในลำคลอง. โดย ผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า บริเวณพื้นที่ริมคลองที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาดน้ำอัมพวา ในวันที่มีการเปิดตลาดน้ำอัมพวาจะมีความแออัดในพื้นที่มาก จากข้อจำกัดของพื้นที่ที่มีขนาดเล็ก และจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่นำจำนวนคนและกิจกรรมให้เพิ่มมากขึ้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น คือการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะปัจจุบันให้มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเพื่อลดความคับคั่งในการสัญจรและความแออัดในพื้นที่ จากการศึกษาและวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ไว้ดังนี้

(1) การเสนอแนะเส้นทางการเดินท่องเที่ยวภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา เพื่อผ่อนคลายจำนวนนักท่องเที่ยวให้กระจายออกไปในพื้นที่อื่น ๆ ของตลาดน้ำ ลดจำนวนนักท่องเที่ยวที่หนาแน่นอยู่ในพื้นที่บริเวณทางเดินริมคลอง

(2) การเสนอแนะพื้นที่เพิ่มเติมและแนวทางการออกแบบพื้นที่ จัดทำเป็นพื้นที่สาธารณะเพิ่มเติมที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำ เพื่อกระจายคนสู่พื้นที่ที่จัดหา ลดความหนาแน่นและแออัดของพื้นที่บริเวณริมน้ำ

6.1.1.2 การจำแนกพื้นที่สาธารณะ

จากการวิเคราะห์และจำแนกพื้นที่สาธารณะในบริเวณตลาดน้ำอัมพวา ทำให้ทราบถึงศักยภาพของพื้นที่สาธารณะบริเวณอื่น ๆ นอกเหนือจากพื้นที่บริเวณริมคลอง ที่สามารถจะนำมาจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่เพิ่มเติมในการรองรับนักท่องเที่ยวให้กระจายออกมาสู่พื้นที่ที่จัดหาได้ ดังนี้

(1) การจำแนกพื้นที่สาธารณะภายในบริเวณ ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดนิยามของพื้นที่สาธารณะเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. พื้นที่สาธารณะ (public space) หมายถึง พื้นที่สาธารณะทั่วไป ที่เปิดให้ทุกคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบริเวณพื้นที่ได้

2. พื้นที่กึ่งสาธารณะ (semi – public space) หมายถึง พื้นที่ที่ทุกคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ได้ โดยจะมีผู้คนในชุมชนเป็นผู้ร่วมดูแลร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้น แต่ไม่ได้สิทธิ์ครอบครองเป็นเจ้าของพื้นที่

3. พื้นที่ส่วนบุคคลกึ่งสาธารณะ (private – public space) หมายถึง พื้นที่ที่มีเจ้าของหรือพื้นที่ส่วนบุคคล แต่มีการเปิดให้สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เป็นพื้นที่สาธารณะได้ ซึ่งอาจจะเข้าใช้งานหรือประกอบกิจกรรมในพื้นที่ได้ตลอดเวลาหรือมีช่วงเวลาในการเปิด – ปิดในการใช้งาน

และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการจำแนกและวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะภายในบริเวณตามขนาดของพื้นที่ ตามหน้าที่การใช้งาน และตามการครอบครอง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของพื้นที่ไว้ 3 รูปแบบ คือ พื้นที่ขนาดเล็ก คือ พื้นที่ที่มีขนาดตั้งแต่ 100 – 500 ตารางเมตร พื้นที่ขนาดกลาง คือ พื้นที่ที่มีขนาดตั้งแต่ 500 – 1,000 ตารางเมตร และพื้นที่ขนาดใหญ่ คือ พื้นที่ที่มีขนาดตั้งแต่ 1,000 ตารางเมตรขึ้นไป โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1

ตารางแสดงการจำแนกพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาและบริเวณพื้นที่โดยรอบ

รูปแบบพื้นที่สาธารณะ		ขนาด (ตร.ม.)	จำนวน	ความเป็นเจ้าของ
พื้นที่สาธารณะ (public space)	สะพานคอนกรีตสำหรับรถยนต์ข้าม - สะพานเดชาดิศร	285	1 แห่ง	เทศบาลตำบลอัมพวา
	สะพานคนข้าม - สะพานเทศบาลตำบลอัมพวา - สะพานขุนนิกร - สะพานไม้ข้ามคลองอัมพวา - สะพานหน้าวัดพระยาญาติ	65 40 30 35	4 แห่ง	เทศบาลตำบลอัมพวา
	เก้าอี้/ที่นั่งสาธารณะ	20	19 จุด (48 ตัว)	เทศบาลตำบลอัมพวา
	บันไดและศาลาเทียบเรือสาธารณะ	325	9 แห่ง	เทศบาลตำบลอัมพวา
	ที่จอดรถ - ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม - ลานจอดรถวัดพระยาญาติ - ลานจอดรถหน้าท่าว่าการอำเภออัมพวา และพื้นที่แนวริมเขื่อน	5,395 3,750 2,865	1 แห่ง 1 แห่ง 1 แห่ง	วัดอัมพวันเจติยาราม วัดพระยาญาติ อำเภออัมพวา
พื้นที่กึ่งสาธารณะ (semi – public space)	พื้นที่ทางเดินริมคลองอัมพวา	2,330	บริเวณ 2 ฝั่งคลอง	เทศบาลตำบลอัมพวา และเจ้าของบ้าน
	พื้นที่สาธารณะริมคลองอัมพวา	550	1 แห่ง	เทศบาลตำบลอัมพวา ชมรมร้านค้าแผงลอย
	โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์	9,530	1 แห่ง	มูลนิธิชัยพัฒนา

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

ตารางแสดงการจำแนกพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาและบริเวณพื้นที่โดยรอบ

รูปแบบพื้นที่สาธารณะ		ขนาด (ตร.ม.)	จำนวน	ความเป็นเจ้าของ
พื้นที่ส่วนบุคคล กึ่งสาธารณะ (private – public space)	ที่จอดรถ			
	- ลานจอดรถโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย	4,530	1 แห่ง	ร.อัมพวันวิทยาลัย
	- ลานจอดรถโรงเรียนเทศบาล3 ฯ	935	1 แห่ง	เทศบาลตำบลอัมพวา
	- ลานจอดรถอุทยาน ร.2	1,430	1 แห่ง	อุทยาน ร.2
	- ลานโรงเจเจ็กเซ็งซ่าเป่าแก๊งเต็ง	1,460	1 แห่ง	โรงเจอัมพวาฯ
โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์		9,530	1 แห่ง	มูลนิธิชัยพัฒนา

หมายเหตุ. จำแนกโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2558.

(2) การคัดเลือกพื้นที่สาธารณะ เพื่อนำมาเสนอแนะเป็นพื้นที่สาธารณะเพิ่มเติมในการรองรับการท่องเที่ยว และรองรับการกระจายนักท่องเที่ยวจากพื้นที่บริเวณริมน้ำออกมาเพื่อลดความแออัด เมื่อทำการจำแนกพื้นที่สาธารณะได้เป็น 3 รูปแบบแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่สาธารณะ โดยคำนึงถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก เช่น พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว และพฤติกรรมในการทำกิจกรรมในพื้นที่ เป็นต้น เพื่อเสนอแนะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นพื้นที่ที่มีขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ (501 ตารางเมตรขึ้นไป)
2. เป็นพื้นที่สาธารณะที่อยู่ในระยะที่สามารถเดินได้สะดวก ไม่เกิน 1 กิโลเมตร จากพื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมตลาดน้ำบริเวณริมสองฝั่งคลองอัมพวา
3. เป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรม หรือสามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่ที่มีกิจกรรมของตลาดน้ำอัมพวาได้โดยสะดวก
4. เป็นพื้นที่ของรัฐหรือพื้นที่ของมูลนิธิ เพื่อสามารถนำแนวทางในการศึกษาและขอเสนอแนะในการวิจัยไปต่อยอดการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้อย่างแท้จริง

เมื่อได้เกณฑ์ในการคัดเลือกแล้ว จึงได้ทำการวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะแห่งต่าง ๆ และมีพื้นที่สาธารณะที่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือกทั้งหมด 6 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม ลานจอดรถวัดพระยาญาติ ลานโรงเจอัมพวาเจ็กเซ่งซำเป่าเก็งเต็ง โครงการอัมพวาชัฒพัฒนานุรักษ์ พื้นที่สาธารณะริมคลองอัมพวา และลานจอดรถหน้าท่าว่าการอัมพวาและพื้นที่แนวริมเขื่อน (ภาพที่ 6.5)

ภาพที่ 6.5 แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวาที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก. โดยผู้วิจัย, 17 พฤษภาคม 2558.

และเมื่อทำการวิเคราะห์พื้นที่ทั้ง 6 แห่ง ผู้วิจัยจึงเห็นพื้นที่ที่มีศักยภาพและความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการให้เป็นพื้นที่สาธารณะเพิ่ม เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา ดังนี้

1. พื้นที่ลานจอดรถอัมพวันเจติยาราม เป็นพื้นที่ลานจอดรถที่ใหญ่ที่สุดของตลาดน้ำอัมพวา ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่นำรถยนต์ส่วนตัวมาหรือมาที่รถของบริษัทยานพาจะใช้พื้นที่บริเวณนี้ในการขึ้นลงรถ ทำให้พื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพในการใช้เป็นพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว

2. พื้นที่ลานจอดรถวัดพระยาญาติ เป็นพื้นที่จอดขึ้นลงรถส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยบางส่วนที่หลีกเลี่ยงเส้นทางสัญจรที่คับคั่งมาจอดรถในพื้นที่นี้ มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง และมีส่วนของพื้นที่ริมน้ำ มีความเหมาะสมในการใช้เป็นพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว

3. พื้นที่ลานโรงเจอัมพวาเจ็กเซ่งซำเป่าเก็งเต็ง เป็นพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่วัดพระยาญาติ ในบริเวณนั้นมีกลุ่มของที่พักโฮมสเตย์กระจุกตัวอยู่ ทำให้มีนักท่องเที่ยวบางส่วนใช้พื้นที่บริเวณนี้ในการจอดรถหรือการเดินทางสัญจรผ่านเพื่อเข้าสู่พื้นที่ด้านในของตลาดน้ำอัมพวา

4. พื้นที่ว่างสาธารณะริมคลองอัมพวา เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะริมคลองอัมพวาพื้นที่เดียวที่มีศักยภาพที่จะสามารถปรับปรุงเพื่อใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในการรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้

ในส่วนของพื้นที่ 2 แห่ง คือ พื้นที่ของโครงการอัมพวาชัชพัฒนานาธุรกิจ พื้นที่ลานหน้าท่าการอำเภออัมพวาและพื้นที่แนวริมเขื่อนนั้น ในบริเวณนี้ได้มีการเริ่มปรับปรุงพื้นที่เพื่อใช้รองรับการท่องเที่ยวแล้ว (ภาพที่ 6.6) ในส่วนของโครงการอัมพวาชัชพัฒนานาธุรกิจ เป็นส่วนที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบของวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของพื้นที่ และพื้นที่แนวริมเขื่อนซึ่งมีการปรับปรุงภูมิทัศน์แนวริมเขื่อนเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน ซึ่งจะนำไปเป็นการเสนอแนะในส่วนของการจัดเส้นทางรถท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวและเข้าไปทำกิจกรรมในพื้นที่ทั้งสองแห่งได้ต่อไป

ภาพที่ 6.6 โครงการอัมพวาชัชพัฒนานาธุรกิจ (1) และ พื้นที่ริมเขื่อนแม่น้ำแม่กลอง (2). โดย ผู้วิจัย, ภาพถ่าย ณ วันที่ 20 มิถุนายน 2558.

6.1.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมการใช้งาน และความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะจากกลุ่มนักท่องเที่ยว

6.1.2.1 พฤติกรรมการใช้งานและความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะของกลุ่มนักท่องเที่ยว

จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในตลาดน้ำอัมพวา จำนวน 200 ชุด ในส่วนของพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่สาธารณะ และความต้องการทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะภายในพื้นที่ตลาดน้ำ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) จำนวนผู้ร่วมเดินทาง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการเดินทางมากับครอบครัวและกลุ่มเพื่อนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94 ค่าเฉลี่ยของจำนวนผู้ร่วมเดินทางกลุ่มละ 6 คน

(2) เหตุผลในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.5 รองลงมาคือการรับประทานอาหารและการจับจ่ายซื้อสินค้า คิดเป็นร้อยละ 58 และร้อยละ 47 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา คือการมีวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงอาหารและสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ภายในท้องถิ่นก็เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเช่นกัน

(3) กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวทำเมื่ออยู่ในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะชอบการเดินทางชมบรรยากาศและวิถีชีวิตชุมชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.5 รองลงมาคือการรับประทานอาหารและการจับจ่ายเลือกซื้อสินค้า คิดเป็นร้อยละ 78.5 และร้อยละ 64.5 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าภูมิทัศน์และวิถีชีวิตของชาวชุมชนอัมพวานั้นเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ รวมถึงอาหารและผลิตภัณฑ์ภายในท้องถิ่นเช่นกันที่นักท่องเที่ยวเลือกจับจ่ายซื้อหา

(4) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะบริเวณพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณพื้นที่ทางเดินเท้าริมคลองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85 รองลงมาคือบริเวณศาลา/ทำน้ำริมคลอง และบริเวณพื้นที่ลานจอดรถอัมพวันเจติยาราม คิดเป็นร้อยละ 47 และร้อยละ 44 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าพื้นที่ริมน้ำซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ศูนย์กลางและพื้นที่เอกลักษณ์ของตลาดน้ำอัมพวานั้นนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากที่สุด รวมถึงพื้นที่ศาลา/ทำน้ำและพื้นที่ลานจอดรถก็เป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวใช้ประโยชน์เช่นกัน แต่ในส่วนของพื้นที่โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวอัมพวา เช่น การทำสวนผลไม้ การทำน้ำตาลมะพร้าว และหัตถกรรมจักสานนั้น ยังมีนักท่องเที่ยวเข้าถึงพื้นที่น้อย คิดเป็นร้อยละ 26.5 เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ของกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่

(5) ความคิดเห็นต่อความเพียงพอของพื้นที่สาธารณะในตลาดน้ำอัมพวา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดว่าพื้นที่สาธารณะที่พบเห็นนั้นมีไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 68.5 ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดว่าพื้นที่สาธารณะมีไม่เพียงพอ นั้น เนื่องจากพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับรู้ นั่นคือพื้นที่บริเวณริมน้ำ ซึ่งแท้จริงแล้วยังมีพื้นที่อื่น ๆ อีกที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าไปท่องเที่ยวได้ เช่นในส่วนของพื้นที่โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ผู้วิจัยจึงได้ทำการเสนอแนะเส้นทางการเดินท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา

(6) ความคิดเห็นต่อรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่อยากให้เพิ่มเติมในตลาดน้ำอัมพวา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดว่าควรมีพื้นที่สำหรับนั่งพักผ่อนหย่อนใจเพิ่มเติมในพื้นที่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62 รองลงมาคือพื้นที่จอดรถและพื้นที่ริมน้ำ คิดเป็นร้อยละ 59.5 และร้อยละ 50.5 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าในพื้นที่ด้านในตลาดน้ำอัมพวาบริเวณริมคลองนั้น สถานที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจหรือนั่งพักผ่อนเพื่อนหรือครอบครัวไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ เนื่องจากพื้นที่ทางเดินมีขนาดเล็กเส้นทางการสัญจรมีความแออัด และสถานที่นั่งถูกครอบครองโดยพ่อค้าแม่ค้าในการใช้วางสิ่งของ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงไม่สามารถนั่งพักผ่อนได้

6.1.2.2 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาของกลุ่มนักท่องเที่ยว

จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในตลาดน้ำอัมพวา จำนวน 200 ชุด ในส่วนของความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะภายในพื้นที่ตลาดน้ำ โดยวิเคราะห์ด้วยวิธีการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวากับกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งใช้เกณฑ์ในการแปลผลความหมายของค่าเฉลี่ย (Mean) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

(1) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน
ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ตารางที่ 6.2

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามอายุ
ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	อายุ	Mean	S.D.	ความพึงพอใจ
ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว	ต่ำกว่า 20 ปี	3.70	0.346	พึงพอใจมาก
	20-25 ปี	3.77	0.660	พึงพอใจมาก
	26-30 ปี	3.84	0.738	พึงพอใจมาก
	31-35 ปี	3.73	0.532	พึงพอใจมาก
	36-40 ปี	3.86	0.821	พึงพอใจมาก
	41 ปี ขึ้นไป	3.80	0.699	พึงพอใจมาก
ด้านทรัพยากร กายภาพ	ต่ำกว่า 20 ปี	3.13	0.661	พึงพอใจปานกลาง
	20-25 ปี	3.19	0.667	พึงพอใจปานกลาง
	26-30 ปี	3.29	0.811	พึงพอใจปานกลาง
	31-35 ปี	2.95	0.861	พึงพอใจปานกลาง
	36-40 ปี	3.31	1.038	พึงพอใจปานกลาง
	41 ปี ขึ้นไป	3.21	0.668	พึงพอใจปานกลาง
ด้านเส้นทาง การสัญจร	ต่ำกว่า 20 ปี	2.81	1.143	พึงพอใจปานกลาง
	20-25 ปี	2.78	0.736	พึงพอใจปานกลาง
	26-30 ปี	2.61	0.913	พึงพอใจปานกลาง
	31-35 ปี	2.75	0.896	พึงพอใจปานกลาง
	36-40 ปี	2.78	1.057	พึงพอใจปานกลาง
	41 ปี ขึ้นไป	2.60	0.817	พึงพอใจปานกลาง

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	อายุ	Mean	S.D.	ความพึงพอใจ
ด้านการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก	ต่ำกว่า 20 ปี	3.54	0.713	พึงพอใจมาก
	20-25 ปี	3.28	0.558	พึงพอใจปานกลาง
	26-30 ปี	3.32	0.656	พึงพอใจปานกลาง
	31-35 ปี	3.29	0.638	พึงพอใจปานกลาง
	36-40 ปี	3.23	0.877	พึงพอใจปานกลาง
	41 ปี ขึ้นไป	3.17	0.583	พึงพอใจปานกลาง
ด้านกิจกรรม	ต่ำกว่า 20 ปี	3.92	0.687	พึงพอใจมาก
	20-25 ปี	3.45	0.720	พึงพอใจปานกลาง
	26-30 ปี	3.53	0.695	พึงพอใจมาก
	31-35 ปี	3.26	0.775	พึงพอใจปานกลาง
	36-40 ปี	3.58	1.048	พึงพอใจมาก
	41 ปี ขึ้นไป	3.26	0.891	พึงพอใจปานกลาง

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 6.2 พบว่า ผู้ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ไม่แตกต่างกันในทุกๆด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และจะเห็นได้ว่าในด้านทรัพยากรกายภาพของพื้นที่ ด้านเส้นทางการสัญจร ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านกิจกรรมในพื้นที่ มีความพึงพอใจระดับปานกลาง โดยในด้านของเส้นทางการสัญจร มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด เท่ากับ 2.70 แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อเส้นทางการสัญจรในพื้นที่ ทั้งการรองรับจำนวนรถยนต์ในพื้นที่ การรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวบนพื้นที่ทางเดินริมน้ำ และปริมาณที่จอดรถ มีจำนวนที่ไม่เพียงพอและทำให้เกิดความแออัดในพื้นที่

(2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน ตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามผู้ร่วมเดินทาง ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ตารางที่ 6.3

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามผู้ร่วมเดินทาง ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	ผู้ร่วมเดินทาง	Mean	S.D.	ความพึงพอใจ
ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว	คนเดียว	3.90	0.901	พึงพอใจมาก
	ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	3.79	0.667	พึงพอใจมาก
	บริษัทนำเที่ยว	4.00	1.414	พึงพอใจมาก
	อื่นๆ	3.70	0.424	พึงพอใจมาก
ด้านทรัพยากร กายภาพ	คนเดียว	2.94	0.547	พึงพอใจปานกลาง
	ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	3.20	0.773	พึงพอใจปานกลาง
	บริษัทนำเที่ยว	3.88	1.237	พึงพอใจมาก
	อื่นๆ	2.88	0.177	พึงพอใจปานกลาง
ด้านเส้นทาง การสัญจร	คนเดียว	2.59	0.566	พึงพอใจปานกลาง
	ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	2.70	0.847	พึงพอใจปานกลาง
	บริษัทนำเที่ยว	3.25	2.475	พึงพอใจปานกลาง
	อื่นๆ	2.25	0.000	พึงพอใจน้อย
ด้านการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก	คนเดียว	3.20	0.708	พึงพอใจปานกลาง
	ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	3.27	0.624	พึงพอใจปานกลาง
	บริษัทนำเที่ยว	3.57	1.414	พึงพอใจมาก
	อื่นๆ	2.79	0.303	พึงพอใจปานกลาง
ด้านกิจกรรม	คนเดียว	3.58	0.868	พึงพอใจมาก
	ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน	3.42	0.794	พึงพอใจปานกลาง
	บริษัทนำเที่ยว	3.83	1.179	พึงพอใจมาก
	อื่นๆ	3.00	1.414	พึงพอใจปานกลาง

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 6.3 พบว่า ผู้ที่มีผู้ร่วมเดินทางที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ไม่แตกต่างกันในทุกรายด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และจะเห็นได้ว่าในด้านทรัพยากรกายภาพของพื้นที่ ด้านเส้นทางการสัญจร ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านกิจกรรมในพื้นที่ มีความพึงพอใจระดับปานกลาง โดยในด้านของเส้นทางการสัญจร มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด เท่ากับ 2.70 แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อเส้นทางการสัญจรในพื้นที่ ทั้งการรองรับจำนวนรถยนต์ในพื้นที่ การรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวบนพื้นที่ทางเดินริมน้ำ และปริมาณที่จอดรถ มีจำนวนที่ไม่เพียงพอและทำให้เกิดความแออัดในพื้นที่

(3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามวิธีการเดินทางมา ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ตารางที่ 6.4

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามวิธีการเดินทางมา ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	วิธีการเดินทางมา	Mean	S.D.	ความพึงพอใจ
ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว	รถยนต์ส่วนตัว	3.78	0.659	พึงพอใจมาก
	รถโดยสารสาธารณะ	3.91	0.814	พึงพอใจมาก
	รถบริษัทนำเที่ยว	3.92	0.769	พึงพอใจมาก
	รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	3.92	1.073	พึงพอใจมาก
	อื่นๆ	3.47	0.231	พึงพอใจปานกลาง
ด้านทรัพยากร กายภาพ	รถยนต์ส่วนตัว	3.19	0.757	พึงพอใจปานกลาง
	รถโดยสารสาธารณะ	3.00	0.809	พึงพอใจปานกลาง
	รถบริษัทนำเที่ยว	3.35	0.802	พึงพอใจปานกลาง
	รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	3.65	1.126	พึงพอใจมาก
	อื่นๆ	3.33	0.577	พึงพอใจปานกลาง

ตารางที่ 6.4 (ต่อ)

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา จำแนกตามวิธีการเดินทางมา ด้วยวิธี One-Way ANOVA

ความคิดเห็น	วิธีการเดินทางมา	Mean	S.D.	ความพึงพอใจ
ด้านเส้นทางการสัญจร	รถยนต์ส่วนตัว	2.67	0.848	พึงพอใจปานกลาง
	รถโดยสารสาธารณะ	2.79	0.657	พึงพอใจปานกลาง
	รถจักรยานยนต์	2.95	1.304	พึงพอใจปานกลาง
	รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	3.20	1.137	พึงพอใจปานกลาง
	อื่นๆ	2.75	0.500	พึงพอใจปานกลาง
ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก	รถยนต์ส่วนตัว	3.25	0.618	พึงพอใจปานกลาง
	รถโดยสารสาธารณะ	3.20	0.611	พึงพอใจปานกลาง
	รถจักรยานยนต์	3.34	0.867	พึงพอใจปานกลาง
	รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	3.77	0.837	พึงพอใจมาก
	อื่นๆ	3.48	0.787	พึงพอใจปานกลาง
ด้านกิจกรรม	รถยนต์ส่วนตัว	3.39	0.783	พึงพอใจปานกลาง
	รถโดยสารสาธารณะ	3.60	0.818	พึงพอใจมาก
	รถจักรยานยนต์	3.20	0.960	พึงพอใจปานกลาง
	รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน	3.93	0.983	พึงพอใจมาก
	อื่นๆ	4.44	0.385	พึงพอใจมาก

หมายเหตุ. โดย ผู้วิจัย, 2557.

จากตารางที่ 6.4 พบว่า ผู้ที่มีวิธีการเดินทางที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ไม่แตกต่างกันในทุกๆด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และจะเห็นได้ว่าในด้านทรัพยากรกายภาพของพื้นที่ ด้านเส้นทางการสัญจร ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านกิจกรรมในพื้นที่ มีความพึงพอใจระดับปานกลาง โดยในด้านของเส้นทางการสัญจร มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด เท่ากับ 2.87 แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อเส้นทางการสัญจรในพื้นที่ ทั้งการรองรับจำนวนรถยนต์ รองรับจำนวนนักท่องเที่ยวบนพื้นที่ทางเดินริมน้ำ และปริมาณที่จอดรถ มีจำนวนที่ไม่เพียงพอและทำให้เกิดความแออัดในพื้นที่

6.1.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ลดความแออัดในพื้นที่ และเชื่อมโยงพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

6.1.3.1 การจัดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำ

จากปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่ทางเดินริมคลองอัมพวา ที่มีความหนาแน่นของจำนวนกิจกรรมการค้า และจำนวนนักท่องเที่ยวนั้น ทำให้เกิดความแออัดภายในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาบริเวณริมน้ำ ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะการจัดทำเส้นทางเดินท่องเที่ยว เพื่อกระจายนักท่องเที่ยวออกสู่พื้นที่สาธารณะอื่น ๆ ที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวนอกเหนือจากพื้นที่บริเวณริมคลอง และเพื่อจัดการเส้นทางท่องเที่ยวภายในตลาดน้ำอัมพวา และเป็นข้อมูลในการเดินท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวตามความสนใจ ดังนี้

(1) เส้นทางเดินท่องเที่ยวริมคลองอัมพาย่านการค้าเก่าแก่ เส้นทางท่องเที่ยวรูปแบบนี้ จะเป็นเส้นทางเดินท่องเที่ยวบริเวณริมคลอง ที่เป็นย่านการค้าเก่าแก่ของชุมชนอัมพวา ซึ่งร้านค้าส่วนใหญ่จะยังคงมีการอนุรักษ์ หรือรักษาเอกลักษณ์ของร้านค้ารูปแบบสมัยก่อนไว้ เช่น ลักษณะร้านค้าแบบเรือนแถวไม้ริมคลอง ป้ายชื่อร้านค้าเก่าแก่ และอุปกรณ์การค้าที่ใช้งานมาตั้งแต่สมัยอดีต ถึงบางร้านจะไม่ได้ประกอบการค้าดังเช่นในอดีตแล้ว แต่ก็ยังคงเหลือสิ่งเหล่านี้ไว้ให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นและเรียนรู้ต่อไป โดยผู้วิจัยได้รวบรวมร้านค้าเก่าแก่บริเวณริมคลองไว้ ดังนี้

ตารางที่ 6.5

ตารางแสดงร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา

ร้านค้า/สถานที่ที่น่าสนใจ	รายละเอียด	รูปภาพ
1. ร้านโอภาสพานิช	ร้านค้าเก่าแก่ ในอดีตเคยเป็นร้านตีมีดตราดาว ในปัจจุบันได้เลิกทำมีดและเปลี่ยนมาขายข้าวมันไก่แทน แต่ยังคงรักษาเครื่องมือตีมีดเก็บไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม	

ตารางที่ 6.5 (ต่อ)

ตารางแสดงร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา

ร้านค้า/สถานที่ที่น่าสนใจ	รายละเอียด	รูปภาพ
2. ร้านขายของชำ แต่คิบเฮง	เป็นร้านขายของชำเก่าแก่ของชุมชน ปัจจุบันมีของขายหลายชนิด ทั้งขนม เครื่องดื่ม และของใช้ในชีวิตประจำวัน โดยยังมีการเก็บรักษาป้ายชื่อร้านแบบโบราณไว้อยู่	
3. พิพิธภัณฑ์สวัสดีอัมพวา	เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมและสะสมสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตของชาวอัมพวาไว้ให้ได้ชมและศึกษา เพื่อเป็นความรู้ เช่น เครื่องสีข้าว อุปกรณ์ดักปลา	
4. โครงการอัมพวา ช่วยพัฒนารักษ์	เป็นส่วนหนึ่งของโครงการฯ อยู่ในเรือนแถวไม้ที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้ มีการจัดแสดงข้อมูลภาพถ่าย ภาพเขียน ของชุมชน แสดงวัฒนธรรมประเพณีของชาวอัมพวา และร้านค้าของโครงการฯ	
5. บ้านครูเอื้อ อัมพวา (สุนทรภรณ์)	ก่อตั้งโดยมูลนิธิสุนทรภรณ์ ใช้เป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงประวัติและผลงานของครูเอื้อ เรื่องราวานเพลงวงสุนทรภรณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีมุมสำหรับนั่งฟังเพลงย้อนยุคเข้ากับบรรยากาศอัมพวา	

ตารางที่ 6.5 (ต่อ)

ตารางแสดงร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา

ร้านค้า/สถานที่ที่น่าสนใจ	รายละเอียด	รูปภาพ
6. ศูนย์ข้อมูล ชุมชนอัมพวา	เป็นศูนย์รวบรวมและให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนอัมพวา มีการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของชุมชนอัมพวา จำหน่ายของที่ระลึกและสินค้าท้องถิ่นของชุมชน	
7. ร้านถั่วทอดทองดี	เป็นร้านเก่าแก่ ทำถั่วทอดขายส่งแก่ร้านค้าในตลาดและพื้นที่ใกล้เคียง โดยยังมีวิธีการทอดแบบโบราณ ในปัจจุบันได้ประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาใช้ทุนแรงในบางขั้นตอน สินค้าขายดี เช่น ถั่วลันเตา ถั่วปากอ้าทอด	
8. บ้านไทยบรรเลง	เป็นวงปี่พาทย์ที่มีชื่อเสียงเก่าแก่ของจังหวัด รับแสดงในงานพิธีกรรมต่างๆ โดยมีการสืบทอดเชื้อสายทางดนตรีมานานหลายรุ่น เปิดสอนดนตรีไทยแก่บุคคลคนที่สนใจโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย	
9. ร้านคั่วกาแฟแข็งเซ่งฮวด	ร้านกาแฟโบราณเก่าแก่ มีโรงคั่วและบรรจุกาแฟตราไก่บินโดยจะมีการคั่วในช่วงเวลา 7.00-15.00 น. เป็นประจำทุกวัน เวลาคั่วกาแฟจะส่งกลิ่นหอมไปทั่วริมคลองอัมพวา ในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงร้าน	

ตารางที่ 6.5 (ต่อ)

ตารางแสดงร้านค้าเก่าแก่และสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณริมคลองอัมพวา

ร้านค้า/สถานที่ที่น่าสนใจ	รายละเอียด	รูปภาพ
10. ร้านเฮงกี้	ร้านขนมเก่าแก่ ทำขนมเปียะ ขนมลูกเต๋า ขนมจันอับ ขนมไส้ถั่ว ที่เป็นขนมโบราณของชาวจีน และรับทำขนมมงคลต่างๆ เพื่อใช้ในงานพิธีกรรมหรือเทศกาลไหว้เจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีน	
11. ร้านกาแฟ สมานการค้า	ร้านกาแฟโบราณเก่าแก่ ดำเนินกิจการสืบทอดการคั่วกาแฟตราดอกบัวมาแล้ว 3 รุ่น มีกระบวนการคั่วและบดเมล็ดกาแฟแบบดั้งเดิมในปัจจุบันได้พัฒนาบรรจุภัณฑ์ใส่กาแฟให้มีความทันสมัยขึ้น	
12. ร้านโอชาร์ส	เป็นร้านกาแฟเก่าแก่ที่ยังคงมีเอกลักษณ์ของร้านกาแฟแบบคนจีนในอดีตไว้อยู่ มีอายุมากกว่า 60 ปี และยังคงมีคนรุ่นเก่ามานั่งคุยกันอยู่เป็นประจำ บรรยากาศเหมือนสภากาแฟในอดีต	
13. อาคารสำนักงาน เทศบาลตำบลอัมพวา	เป็นอาคารไม้โบราณสูง 2 ชั้น ช่องลมเหนือประตูและหน้าต่างตกแต่งด้วยลวดลายไม้ฉลุที่สวยงาม อยู่ในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ภายในมีเจ้าพ่อกวนอู ที่ชาวบ้านในชุมชนเคารพนับถือ	

หมายเหตุ. รวบรวมโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2558.

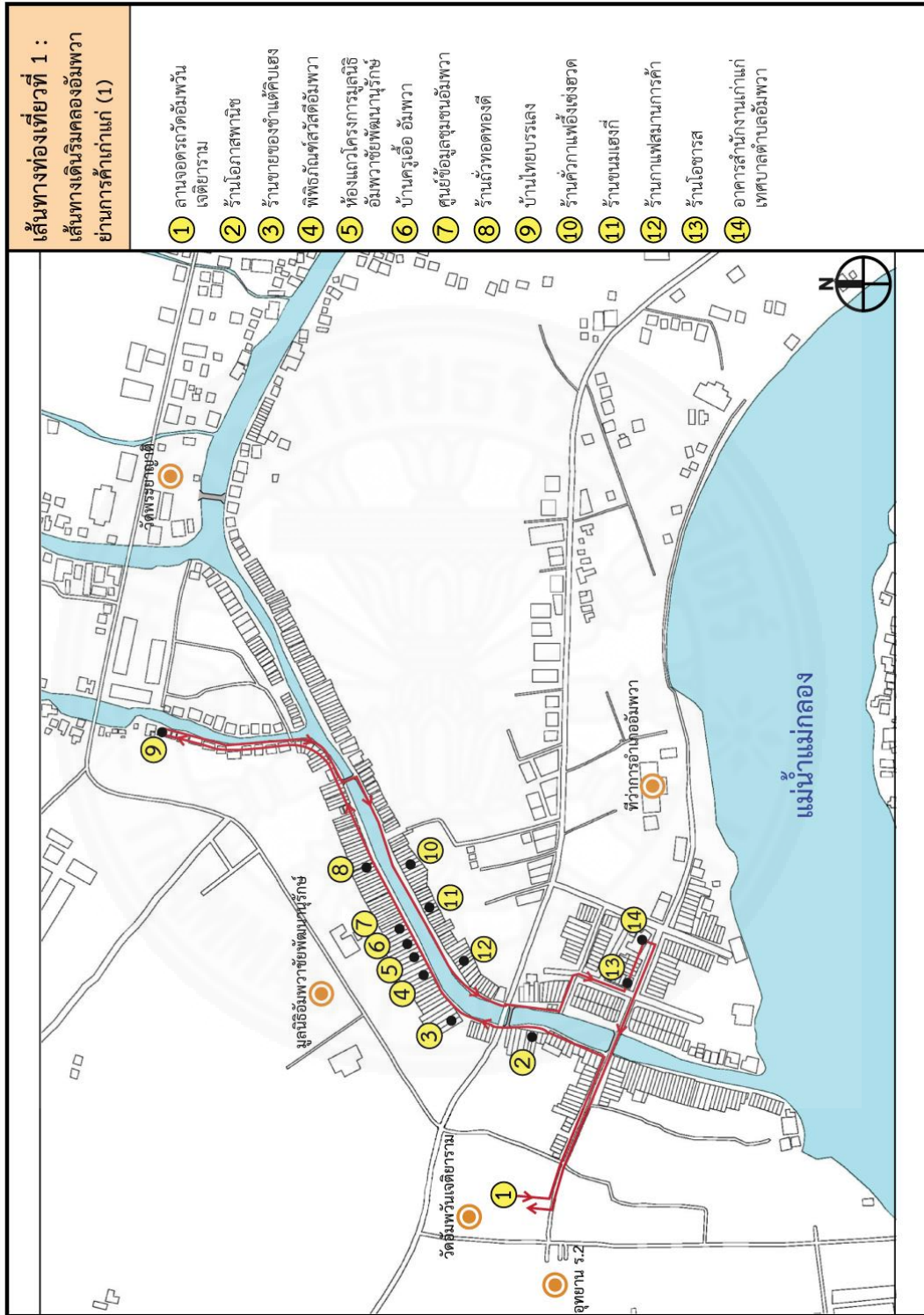
โดยผู้วิจัยได้ทำการเสนอแนะเส้นทางการท่องเที่ยวรูปแบบเส้นทางเดินท่องเที่ยวริมคลองอัมพวาย่านการค้าเก่าแก่ 2 เส้นทาง ดังนี้

1. เส้นทางเดินท่องเที่ยวริมคลองอัมพวาย่านการค้าเก่าแก่ (1)

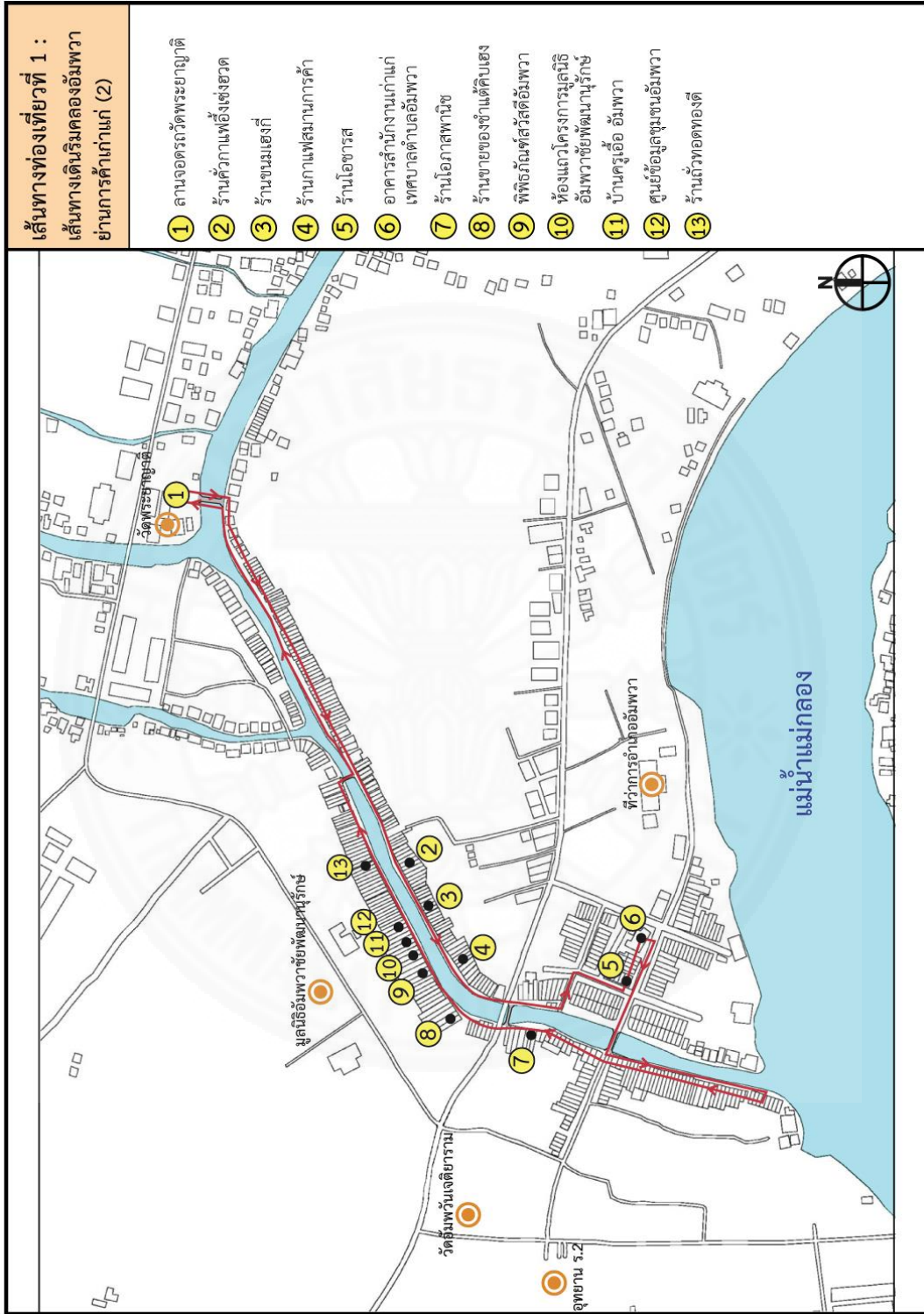
เส้นทางนี้ใช้เวลาประมาณ 2 – 2.30 ชั่วโมงในการเดินท่องเที่ยว โดยเริ่มต้นจากจุดจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม ซึ่งเป็นจุดจอดรถที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาโดยรถยนต์ส่วนตัว และรถนำเที่ยวจะขึ้นลงรถในบริเวณนี้ เดินเท้าเข้าพื้นที่ภายในตลาดน้ำอัมพวา เข้ามาจะเจอกับสะพานคอนกรีต ให้เดินเลียวย้ายตรงเชิงสะพานไปตามถนนริมคลอง นักท่องเที่ยวจะได้พบเห็นร้านค้าในอาคารเรือนแถวเรียงรายอยู่มากมาย เดินไปสักพักจะเจอร้านค้าเก่าแก่ ได้แก่ ร้านโอภาสพานิช ในสมัยก่อนเป็นร้านรับตีเหล็กทำมิดตราดาว แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนมาขายข้าวมันไก่ ซึ่งภายในร้านยังเก็บรักษาเครื่องมือตีเหล็กไว้เป็นอย่างดีให้นักท่องเที่ยวได้ชม เมื่อเดินต่อไปจนลอดใต้สะพานเดชาติศรผ่านโรงเรียนล้อมรัก (โรงเรียนจีนเก่าราชบุรียกเอง) จะเจอกับร้านขายของชำเก่าแก่ของชุมชน ร้านแต่คิบเฮง ที่มีสินค้าประเภทขนมและเครื่องดื่มขาย เดินถัดไปอีกเล็กน้อยจะเจอพิพิธภัณฑ์สวัสดิ์อัมพวา ที่รวบรวมเครื่องใช้หรือเครื่องมือทำมาหากินของชาวอัมพวาในอดีตไว้ ถัดไปเป็นห้องแถวของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ที่มีการอนุรักษ์ปรับปรุงเรือนแถวให้มีความสวยงามเช่นในอดีต ประกอบไปด้วย ร้านซานซาลา ร้านกาแฟและของว่างของโครงการฯ บ้านครูเอื้อ อัมพวา และศูนย์ข้อมูลชุมชนอัมพวา ที่รวบรวมข้อมูลและนิทรรศกาลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวาไว้ ถัดจากกลุ่มเรือนแถวของโครงการฯ จะเจอกับร้านถั่วทอดทองดี ซึ่งเป็นร้านถั่วทอดเก่าแก่ที่ทำส่งขายตลาดมาตั้งแต่สมัยอดีต เมื่อเดินเลียบพื้นที่ทางเดินริมคลองไปเรื่อย ๆ จะเจอโค้งให้เลียวย้ายตรงโค้งเข้าชุมชนคลองบางจาก ไปประมาณ 150 เมตร จะเจอกับบ้านไทยบรรเลง ซึ่งเป็นวงปี่พาทย์เก่าแก่ของชุมชน ที่มีการเปิดสอนดนตรีไทยโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายแก่เยาวชนที่สนใจ หลังจากนั้นเดินย้อนกลับมาทางเดิม จะเจอสะพานไม้ข้ามคลอง สะพานขุนนิกร ข้ามไปอีกฝั่งหนึ่งเดินชมบรรยากาศของตลาดน้ำมาเรื่อย ๆ จะเจอกับร้านกาแฟอิงเชิงฮวด ที่มีการคั่วกาแฟแบบโบราณ ถัดไปเล็กน้อยเป็นร้านเฮงกี้ ร้านทำขนมเก่าแก่ มีทั้งขนมเปียะ ขนมจันอับ ขนมไส้ถั่ว ขนมลูกเต๋า ถัดไปเป็นร้านกาแฟสมานการค้า ร้านกาแฟเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงเรื่องการคั่วกาแฟ เปิดกิจการมาแล้ว 3 รุ่น ผ่านร้านค้าบริเวณริมน้ำมาแล้ว เมื่อเดินลอดใต้สะพานเดชาติศรเลียวย้ายเข้าซอยจะเข้าสู่ตลาดสดเทศบาลตำบลอัมพวา เลียวย้ายตรงสี่แยกจะเจอกับ ร้านกาแฟโอซารส อยู่ตรงหัวมุม เป็นร้านกาแฟเก่าแก่ที่ยังคงรูปแบบและเครื่องใช้แบบโบราณ เดินถัดไปเล็กน้อยจะเจอกับสำนักงานเทศบาลตำบลอัมพวา ซึ่งเป็นอาคารเก่าแก่ที่อยู่ในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ด้านในมีศาลเจ้าพ่อกวนอู ที่ชาวชุมชนอัมพวาเคารพนับถือ จากนั้นเดินย้อนเข้ามาภายในตลาดน้ำอัมพวาอีกครั้ง ข้ามสะพานคอนกรีตและเดินตรงมาจนถึงลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม

2. เส้นทางเดินท่องเที่ยวริมคลองอัมพวาย่านการค้าเก่าแก่ (2)

เส้นทางนี้ใช้เวลาประมาณ 2 – 2.30 ชั่วโมงในการเดินท่องเที่ยว โดยเริ่มต้นจากจุดจอดรถวัดพระยาญาติ ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาขึ้นลกรถบริเวณจุดจอดนี้จะเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มากับบริษัทนำเที่ยว ซึ่งจะปล่อยให้นักท่องเที่ยวได้เดินเที่ยวชมตลาดน้ำอัมพวาอย่างอิสระ และนัดเวลาในการพบเพื่อขึ้นรถไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่นต่อไป และบางส่วนเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่หลีกเลี่ยงเส้นทางเข้าตลาดที่มีความแออัด มาจอดรถในบริเวณนี้ โดยเริ่มต้นจากการข้ามสะพานหน้าวัดพระยาญาติ ข้ามมายังฝั่งตลาดเทศบาลฯ เดินเลียบบคลองอัมพวาผ่านพื้นที่ที่มีโฮมสเตย์กระจุกตัวอยู่ ผ่านสะพานขุนนิกร จะเจอกับร้านกาแฟโบราณอิงเชิงฮวด ถัดมาเป็นร้านขนมเฮงกี้ ร้านกาแฟสมานการค้า เดินลอดใต้สะพานเดชาติศรและเลียวย้ายเข้าสู่ตลาดสดเทศบาลฯ ผ่านสี่แยกหัวมุมจะเจอร้านโอซารส และอาคารสำนักงานเทศบาลตำบลอัมพวา เมื่อเดินย้อนกลับมาข้ามสะพานคอนกรีต เลียวย้ายเดินชมบรรยากาศจนถึงบริเวณปากคลองอัมพวา และเดินกลับผ่านเชิงสะพานคอนกรีต จนเจอร้านโอภาสพานิช ร้านองขำแต่คิบเฮง พิพิธภัณฑส์สวัสด์อัมพวา และเรือนแถวโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ บ้านครูเอื้อ (สุนทรภรณ์) ศูนย์ข้อมูลชุมชนอัมพวา ร้านถั่วทอดทองดี และเดินกลับโดยข้ามสะพานขุนนิกร เดินกลับทางเดินเลียบบคลองอัมพวา ข้ามสะพานหน้าวัดพระยาญาติถึงบริเวณที่จอดรถ

ภาพที่ 6.7 แผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวที่ 1: เส้นทางเดินริมคลองอัมพวาย่านการค้าเก่าแก่ (1). โดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

ภาพที่ 6.8 แผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวที่ 1: เส้นทางเดินริมคลองอัมพวา ย่านการค้าเก่าแก่ (2). โดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

(2) เส้นทางเดินท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา
เส้นทางการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ จะเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีจุดหมายปลายทางในการทำกิจกรรม
ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน 2 แห่ง คือ โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ และ
อุทยานพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (อุทยาน ร.2) โดยระหว่างทาง
นักท่องเที่ยวก็จะสัมผัสกับบรรยากาศและวิถีการดำเนินชีวิตตามแบบของชุมชนอัมพวาไปด้วย โดยมี
รายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 6.6

ตารางแสดงสถานที่และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน

สถานที่/กิจกรรม	รายละเอียด	รูปภาพ
1. อุทยานรัชกาลที่ 2	สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติรัชกาล ที่2 ภายในพื้นที่มีบรรยากาศร่มรื่น ปลูกพรรณไม้ในวรรณคดีหลายชนิด ประกอบไปด้วย เรือนไทยโบราณ พิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ในรัชกาลที่2 และโรงละครกลางแจ้ง	
2. โครงการอัมพวา ชัยพัฒนานุรักษ์	พื้นที่ด้านหลังเรือนแถวไม้ริมน้ำ เป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรม สาธิตที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชน ต่างๆของโครงการ เช่น สวนสาธิต การเกษตร รวมถึงสถานที่จำหน่าย ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของชุมชน	

หมายเหตุ. รวบรวมโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2558.

ซึ่งมีรายละเอียดของกิจกรรมในพื้นที่ ดังนี้

1. อุทยานพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าน
ภาลัย (อุทยาน ร.2) โครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่ทรงได้รับ
การยกย่องจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ที่ได้
พระราชทานศิลปะอันงดงามไว้เป็นมรดกแก่ประเทศ ภายในประกอบไปด้วย

- โรงละครกลางแจ้ง ที่มีการจัดแสดงโขนในโอกาสงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น โขนหลวง ที่จะแสดงถวายหน้าพระที่นั่งในงานเทศกาลประจำปีของอุทยาน ร.2
- กลุ่มอาคารเรือนไทยหมู่ 5 หลัง ที่จัดเป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดง ศิลปะโบราณวัตถุสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ได้แก่ เครื่องถ้วยเบญจรงค์ และเครื่องใช้ส่วนพระองค์ของ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ส่วนจัดแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยสมัยรัชกาลที่ 2 เช่น เรือนไทยโบราณ หอนอนหญิง ห้องครัวไทย และห้องน้ำ เป็นต้น และพิพิธภัณฑ์มรดกทาง วัฒนธรรมอัมพวา จัดแสดงเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ การทำการเกษตร การทำประมง พื้นบ้าน อาหารคาวบ้าน วัดที่สำคัญ และศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวชุมชนอัมพวา
- สวนพฤกษชาติ สวนที่รวบรวมพรรณไม้ในวรรณคดีต่าง ๆ กว่า 140 ชนิด เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและอนุรักษ์ เช่น ต้นช่างโน้ม ต้นสารภี ต้นยี่สุ่น และต้น มะพร้าวพญาขอ โดยจะมีหุ่นจำลองของตัวละครในวรรณคดีที่สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรง พระราชนิพนธ์ขึ้น เช่น รามเกียรติ์ ไกรทอง และสังข์ทอง ตั้งอยู่กระชายตามจุดต่าง ๆ ของสวน พฤกษชาติแห่งนี้ ทำให้การชมสวนมีความเพลิดเพลินไปกับเรื่องราวของวรรณคดีไทย
- สวนเกษตรกรรมตามพระราชดำริ เป็นสวนที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็น แหล่งเรียนรู้การทำเกษตรกรรมของชุมชนภาคกลาง แสดงวิธีการทำสวนตามแบบฉบับของชาวสวน อัมพวา ปลูกพืชพันธุ์ผลไม้ต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ เช่น ลิ้นจี่ มะพร้าว และส้มโอ เป็นต้น

ภาพที่ 6.9 อุทยาน ร.2 (1) โรงละครกลางแจ้ง (2) กลุ่มอาคารเรือนไทยหมู่ (3) สวนพฤกษชาติ และ (4) สวนเกษตรกรรมตามพระราชดำริ. รวบรวมโดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

2. โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ในพื้นที่ของโครงการฯ เป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมการส่งเสริมเอกลักษณ์ในพื้นที่ ที่แสดงออกถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนอัมพวา พร้อมกับการให้ความรู้แก่บุคคลที่สนใจ กลุ่มศึกษาดูงาน นักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ประกอบไปด้วย การสาธิตการทำสวนเกษตรกรรม การสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าวและการให้ความรู้เรื่องเตาตาลโบราณ การสาธิตการจักสานใบมะพร้าว ลานจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของชุมชน และลานกิจกรรมกลางแจ้ง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- การสาธิตการทำสวนเกษตรกรรม ภายในโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ได้มีการแบ่งส่วนพื้นที่เพื่อสาธิตการทำสวนเกษตรกรรม ที่เป็นอาชีพหลักของชาวชุมชนอัมพวามาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งเป็นการทำสวนแบบยกร่องดินเพื่อปลูกผลไม้ โดยผลไม้ที่นิยมปลูกในพื้นที่ชุมชน ตัวอย่างเช่น ส้มโอ ลิ้นจี่ มะพร้าว ชมพู่ และมะม่วง เป็นต้น

- การสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว และการให้ความรู้เรื่องเตาตาล ภายในโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ได้มีการก่อสร้างเตาตาลขึ้นมา เพื่อเป็นสถานที่ในการสาธิต

การทำน้ำตาลมะพร้าวแก่ผู้ที่สนใจ ทั้งบุคคลธรรมดา นักเรียนนักศึกษา หรือหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ในการประกอบอาชีพที่สำคัญของชาวชุมชนอัมพวา โดยภายในเรือนแถวของโครงการฯ ยังมีการทำเตาตาลโบราณจำลองขึ้น เพื่อให้ความรู้แก่คนทั่วไปเรื่องน้ำตาลมะพร้าวด้วย เวลาในการสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว จะสาธิตในช่วงวันหยุดที่มีการเปิดตลาดน้ำ (วันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์) ช่วงเวลา 10.00 น. – 14.00 น.

- การสาธิตการจักสานใบมะพร้าว ภายในโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ได้มีการสาธิตการจักสานใบมะพร้าวเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น หมวก ตะกร้า ซึ่งถือว่ามะพร้าวเป็นพืชท้องถิ่นที่ปลูกกันมากมาอยู่ในพื้นที่ชุมชนอัมพวา และทุกส่วนของมะพร้าวสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ตั้งแต่ ลำต้น ใบ ก้าน ผล กะลา กาบมะพร้าว และรากมะพร้าว รวมถึงการนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้หลายรูปแบบ อย่างเช่นการจักสานใบมะพร้าว ที่ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในชุมชน และเพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ไว้ทางโครงการฯ จึงมีการจัดกิจกรรมการสอนจักสานใบมะพร้าวขึ้นแก่บุคคลทั่วไปที่สนใจจะศึกษาและเรียนรู้ จะสาธิตในช่วงวันหยุดที่มีการเปิดตลาดน้ำ (วันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์) เวลา 10.00 น. – 20.00 น.

- ลานวัฒนธรรมนาคะวะรังค์ และลานสวนชัยพัฒนานุรักษ์ เป็นลานอเนกประสงค์ที่ไว้สำหรับจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่น เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้าพื้นที่ในราคาถูกเพื่อจำหน่ายหรือจัดแสดงสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นการเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่น และสนับสนุนการมีส่วนร่วมกันของคนในชุมชน โดยจะมีการจัดแสดงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ลานวัฒนธรรมทั้งสองแห่งนี้ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปในแต่ละเดือนหรือในแต่ละโอกาสเทศกาลต่าง ๆ เช่น การบรรเลงวงมโหรี การสาธิตการทำอาหารและขนมไทย การสาธิตการจักสาน การแสดงหุ่นกระบอก และการแสดงหนังใหญ่ เป็นต้น

- ลานกิจกรรมกลางแจ้ง อยู่ภายในพื้นที่ของสวนชัยพัฒนานุรักษ์ เป็นลานกิจกรรมอเนกประสงค์ สำหรับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชน และกิจกรรมที่เผยแพร่ความรู้ ภูมิปัญญา และการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น ให้แก่บุคคลทั่วไป หรือนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่สนใจ เช่น การแสดงดนตรีไทยของนักเรียน การแสดงโขนหรือละคร และการสาธิตงานจักสานต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพที่ 6.10 โครงการอัมพวาพัฒนานารักษ์ สวนสาธิตการทำเกษตรกรรม (1), การสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว (2), ลานกิจกรรมกลางแจ้ง (3) และการสาธิตการจักสาน (4). รวบรวมโดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

โดยผู้วิจัยได้ทำการเสนอแนะเส้นทางการท่องเที่ยวรูปแบบเส้นทางเดินท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา 4 เส้นทาง โดยในแต่ละเส้นทางจะแบ่งการเดินทางเข้าสู่พื้นที่กิจกรรม 2 แห่งในเวลาสองช่วง คือ ช่วงเช้า และช่วงบ่าย มีรายละเอียดดังนี้

1. เส้นทางเดินท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

อัมพวา (1) เส้นทางนี้แบ่งเวลาในการเดิน 2 ช่วง คือช่วงเช้า และช่วงบ่าย ช่วงละประมาณประมาณ 2 – 3 ชั่วโมงในการเดินท่องเที่ยว โดยเริ่มต้นในช่วงเช้าจากลานจอดรถอัมพวันเจติยาราม เดินเข้าสู่ตลาดน้ำอัมพวา เลี้ยวซ้ายตรงเชิงสะพานคอนกรีต เดินเลียบบพื้นที่ทางเดินริมคลองมาเรื่อย ๆ จนลอดใต้สะพานเดชาติศร เดินผ่านร้านค้าเรือนแถวไม้ จนถึงกลุ่มเรือนแถวไม้ของโครงการอัมพวาพัฒนานารักษ์ จะมีการสาธิตการจักสานใบมะพร้าวเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ตะกร้า หมวก หรือดอกไม้ อยู่ในเรือนแถวของโครงการ และเมื่อทำกิจกรรมการจักสานเสร็จแล้ว ก็เดินทะลุโครงการฯ ผ่านทางร้านชานชาลา หรือจะเดินเข้าทางขอยโครงการที่อยู่ติดศูนย์ข้อมูลชุมชนก็ได้ ผ่านลานนาคะวะรงค์ที่มีการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ข้ามถนนเข้าสู่พื้นที่โครงการอีกฝั่ง เดินตรงเข้าไปตามป้ายบอกทาง จะเจอกับโรงเคี้ยวน้ำตาล ที่มีการสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว เมื่อทำกิจกรรมเคี้ยวน้ำตาลเสร็จก็เดินย้อนออกมาเพื่อชมสวนสาธิตการทำเกษตรตามแบบชุมชนอัมพวา ซึ่งในบริเวณนี้ก็จะมียี่สถานที่นั่ง

พักผ่อน และร้านเครื่องดื่มบริการ สามารถนั่งชมบรรยากาศโดยรอบของโครงการฯ ที่มีความเงียบสงบและร่มรื่น ตามแบบเอกลักษณ์ของชุมชนอัมพวาได้ เมื่อเสร็จกิจกรรมในช่วงเช้า ก็เดินย้อนกลับมาทางเดิมเข้าสู่พื้นที่ริมน้ำ เลี้ยวซ้ายเดินเลียบบนเส้นทางเดินริมคลอง ชมบรรยากาศและรับประทานอาหารจากร้านค้าในเรือตามอัธยาศัย หรือจะข้ามฝั่งตรงสะพานขุนนิกรเพื่อเดินท่องเที่ยวอีกฝั่งหนึ่ง เมื่อชมบรรยากาศและทานอาหารเรียบร้อยแล้ว ในช่วงบ่ายจะเดินข้ามสะพานคอนกรีตมายังฝั่งวัดอัมพวันฯ และเดินมาทางพื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันฯ จะมีทางเดินเข้าสู่พื้นที่อุทยาน ร.2 เพื่อท่องเที่ยวในอุทยาน ชมบรรยากาศและกิจกรรมในพื้นที่อุทยานดังรายละเอียดที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว เมื่อทำกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้วก็ย้อนกลับมาทางเก่าเพื่อจ่ายซื้อสินค้าในบริเวณนั้นหรือขึ้นรถที่ลานจอดรถ

2. เส้นทางเดินท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

อัมพวา (2) เส้นทางนี้แบ่งเวลาในการเดิน 2 ช่วง คือช่วงเช้า และช่วงบ่าย ช่วงละประมาณประมาณ 2 – 3 ชั่วโมงในการเดินท่องเที่ยว โดยเริ่มต้นในช่วงเช้าจากลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม เดินไปตามทางเดินสู่พื้นที่อุทยาน ร.2 เพื่อท่องเที่ยวในอุทยาน ชมบรรยากาศและกิจกรรมในพื้นที่อุทยานดังรายละเอียดที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว เมื่อเดินท่องเที่ยวและทำกิจกรรมภายในพื้นที่เสร็จ ก็เดินย้อนกลับมาทางเก่า เดินเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำบริเวณริมน้ำ เพื่อรับประทานอาหารในช่วงเที่ยง เมื่อรับประทานอาหารและเที่ยวชมบรรยากาศของตลาดน้ำอัมพวาแล้ว ในช่วงบ่ายจะเดินไปทางกลุ่มเรือนแถวไม้ของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ทำกิจกรรมกับการสาธิตการจักสานใบมะพร้าวเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ตรงพื้นที่ในอาคารเรือนแถวของโครงการ หลังจากนั้นก็เดินทะเลโครงการฯ ผ่านทางร้านชานชาลา หรือจะเดินเข้าทางซอยโครงการที่อยู่ติดศูนย์ข้อมูลชุมชน ผ่านลานนาคะวะรังค์ที่มีการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ข้ามถนนเข้าสู่พื้นที่โครงการอีกฝั่ง เดินตรงเข้าไปตามป้ายบอกทาง จะเจอกับโรงเคี้ยวน้ำตาล ที่มีการสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว เมื่อทำกิจกรรมเคี้ยวน้ำตาลเสร็จก็เดินย้อนออกมาเพื่อชมสวนสาธิตการทำเกษตรตามแบบชุมชนอัมพวา ซึ่งในบริเวณนี้ก็มีสถานที่นั่งพักผ่อน มีร้านเครื่องดื่มบริการ สามารถนั่งชมบรรยากาศโดยรอบของโครงการฯ ที่มีความเงียบสงบและร่มรื่น ตามแบบเอกลักษณ์ของชุมชนอัมพวาได้ หากกลับหลังจากทำกิจกรรมเสร็จให้เดินเลี้ยวซ้ายออกมาทางเดินเลียบบนคลอง ตรงมาจนถึงสะพานขุนนิกร ข้ามสะพานมายังอีกฝั่งเดินเลียบบนคลองมาเรื่อย ๆ จนเจอแยกเข้าถนนไปตลาดสดเทศบาลฯ เดินมาจนถึงสี่แยกเลี้ยวซ้ายไปตามถนน ผ่านแยกให้ตรงไป จะเจอพื้นที่ริมเขื่อนแม่น้ำแม่กลอง สามารถเดินชมบรรยากาศริมเขื่อนและร้านค้ารูปแบบถนนคนเดินริมเขื่อนได้ในช่วงเวลายามเย็น และกลับไปยังลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม

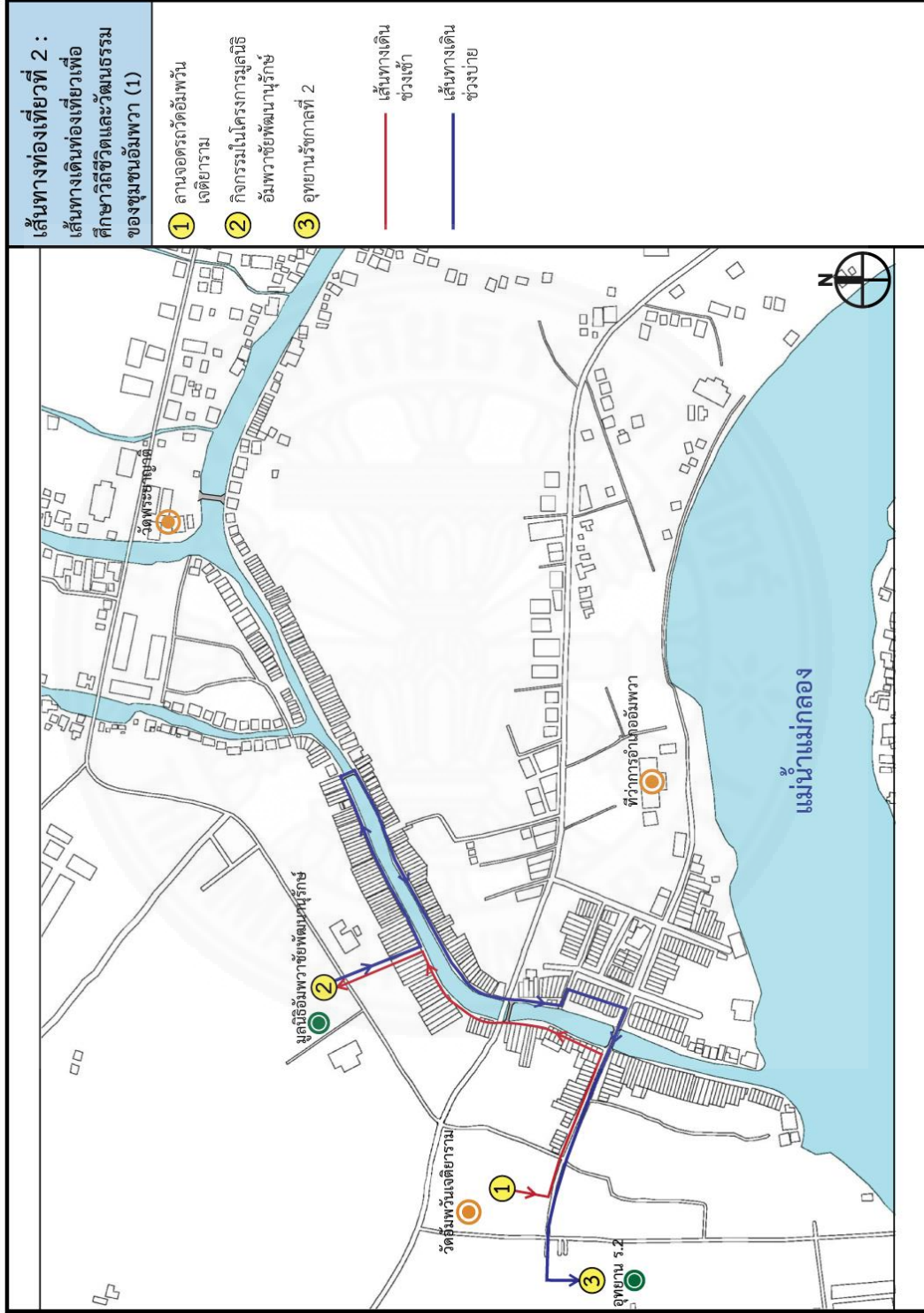
3. เส้นทางเดินท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

อัมพวา (3) เส้นทางนี้แบ่งเวลาในการเดิน 2 ช่วง คือช่วงเช้า และช่วงบ่าย ช่วงละประมาณประมาณ 2 – 3 ชั่วโมงในการเดินท่องเที่ยว โดยเริ่มต้นในช่วงเช้าจากลานจตุรทิศวัดพระยาญาติ ข้ามสะพานข้ามคลองและเดินเลียบบคลองอัมพวาเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำ เจอสสะพานขุนนิกรให้ข้ามมายังฝั่งตรงข้ามและเดินมายังกลุ่มเรือนแถวไม้ของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ทำกิจกรรมกับการสาธิตการจักสานใบมะพร้าวเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ตรงพื้นที่ในอาคารเรือนแถวของโครงการ หลังจากนั้นก็เดินทะเลโครงการฯ ผ่านทางร้านซานซาลา หรือจะเดินเข้าทางซอยโครงการที่อยู่ติดศูนย์ข้อมูลชุมชน ผ่านลานนาคะวะรังค์ที่มีการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ข้ามถนนเข้าสู่พื้นที่โครงการอีกฝั่ง เดินตรงเข้าไปตามป้ายบอกทาง จะเจอกับโรงเคี้ยวน้ำตาล ที่มีการสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว เมื่อทำกิจกรรมเคี้ยวน้ำตาลเสร็จก็เดินย้อนออกมาเพื่อชมสวนสาธิตการทำเกษตรตามแบบชุมชนอัมพวา ซึ่งในบริเวณนี้ก็มีสถานที่นั่งพักผ่อน มีร้านเครื่องดื่มบริการ สามารถนั่งชมบรรยากาศโดยรอบของโครงการฯ ที่มีความเงียบสงบและร่มรื่นตามแบบเอกลักษณ์ของชุมชนอัมพวาได้ หลังจากทำกิจกรรมภายในโครงการฯ เสร็จ ก็เดินออกมารับประทานอาหาร จับจ่ายซื้อสินค้าและเดินชมบรรยากาศบริเวณริมคลอง หรือจะเดินออกจากพื้นที่โครงการฯ มาตามถนนประชาอุทิศ (ถนนซอยโรงเจฯ) เพื่อข้ามถนนมายังฝั่งวัดอัมพวันฯ หลีกเสียงเส้นทางเดินริมน้ำในตลาดน้ำ เดินเข้าตรงพื้นที่ลานจตุรทิศอัมพวันฯ จะมีทางเดินเข้าสู่พื้นที่อุทยาน ร.2 เพื่อท่องเที่ยวในอุทยาน ชมบรรยากาศและกิจกรรมในพื้นที่อุทยาน ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว เมื่อเสร็จกิจกรรมการท่องเที่ยวก็เดินกลับมาตามเส้นทางเดิม เข้าพื้นที่ตลาดน้ำอีกครั้งในช่วงเวลาบ่าย ๆ เย็น ๆ ข้ามสะพานคอนกรีตเดินเข้าสู่พื้นที่ตลาดสดเทศบาลฯ ผ่านสี่แยกเทศบาล ตรงมาเรื่อย ๆ จนถึงพื้นที่บริเวณริมเขื่อน ในพื้นที่นี้สามารถเดินชมบรรยากาศริมเขื่อนและเลือกซื้อสินค้าบริเวณเส้นทางที่จัดเป็นถนนคนเดินวันหยุดได้ เส้นทางกลับให้เดินย้อนกลับมาทางเส้นทางเดิม เมื่อถึงตลาดสดเทศบาลฯ ให้เลี้ยวขวาและเดินมาตามทางเดินริมคลอง เดินเลียบบคลองขึ้นมาเรื่อย ๆ จนถึงสะพานข้ามไปยังลานจตุรทิศวัดพระยาญาติ

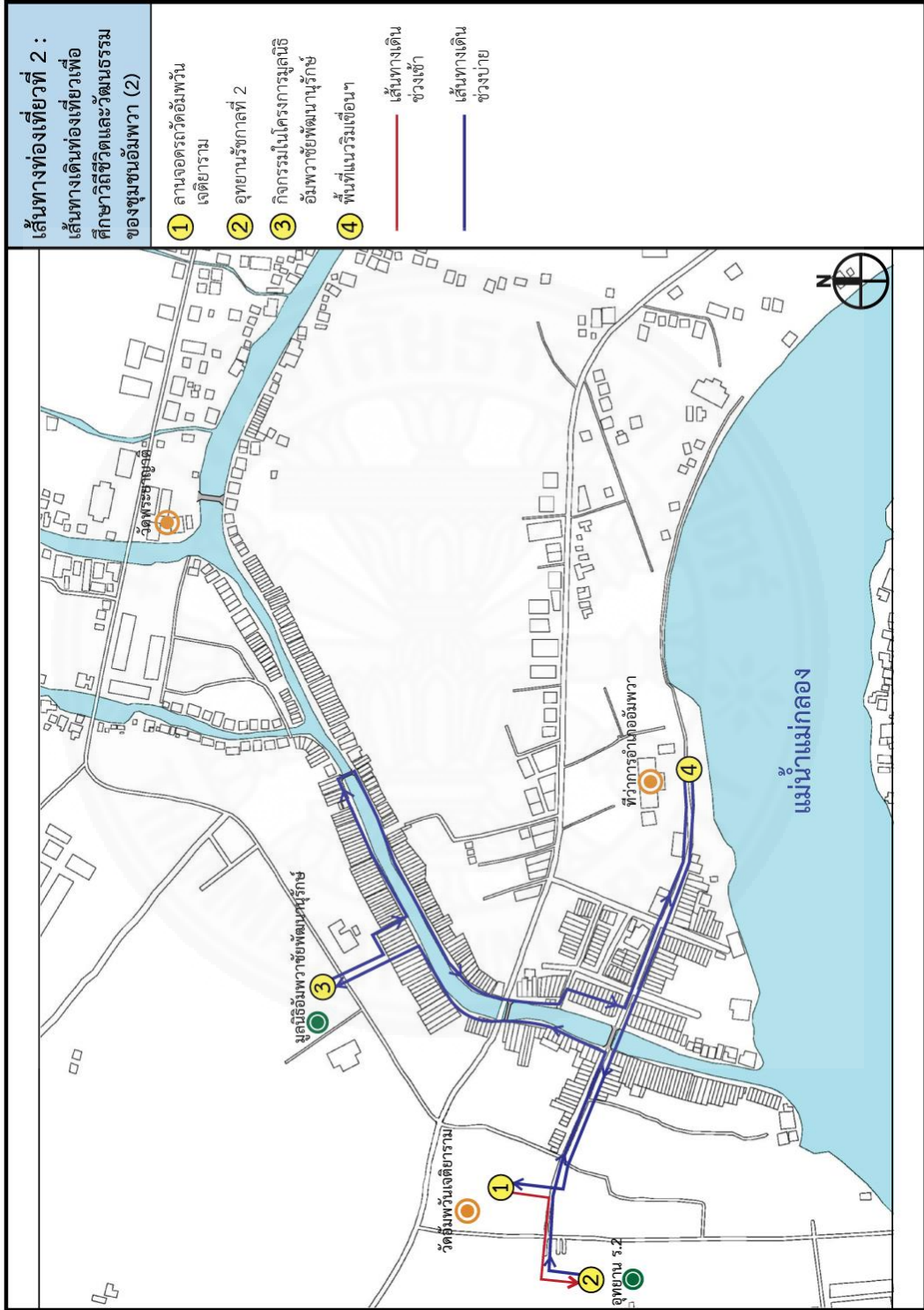
4. เส้นทางเดินท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

อัมพวา (4) เส้นทางนี้แบ่งเวลาในการเดิน 2 ช่วง คือช่วงเช้า และช่วงบ่าย ช่วงละประมาณประมาณ 2 – 3 ชั่วโมงในการเดินท่องเที่ยว โดยเริ่มต้นในช่วงเช้าจากลานจตุรทิศวัดพระยาญาติ ข้ามสะพานข้ามคลองและเดินเลียบบคลองอัมพวาเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำ เดินตรงมาเรื่อย ๆ ผ่านสะพานขุนนิกร ผ่านย่านร้านค้าเรือนแถวไม้ ลอดใต้สะพานเดชาติศร จนผ่านตลาดสดเทศบาลฯ เลี้ยวขวาเดินข้ามสะพานคอนกรีตไปยังฝั่งวัดอัมพวันฯ และเดินไปทางพื้นที่จตุรทิศอัมพวันฯ เดินตามทางเดินเข้าสู่พื้นที่อุทยาน ร.2 เพื่อท่องเที่ยวในอุทยาน ชมบรรยากาศและกิจกรรมในพื้นที่อุทยาน ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว เมื่อทำกิจกรรม ถ้าจะเดินไปทำกิจกรรมภายในโครงการฯต่อ เส้นทางที่จะ

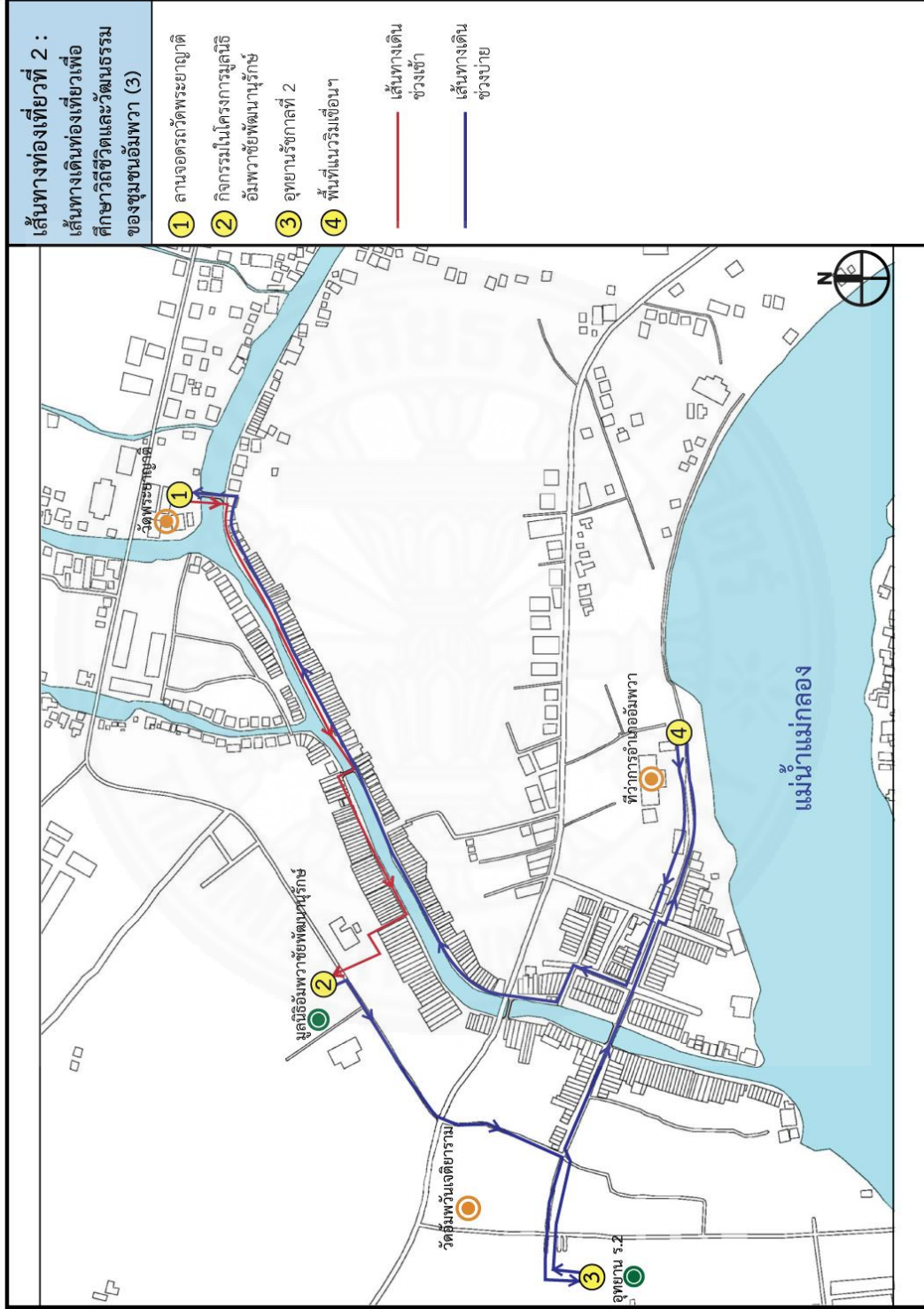
หลีกเลี่ยงความแออัดในพื้นที่บริเวณริมน้ำ คือ เดินออกมาริมถนนประชาเสาชุชม ช้ามฝั่งไปยังถนน
ประชาอุทิศ (ถนนซอยโรงเจา) เดินตามทางเดินผ่านสมาคมกุศลสงเคราะห์อัมพวา ตรงมาเรื่อย ๆ จะ
เห็นพื้นที่โครงการฯ อยู่ทางด้านซ้ายมือ เดินเข้าไปดูการสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าวในโรงเคี้ยว
น้ำตาล เมื่อทำกิจกรรมเคี้ยวน้ำตาลเสร็จก็เดินย้อนออกมาเพื่อชมสวนสาธิตการทำเกษตรตามแบบ
ชุมชนอัมพวา ซึ่งในบริเวณนี้ก็มีสถานที่นั่งพักผ่อน มีร้านเครื่องดื่มบริการ สามารถนั่งชม
บรรยากาศโดยรอบของโครงการฯ ที่มีความเงียบสงบและร่มรื่นตามแบบเอกลักษณ์ของชุมชนอัมพวา
เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วให้เดินข้ามฝั่งมายังลานนาคะวะรังค์ ที่มีการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน เดินเข้า
มาในบริเวณกลุ่มเรือนแถวไม้ของโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ทำกิจกรรมกับการสาธิตการจัก
สานใบมะพร้าวเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ตรงพื้นที่ในอาคารเรือนแถวของโครงการฯ เมื่อทำกิจกรรม
ทั้งหมดเรียบร้อยแล้ว ให้เดินตรงไปตามทางเดินเลียบบคลองด้านซ้าย จนถึงสะพานขุนนิกรและเดิน
ข้ามไปยังฝั่งตรงข้าม เดินทางเดินเลียบบคลองขึ้นไปจนถึงสะพานข้ามคลองหน้าวัดพระยาญาติ ข้ามไป
ยังลานบริเวณลานจอดรถ

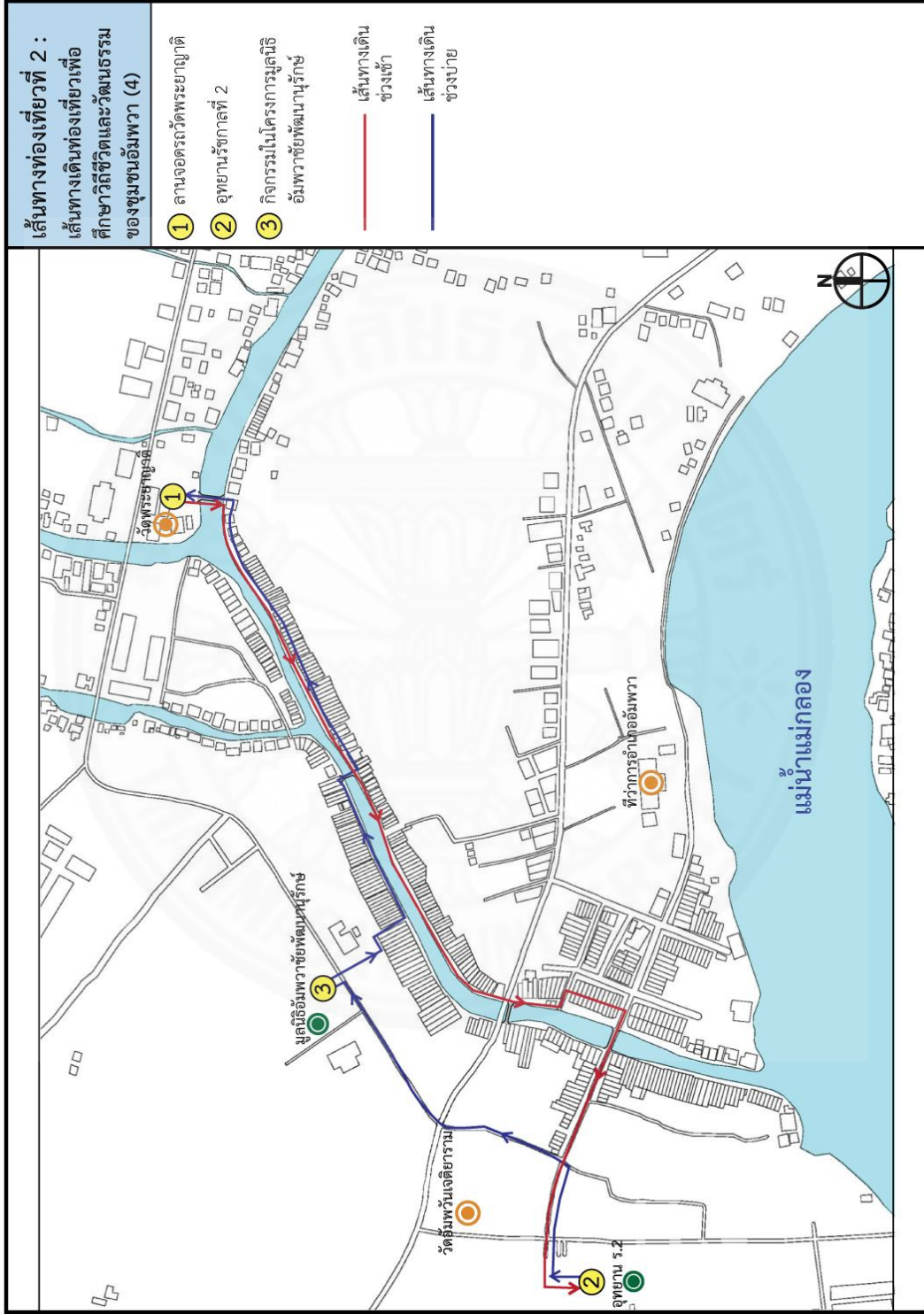
ภาพที่ 6.11 แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2: เส้นทางท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา (1). โดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

ภาพที่ 6.12 แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2: เส้นทางท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา (2). โดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

ภาพที่ 6.13 แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2: เส้นทางท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา (3). โดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

ภาพที่ 6.14 แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2: เส้นทางท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา (4). โดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้จัดทำตัวอย่างแผ่นประชาสัมพันธ์ แผนที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นคู่มือในการเดินท่องเที่ยวในตลาดน้ำอัมพวา ตามเส้นทางที่แต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มสนใจได้ โดยในแผนที่ท่องเที่ยวจะระบุรายละเอียด ดังนี้ ตำแหน่งจุดที่ยืนอยู่ เส้นทาง การเดินที่แนะนำ ตำแหน่งของสถานที่หรือกิจกรรมที่น่าสนใจ รายละเอียดของสถานที่แต่ละแห่ง และ เวลาที่ใช้ในการเดินของแต่ละเส้นทาง โดยได้จัดทำตัวอย่างแผ่นประชาสัมพันธ์ 2 ตัวอย่าง คือ แผนที่ท่องเที่ยวริมคลองอัมพวาย่านการค้าเก่าแก่ และแผนที่ท่องเที่ยวเส้นทางชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ดังภาพที่ 6.15 และ 6.16 ตามลำดับ

แผนที่ท่องเที่ยวที่ 1 : เส้นทางเดินริมคลองอัมพวาย่านการค้าเก่าแก่
เวลาที่ใช้ในการเดิน : 2 - 2.30 ชั่วโมง

1 ร้านโอกาสพาณิชย์
ร้านค้าเก่าแก่เคยเป็นร้านที่มีตราดาว แต่ได้เลิกทำแล้ว ยังคงรักษานครศรีธรรมราชไว้ได้

2 ร้านขายของชำแต่ดั้งเดิม
ร้านขายของชำเก่าแก่ของชุมชน โดยยังมีกรักรักษาแบบร้านเก่าและเก็บป้ายชื่อร้านแบบโบราณไว้

3 พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำอัมพวา
พิพิธภัณฑ์ที่ร่วมชมและเล่นเครื่องใช้ในอดีตของชาวอัมพวาไว้ให้ได้ชมและศึกษาเพื่อเป็นความรู้

4 ห้องแถวอนุรักษ์อัมพวา
เรือนแถวไม้ที่ได้รับรางวัลอนุรักษ์ ใช้ได้แสดงข้อมูลภาพเก่าๆ และวัฒนธรรมประเพณีของชาวอัมพวา

5 บ้านครูเอื้อ อัมพวา
พิพิธภัณฑ์จัดแสดงประวัติและผลงานของครูเอื้อ งานแปลภาษาธรรมบาลีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

6 ศูนย์ข้อมูลชุมชนอัมพวา
จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของชุมชนอัมพวา

7 ร้านค้าพ่อต๋องดี
ร้านเก่าแก่ที่พ่อต๋องเซ่งเริ่มค้าสินค้าในตลาด โดยมีวีธีการทอดแบบโบราณ

8 บ้านไทยเบรลล์
วงป๊อปก่อนเก่าแก่ของจังหวัด เป็นดอยดนตรีไทยแก่บุคคลที่สนใจโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

9 ร้านค้าเก่าแห่งซ่งฮวด
ร้านเก่าแก่เก่าแก่ มีโรงครัวบรรจุจากเตตราไปจีน โดยจะมีการครัวในช่วงเวลา 7.00 เป็นประจำทุกวัน

10 ร้านขนมเซ่งเก๋
ร้านที่ขนมโบราณของชาวจีน โรงทำขนมแต่งต่าง ๆ เพื่อใช้ในงานพิธีกรรมหรือเทศกาลในวันต่างๆ เพื่อใช้ในงานพิธีกรรมหรือเทศกาลในวันต่างๆ

11 ร้านกาแฟผสมผสานการค้า
ร้านกาแฟเก่าแก่ สืบทอดการค้าเก่าแก่แล้ว 3 รุ่น มีกระบวนการทำและขนมเค้กแบบดั้งเดิม

12 ร้านเอราส
ร้านกาแฟเก่าแก่ มีอายุมากกว่า 60 ปี ยังคงมีคนรุ่นเก่ามาดื่มกับเพื่อนยามอากาศเย็นในอดีต

13 สำนักงานเทศบาลอัมพวา
อาคารไม้โบราณสูงชัน ตกแต่งด้วยลวดลายไม้ดูอยู่ในโครงการอนุรักษ์สิ่งมรดกวัฒนธรรม

(P) สถานีจอดรถอัมพวันเจติยาราม

🚶 อุทยาน ร.2

🏛️ มุขนิมิตอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์

🏠 ที่ทำการอำเภออัมพวา

1 วัดอัมพวันเจติยาราม

2 วัดพระยาญาติ

ภาพที่ 6.15 แผนที่ท่องเที่ยวที่ 1: เส้นทางเดินริมคลองอัมพวาย่านการค้าเก่าแก่. โดย ผู้วิจัย, 5 กรกฎาคม 2558.

แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2 : เส้นทางชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา
เวลาที่ใช้ในการเดิน : 2 - 3 ชั่วโมง

ลานจอดรถอัมพวันเจติยาราม
อุทยาน ร.2
มุนีอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์
ที่ว่าการอัมพวา

1 วัดอัมพวันเจติยาราม
2 วัดพระยาญาติ
เส้นทางเดินช่วงเช้า
เส้นทางเดินช่วงบ่าย

1 กิจกรรมในโครงการมุนีอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์

สวนเกษตรอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์
 สาธิตการทำสวนแบบยกย่นดินเพื่อปลูกผลไม้
 อาทิผลผลิตของชมรมอัมพวา

การสาธิตการจักสานใบมะพร้าว
 สาธิตการทำสานใบมะพร้าว ผู้มีปณิญาชาวบ้าน
 หอเงินให้ใบเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น หมวก ตะกร้า

เรือแถวไปรับเครื่อง
 ได้รับการอนุรักษ์ให้มีสภาพที่สวยงาม ใช้เป็นห้อง
 นิทรรศการของมุนีอัมพวา และร้านค้าของโครงการฯ

กลุ่มอาคารเรือนไทยหมู่
 เรือนไทย 5 หลัง จัดเป็น
 พิพิธภัณฑ์แสดงศิลปะโบราณ
 วัตถุ เครื่องใช้ส่วนพระองค์
 ของร.2 และสร้างจิตแสดง
 มรดกทางวัฒนธรรมประเพณี
 ของชาวชุมชนอัมพวา

2 อุทยานรัชกาลที่ 2 โครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่ทรงได้รับการยกย่องจากองค์การ
 UNESCO ที่ได้พระราชทานศิลปะอันงดงามไว้เป็นมรดกแก่ประเทศไทย

โรงละครกลางแจ้ง
 มีการจัดแสดงในโอกาสงาน
 เทศกาลต่าง ๆ เช่น ชมทอวง
 ที่จะจัดแสดงถวายหน้าพระที่นั่ง
 ในงานเทศกาลประจำปีของ
 อุทยาน ร.2

สวนพฤกษชาติ
 รวบรวมพรรณไม้ไม้อวบน้ำ
 เพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษา
 และอนุรักษ์ โดยเฉพาะมีพันธุ์
 ของดีและควมในวรรณคดีต่างๆ
 ทำให้ความเพลิดเพลินไปกับ
 เรื่องราวของวรรณคดีไทย

การสาธิตการจักสานใบมะพร้าว
 เป็นการผลิตสินค้าจากมะพร้าว ซึ่งเป็น
 อาชีพท้องถิ่นที่สำคัญของชาวชุมชนอัมพวา

สถานที่กิจกรรมชุมชนอัมพวา
 สถานที่กิจกรรม เช่น ดนตรีไทย ศิลปหัตถ์
 หนึ่งเช่นตามเดือนและโอกาสเทศกาลต่างๆ

สวนเกษตรอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์
 สาธิตการทำสวนแบบยกย่นดินเพื่อปลูกผลไม้
 อาทิผลผลิตของชมรมอัมพวา

กลุ่มอาคารเรือนไทยหมู่
 เรือนไทย 5 หลัง จัดเป็น
 พิพิธภัณฑ์แสดงศิลปะโบราณ
 วัตถุ เครื่องใช้ส่วนพระองค์
 ของร.2 และสร้างจิตแสดง
 มรดกทางวัฒนธรรมประเพณี
 ของชาวชุมชนอัมพวา

สวนพฤกษชาติ
 รวบรวมพรรณไม้ไม้อวบน้ำ
 เพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษา
 และอนุรักษ์ โดยเฉพาะมีพันธุ์
 ของดีและควมในวรรณคดีต่างๆ
 ทำให้ความเพลิดเพลินไปกับ
 เรื่องราวของวรรณคดีไทย

สวนเกษตรตามพระราชดำริ
 แหล่งเรียนรู้การทำการเกษตรของ
 ชุมชนภาคกลาง แสดงวิธีการ
 ทำสวนตามแบบฉบับของชาว
 ชุมชนอัมพวา และปลูกพืชพันธุ์
 ผลไม้ต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์
 ของพื้นที่ เช่น ลิ้นจี่ มะพร้าว
 และส้มโอ เป็นต้น

ภาพที่ 6.16 แผนที่ท่องเที่ยวที่ 2: เส้นทางชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา. โดย ผู้วิจัย, 5 กรกฎาคม 2558.

6.1.3.2 ข้อเสนอแนะในการออกแบบพื้นที่สาธารณะเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์และทำการจำแนกพื้นที่สาธารณะ ได้พื้นที่ที่มีศักยภาพ และมีความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการให้เป็นพื้นที่สาธารณะเพิ่มเติม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา ได้แก่ พื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม พื้นที่ลานจอดรถพระยาญาติ พื้นที่โรงเจอัมพวาฯ และพื้นที่ว่างเชิงสะพานริมคลองอัมพวา โดยผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการและแนวทางการออกแบบพื้นที่ดังกล่าว โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม เป็นลานจอดรถที่ใหญ่ที่สุดของพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา มีนักท่องเที่ยวนำรถมาจอดและขึ้นลงรถที่จุดนี้มากที่สุด ทั้งรถยนต์ส่วนตัวและรถของบริษัทนำเที่ยว เนื่องจากสามารถเดินเข้าภายในพื้นที่ริมคลองของตลาดน้ำอัมพวาได้โดยง่าย

1. ก่อนทำการปรับปรุง ลักษณะกายภาพโดยรวมในปัจจุบันของพื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม มีบริเวณพื้นที่ขายสินค้าอยู่ติดกับถนนทางสัญจรเข้า – ออกของรถยนต์ ทำให้การเดินทางสัญจรของนักท่องเที่ยวมีความไม่ปลอดภัยในการเดิน ส่วนของร้านค้ามีการตั้งร้านกันอย่างไม่เป็นระเบียบ และภายในบริเวณไม่มีที่นั่งพักคอย ทำให้นักท่องเที่ยวต้องยืนพักคอยกระจุกตัวอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ตามร่มเงาของต้นไม้ในพื้นที่ลานจอดรถอัมพวันฯ (ภาพที่ 6.17)

ภาพที่ 6.17 พื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันฯ พื้นที่ร้านค้าติดถนนรถเข้าออก (1), ร้านค้าไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย (2-3) และพื้นที่โล่งไม่มีที่นั่งพักคอย (4). รวบรวมโดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

ภาพที่ 6.18 รั้วกั้นแบ่งอาณาเขตพื้นที่ขายสินค้าและพื้นที่ถนน. โดย ผู้วิจัย, 8 กรกฎาคม 2558.

ภาพที่ 6.19 รูปแบบร้านค้าที่มั่นคงและมีความเป็นระเบียบมากขึ้น. โดย ผู้วิจัย, 8 กรกฎาคม 2558.

ภาพที่ 6.20 พื้นที่ทางเชื่อมระหว่างลานวัดอัมพวันฯกับอุทยาน ร.2. โดย ผู้วิจัย, 8 กรกฎาคม 2558.

1. หลังทำการปรับปรุง ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการปรับปรุงบริเวณส่วนพื้นที่ขายสินค้า จัดให้มีรั้วกั้นพื้นที่แบ่งอาณาเขตระหว่างบริเวณร้านค้าและถนนเข้า – ออก เพื่อความปลอดภัยในการเดินซื้อสินค้าและการเดินภายในพื้นที่ลานจอดรถของนักท่องเที่ยว ส่วนของภายในบริเวณร้านค้าจัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น ร้านค้ามีความมั่นคงขึ้น รูปแบบของร้านค้ามีความเหมาะสมและกลมกลืนกับเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา รวมถึงพื้นที่โล่งบริเวณทางเชื่อมไปยังอุทยาน ร.2 จัดให้มีซุ้มที่นั่งพักผ่อน เพื่อเป็นจุดนั่งพักหรือจุดนัดพบกันของนักท่องเที่ยว และจุดประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวและเส้นทางการเดินท่องเที่ยวภายในตลาดน้ำอัมพวา

(2) พื้นที่ลานจอดรถวัดพระยาญาติ เป็นลานจอดรถที่รองรับนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ และมีบางกลุ่มที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย สามารถเดินข้ามสะพานข้าม คลองหน้าวัดและเดินเลียบบทางเดินริมคลองเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาได้

1. ก่อนทำการปรับปรุง ลักษณะกายภาพโดยรวมในปัจจุบันของพื้นที่ บริเวณพื้นที่ริมน้ำยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้เรียบร้อย ไม่มีร้านค้าชุมชนและจุดที่นั่งพักผ่อนหรือจุด นัดพบกันของนักท่องเที่ยวอยู่ภายในพื้นที่ (ภาพที่ 6.21)

ภาพที่ 6.21 ลานจอดรถวัดพระยาญาติ พื้นที่บริเวณริมน้ำ (1-2), พื้นที่ตั้งร้านค้า (3), พื้นที่ทางเดินริม คลองของวัด (4). รวบรวมโดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

2. หลังทำการปรับปรุง ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ให้ สามารถใช้เป็นสถานที่รองรับนักท่องเที่ยวได้ โดยปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณริมน้ำให้มีความสวยงามและ เปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถนั่งชมบรรยากาศริมคลอง และใช้เป็นจุดนั่งพักหรือจุดนัดพบกันของ นักท่องเที่ยว จัดให้มีร้านค้าภายในพื้นที่ที่ชาวบ้านสามารถนำสินค้าเกษตรและสินค้าท้องถิ่นของ ชุมชนมาจำหน่ายได้ มีการจัดวางกระดานประชาสัมพันธ์ข้อมูลของชุมชนและเส้นทางการเดิน ท่องเที่ยวภายในตลาดน้ำอัมพวาบริเวณทางขึ้น - ลงสะพานฝั่งวัดพระยาญาติ

ภาพที่ 6.22 พื้นที่บริเวณริมคลองหน้าวัดพระยาญาติ. โดย ผู้วิจัย, 8 กรกฎาคม 2558.

ภาพที่ 6.23 ร้านค้าจำหน่ายสินค้าเกษตรและสินค้าท้องถิ่นชุมชน. โดย ผู้วิจัย, 8 กรกฎาคม 2558.

ภาพที่ 6.24 บรรยากาศจุดนั่งพักและกระดานประชาสัมพันธ์ข้อมูล. โดย ผู้วิจัย, 8 กรกฎาคม 2558.

(3) พื้นที่ลานโรงเจอัมพวา (เจ็กเซ็งซ่าเป่าเก็งเต็ง) เป็นลานจอดรถที่ใช้รองรับจำนวนรถเมื่อพื้นที่จอดรถด้านในเกิดความแออัด รวมถึงพื้นที่ลานถูกใช้ทำกิจกรรมเวลาโรงเจอัมพวาฯ มีงานเทศและงานประเพณีต่าง ๆ เช่น เทศกาลถือศีลกินเจ

1. ก่อนทำการปรับปรุง ลักษณะกายภาพโดยรวมในปัจจุบันบริเวณพื้นที่ริมคลอง ทางเท้ามีความทรุดโทรม แก้วอิฐที่นั้งมีความเสียหายและไม่สามารถใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่นั่งพักผ่อนได้ (ภาพที่ 6.25)

2. หลังทำการปรับปรุง ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณริมคลอง โดยการจัดทำรั้วกันคลองให้มีความแข็งแรงขึ้น ปรับระดับทางเดินริมคลองให้เรียบเสมอกัน ให้สามารถเดินชมบรรยากาศริมคลองได้สะดวก จัดวางถังขยะในพื้นที่ และจัดวางเก้าอี้ให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้นั่งพักหรือใช้เป็นจุดนัดพบกันได้

ภาพที่ 6.25 บรรยากาศก่อนการปรับปรุงพื้นที่โรงเจเอ็มพวาฯ. โดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

ภาพที่ 6.26 บรรยากาศหลังการปรับปรุงพื้นที่โรงเจเอ็มพวาฯ. โดย ผู้วิจัย, 8 กรกฎาคม 2558.

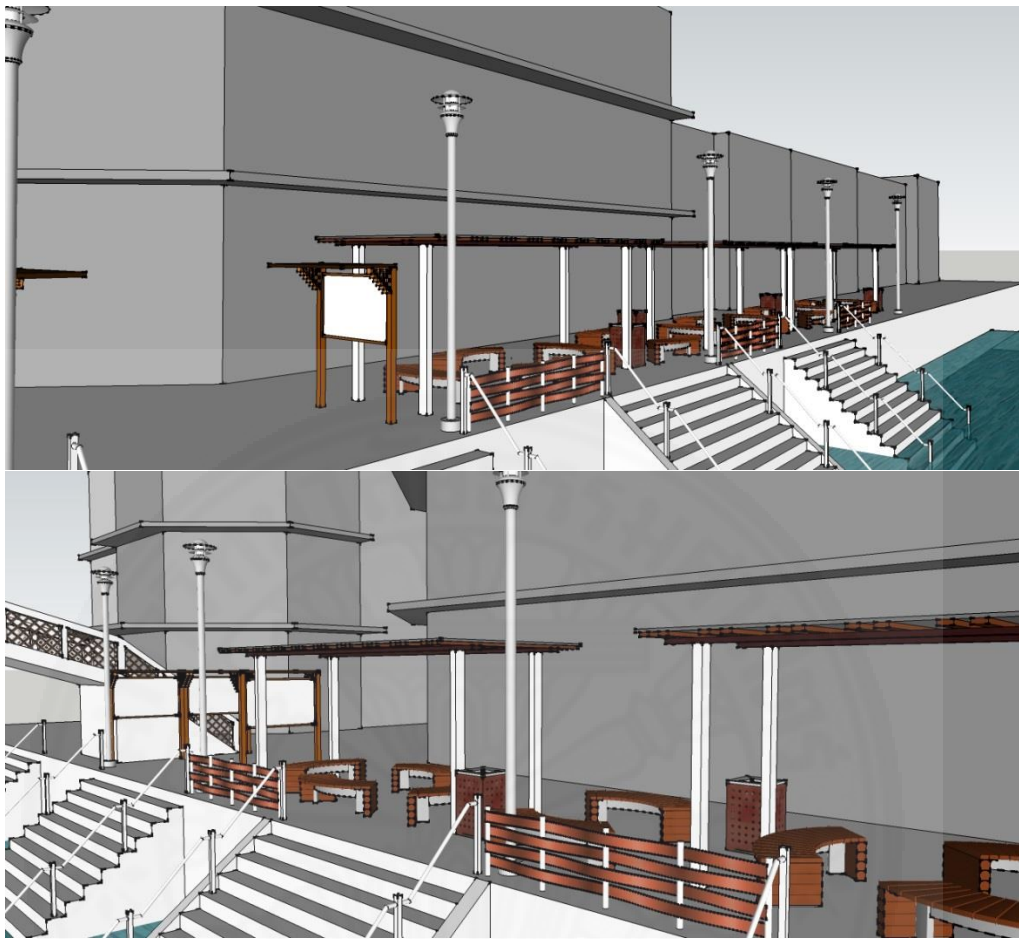
(4) พื้นที่ว่างเชิงสะพานริมคลองอัมพวา ตั้งอยู่ตรงบริเวณเชิงสะพานคอนกรีตข้ามคลองอัมพวา ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของตลาดน้ำอัมพวา นักท่องเที่ยวจะมีการรวมตัวกันหนาแน่นในบริเวณนี้ มีบันไดทำน้ำและกลุ่มเรือจอดเทียบท่าอยู่อย่างแน่นขนัด นักท่องเที่ยวจะนิยมนั่งทานอาหารที่ซื้อจากรือของพ่อค้าแม่ค้าในบริเวณนั้น

1. ก่อนทำการปรับปรุง ลักษณะกายภาพโดยรวมในปัจจุบันบริเวณพื้นที่ว่างเชิงสะพานริมคลอง ภายในพื้นที่ที่มีการตั้งวางสิ่งของที่ไม่เป็นระเบียบ มีการจับจองพื้นที่ของร้านค้าในเรือเพื่อให้นักท่องเที่ยวนั่งรับประทานอาหาร รวมถึงบันไดทำน้ำมีความทรุดโทรมและไม่มีราวกันตก ทำให้ไม่ปลอดภัยในการใช้งาน (ภาพที่ 6.27)

2. หลังทำการปรับปรุง ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่ จัดวางที่นั่งพักผ่อนและหลังคาเพื่อให้ร่มเงา จัดวางถังขยะเพิ่มในพื้นที่ มีกระดานประชาสัมพันธ์ข้อมูลตลาดน้ำและเส้นทางการเดินท่องเที่ยวภายในพื้นที่ชุมชน รวมถึงปรับปรุงบันไดทำน้ำที่มีความทรุดโทรมเพิ่มราวกันตกและราวบันไดให้มีความแข็งแรงมากขึ้น เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการใช้งานในพื้นที่

ภาพที่ 6.27 บรรยากาศก่อนการปรับปรุงพื้นที่เชิงสะพานริมคลอง. โดย ผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2558.

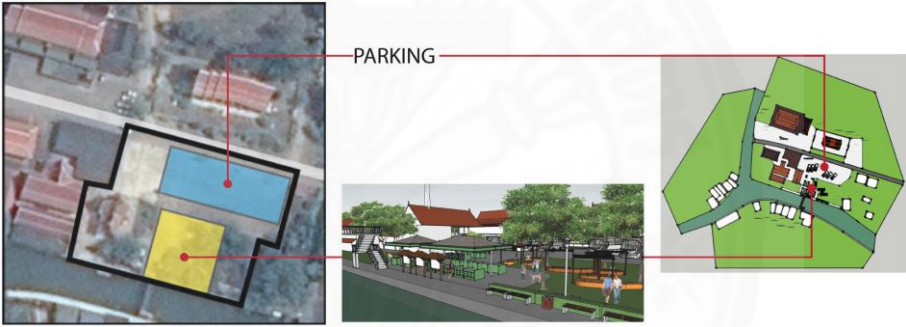

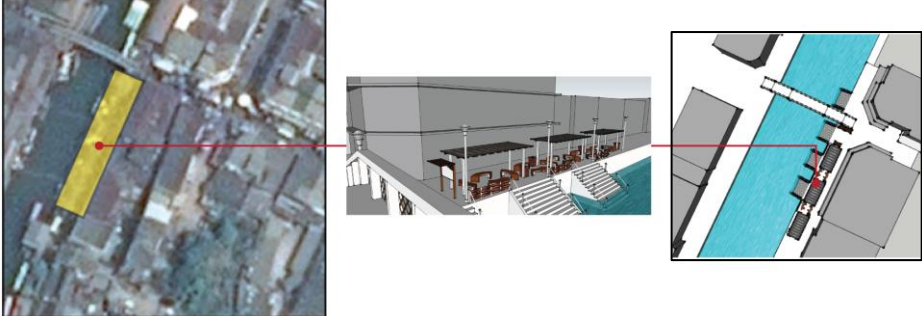
ภาพที่ 6.28 บรรยากาศหลังการปรับปรุงพื้นที่เชิงสะพานริมคลอง. โดย ผู้วิจัย, 8 กรกฎาคม 2558.

ภาพที่ 6.29 ส่วนที่นั่งพักผ่อนและกระดานประชาสัมพันธ์ข้อมูล. โดย ผู้วิจัย, 8 กรกฎาคม 2558.

ตารางที่ 6.7

ตารางแสดงตำแหน่งพื้นที่ที่ทำการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เป็นพื้นที่สาธารณะรองรับนักท่องเที่ยว

สถานที่	ตำแหน่งพื้นที่
วัดอัมพวัน เจติยาราม	
วัดพระยาญาติ	
โรงเจอัมพวาฯ	
พื้นที่ว่าง เชียงสะพาน ริมคลอง	

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย 8 กรกฎาคม 2558.

6.1.3.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการบริหารจัดการพื้นที่

จากการศึกษาพื้นที่บริเวณริมคลองอัมพวาพบว่า บริเวณทางเดินริมคลอง มีความหนาแน่นของกิจกรรมและความคับคั่งของเส้นทางการสัญจรของนักท่องเที่ยว ทำให้พื้นที่บริเวณทางเดินริมคลองมีความแออัดจากทั้งจำนวนกิจกรรมและจำนวนคน ซึ่งเกิดจากความไม่เป็นระเบียบของร้านค้า ที่มีการตั้งโต๊ะหรือแผงขายสินค้ารุกล้ำบริเวณทางเดินที่มากเกินไป จนทำให้เหลือพื้นที่ทางเดินแคบลง ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการพื้นที่บริเวณทางเดินริมคลอง ดังนี้

(1) การจัดระเบียบการตั้งร้านค้าบริเวณบ้านเรือนแถว เพื่อแก้ปัญหการรุกล้ำพื้นที่ทางเดิน ควรมีการเสนอแนะให้เทศบาลตำบลอัมพวามีการควบคุมพื้นที่ และจัดการตีเส้นบนพื้นทางเดิน เพื่อแสดงขอบเขตพื้นที่ที่สามารถตั้งแผงขายสินค้าได้ ซึ่งจากความกว้างของพื้นที่ทางเดินริมคลองที่มีระยะประมาณ 1.50 – 2.00 เมตรในแต่ละจุดนั้น การตั้งวางแผงขายสินค้าหน้าบ้านจึงไม่ควรมีระยะเกิน 50 เซนติเมตรนับจากธรณีประตู (ภาพที่ 6.30)

ภาพที่ 6.30 การตีเส้นบนพื้นทางเดินแสดงขอบเขตที่สามารถวางแผงสินค้าหน้าบ้านได้. โดย ผู้วิจัย, 7 กรกฎาคม 2558.

(2) การเพิ่มจำนวนถังขยะในพื้นที่ทางเดินริมคลอง จากการศึกษาพบว่าถังขยะบริเวณริมคลองบางจุดมีปริมาณขยะมากจนล้นออกมานอกถัง ควรมีการเพิ่มจำนวนถังขยะตรงพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่หนาแน่น เช่น บริเวณศูนย์กลางของตลาดน้ำเชิงสะพานคอนกรีต และบริเวณที่มีกลุ่มเรือขายสินค้าเทียบท่าอยู่ ซึ่งจะเป็นจุดที่มีการทิ้งขยะจากการซื้ออาหารหรือขนม ทั้งจากร้านค้าริมคลองและจากเรือมากกว่าจุดอื่น ๆ

(3) การจัดวางป้ายประชาสัมพันธ์ข้อมูลสถานที่ต่าง ๆ ภายในบริเวณ และแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเสนอแนะไปแล้วข้างต้น โดยจัดวางบริเวณพื้นที่ทางเดินริมคลองและบริเวณจุดตัดของเส้นทาง เช่น ทางเดินเข้าจากที่จอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม หรือเชิงสะพานข้ามคลอง เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลและนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปสู่พื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากพื้นที่บริเวณริมน้ำต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

จากการศึกษาพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวาและบริเวณชุมชนโดยรอบนั้น ผู้วิจัยพบว่าภายในพื้นที่ศึกษายังมีประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจและสามารถนำไปต่อยอดทางการวิจัยเพิ่มเติมได้ ดังนี้

6.2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพื้นที่และองค์ประกอบของชุมชน

จากการศึกษาพื้นที่ชุมชนอัมพวา พบว่าองค์ประกอบของชุมชนอัมพวา ไม่ได้มีแค่ในส่วนในพื้นที่ตลาดน้ำและกิจกรรมการค้าขายริมน้ำเท่านั้น ภายในชุมชนยังมีพื้นที่โดยรอบใกล้เคียงอีกหลายแห่ง ที่มีความน่าสนใจและมีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น รูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภายในชุมชน ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่แสดงถึงวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของคนในชุมชน ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่นอกเหนือจากเรือนแถวไม้ริมคลองที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาดน้ำอัมพวา การศึกษาและจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวรูปแบบนี้อาจจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะศึกษาถึง ลักษณะสถาปัตยกรรมและความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน พร้อมไปกับการได้พบปะพูดคุยและเรียนรู้วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ประเพณีหรือวัฒนธรรมของชาวชุมชนในพื้นที่นั้นไปด้วย และยังสามารถช่วยในการกระจายคนจากบริเวณริมคลองอัมพวาที่มีความแออัดหนาแน่น สู่อำเภออื่น ๆ ในพื้นที่ชุมชนชั้นในต่อไป เช่น ชุมชนโรงเจอัมพวา เป็นต้น

6.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ

การศึกษาในเรื่องแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามนี้ สามารถนำไปปรับใช้กับการศึกษาในพื้นที่ชุมชนหรือสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีบริบทเหมือนหรือคล้ายคลึงกันกับพื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา ทั้งในเรื่องของการลดความแออัดและการสัญจรที่คับคั่งบริเวณพื้นที่ริมน้ำ การจัดหาพื้นที่เพิ่มเติมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวในกรณีพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชนมีจำนวนนักท่องเที่ยวหนาแน่นมาก หรือการศึกษาและจัดทำเส้นทางเดินท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อแสดงถึงวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ภายในชุมชนนั้น ๆ ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมภายในชุมชน สร้างรายได้และโอกาสในการประกอบอาชีพแก่คนในชุมชน โดยมีกรอบแนวทางของตลาดน้ำอัมพวา สถานที่ท่องเที่ยวที่ยังสามารถคงเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ และมรดกทางสถาปัตยกรรมไว้ได้ โดยไม่สูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไปกับการท่องเที่ยวที่พัฒนาเติบโตขึ้น

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. (2534). *คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. (2546). *คู่มือจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: กองทุนแคนาดา ประจำประเทศไทย.
- เดชา บุญค้ำ. (2531). *คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว (เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญปิซิเนสส์อินเตอร์แอคทีฟ.
- นิโกลาส์ แซร์แวงส. (2506). *ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม*. (สันต์ ท. โกลมบุตร, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- สุคติ ทิพพัส. (2540). *เกณฑ์ในการออกแบบสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนา สนวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: มายด์ พับลิชชิ่ง.
- ราตรี โตพงษ์พัฒน์ และคณะ. (2543). *ตลาดน้ำ: วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์. (2556). *อัตลักษณ์ชุมชนริมน้ำแม่กลอง และบางประกง*. กรุงเทพฯ: สหภาพสื่อการพิมพ์.
- ศูนย์ข้อมูลเมืองโบราณ. (2537). *ตลาดน้ำ: ย่านชุมชนริมน้ำในสังคมเมืองสยาม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- ส. ปลายน้อย. (2544). *ชีวิตตามคลอง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- สกุณี ญัฐพลวัฒน์. (2541). *ตลาดน้ำ วิถีชีวิตพ่อค้า – แม่ขายไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทฐานการพิมพ์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2539). *แม่น้ำลำคลองสายประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุรจิต ชिरเวทย์. (2548). *คนแม่กลอง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ส. เอเชียเพรส (1989).

บทความวารสาร

ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์. (2553). ตลาดน้ำ: นวัตกรรมท้องถิ่นในบริบทสมัยใหม่. ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, บทความอภิปราย 2553-8. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์

กิริติ สัทธานนท์. (2547). การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะและเส้นทางการเชื่อมต่อบริเวณถนนทรงวาด เขตสัมพันธวงศ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง.

ชนินทร์พรรณ อະสีดิรัตน์. (2553). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับวิถีชีวิตชุมชน กรณีศึกษา ตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, สาขาวิชาชนบทศึกษาและการพัฒนา.

ดิชกุลชัย ไข่มัง. (2549). แนวทางการพัฒนาชุมชนริมฝั่งแม่น้ำนครชัยศรีเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, สาขาวิชาสถาปัตยกรรม.

ปรมิินทร์ วัชรินทร์รัตน์. (2549). แนวทางการออกแบบและการจัดการเพื่อปรับปรุงพื้นที่หมู่บ้านโอท็อปต้นแบบ กรณีศึกษา ชุมชนด้านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง, สาขาวิชาสถาปัตยกรรม.

มธุวรรณ พลวัน. (2546). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยว กรณีศึกษา: ตลาดน้ำท่าคา ต.ท่าคา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, สาขาวิชาชนบทศึกษาและการพัฒนา.

มินตรา ติรณปริชญ์. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริเวณเทศบาลตำบลอัมพวา และพื้นที่ใกล้เคียง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง.

วิลาวัลย์ ภมรสวรรณ. (2550). *แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำดั้งเดิมในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวาและบริเวณใกล้เคียง จังหวัดสมุทรสงคราม*. (ทุนโครงการสนับสนุนการวิจัย ประจำปี 2550). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม.

วรพงษ์ เป็นมุล. (2552). *แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพพื้นที่บริเวณคลองคูเมืองเดิมเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง, สาขาวิชาสถาปัตยกรรม.

อภิศักดิ์ ไผทาคำ. (2543). *แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนเมือง กรณีศึกษา: เมืองขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชวัลนุช อุทยาน. (7 มีนาคม 2556). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. สืบค้นจาก <http://www.touristbehaviour.wordpress.com/1>

ผู้จัดการรายสัปดาห์. (15 กันยายน 2554). อัมพวาในวันที่ถูกค้าเป็นใหญ่. สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/mgrWeekly/ViewNews.aspx?NewsID=9540000045387>

เอกสารอื่น ๆ

ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2546). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา*. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Books and Book Articles

Katz, Peter. (1994). *The new Urbanism: Toward an Architecture of Community*. New York: McGraw Hill.

Sandra, Manley, Richard Guix. (1998). *Conservation in the built environment. Introducing Urban Design: Intervention and Response*. England: Addison Wesley Longman Limited.

Yamane, Taro. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis, 2nd Ed.* New York: Harper and Row.

Articles

Chaweewan Denpaiboon. (2001). *Transformation by Modernization of the Traditional Waterfront Settlements in the Context of their Coexistence with the Aquatic Environment: A Case Study of Raft Houses and Pillar Houses in Thailand*. Kyoto University, Graduate School of Engineering, Department of Global Environmental Engineering.

Electronic Media

Ministry of Community, Aboriginal and Women's Services. (2011, August 15). *A Guide to Community Revitalization*. Retrieved from http://www.vcn.bc.ca/citizens-handbook/guide_revitalization.pdf.

ภาคผนวก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง หน้า () ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด หรือเติมข้อความในช่องว่างที่กำหนด

1. เพศ

(1) ชาย

(2) หญิง

2. อายุ

(1) ต่ำกว่า 20 ปี

(2) 20-25 ปี

(3) 26-30 ปี

(4) 31-35 ปี

(5) 36-40 ปี

(6) 41 ปีขึ้นไป

3. ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัด.....

4. ระดับการศึกษา

(1) ต่ำกว่าปริญญาตรี

(2) ปริญญาตรี

(3) สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

(1) นักเรียน/นักศึกษา

(2) ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

(3) พนักงานบริษัทเอกชน

(4) ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย

(5) รับจ้าง

(6) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

6. รายได้ของท่านต่อเดือน

(1) ต่ำกว่า 5,000 บาท

(2) 5,000 – 10,000 บาท

(3) 10,001 – 20,000 บาท

(4) 20,001 – 30,000 บาท

(5) 30,001 – 40,000 บาท

(6) มากกว่า 40,000 บาท

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการใช้พื้นที่ตลาดน้ำอัมพวา และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง หน้า () ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด หรือเติมข้อความในช่องว่างที่กำหนด

7. การเดินทางมาตลาดน้ำอัมพวาของท่านเป็นครั้งที่เท่าไร

(1) ครั้งแรก

(2) ครั้งที่ 2

(3) ครั้งที่ 3

(4) มากกว่า 3 ครั้ง

8. ความถี่ของการมาเที่ยวชมตลาดน้ำอัมพวาของท่าน (สำหรับผู้ที่เดินทางมามากกว่า 1 ครั้ง)

☐ (1) สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	☐ (2) เดือนละ 1 ครั้ง
☐ (3) 2 เดือนครั้ง	☐ (4) 3 เดือนครั้ง
☐ (5) 6 เดือนครั้ง	☐ (6) ปีละ 1 ครั้ง
☐ (7) อื่น ๆ	

9. ท่านเดินทางมากับ

☐ (1) คนเดียว	☐ (2) ครอบครัว/กลุ่มเพื่อน
☐ (3) บริษัทนำเที่ยว	☐ (4) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

10. ถ้าท่านเดินทางมามากกว่า 1 คน โปรดระบุจำนวนคนในกลุ่มของท่าน

จำนวน คน

11. ในการเดินทางมาตลาดน้ำอัมพวา ท่านเดินทางโดย

☐ (1) รถยนต์ส่วนตัว	☐ (2) รถโดยสารประจำทางสาธารณะ
☐ (3) รถของบริษัทนำเที่ยว	☐ (4) รถจักรยานยนต์/รถจักรยาน
☐ (5) เดินเท้า	☐ (6) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

12. เหตุผลที่ท่านเดินทางมาตลาดน้ำอัมพวา (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ (1) ใช้จ่ายซื้อสินค้า	☐ (2) ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
☐ (3) รับประทานอาหาร	☐ (4) ค้าขาย
☐ (5) เยี่ยมญาติ/เพื่อน	☐ (6) ทำงาน/ติดต่อธุระ
☐ (7) ทางผ่านไปยังสถานที่อื่น	☐ (8) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

13. ถ้าท่านเลือกเหตุผล “ใช้จ่ายซื้อสินค้า” เพราะเหตุใดท่านจึงสนใจสินค้าภายในตลาดน้ำอัมพวา

(เช่น มีสินค้าที่หลากหลาย สินค้าท้องถิ่นน่าสนใจ สินค้ามีคุณภาพ สินค้าราคาถูก)

14. ถ้าท่านเลือกเหตุผล “รับประทานอาหาร” ท่านคิดว่าร้านค้าอาหารภายในตลาดน้ำอัมพวา มี

จำนวนเพียงพอหรือไม่

☐ (1) เพียงพอแล้ว	☐ (2) ไม่เพียงพอ

15. กิจกรรมที่ท่านทำเมื่ออยู่ในบริเวณตลาดน้ำอัมพวา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (1) จับจ่ายเลือกซื้อสินค้า (2) รับประทานอาหาร
- (3) นั่งเรือไหว้พระ/ชมคลอง/ดูหิ่งห้อย (4) เดินเที่ยวชมบรรยากาศ /วิถีชีวิตชุมชน
- (5) ตักบาตร/ทำบุญ ไหว้พระ (6) นั่งพักผ่อนหย่อนใจ
- (7) อื่น ๆ โปรดระบุ.....
16. ท่านมีความพึงพอใจในร้านค้าที่ให้บริการภายในตลาดน้ำอัมพวาหรือไม่
(เช่น ร้านขายสินค้า ร้านขายอาหาร บริการนำเที่ยว)
- (1) พึงพอใจ (2) ไม่พึงพอใจ
17. ถ้าท่านเลือก “ไม่พึงพอใจ” ในการให้บริการของร้านค้า เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
(เช่น สินค้าราคาแพง อาหารไม่สะอาด บริการไม่สุภาพ เป็นต้น)
-
-
-
18. ท่านได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะบริเวณตลาดน้ำอัมพวาแห่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (1) ทางเดินเท้าริมคลอง
- (2) ศาลา/ทำน้ำริมคลอง
- (3) โรงตลาดริมคลอง (พื้นที่ตั้งของร้านค้าแผงลอย ลักษณะเป็นโรง มีหลังคาคลุม)
- (4) มูลนิธิอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ (ลานนาคะวรงค์ ร้านค้าของมูลนิธิฯ สวนสาธิตการเกษตรฯ)
- (5) ลานจอดรถอัมพวันเจติยาราม
- (6) ลานหน้าสถานีตำรวจภูธรอัมพวา (พื้นที่ริมแม่น้ำ)
- (7) อื่น ๆ โปรดระบุ.....
19. ท่านคิดว่าพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวามีเพียงพอหรือไม่
- (1) เพียงพอแล้ว (2) ไม่เพียงพอ

20. ท่านอยากให้มีส่วนที่หรือกิจกรรมรูปแบบใดเกิดขึ้นเพิ่มเติมในพื้นที่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- (1) พื้นที่ขายสินค้าท้องถิ่น/สินค้าภูมิปัญญาชาวบ้าน
- (2) พื้นที่อเนกประสงค์
- (3) พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ
- (4) พื้นที่ทำกิจกรรมของชุมชน
- (5) ลานแสดงศิลปวัฒนธรรม
- (6) สนามเด็กเล่น
- (7) พื้นที่ที่จอดรถ
- (8) พื้นที่ริมน้ำเพิ่มขึ้น
- (9) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชนตลาดน้ำอัมพวา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ตามระดับความคิดเห็นของท่าน

21. จากการที่ท่านได้มาเยือนตลาดน้ำอัมพวา ท่านมีความคิดเห็นในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของตลาดน้ำอัมพวาอย่างไรบ้าง

ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว					
1) วิถีชีวิตชุมชน/การค้าขายในคลองเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนพื้นที่					
2) สิ่งปลูกสร้าง/อาคารเก่าแก่ในพื้นที่มีความสวยงาม และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม					
3) สิ่งปลูกสร้าง/อาคาร มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนในพื้นที่					
4) ประวัติศาสตร์และการใช้ชีวิตแบบชุมชนท้องถิ่นช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม					
5) มีพื้นที่โล่ง และลานกิจกรรมบริการเพียงพอ					

22. จากการที่ท่านได้มาเยือนตลาดน้ำอัมพวา ท่านมีความคิดเห็นในด้านทรัพยากรกายภาพของตลาดน้ำอัมพวาอย่างไรบ้าง

ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยมากที่สุด (5)	เห็นด้วยมาก (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	เห็นด้วยน้อย (2)	เห็นด้วยน้อยที่สุด (1)
2. ด้านทรัพยากรกายภาพ					
1) มีการดูแลรักษาอาคารและสถานที่ให้อยู่ในสภาพดี สะอาด					
2) มีการดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่ตลาดน้ำอยู่เสมอ					
3) มีการดูแลรักษาความสะอาด และคุณภาพของน้ำในคลองอัมพวา					
4) มีมาตรการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจากผลกระทบทางการท่องเที่ยว					

23. จากการที่ท่านได้มาเยือนตลาดน้ำอัมพวา ท่านมีความคิดเห็นในด้านการจัดเส้นทางการสัญจรภายในตลาดน้ำอัมพวาอย่างไรบ้าง

ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยมากที่สุด (5)	เห็นด้วยมาก (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	เห็นด้วยน้อย (2)	เห็นด้วยน้อยที่สุด (1)
3. ด้านเส้นทางการสัญจร					
1) พื้นที่ตั้งเหมาะสม และในบริเวณโดยรอบมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่น่าสนใจ					
2) เส้นทางถนนสามารถรองรับปริมาณรถยนต์ได้ไม่เกิดความแออัด					
3) ทางเดินเท้าสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ ไม่แออัด และเดินต่อเนื่องได้ตลอดพื้นที่					
4) ปริมาณที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการ					

24. จากการที่ท่านได้มาเยือนตลาดน้ำอัมพวา ท่านมีความคิดเห็นในด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในตลาดน้ำอัมพวาอย่างไรบ้าง

ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยมากที่สุด (5)	เห็นด้วยมาก (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	เห็นด้วยน้อย (2)	เห็นด้วยน้อยที่สุด (1)
4. ด้านการบริการและอำนวยความสะดวก					
1) มีการจัดการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสม					
2) จุดบริการนักท่องเที่ยว มีความพร้อมในบริการ					
3) ระบบป้ายแสดงข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่/อาคาร/สิ่งปลูกสร้างมีปริมาณเพียงพอ					
4) รูปแบบป้ายสื่อความหมายมีความเหมาะสมกับเอกลักษณ์ของพื้นที่					
5) มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวงานกิจกรรมประเพณี เทศกาลต่าง ๆ ชัดเจนและเหมาะสม					
6) จำนวนร้านค้า (สินค้า อาหาร และบริการ) เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว					
7) ร้านอาหารมีบริการที่ดี และถูกสุขลักษณะ					

25. จากการที่ท่านได้มาเยือนตลาดน้ำอัมพวา ท่านมีความคิดเห็นต่อการจัดการด้านกิจกรรมภายในตลาดน้ำอัมพวาอย่างไรบ้าง

ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยมากที่สุด (5)	เห็นด้วยมาก (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	เห็นด้วยน้อย (2)	เห็นด้วยน้อยที่สุด (1)
5. ด้านกิจกรรม					
1) การจัดกิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ อย่างเหมาะสม					
2) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น					
3) การส่งเสริมสินค้าและผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน					

26. ท่านคิดว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหามากที่สุด ที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนและการท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวา (โปรดระบุ 3 ข้อ)

(1)

(2)

(3)

27. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหรือความต้องการเพิ่มเติม ในการพัฒนาการบริหารจัดการพื้นที่ สาธารณะภายในตลาดน้ำอัมพวา

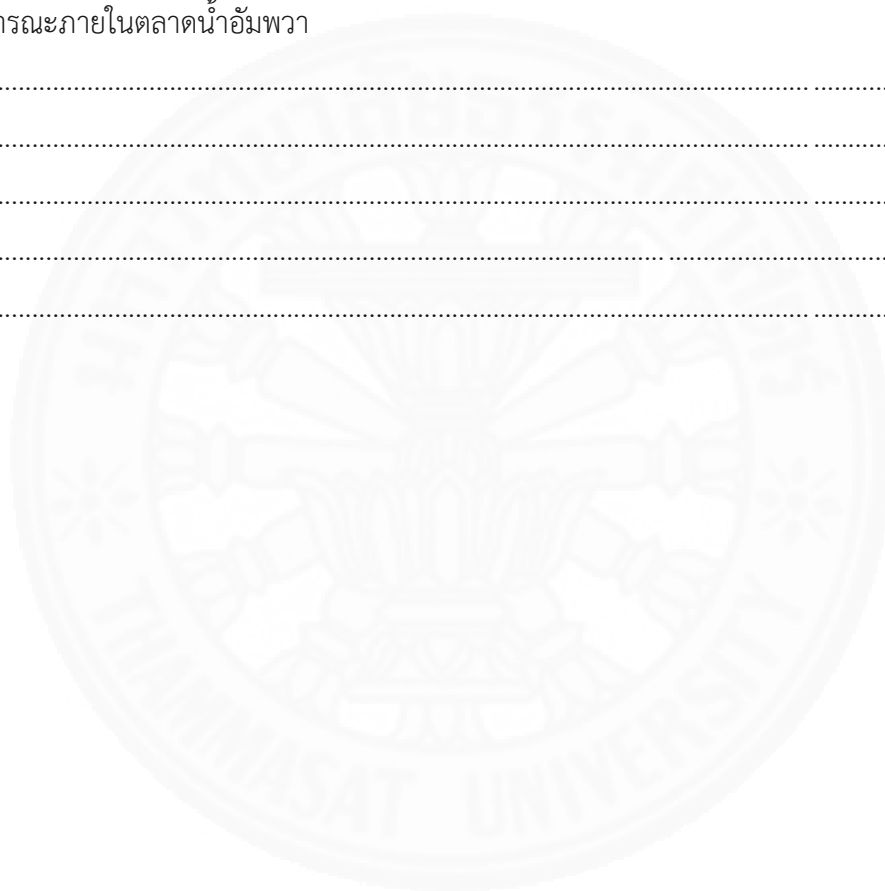
.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาว กุลธิดา สุริยะวรรณากุล
วันเดือนปีเกิด	12 มีนาคม พ.ศ. 2531
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2552: วิทยาศาสตร์บัณฑิต (สถาปัตยกรรม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ทุนการศึกษา	พ.ศ. 2556: ทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภทบัณฑิตศึกษา ประจำปี 2556 สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
ผลงานทางวิชาการ	กุลธิดา สุริยะวรรณากุล. (2558). แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. การประชุมวิชาการประจำปี 2558 Built Environment Research Associates Conference, BERAC 6, 2015, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.
ประสบการณ์ทำงาน	พ.ศ. 2553: ผู้ช่วยสอน (Teaching Assistant) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2554: นักศึกษาฝึกงาน บริษัท SC ASSET